OZS
Odvetniška zbornica Slovenije
1868 150 2018

Odvetnik

Revija Odvetniške zbornice Slovenije / Leto XX, št. 3 (86) – poletje 2018 / ISSN 1408-9440

dr. Rok Čeferin
Najeta pištola ali strankin prijatelj

dr. Maja Ovčak Kos in **mag. Žiga Razdrih**
Nova ureditev revizije v ZPP in vrednostni kriterij

dr. Miha Šepec
Nekatere dileme premoženjskih deliktov naše kazenske zakonodaje

dr. Boštjan Tratar
Odvetnik in udeležba državljanov pri izvajanju sodne oblasti

David Sluga
Pravica do popravka – Svojevrstni sodni mazohizem ali sodni udar proti zakonodajalcu?

Intervju
mag. Roman Završek
tretji mandat na čelu zbornice

OZS

ODVETNIŠKA ZBORNICA SLOVENIJE

1868 150 2018

Dan Slovenskih Odvetnikov 2018

150 let Odvetniške zbornice Slovenije

Častni pokrovitelj predsednik RS Borut Pahor

4. in 5. oktober 2018, SNG Opera in balet Ljubljana, Grand Hotel Union v Ljubljani in Ljubljanski grad

Četrtek, 4. oktober 2018

SNG Opera in balet Ljubljana

18.00–18.30	Prihod gostov v SNG Opera in balet Ljubljana
18.30–18.50	Pozdravni nagovori tujih gostov
18.50–19.40	Kulturni program v izvedbi SNG Opera in balet Ljubljana
19.40–21.00	Podelitev plaket dr. Danila Majarona
ob 21.00	Večerni koktajl sprejem v zaodrju

Petek, 5. oktober 2018

Dvorana Grand Hotela Union v Ljubljani

9.00–9.30	Prihod gostov v Grand Hotel Union
9.30–11.00	Odprtje Dneva slovenskih odvetnikov 2018: pozdravni nagovori gostov
11.00–11.30	Dr. Peter Čeferin: Pregled zgodovine odvetništva na Slovenskem
11.30–12.00	Odmor
12.00–13.00	Predvajanje novega dokumentarnega filma o zgodovini Odvetniške zbornice Slovenije in odvetništva na Slovenskem
13.00–13.15	Podelitev sredstev Humanitarnega sklada OZS

Ljubljanski grad

14.00–18.00	Sprejem gostov na Ljubljanskem gradu

Dvorana Grand Hotela Union v Ljubljani

ob 20.00	Gala odvetniški ples z večerjo

dr. Rok Čeferin
odvetnik v Grosupljem

Najeta pištola ali strankin prijatelj

Pred nekaj leti sem sodeloval na okrogli mizi, na kateri smo govorili o vlogi odvetnika v pravosodnem sistemu. Mnenja so se kresala predvsem glede vprašanja, kako daleč sme odvetnik pri obrambi pravic svojih strank. Ali sme na primer stranko opozoriti, da bi si z zavlačevanjem postopka izboljšala svoj pravni položaj? Ali sme na zahtevo stranke vložiti vsebinsko sicer neutemeljeno pritožbo in s tem doseči zastaranje ter ustavitev kazenskega postopka? Kako naj odvetnik ravna v takem primeru kolizije med interesom svoje stranke, ki želi doseči zastaranje postopka, in javnim interesom, ki se kaže v tem, da naj se sodni postopki končajo s pravično meritorno sodbo, in ne z ustavitvijo zaradi zastaranja?

Odgovori na ta vprašanja so odvisni od odgovora na vprašanje, kakšna je pravzaprav vloga odvetnika v pravosodnem sistemu. O tem je mogoče v pravni teoriji najti več različnih stališč. Po mnenju profesorja Janeza Kranjca je naloga odvetnika v tem, da si »skupaj s sodiščem in tožilstvom prizadeva korektno izpeljati postopek, v katerem torej varuje svojega mandanta pred morebitnimi zlorabami, nikakor pa ne pred obsodbo, če je kriv«.[1] Odvetnik naj si torej prizadeva doseči oprostilno sodbo za svojo stranko samo v primeru, če je ta nedolžna. Če pa je res storila kaznivo dejanje, zaradi katerega je obtožena v kazenskem postopku, bi bilo odvetnikovo prizadevanje za oprostilno sodbo neetično. Odvetnik namreč po profesorjevem mnenju, ki ga utemeljuje tudi z ameriško pravno teorijo, ne bi smel biti strankina »najeta pištola«, ki ravna strogo po njenih navodilih in se ne spušča v moralne razsežnosti dejanja, ki mu ga je naročila njegova stranka. Pravilneje bi bilo, da bi odvetnik nastopal kot strankin prijatelj, ki si skupaj z njo prizadeva rešiti njene moralne dileme in ki si prizadeva za to, da bi stranka postala boljši in bolj pošten človek.

Profesor Kranjc pri takem razmišljanju o vlogi odvetnika v kazenskem postopku ni osamljen. V zadnji številki revije Odvetnik se mu je s svojim prispevkom pridružila tudi vrhovna sodnica mag. Nina Betetto.[2] Tudi po njenem mnenju odvetnik ne bi smel ravnati strogo po navodilih stranke, ampak bi moral razmisliti o moralnih razsežnostih naročenih ravnanj oziroma o tem, kako bodo s tem prizadeti drugi.

Za lažjo predstavo, kako bi moral po mnenju navedenih avtorjev odvetnik ravnati, analizirajmo hipotetičen primer. K odvetniku pride oseba, ki je bila s prvostopenjsko sodbo obsojena na dolgoletno zaporno kazen. Čeprav je res storila kaznivo dejanje, zaradi katerega je bila obsojena, od odvetnika zahteva, naj zoper sodbo vloži pritožbo, saj je zadeva tik pred zastaranjem in bi postopek v primeru pritožbe zastaral. Po profesorjevem in sodničinem mnenju (tako je vsaj mogoče razumeti vsebino njunega prispevka) bi moral odvetnik v takem primeru strankino zahtevo zavrniti in ji predlagati, naj prevzame odgovornost za svoje ravnanje ter odide v zapor na prestajanje kazni. Namesto vložitve pritožbe pa bi ji ponudil pomoč pri reševanju njenih moralnih dilem.

Utemeljeno lahko domnevamo, da v opisanem primeru stranka v odvetniški pisarni ne išče ne prijatelja ne svetovalca, ki bi reševal njene moralne dileme, ampak pravnega strokovnjaka, ki ji bo pomagal napisati kakovostno pritožbo zoper sodbo, saj je sama, kot pravni laik, ne zna napisati. Če bi odvetnik v takem primeru stranki odrekel pravno pomoč, bi ji onemogočil uveljavljanje z Ustavo zajamčene pravice do obrambe, ki vključuje tudi pravico stranke, da se sama, kot svoboden pravni subjekt, odloči o tem, kako se bo branila. Na ta način bi jo paternalistično degradiral v objekt postopka, ki nima pravice odločati o načrtovanju in izvedbi lastne obrambe. Takšno odvetnikovo ravnanje pa ne bi bilo le v nasprotju z interesom njegove stranke, temveč tudi v nasprotju z javnim interesom. Ravnanje odvetnika, ki služi varstvu človekovih pravic, je namreč v državi, ki »zagotavlja varstvo človekovih pravic in svoboščin vsem osebam na ozemlju Republike Slovenije«,[3] ravnanje v javnem interesu, in nasprotno, v družbi, ki temelji na varstvu človekovih pravic, je ravnanje odvetnika, s katerim posamezniku krši pravico do obrambe, v nasprotju z javnim interesom. Glede na navedeno je torej vprašanje, kako naj v primeru kolizije med interesom svoje stranke in javnim interesom odvetnik ravna, v temelju napačno. Odvetnik lahko varuje javni interes le tako, da varuje interese svoje stranke.[4]

> „Ravnanje odvetnika, s katerim posamezniku krši pravico do obrambe, je v nasprotju z javnim interesom.“

Morda je ravno napačno razumevanje vloge odvetnika v sodnih postopkih razlog za včasih pretirano kritičen odnos posameznih sodnikov do odvetniškega dela. Pred kratkim je tako sodnica ljubljanskega

[1] **Kranjc, J.**: Ni vse, kar je dovoljeno, tudi pošteno (spodobno), Pravna praksa, št. 45/2007, str. 6–9.
[2] **Betetto, N.**: Odvetnik, pravo in družba, Odvetnik, št. 2 (85) – april 2018 (Posebna številka), str. 24–26. V prispevku avtorica omenja tudi »priložnostno analizo« Vrhovnega sodišča RS, ki naj bi pokazala, da so »ugledne« odvetniške pisarne pri vlaganju pravnih sredstev na Vrhovno sodišče manj uspešne od drugih. Zanimivo bi bilo izvedeti, po kakšnem ključu je Vrhovno sodišče odvetniške pisarne razdelilo na ugledne in manj ugledne, predvsem pa, kakšen je bil namen te analize.
[3] Točka III Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije.
[4] Na tem mestu delno povzemam svoj prispevek. **Čeferin, R.**: Moralno razumevanje prava – pogled odvetnika, Odvetnik, št. 5 (68) – zima 2014, str. 15–17.

višjega sodišča v Pravni praksi zapisala, da je »kultura obnašanja strank in njihovih pooblaščencev prepogosto na obupno nizkem nivoju«.[5] Je res tako, ali pa bi morali sodniki razumeti, da lahko odvetniki izpolnimo svoje obveznosti, ki nam jih nalaga Ustava, samo z zavzetim in – če je treba – agresivnim zastopanjem interesov svojih strank, v okviru katerega imamo, kot je v svoji sodni praksi že večkrat navedlo Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP), tudi pravico ugovarjati in protestirati zoper neprimerno ravnanje sodišča?[6]

O teh in drugih vprašanjih, ki se nanašajo na opravljanje njihovega dela, bi morali sodniki in odvetniki vzpostaviti konstruktiven dialog. Pri tem bi se morali zavedati, da pravosodni sistem ne bi mogel delovati, če tako eni kot drugi ne bi korektno izpolnjevali svojih dolžnosti, ki jim jih nalaga Ustava. Čeprav je vsebina teh dolžnosti različna, so vse namenjene istemu cilju: zagotavljanju delovanja pravne države in varstvu človekovih pravic. Zato bi si sodniki in odvetniki morali prizadevati za večje medsebojno spoštovanje. Pred 25 leti, ko sem začel z opravljanjem odvetniškega poklica, je bilo to na bistveno višji ravni, kot je danes.

[5] **Bergant Rakočević, V.**: Umotvori in neosmišljena nakladanja prepričala ESČP, Pravna praksa, št. 3–4/2018, str. 36.
[6] Glej na primer sodbo ESČP Kyprianu proti Cipru, št. 73797/1 z dne 15. decembrer 2005.

Uvodnik / Editorial

dr. Rok Čeferin
3 **Najeta pištola ali strankin prijatelj** / *A Hired Gun or a Client's Friend*

Beseda urednika / A letter from the editor

Andrej Razdrih
6 **Zbornica je uporabila že vsa pravna sredstva** / *Legal Remedies Have Already Been Exhausted by the Bar*

Članki / Articles

dr. Maja Ovčak Kos in mag. Žiga Razdrih
7 **Nova ureditev revizije v ZPP in vrednostni kriterij** / *New Revision Regime in the Civil Procedure Act and the Value Criterion*

dr. Miha Šepec
10 **Nekatere dileme premoženjskih deliktov naše kazenske zakonodaje** / *Selected Dilemmas of Property Offences in Slovenian Criminal Law*

dr. Maja Ovčak Kos in dr. Ana Božič Penko
15 **Dileme v primerih odškodninskega prava v zvezi z odgovornostjo za medicinsko napako (3. del)** / *Dilemmas in Cases of Tort Law Relating to Liability for a Medical Error (Part 3)*

doc. dr. Boštjan Tratar
20 **Odvetnik in udeležba državljanov pri izvajanju sodne oblasti** / *Attorney and Citizens' Participation in the Exercise of Judicial Power*

David Sluga
26 **Pravica do popravka – Svojevrstni sodni mazohizem ali sodni udar proti zakonodajalcu?** / *The right to Correction – A Unique Judicial Masochism or a Judicial Coup Against the Legislator?*

Katarina Vučko, dr. Neža Kogovšek Šalamon in Timon Hren
29 **Pravica do odvetnika in pravne pomoči – stanje, potrebe in priporočila** / *Right to an Attorney and Legal Assistance – The Situation, Needs, and Recommendations*

Petruša Jager
31 **Vloga odvetnika v družinskih postopkih** / *The Role of Attorneys in Family Proceedings*

Marko Rajčević Lah
34 **Eni in drugi – zahteva za odstranitev imena s spomenika na podlagi pravice do pietete** / *Ones and the Others – A Request to Remove a Name From a Monument Based on the Right to Piety*

Članki – primerjave / Articles – Comparative Views

dr. Jelena Arsić
36 **Družinska konferenca – partnerstvo države in družine v primerih nasilja nad otroki** / *Family Group Conference – A Partnership of the State and Family in the Cases of Violence Against Children*

Sodna praksa ESČP / Case Law of the European Court of Human Rights

dr. Marko Petek

41 **Ali (še) živimo v pravni državi? – Kritična presoja odločitev slovenskih sodišč v zadevi Koprivnikar proti Sloveniji** / *Are We (Still) Living in the State With the Rule of Law? – A Critical Appraisal of the Decisions of the Slovenian Courts in the Koprivnikar v. Slovenia Case*

Intervju / Interview

43 **Mag. Roman Završek: Enotnost v morebitni stavki je težko dosegljiva** *(Andrej Razdrih)* / *Roman Završek, LL.M.: Unity in an Eventual Strike is Difficult to Reach*

Odvetniška Zbornica Slovenije / Bar Association of Slovenia

47 **Zapisnik s skupščine Odvetniške zbornice Slovenije** / *Minutes of the Session of the Slovenian Bar Assembly*

Alenka Košorok Humar

49 **19. Odvetniška šola** / *19th Lawyers School*

52 **O delu upravnega odbora OZS** (*Jana Huč Uršič*) / *On the Work of the Steering Committee of the Bar Association of Slovenia*

57 **Prisege** / *Taking the Oaths*

46 **Statistika** / *Statistics*

Mednarodna dejavnost OZS / International Activities of the Bar

Petja Plaušťajner

60 **Seji odbora PECO in odbora za deontologijo** / *PECO Committee and Deontology Committee Sessions*

Klavdija Kerin

61 **Plenarna seja CCBE v Pragi** / *A Plenary Session of the CCBE in Prague*

82 **Tradicionalno srečanje na Otočcu** (A. R.) / *Traditional meeting in Otočec (A. R.)*

Izobraževanje / Education

Maja Vrhunc

63 **Možgani so vrt** / *The Brain is a Garden*

dr. Tjaša Strobelj

67 **Dostojanstvo med sojenjem** / *Dignity During Trial*

Pravna terminologija / Legal Terminology

Stanislav Fortuna

68 **Šestjezični pravni slovar (14.)** / *Six-lingual legal dictionary (14.)*

Knjige / Books

69 Dr. Nina Plavšak in dr. Renato Vrenčur (urednika): **Zastavna pravica** (*Grega Peljhan*) / *Nina Plavšak, PhD, and Renato Vrenčur, PhD, (editors): Lien*

70 Mateja Ratej: **Markuzzijev madež – Rojevanje človekovih pravic po prvi svetovni vojni** (*Hinko Jenull*) / *Mateja Ratej: Markuzzi Stain – The Birth of Human Rights After the World War I*

72 Nejc Juren in Izar Lunaček: **Kosmati krimič** (*mag. Igor Karlovšek*) / *Nejc Juren and Izar Lunaček: A Shaggy Whodunit*

73 Dr. Viktorija Žnidaršič: **Civilno medicinsko pravo** (*dr. Tjaša Strobelj*) / *Viktorija Žnidaršič, PhD: Civil Medicine Law*

Zgodovina odvetništva / History of the Attorneyship

dr. Atila Čokolić

75 **Kako je nastalo odvetništvo in kdo so bili največji odvetniki antičnega sveta (1.)** / *The Genesis of the Attorneyship and Who Were the Greatest Attorneys of the Antiquity*

dr. Jelka Melik

78 **Odvetništvo v Sloveniji 1918–1941** / *The Attorneyship in Slovenia in 1918–1941*

Stanislav Fortuna

81 **Dr. Marko Natlačen** / *Marko Natlačen, PhD*

Pridružite se jim s svojim prispevkom v Odvetniku št. 4 (87) – jesen 2018!

Prevodi v angleščino: **Dean Zagorac.**

Andrej Razdrih
odvetnik v Ljubljani in odgovorni urednik revije Odvetnik

Zbornica je uporabila že vsa pravna sredstva

Foto: Boštjan Vrhovec

Nedavno sta dva pomembna člana Odvetniške zbornice Slovenije (OZS) – Boris Grosman in dr. Peter Čeferin – praznovala častitljivih 80 let, Peter Breznik pa kar 90 let.

Peter Breznik je velik del svoje odvetniške kariere posvetil delovanju v organih zbornice, bil je tudi njen predsednik v letih 1985 do 1989. Poleg odvetništva je bil predan športni delavec, eden od ustanoviteljev Košarkarske zveze Slovenije, ki jo je dolga leta vodil, in tudi predsednik predsedstva Košarkarske zveze Jugoslavije.

Boris Grosman je bil predsednik zbornice v letih 2000–2003.

Dr. Peter Čeferin pa je prvi »zgodovinar« OZS, pisec treh zelo pomembnih knjig o zgodovini naše slavne zbornice in avtor še več odmevnih del s področja odvetništva.

Kolegom – Petru Brezniku, Borisu Grosmanu in dr. Petru Čeferinu – iskreno čestitamo in kličemo še na mnoga leta.

V tej številki objavljamo intervju z novim-starim predsednikom OZS **mag. Romanom Završkom**, ki je predstavil svoje poglede na pereča vprašanja in izzive za zbornico v njegovem novem mandatu. Ključno in za številne kolege in kolegice eksistenčno vprašanje je vprašanje tarife. Zaradi ignorance oblasti je zbornica uporabila že vsa pravna sredstva, zato se zdi, da je na voljo ostalo le še zadnje sredstvo …

Odvetnik **David Sluga** je v svojem prispevku ostro in polemično analiziral sodno prakso v zvezi s pravico do popravka po Zakonu o medijih in ugotovil, da je aktualna sodna praksa to pravico praktično ukinila! Sodniki zakonska določila razlagajo tako, da prizadeti državljan – kot v kakšnem Kafkovem romanu – do rehabilitacije svojega ugleda, ki mu ga je umazal neresničen novinarski zapis – sploh ne more priti. Avtor kritično ugotavlja, da se sodna oblast priklanja in uklanja neformalni in neizvoljeni medijski oblasti, za katero pa stoji – kapital.

Na straneh Odvetnika objavljamo tudi zelo zanimivo razpravo dr. Jelene Arsić s Pravne fakultete v Beogradu o obliki mediacije, ki se imenuje družinska konferenca in je v Sloveniji prvič predstavljena prav na straneh našega stanovskega časopisa. Gre za primere reševanja posledic družinskega nasilja oziroma nasilja nad otroki, v katerih se celjenje ran izvede po posebnem postopku v okviru družine.

Tak postopek celjenje ran bi prišel prav našemu narodu, da ne bi dogodki izpred 70 let kar naprej vstajali iz zgodovine in grenili sedanjost. Odvetnik **Marko Rajčevič Lah** opisuje zanimiv primer zahtevka po odstranitvi imena v vojni ubitega sorodnika iz spomenika v Grahovem, ki je posvečen padli domobranski posadki, ki jo je uničila partizanska brigada. Sodišče je v zadevi razsodilo, vendar to seveda spornega razmerja med »domobransko« in »partizansko« stranjo ni rešilo, nasprotno, prepad se je verjetno še poglobil.

V zvezi z navedenim sporom je tudi zgodovinski portret odvetnika **dr. Marka Natlačena** izpod peresa našega stalnega sodelavca **Stanka Fortune**, odvetnika v pokoju.

Dr. Marko Natlačen je pred drugo svetovno vojno zasedal najvišje politične položaje v takratni Dravski banovini, ob in po okupaciji pa je sprejel napačne odločitve. Ni razumel zgodovinskega trenutka in je zato doživel tragično usodo.

Od marca do junija letos je bilo med člane zbornice sprejetih 38 novih odvetnikov. Vsem želimo uspešno delo, hkrati pa se sprašujemo, ali je v Sloveniji še dovolj dela za vse člane zbornice, odvetnike, kandidate in pripravnike ter še 18 tujih odvetnikov.

V članku Odvetništvo v Sloveniji 1918–1941 **dr. Jelka Melik** navaja poročilo iz redne skupščine Advokatske komore v Ljubljani leta 1940:

»Tudi v preteklem letu je odvetniški stan mnogo trpel zaradi velike nezaposlenosti. To stanje traja že celo vrsto let. Nezaposlenost je nastopila zlasti v zadnjih dveh letih, skupščina svari mlade pravnike pred prevelikim optimizmom, ko se odločajo za odvetniški poklic, da ne bodo zamudili ugodnejših zaposlitvenih prilik drugod.«

To opozorilo je verjetno aktualno še danes.

dr. Maja Ovčak Kos
docentka za civilno in gospodarsko pravo, odvetnica, Odvetniška pisarna Zakonjšek, d. o. o., Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije in Univerza v Novi Gorici

mag. Žiga Razdrih
svetovalec Ustavnega sodišča RS

Nova ureditev revizije v ZPP in vrednostni kriterij

Ena najpomembnejših novosti zadnje novele Zakona o pravdnem postopku (ZPP-E)[1] je tudi ponovna reforma revizijskega postopka. To izredno pravno sredstvo naj bi bilo po novi ureditvi v civilnih in gospodarskih sporih omejeno zgolj na t. i. dopuščeno revizijo kot njegovo edino obliko, pri čemer naj bi bila ta v celoti neodvisna od vrednostnega kriterija in pogojena zgolj s kriterijem rešitve pomembnega pravnega vprašanja.[2] Avtorjema tega prispevka se zdi, da navedeno ne drži povsem, saj je po najinem mnenju zakonodajalec obravnavano zakonodajno spremembo (kar ni popolnoma neobičajno) pripravil nekoliko nedosledno. Vseh v bistvenem enakih položajev namreč ni uredil enako, za tako razlikovanje pa po najinem mnenju ne obstajajo stvarno utemeljeni razlogi.

Novela ZPP-E nadgrajuje in zaključuje reformo revizijskega postopka, ki se je začela z novelo Zakona o pravdnem postopku (ZPP-D)[3] iz leta 2008. V skladu z ureditvijo ZPP-D so stranke lahko (neposredno) vložile revizijo, če je vrednost izpodbijanega dela pravnomočne sodbe presegala 40.000 evrov[4] (dovoljena oziroma t. i. direktna revizija; prej veljaven drugi odstavek 367. člena Zakona o pravdnem postopku – ZPP);[5] če revizija ni bila dovoljena po tem merilu, je bila dovoljena le, če jo je v skladu s 367.a členom ZPP dopustilo Vrhovno sodišče (dopuščena revizija; prej veljaven tretji odstavek 367. člena ZPP). Pri tem pa Vrhovno sodišče revizije ni moglo dopustiti, če je zakon določal, da revizije ni, ali če vrednost izpodbijanega dela pravnomočne sodbe ni presegala 2000 evrov (prej veljaven četrti odstavek 367. člena ZPP). Novela ZPP-D je tako poleg dovoljene revizije uvedla dvofazni sistem dopuščene revizije, ki je skoraj v celoti opustil vrednost spornega predmeta kot odločilno merilo za njeno (ne)dopustnost. V skladu s prvim odstavkom 367.a člena ZPP, ki ostaja v veljavi, (Vrhovno) sodišče revizijo dopusti, če je od njegove odločitve mogoče pričakovati odločitev o pravnem vprašanju, ki je pomembno za zagotovitev pravne varnosti, enotne uporabe prava ali za razvoj prava preko sodne prakse, in sicer zlasti v primerih:

– če gre za pravno vprašanje, glede katerega odločitev sodišča druge stopnje odstopa od sodne prakse Vrhovnega sodišča, ali
– če gre za pravno vprašanje, glede katerega sodne prakse Vrhovnega sodišča ni, še zlasti če sodna praksa višjih sodišč ni enotna, ali
– če gre za pravno vprašanje, glede katerega sodna praksa Vrhovnega sodišča ni enotna.

Uvedba instituta dopuščene revizije z novelo ZPP-D je nedvomno pomenila velik korak k priznanju pomena sodne prakse kot pomembnega pravnega vira. Vrhovnemu sodišču kot najvišji avtoriteti sodne oblasti glede razlage in uporabe zakona je omogočila izrekanje o pomembnih pravnih vprašanjih, s čimer zagotavlja razvoj prava prek sodne prakse. Poudarila in okrepila je njegovo odgovornost za poenotenje sodne prakse v državi in s tem za zagotovitev enakosti pred zakonom.[6] Nekaj let po uveljavitvi tega instituta pa so se v literaturi ponovno začeli pojavljati pozivi k taki spremembi zakonske ureditve revizije, ki bi vrednostni kriterij za njeno dovoljenost opustila v celoti, tako da bi ostal le še sistem dopustitve revizije po merilu objektivnega pomena zadeve z vidika pravnega reda kot celote (reševanje pomembnih pravnih vprašanj).[7] Poleg razlogov, ki so jih v prid taki rešitvi teoretiki navajali že pred novelo ZPP-D (enakost vseh revidentov, težave pri objektivizaciji subjektivnega pomena za stranko idr.),[8] so zanjo govorile tudi številne težave pri opredeljevanju oziroma ugotovitvi relevantne vrednosti spornega predmeta ter posledično izbiri pravilne zahteve za pravno varstvo.[9] Kompromisna »dvotirna« ureditev revizijskega postopka je bila pogosto kritizirana zaradi

[1] Ur. l. RS, št. RS, št. 10/17.
[2] Prim. predlog novele Zakona o pravdnem postopku (ZPP-E), Gradiva Državnega zbora RS, 5. december 2016 <http://imss.dz-rs.si/IMiS/ImisAdmin.nsf/ImisnetAgent?OpenAgent&2&DZ-MSS-01/ca20e005927a6f4c7e9caa0bf2c602e2b133d6c6147fa5ef9b8dc9325cbeb88c>, str. 207–209.
[3] Ur. l. RS, št. 45/08.
[4] V gospodarskih sporih je bila revizija dovoljena, če je vrednost izpodbijanega dela pravnomočne sodbe presegala 200.000 evrov (prej veljavni 490. člen ZPP).
[5] Ur. l. RS, št. 26/99 in nasl.
[6] Prim. **Galič, A.**: Zakon o pravdnem postopku (ZPP) z uvodnimi pojasnili k spremembam zakona in stvarnim kazalom, Uradni list RS, Ljubljana 2009, str. 102.
[7] Prim. **Ovčak Kos, M., Razdrih, Ž.**: Dovoljenost revizije z vidika vrednostnega kriterija – civilnopravni spori, Odvetnik, št. 3 (71) – poletje 2015, str. 31; **Testen, M.**: Ureditev dostopa do Vrhovnega sodišča z vidika odvetnika, Podjetje in delo, št. 6–7/2015; **Zobec, J.**: Od individualnega do javnega (precedenčnega) namena Vrhovnega sodišča: ustavnopravni vidik, Podjetje in delo, št. 6–7/2015.
[8] Prim. **Galič, A.**: Za reformo revizije v pravdnem postopku, Pravna praksa, št. 43/2007, priloga, stran II–VIII.
[9] Podrobneje o tem glej **Ovčak Kos, M., Razdrih, Ž.,** naved. delo.

nekoherentnosti sistema, nezdružljivosti s precedenčno vlogo Vrhovnega sodišča in dejstva, da je vzpostavljala neenakost pred zakonom; le tisti z visokimi zneski sporov, ki so po naravi stvari bogatejši posamezniki in večje gospodarske družbe, so namreč imeli privilegij dostopa do Vrhovnega sodišča, preostali pa so bili odvisni od tega, ali je bil v njihovi zadevi izpolnjen tudi objektivni kriterij.[10] Tem zavzemanjem je očitno sledil tudi zakonodajalec, saj je z novelo ZPP-E opustil ureditev (ne)dovoljenosti revizije po vrednostnem kriteriju.[11] Revizija je zdaj omejena na t. i. dopuščeno revizijo, neodvisno od kriterija *ratione valoris*.[12] Pomembnost spornega pravnega vprašanja tako po novi ureditvi postaja edini kriterij dovoljenosti revizije, s čimer je Vrhovnemu sodišču omogočeno, da se lahko v popolnosti posveti svoji ustavni vlogi precedenčnega sodišča.[13]

Revizija in spori majhne vrednosti

Zakonodajalec je v nekaterih vrstah zadev revizijo izrecno izključil, kar pomeni, da je Vrhovno sodišče tudi dopustiti ne more.[14] (Tudi) v skladu z (novim) drugim odstavkom 367. člena ZPP revizije še vedno ni mogoče dopustiti, če zakon določa, da revizije ni. Predlagatelj zakona[15] in komentatorji novele ZPP-E[16] njeno pomembno prednost na področju revizijskega postopka vidijo v ukinitvi spodnjega vrednostnega praga za njeno dopustitev, tj. v razširjenem dostopu do Vrhovnega sodišča. Vrhovno sodišče bo namreč lahko revizijo dopustilo tudi v zadevah, ki odpirajo pomembna in za razvoj prava bistvena pravna vprašanja, v katerih je bila doslej revizija izključena, ker njihova relevantna vrednost spora ni presegala 2000 evrov.

Vse to drži, vendar ni mogoče spregledati, da novela ZPP-E ohranja opredelitev iz osmega odstavka 458. člena ZPP, ki določa, da v sporih majhne vrednosti revizije ni. Upoštevajoč drugi odstavek 367. člena ZPP to nujno pomeni, da Vrhovno sodišče v teh sporih revizije ne more dopustiti. V skladu s 443. členom ZPP so spori majhne vrednosti tisti spori, v katerih se tožbeni zahtevek nanaša na denarno terjatev, ki ne presega 2000 evrov, oziroma tisti spori, v katerih se tožbeni zahtevek ne nanaša na denarno terjatev, tožeča stranka pa je v tožbi navedla, da je pripravljena namesto izpolnitve določenega zahtevka sprejeti denarni znesek, ki ne presega 2000 evrov. Za spore majhne vrednosti se štejejo tudi spori, v katerih predmet tožbenega zahtevka ni denarni znesek, temveč izročitev premične stvari, katere vrednost, ki jo je tožeča stranka navedla v tožbi, ne presega 2000 evrov. V postopku v gospodarskih sporih je za opredelitev zadeve kot spor majhne vrednosti mejni znesek 4000 evrov (prim. 495. člen ZPP).

Vrhovno sodišče lahko torej po novi ureditvi dopusti revizijo (tudi) v civilnih zadevah, v katerih je osnovna (začetna) vrednost spornega predmeta več kot 2000 evrov (v gospodarskih 4000 evrov), čeprav je vrednost v revizijskem postopku izpodbijanega dela pravnomočne sodbe manjša od tega, ne more pa dopustiti revizije v tistih sporih, v katerih osnovna vrednost spora ni dosegala 2000 evrov oziroma 4000 evrov. Ne more biti dvoma, da to ni bil namen zakonodajalca in da gre, vsaj po najinem mnenju, »le« za redakcijsko pomanjkljivost.

V predlogu zakona je namreč izrecno zapisano, da se dopuščena revizija omogoča tudi v sporih, v katerih doslej sploh ni (bila) mogoča, tj. v tistih, katerih vrednost ne dosega 2000 evrov, saj predlagatelj meni, da pomembnost pravnega vprašanja ni vedno povezana z višino spornega predmeta.[17] Navedenemu seveda pritrjujeva, pri čemer posebej poudarjava, da so spori majhne vrednosti večinoma t. i. potrošniški spori; to so na primer (v praksi precej številni) spori stanovalcev večstanovanjskih stavb z njihovimi upravniki, spori glede terjatev za dobavljeno električno in toplotno energijo ter za storitve zagotavljanja dostopa do medmrežja, zagotavljanja uporabe elektronske pošte in elektronskih poštnih predalov, za storitve vzdrževanja spletnih strani in za storitve, povezane z dostopom do kabelskih in satelitskih radijskih in televizijskih programov, spori iz različnih naročniških razmerij, garancij, jamčevanja za (stvarne) napake kupljenih izdelkov idr.

Gre za spore, v katerih je poudarjena potreba po posebnem, dodatnem pravnem varstvu potrošnika kot šibkejšega subjekta v pravnem razmerju, ki je predmet podrobnega urejanja tako na domači kot tudi na mednarodni ravni.

Potreba po razvoju prava s sodno prakso ni na tem pravnem področju nič manjša kot na kakšnem drugem, prav nasprotno. V to skupino civilnih sporov (majhne vrednosti) pa lahko na primer sodijo tudi (odškodninski) spori zaradi kršitev osebnostnih pravic (v katerih uveljavljani zneski običajno niso visoki), spori glede nadomestil za uporabo avtorskih vsebin ipd., katerih objektivni pomen je vse prej kot zanemarljiv. Opisana (redakcijska) nedoslednost bi tako utegnila povzročiti še večjo neenakost pred zakonom, čeprav je bil namen predlagatelja zakona prav nasproten. V sporih z zelo velikimi zneski bo strankam (tj. praviloma bogatejšim posameznikom in večjim gospodarskim družbam) omogočen dostop do Vrhovnega sodišča tudi v primerih, ko bo vrednost izpodbijanega dela pravnomočne sodbe minorna, medtem ko stranke v sporih

[10] Tako **Galič, A.**: Zakon o pravdnem postopku (ZPP) z uvodnimi pojasnili k spremembam zakona in stvarnim kazalom, 6., dopolnjena izdaja, Uradni list RS, Ljubljana 2017, str. 55. Prim. tudi **Zobec, J.**, naved. delo.
[11] Prim. 98. člen ZPP-E.
[12] Prim. novi 367. člen ZPP.
[13] Ustavno sodišče RS je že v letu 2011 zavzelo stališče, da je čista ureditev dopuščene revizije tisti model dostopa do Vrhovnega sodišča, ki najbolj ustreza njegovi ustavni vlogi ter ki je zato najbolj v korist učinkovitemu sodnemu varstvu in s tem individualnim ustavnim jamstvom – prim. sklep št. U-I-302/09, Up-1472/09, U-I-139/10, Up-748/10 z dne 12. maja 2011. Prim. tudi **Galič, A.**: Zakon o pravdnem postopku (ZPP) z uvodnimi pojasnili (2017), str. 54; **Štravs, R.**: Zakon o pravdnem postopku: novela ZPP-E 2017 s komentarjem, Poslovna založba MB, Maribor 2017, str. 230.
[14] Prim. sklepa Vrhovnega sodišča RS št. II Dor 435/2012 z dne 12. decembra 2012 in II Dor 91/2013 z dne 25. julija 2013.
[15] Prim. Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravdnem postopku (ZPP-E), Gradiva Državnega zbora RS, 5. december 2016, str. 207–209.
[16] Prim. **Galič, A.**: Zakon o pravdnem postopku (ZPP) z uvodnimi pojasnili (2017), str. 54; **Štravs, R.**, naved. delo, str. 230; **Ude, L., Rijavec, V., Keresteš, T., Ekart, A.**: Zakon o pravdnem postopku z novelo ZPP-E, Uvodna pojasnila, IUS Software (GV Založba), Ljubljana 2017, str. 151.
[17] Prim. Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravdnem postopku (ZPP-E), Gradiva Državnega zbora RS, 5. december 2016, str. 208–209.

majhne vrednosti, katerih izid je lahko zanje usodnejši, te možnosti ne bodo imele.

Bistveno je, da po najinem mnenju opisane nedoslednosti ni (ne bo) mogoče odpraviti z ustrezno razlago. Določbi osmega odstavka 458. člena ZPP in drugega odstavka 367. člena istega zakona sta jasni in nedvoumni; jezikovna razlaga, ki z določitvijo možnega besednega pomena pravnega pravila hkrati določi tudi zunanjo mejo, ki je razlagalec ne sme prestopiti,[18] tega ne (bo) omogoča(la). Pripomniti velja, da je po uveljavitvi novele ZPP-D nastal obravnavanemu v bistvenem podoben položaj, ko je ZPP v četrtem odstavku 367. člena splošno določil, da sodišče revizijo lahko dopusti, če vrednost izpodbijanega dela pravnomočne sodbe presega 2000 evrov, osmi odstavek njegovega 458. člena je izključil revizijo v sporih majhne vrednosti, v 495. členu pa je bil kot nova mejna vrednost za gospodarske spore majhne vrednosti določen znesek 4000 evrov. Vrhovno sodišče je (po najinem mnenju pravilno) tudi v gospodarski sporih z vrednostjo spornega predmeta med 2001 evrom in 4000 evri, v katerih je ena od strank vložila predlog za dopustitev revizije, tega zavrglo s sklicevanjem na (specialni) določbi osmega odstavka 458. člena ZPP in prvega odstavka 495. člena istega zakona.[19]

(Ne)odprava dvotirnosti revizijskega postopka

Na drugi strani tako predlagatelj zakona kot komentatorji nove ureditve revizijskega postopka poudarjajo, da je novela ZPP-E odpravila institut t. i. dovoljene revizije in s tem dvotirnost revizijskega postopka.[20] Meniva, da tudi ta teza ne drži povsem. Revizija je vselej dovoljena, kar glede na ustaljeno prakso Vrhovnega sodišča pomeni, da ni potrebna oziroma sploh mogoča njena (predhodna) dopustitev[21] zoper določene sklepe že po ZPP. Taka sta sklep, s katerim je sodišče druge stopnje zavrglo vloženo pritožbo, in sklep, s katerim je pritožbeno sodišče potrdilo sklep sodišča prve stopnje, da se revizija zavrže (tretji odstavek 384. člena ZPP). Enako določbo, tj. da je revizija vselej dovoljena, vsebujejo tudi nekateri posebni zakoni, in sicer Zakon o denacionalizaciji[22] v drugem odstavku 56. člena, Zakon o medijih[23] v četrtem odstavku 39. člena in Zakon o duševnem zdravju[24] v četrtem odstavku 50. člena.

Zakonodajalec je pri sprejemu novele ZPP-E izrecno uredil (zgolj) položaje, ko drug zakon izrecno določa, da je revizija v nepravdnem postopku dovoljena, in sicer tako, da se ta dopusti pod pogoji iz 367.a člena ZPP in po postopku po tem zakonu (prim. 124. člen ZPP-E). S to prehodno določbo so bile torej spremenjene (delno derogirane) vse določbe v tistih zakonih, v katerih je bila revizija v nepravdnih postopkih izrecno dovoljena – to sta ZDen in ZDZdr.[25] Ni pa zakonodajalec z ničimer posegel v ureditev v 384. členu ZPP in ZMed.

To pomeni, da v našem civilnem procesnem redu še vedno obstaja tudi dovoljena oziroma t. i. direktna revizija.

Sklep

Na koncu zaradi težav, ki so jih ob uveljavitvi novele ZPP-D imele stranke z izbiro pravilne zahteve za pravno varstvo,[26] opozarjava, da nova ureditev revizijskega postopka, kakor je bila spremenjena in dopolnjena z novelo ZPP-E, velja (zgolj) v zadevah, v katerih je bila odločba sodišča prve stopnje izdana po njeni uveljavitvi, tj. po 14. septembru 2017 (prim. tretji odstavek 125. člena ZPP-E). Pripominjava, da zadnji Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvršbi in zavarovanju (ZIZ-L),[27] ki je začel veljati 25. marca 2018, prinaša pomembno novost, saj določa, da je zoper sklep, izdan na drugi stopnji, s katerim je pravnomočno odločeno, da se predlog za izvršbo zavrže ali zavrne, dovoljena revizija pod pogoji, ki jih določa zakon, ki ureja pravdni postopek (prim. novi prvi odstavek 10. člena ZIZ). Ni mogoče spregledati, da taka korenita sprememba dopustnosti izrednih pravnih sredstev na področju izvršbe in zavarovanja[28] dodatno kaže na namen zakonodajalca, da revizijo dopusti tudi v zadevah, ki z vrednostnega vidika niso tako zelo pomembne. To pa dodatno utrjuje zavzemanje za uvedbo možnosti (dopuščene) revizije tudi v sporih majhne vrednosti.

V prispevku obravnavane zakonodajalčeve nedoslednosti bodo bržkone pomenile, da njegov namen, deklariran v predlogu zadnje zakonske spremembe ureditve revizije v civilnih postopkih, ne bo dosežen v celoti, prav tako bodo najbrž pomenile nove težave za sodno prakso.

---

[18] Glej **Pavčnik, M.**: Teorija prava, Prispevek k razumevanju prava, 4., pregledana in dopolnjena izdaja, GV Založba, Ljubljana 2011, str. 369.
[19] Prim. sklepe št. III DoR 36/2010 z dne 13. julija 2010, III DoR 112/2010 z dne 8. marca 2011, III DoR 47/2015 z dne 5. maja 2015 idr.
[20] Prim. Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravdnem postopku (ZPP-E), Gradiva Državnega zbora RS, 5. december 2016, str. 207–209; **Galič, A.**: Zakon o pravdnem postopku (ZPP) z uvodnimi pojasnili (2017), str. 54–55; **Štravs, R.**, naved. delo, str. 229; **Ude, L., Rijavec, V., Keresteš, T., Ekart, A.**, naved. delo, str. 146 in 148.
[21] Prim. sklepe Vrhovnega sodišča RS št. II DoR 47/2009 z dne 10. septembra 2009, II DoR 92/2010 z dne 5. maja 2010, II DoR 22/2015 z dne 19. marca 2015, II DoR 183/2016 z dne 6. oktobra 2016, VIII DoR 27/2017 z dne 19. aprila 2017 idr.
[22] ZDen (Ur. l. RS, št. 27/91 in nasl.).
[23] ZMed (Ur. l. RS, št. 35/01 in nasl.).
[24] ZDZdr (Ur. l. RS, št. 77/08).
[25] Prim. tudi sklep Vrhovnega sodišča RS št. II Ips 357/2017 z dne 11. januarja 2018.
[26] Prim. sklep Vrhovnega sodišča RS II Ips 490/2009 z dne 1. oktobra 2009 idr.
[27] ZIZ-L (Ur. l. RS, št. 11/18).
[28] Ta dostop do Vrhovnega sodišča omogoča zgolj upnikom, kar je ustavnopravno najmanj sporno.

dr. Miha Šepec
docent za kazensko pravo na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru[1]

Nekatere dileme premoženjskih deliktov naše kazenske zakonodaje

»Človekovo premoženje je nekaj, kar je povezano z njim. Ta odnos ni naraven, temveč moralen in utemeljen na pravičnosti. Zato si je absurdno zamišljati, da bi lahko imeli kakršnokoli idejo o premoženju brez poprejšnjega celovitega razumevanja narave pravičnosti.«[2]

David Hume

Premoženje je pravna dobrina, ki je ključna za delovanje sodobne kapitalistične družbe. Premoženjske pravice so pravni konstrukti, ki pravno niso absolutno varovani (na primer odvzem predmetov lastniku za potrebe kazenskega postopka), morajo pa biti zaščiteni pred neupravičenimi posegi drugih, katerih namen je škodovati imetniku premoženjskih pravic. Ni sporno, da v sodobni družbi premoženje kot pravna dobrina uživa dovolj pomemben status, da si zasluži najvišje pravno varstvo – in sicer kazenskopravno varstvo. Zakonodajalec ima torej pomembno nalogo, da celovito uredi pravni status premoženjskih pravic in njihovo ustrezno kazenskopravno varstvo.

Kazniva dejanja zoper premoženje, opredeljena v 23. poglavju Kazenskega zakonika (KZ-1),[3] kot svojo temeljno dobrino varujejo premoženje države, pravne osebe ali posameznika, kot skupek lastninskih pravic na premičnih in nepremičnih stvareh, varstvo pa zajema tudi stvarne pravice na tuji stvari, obligacijske pravice, pravice intelektualne lastnine in korporacijske pravice. Premoženjski delikti so v primerjalni zakonodaji izredno pestro urejeni, medtem ko je varstvo v našem KZ-1 zastavljeno zelo tradicionalno, posledica tega pa je, da številnih nepravnih posegov v premoženje, ki nepravnostno kličejo po kaznivosti, ni mogoče subsumirati pod nobeno kaznivo dejanje v naši kazenski zakonodaji.

Dileme kaznivega dejanja tatvine in neupravičene rabe stvari

Uvodoma lahko ugotovimo, da osrednje kaznivo dejanje 23. poglavja KZ-1 – tatvina po 204. členu KZ-1 – zahteva odvzetje tuje premične stvari z namenom prilastitve. Prilastitev kot nadvse očiten subjektivni zakonski znak nesporno določa, da je v okviru tatvine kaznivo le tisto odvzetje tuje stvari, pri katerem ima storilec namen, da si stvar prisvoji. Pri tem velja opozoriti, da prisvojitev ne pomeni stvarnopravnega lastništva, saj tat po stvarnopravni dogmatiki nikoli ne more postati lastnik, ker nima veljavnega pravnega naslova. Prisvojitev pa lahko vključuje detencijo, posest ali imetništvo.[4] Ključno je torej, da storilec stvar dejansko odsvoji (*corpus*) – po teoriji aprehenzije – pri čemer je namen odsvojitve (*animus*) prilastitev. Skladno z jezikovno razlago besedila moramo slediti stališču, da se zahteva namen storilca, da stvar napravi za svojo – da si jo torej vzame in jo uporablja kot lastnik, četudi to stvarnopravno ne more postati. Naša sodna praksa razlaga, da namen oziroma motiv storilca ni pomemben – naj bo to namen pridobitve protipravne premoženjske koristi, maščevanja, stave, objestnosti, zlorabe, nagnjenja do tatvin, čustvenih nagibov ali kaj drugega.[5] To stališče ni najbolj pravilno, saj če je namen storilca le izposoja stvari ali kratkotrajna raba pred vrnitvijo stvari lastniku, potem tatvina ni podana, temveč gre le za neupravičeno rabo tuje stvari (pojmovano tudi kot tatvina rabe). Drži pa, da za kazenskopravno inkriminacijo tatvine ni pomembno, ali ima storilec namen pridobiti premoženjsko korist. Storilec mora torej imeti v naklepu odvzetje tuje stvari in uporabo te stvari, kot da bi bil zakoniti lastnik, četudi to dejansko ni in po stvarnopravni dogmatiki tudi nikoli ne more postati.

Tradicionalno se prilastitveni namen storilca deli na dve kategoriji:[6]

a. storilec odvzame stvar iz nadzora in oblasti prejšnjega lastnika (nem. *Enteignung*), kar zajema izključitev upravičenca na stvari iz njenega ekonomskega in dejanskega položaja. Pri t. i. negativni komponenti prilastitvenega namena zadostuje že eventualni naklep, medtem ko mora biti volja storilca pri prilastitvenem namenu usmerjena v trajno ali vsaj dalj časa trajajoče onemogočanje oblasti;

b. storilec vzpostavi trajno ali vsaj dalj časa trajajočo oblast nad stvarjo (nem. *Aneignung*). T. i. pozitivni element prilastitvenega namena zahteva vključitev stvari v oblast (nem. *der Gewahrsam*) storilca ali koga drugega (tipičen primer je, ko storilec ukradeno stvar proda drugemu), česar ne smemo enačiti s stvarnopravno koncepcijo posesti,[7] pri čemer mora

[1] Za podrobno analizo premoženjskih kaznivih dejanj bralce napotujem na znanstveni komentar KZ-1, ki bo dokončan v tem letu in v okviru katerega je nastal tudi ta prispevek. Uredniki: **dr. Damjan Korošec**, **dr. Katja Filipčič**, **Stojan Zdolšek** (za gospodarska kazniva dejanja), strokovni urednik **Boštjan Koritnik**, Založba Uradni list Republike Slovenije in Založba Pravne fakultete Univerze v Ljubljani.
[2] Prevod avtorja po **Hume, A.**: A Treatise of Human Nature. Claredon Press, Oxford 1978.
[3] Kazenski zakonik – KZ-1 (Ur. l. RS, št. 55/08) z novelami do KZ-1E (Ur. l. RS, št. 27/17).
[4] **Bačić, F., Pavlović, Š.:** Kazneno pravo, posebni dio. Informator, Zagreb 2001, str. 210.
[5] Glej sodbo Vrhovnega sodišča RS, VSL II Kp 1557/2010 z dne 7. 2. 2013.
[6] **Fischer, T.**: Strefgesetzbuch und Nebengesetze, 58. Auflage. Verlag C. H. Beck, München 2011, str. 1631–1633, Boohlander, M.: Principles of German Criminal Law. Hart Publishing, Oxford 2009, str. 215.

biti podan direktni naklep storilca. Ta komponenta ni izpolnjena, če je stvar vzeta z namenom uničenja ali zavrženja, z izjemo, če storilec stvar uniči, pri čemer pridobi njeno ekonomsko vrednost – na primer zaužitje tuje hrane.

Drugi element je ključen za razlikovanje med **tatvino** in **neupravičeno rabo tuje stvari**.

Glede na navedeno postane jasno, da t. i. tatvina rabe – torej odvzetje tuje stvari z namenom rabe, ne pa prilastitve – v KZ-1 ni inkriminirana ali vsaj ne na tako splošen način kot tatvina (stvari), z izjemo 209. člena KZ-1 (Poneverba in neupravičena uporaba tujega premoženja), kjer je inkriminirana neupravičena raba le glede premične stvari ali dela premoženja, ki je storilcu zaupano v zvezi z zaposlitvijo, ali pri opravljanju gospodarske, finančne ali poslovne dejavnosti, ali pri opravljanju dolžnosti skrbnika, ali mu je prepuščeno kot uradni osebi v službi – to je relativno omejen seznam možnih storilcev, ki obenem nesporno pomeni, da tisti, ki izvršijo tatvino rabe tuje premične stvari, ki jim pred tem ni bila zaupana v eni izmed zakonsko naštetih oblik, ne morejo izvršiti tega kaznivega dejanja. Kot primer si lahko predstavljamo zdravnika (ki ni zaposlen v bolnišnici, vendar ga tam vsi poznajo), ki čez konec tedna brez pravne odobritve ali soglasja bolnišnice odpelje diagnostično napravo velike vrednosti v svojo zasebno ordinacijo in tam opravlja drage diagnostične preglede, nakar napravo po dveh dneh vrne v bolnišnico. Pri takem storilcu očitno ni podan prilastitveni namen, prav tako storilec nima namena vzpostaviti trajne oblasti nad stvarjo. Tatvina v okviru 204. ali 205. člena KZ-1 tako ne pride v poštev, saj gre za klasično tatvino rabe oziroma pravno pravilneje za neupravičeno uporabo tuje premične stvari. Uporaba 209. člena KZ-1 prav tako ni možna, saj zdravnik v bolnišnici ni zaposlen in mu medicinska naprava ni bila zaupana.

Primerjalnosistemsko se pokažeta dva možna temeljna pristopa glede posebnega prilastitvenega namena pri t. i. tatvinskih premoženjskih deliktih. V okviru prvega pristopa za tatvinski delikt zadošča odvzem tuje stvari (pri čemer se protipravnost predpostavlja z izpolnjenostjo biti samega kaznivega dejanja) – zakoniki s tem pristopom tako polno zajamejo v nepravo tudi neupravičeno uporabo stvari. Drugi možen pristop (v okvir katerega spadata recimo nemški in hrvaški Kazenski zakonik) pa poleg odvzetja premične stvari zahteva tudi prilastitveni namen, ki ga je treba storilcu posebej dokazati. Ta pristop obenem zahteva, da zakonodajalec razvije posebne inkriminacije, ki zajamejo odvzeme stvari za krajši čas: za namen rabe, uničenja, okoriščanja in podobne neprilastitvene namene.

KZ-1 sprejema drugi pristop do premoženjskih deliktov, pri katerem se pri tatvini zahteva prilastitveni namen, pri čemer pa je ureditev tatvine rabe izredno skopa.

V KZ-1 kaznivo tatvino rabe najdemo le pri 209. členu, ki je, kot je bilo že prikazano, inkriminacijsko zelo omejen, in v 210. členu, ki inkriminira odvzem motornega vozila.[8] Slednje kaznivo dejanje boleče očitno kaže na nekakšno zakonsko preferiranje vozil kot stvari s posebnim statusom, kar je bilo morda včasih, ko je vozilo predstavljalo poseben luksuz in se je obravnavalo kot stvar velike vrednosti in pomena, še lahko upravičiti, danes pa izpade dogmatično absurdno in sistemsko nevzdržno – če storilec vzame tuje motorno vozilo, da se z njim odpelje na morje, in ga ima že ob vzetju namen čez dva dneva vrniti ali pa vsaj zapustiti, izvrši kaznivo dejanje po 210. členu KZ-1, če pa za prav tako dva dneva neupravičeno vzame diagnostično napravo[9] v vrednostni 500.000 evrov iz bolnišnice, v kateri ni zaposlen (in mu torej ni zaupana v smislu petega odstavka 209. člena KZ-1), pa mu kaznivega dejanja ne moremo očitati? Očitno gre za eno hujših nesistematičnosti posebnega dela KZ-1.

Nemški Kazenski zakonik (Strafgesetzbuch – StGB) take primere delno rešuje z inkriminacijo v 246. členu (Neupravičena prisvojitev),[10] kjer za dokončanje kaznivega dejanja zadostuje protipravna prisvojitev tuje premične stvari in kjer se ne zahteva akt odvzetja premične stvari drugemu,[11] delno z 248.b členom (Neupravičeno odvzetje motornega vozila ali kolesa), zelo posredno pa s 248.c členom (Tatvina električne energije).[12] A dejstvo je, da je tudi nemški Kazenski zakonik glede neupravičene rabe stvari pomanjkljiv. Z vidika neupravičene rabe tuje stvari oziroma tatvine rabe se zdi inkriminacijsko primerjalnopravno najbolj napreden hrvaški Kazenski zakonik, ki v 234. členu (Neupravičena raba tuje premične stvari) določa, da se kaznuje z zaporom do enega leta, kdor drugemu protipravno odvzame tujo premično stvar za začasno uporabo.

»Kaže se torej moderni sistemski pristop k tatvinskim deliktom v naslednji smeri: na eni strani odvzem stvari z namenom trajnejše odsvojitve prejšnjemu posestniku, na drugi strani uporaba stvari (v lažji obliki brez odsvojitve in v težji z odsvojitvijo). Protipravnost dogajanja je, kot že rečeno, imanentna kazenskopravni pozornosti in poudarjanje protipravne narave dogodka je videti načeloma enako redundantno pri vseh naštetih oblikah, v glavnem tudi kot atribut posebnega namena storilca. Posebno izpostavljanje tatvine rabe motornega vozila je morda v času uvajanja teh strojev v širšo uporabo še imelo določen kriminalitetnopolitičen smisel, danes pa deluje predvsem arhaično in celo protimoderno, vsekakor pa sistemsko čudaško.«[13]

[7] Podrobneje o posesti in nemškem pravnem institutu *Gewahrsam* v **Šepec, M.**: Posest v slovenskem kazenskem pravu, Pravnik, let. 67, št. 3-4/2012, str. 279–304.

[8] To kaznivo dejanje, ki se je v evropskih zakonodajah izredno razširilo v zgodnjih devetdesetih letih 20. stoletja, kot odziv na pojav *joy-riding*, ko so si mladi vozniki brez privolitev lastnikov »izposojali« avtomobile za vožnjo, brez namena trajne prilastitve, in na ta način povzročali prometne nesreče ter škodo lastnikom avtomobilov, je danes dogmatično izredno zastarelo, kriminalitetnopolitično pa morda celo nepotrebno, saj to v današnji dobi ni več tako resen problem. **Ashenworth, A., Horder, J.**: Principles of Criminal Law, 7th Edition. Oxford University Press, Oxford 2013, str. 394.

[9] Enako velja za gradbene stroje, glasbeno opremo in preostale stvari velike vrednosti.

[10] Nem. *Unterschlagung*.

[11] Tipičen primer tega kaznivega dejanja je, ko si storilec od soseda izposodi kosilno napravo (torej le-to zakonito dobi v oblast), nakar to napravo odsvoji in brez privolitve lastnika proda drugemu.

[12] Slednjo pri nas polno pokrijemo z analogijo s stvarjo po 99. členu in jo torej štejemo v koncept tatvine (stvari).

[13] **Korošec, D.,** v Korošec, D., Filipčič, K., Zdolšek, S., Koritnik, B.: Znanstveni komentar Kazenskega zakonika. Uradni list Republike Slovenije in Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2018, v pripravi.

Tudi slovensko vztrajanje pri inkriminaciji le neupravičene rabe vozila kot edini klasični splošni inkriminaciji tatvine rabe stvari je dogmatično zastarelo in ga kaže čim prej odpraviti, skupaj z ustrezno pretehtano zapolnitvijo pravne praznine glede tatvine rabe stvari na splošno.

Dileme tatvine storitve

Naslednja dogmatična opustitev našega KZ-1 je razvidna v dejstvu, da nimamo inkriminacije za t. i. tatvino storitve oziroma inkriminacije protipravne pridobitve storitve (torej ne ravno premične stvari), »*kot na primer manipuliranje z zapornico na parkirišču za pridobitev brezplačnega parkiranja, plezanje v ograjene prostore za brezplačno prisostvovanje sicer plačljivemu koncertu ali filmski ali podobni predstavi itd.*«.[14]

V primerjalnem pravu za take dejanske stanove najdemo posebne inkriminacije. Gre za primere, ki so podobni tatvini v smislu, da si storilec pridobi premoženjsko korist in nekoga oškoduje (posameznika, organizatorja prireditve ali dogodka, pravno osebo, državo ali občino itd.), a pri tem ne odvzame tuje premične stvari in obenem ne izvrši kaznivega dejanja goljufije. Nemški Kazenski zakonik takim situacijam namenja poseben 265.a člen (*Erschleichen von Leistungen* – Pridobivanje storitev s prevaro), ki določa, da se kaznuje z zaporno kaznijo do enega leta ali z denarno kaznijo, kdor s prevaro pridobi storitev iz avtomata, javnega telekomunikacijskega omrežja, prevoz z javnim prevoznim sredstvom, vstop na dogodek ali v objekt brez plačila vstopnine. Zelo podobno določbo vsebuje tudi avstrijski Kazenski zakonik v 149. členu s podobnim naslovom (*Erschleichung einer Leistung*).

V naši zakonodaji take inkriminacije nimamo (nima je recimo tudi hrvaški Kazenski zakonik), kar kaže na morebitno neopravičljivo pravno praznino, ki jo lahko le delno rešujemo z drugimi, za take namene zelo omejeno uporabnimi inkriminacijami (na primer z goljufijo po 211. členu KZ-1).

Dogmatična spornost zakonskega znaka »in je hotel« v okviru premoženjskih deliktov

Poslednja dogmatična dilema premoženjskih deliktov se pokaže v okviru zakonskega znaka »*in je storilec hotel* pridobiti tako stvar ali stvar take vrednosti«. Zakonodajalec številnim premoženjskim deliktom dodaja ta subjektivni zakonski znak, ki očitno napotuje na sklep, da je dejanje mogoče izvršiti le z direktnim naklepom. Vendar je pri tem izredno nekonsistenten, saj tega zakonskega znaka ne določa pri vseh kvalifikatornih oblikah premoženjskih kaznivih dejanj. Ta zakonski znak najdemo pri kaznivem dejanju ropa po drugem odstavku 206. člena KZ-1, pri roparski tatvini po drugem odstavku 207. člena KZ-1, pri tatvini po drugem odstavku 204. člena KZ-1, pri zatajitvi po drugem in četrtem odstavku 208. člena KZ-1 in še pri drugih premoženjskih kaznivih dejanjih, ne pa pri vseh, kar kaže na izrazito nesistematičnost celotnega 23. poglavja KZ-1. V drugem odstavku 218. člena KZ-1 (Nedovoljen izvoz in uvoz stvari, ki so posebnega kulturnega pomena ali naravne vrednote) ja tako na primer določeno: »če je stvar iz prejšnjega odstavka velikega ali izjemnega kulturnega pomena, se storilec kaznuje … «. Na prvi pogled je ta določba videti kot objektivni pogoj kaznivosti, na kar lahko sklepamo s pomočjo jezikovne in logične razlage (sklepanje po nasprotnem razlogovanju – *argumentum a contrario*), saj zakonodajalec na primer pri kaznivem dejanju velike tatvine po drugem odstavku 205. člena KZ-1 izrecno opredeli namen oziroma naklep storilca glede tatvine stvari velike vrednosti ali stvari posebnega kulturnega pomena ali naravne vrednote (»če je ukradena stvar posebnega kulturnega pomena ali naravna vrednota ali če je ukradena stvar velike vrednosti **in si je storilec hotel prilastiti tako stvar** ali stvar take vrednosti«). Enako zakonodajalec naredi, kot smo že omenili, pri kaznivem dejanju ropa po drugem odstavku 206. člena KZ-1, pri roparski tatvini po drugem odstavku 207. člena KZ-1, pri tatvini po drugem odstavku 204. člena KZ-1, pri zatajitvi po drugem in četrtem odstavku 208. člena KZ-1 in še pri drugih premoženjskih kaznivih dejanjih.

Očitno torej pri inkriminaciji po drugem odstavku 218. člena KZ-1 zakonodajalec ne zahteva nikakršnega krivdnega odnosa storilca do narave stvari, kar pomeni, da bi lahko bil podan objektivni pogoj kaznivosti, ki predstavlja kvalifikatorno okoliščino temeljnega kaznivega dejanja? Vendar bi bila taka razlaga, četudi z uporabo sklepanja po nasprotnem razlogovanju (*argumentim a contrario*) in jezikovne razlage v primerjavi s preostalimi premoženjskimi delikti povsem pravilna, z vidika racionalne metode nevzdržna, saj bi to pomenilo, da bi storilec lahko, tudi če se sploh ne bi zavedal in zato še manj naklepal, da je stvar, ki jo je odnesel v tujino, posebnega kulturnega pomena (prvi odstavek člena) ali velikega ali izjemnega kulturnega pomena (drugi odstavek člena), kljub temu odgovarjal za kaznivo dejanje po drugem odstavku 218. člena KZ-1, če bi bila stvar dejansko velikega ali izjemnega kulturnega pomena – kar je sicer značilno za objektivni pogoj kaznivosti, vendar ravno zato je še toliko bolj očitno, da bi bila uporaba tega kazenskopravnega konstrukta tu povsem neprimerna.

Objektivni pogoj kaznivost namreč ni del biti kaznivega dejanja v smislu elementa splošnega pojma kaznivega dejanja in zlasti ni vezan na storilčevo krivdo, saj predstavlja okoliščine, ki so v neposredni povezavi z dejanjem, vendar niso del »neprava« (ki ga zajema bit kaznivega dejanja) in tudi ne krivde. Kaznivo dejanje je podano tudi v primeru, če objektivni pogoj nastopi pozneje ali celo če zanj storilec ne ve ali ga ne predvidi.[15] Če bi torej sprejeli tezo, da je pri kvalifikatornih deliktih, ki ne vsebujejo zakonskega znaka »*in je storilec hotel*«, podan objektivni pogoj kaznivosti, storilčeva dejanska zmota glede narave stvari ne bi vplivala na kvalifikacijo kaznivega dejanja, kar bi bilo dogmatično

[14] Prav tam.
[15] **Jescheck, L. H., Weigend, T.**: Lehrbuch des Strafrechts – Allgemeiner Teil. Duncker & Humblot, Berlin 1996, str. 555.

nevzdržno. Tudi argument, da mora zakonodajalec v besedilu člena izrecno zapisati naklep glede zakonskih znakov, je nevzdržen, saj je skladno s kazenskopravno dogmatiko, da mora pri naklepnem kaznivem dejanju naklep storilca obsegati tako zavedanje glede zakonskih znakov kaznivega dejanja tudi kot hotenje izpolnitve zakonskih znakov in s tem izvršitve tega kaznivega dejanja (direktni naklep) ali privolitev v izpolnitev zakonskih znakov in s tem izvršitev kaznivega dejanja (eventualni naklep).

Glede na navedeno je zato mogoče zavzeti stališče, da je zakonodajalčeva uporaba besedne zveze v obliki[16] »in […] je storilec hotel […] tako stvar ali stvar take vrednosti […]« pri premoženjskih deliktih »*nasploh predvsem dogmatično redundantna, kakor je v bistvu redundantno tudi posebno omenjanje protipravnosti hotenja v vseh takšnih primerih, čeprav ima morda namen opozarjati na enotnost pravnega reda in na kompleksnost zakonodaje znotraj zamisli o blanketnem normiranju*«.[17]

Alternativna razlaga spornega zakonskega znaka je, da ta zahteva, da je kaznivo dejanje možno izvršiti le z direktnim naklepom, medtem ko je premoženjske delikte, ki tega zakonskega znaka ne vsebujejo, mogoče izvršiti tudi z eventualnim naklepom. To stališče ima za posledico izredno nekonsistentnost vseh premoženjskih deliktov v KZ-1. Ni namreč mogoče najti tehtnih argumentov, zakaj je zatajitev po četrtem odstavku 208. člena KZ-1 mogoče izvršiti le z direktnim naklepom, za kaznivo dejanje nedovoljenega izvoza in uvoza stvari, ki so posebnega kulturnega pomena ali naravne vrednote po drugem odstavku 218. člena, pa zadostuje tudi eventualni naklep (predvsem glede na to, da sta si zakonski inkriminaciji zelo podobni, kazni za oba delikta pa sta enaki).

Kot tretja alternativna razlaga se pojavlja stališče, da zakonska dikcija »in […] je storilec hotel […] tako stvar ali stvar take vrednosti […]« predpostavlja poseben namen, določen kot subjektivni zakonski znak, ki ga je treba dokazati storilcu že v fazi ugotavljanja biti kaznivega dejanja, v skladu z dvojnim položajem naklepa po nemški kazenskopravni dogmatiki.

Ne glede na dogmatično sporno umestitev predmetne zakonske dikcije med premoženjske delikte, na katero tu opozarjamo, bo vsaj za zdaj v praksi treba uporabiti drugo ali tretje stališče razlage. Če bi namreč popolnoma opustili zakonski znak »in je storilec hotel« ter tega tako razlagali kot popolno (tako dogmatično kot primerjalnopravno) redundanco, bi polje inkriminacije razširili obdolžencu v škodo (neskladnost z 28. členom Ustave RS), s tem ko bi dopustili dokončanje kaznivega dejanja z eventualnim naklepom. Glede na jasno opredeljen naklep po 25. členu KZ-1 je kaznivo dejanje storjeno z naklepom, če se je storilec zavedal svojega dejanja in ga je hotel storiti (direktni naklep).

Skladno s tem in z načelom zakonitosti moramo zavzeti stališče, da ko zakonodajalec uporablja dikcijo »in je hotel …«, s tem očitno zahteva direktni naklep storilca. To stališče bo obveljalo, dokler zakonodajalec sistemsko ne odpravi te dogmatične anomalije.

Ob tem velja opozoriti, da s primerjalno analizo naših premoženjskih deliktov in tovrstnih deliktov v nemškem ter hrvaškem kazenskem zakoniku lahko ugotovimo, da oba zakonika pri premoženjskih deliktih nikjer ne določata nekega posebnega hotenja glede (prilastitve) stvari določene vrednosti ali narave, razen izjemoma pri privilegirani obliki kaznivega dejanja, ko storilec želi (ukrasti) stvar manjše vrednosti. Pri tem hrvaški zakonik to izrecno opredeli v tretjem odstavku 228. člena v obliki »*Ako je vrijednost utajene stvari ili imovinskog prava mala, a počinitelj je postupao s ciljem prisvajanja stvari takve vrijednosti*«, medtem ko ima nemški StGB za to poseben 248.a člen (Tatvina in neupravičeno odvzetje premičnih stvari manjše vrednosti).[18] Sicer pa noben od teh dveh kazenskih zakonikov nima kakšne posebne določbe, ki bi pri premoženjskih deliktih nakazovala krivdni odnos storilca do vrednosti ali narave neke stvari (na primer tretji odstavek 232. člena (Utaja) hrvaškega zakonika: »*Ako je vrijednost utajene stvari ili imovinskog prava velika, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.*«). Jasno je, da se v takem primeru krivda storilca presoja skladno z dogmatičnimi pravili o krivdi in da je dejanje možno izvršiti tako z direktnim kot z eventualnim naklepom. Tudi avstrijski Kazenski zakonik pri premoženjskih deliktih ne določa posebnega hotenja glede (prilastitve) stvari določene vrednosti ali narave. Tako v drugem odstavku 128. člena (*Schwerer Diebstahl* – Velika tatvina) zelo jasno določa, da se z zaporno kaznijo od enega do deset let kaznuje, kdor ukrade stvar, ki je vredna več kot 300.000 evrov. Podobne določbe najdemo tudi v drugem odstavku 132. člena, drugem odstavku 133. člena, tretjem odstavku 134. člena in tretjem odstavku 136. člena ter še na številnih mestih v zakoniku.

Povsem mogoče je torej zagovarjati stališče, da je zakonski znak »*in je storilec hotel*«, ki ga naš zakonodajalec uporablja pri nekaterih členih, dogmatično redundanten in z vidika celotne slike premoženjskih deliktov nesistematičen, saj v premoženjske delikte vnaša vsebinsko zmedo. Tudi primerjalnopravno gledano ni nikakršne opore za tako nenavadno umeščanje naklepnega hotenja v opis kaznivega dejanja pri premoženjskih deliktih. Kvalificirana oblika kaznivega dejanja velike tatvine po drugem odstavku 205. člena bi se lahko povsem pravilno glasila tudi tako: »Enako se kaznuje storilec tatvine, če je ukradena stvar posebnega kulturnega pomena ali naravna vrednota ali če je ukradena stvar velike vrednosti.« Dodatek »in si je storilec hotel prilastiti tako stvar ali

[16] Ali v tej besedni zvezi podobni obliki.
[17] **Korošec, D.,** v Korošec, D., Filipčič, K., Zdolšek, S., Koritnik, B.: Znanstveni komentar Kazenskega zakonika. Uradni list Republike Slovenije in Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2018, v pripravi.
[18] Diebstahl und Unterschlagung geringwertiger Sachen: Der Diebstahl und die Unterschlagung geringwertiger Sachen werden in den Fällen der §§ 242 und 246 nur auf Antrag verfolgt, es sei denn, daß die Strafverfolgungsbehörde wegen des besonderen öffentlichen Interesses an der Strafverfolgung ein Einschreiten von Amts wegen für geboten hält.

stvar take vrednosti« je povsem nepotreben in vnaša vsebinsko zmedo v celotno 23. poglavje KZ-1.

Kljub vsemu bo zaradi tega nesrečnega zapisa treba vztrajati pri stališču, da je dejanja s spornim zakonskim znakom mogoče izvršiti le z direktnim naklepom oziroma da gre tu za poseben namen, določen kot subjektivni zakonski znak, ki ga je storilcu treba dokazati že v fazi ugotavljanja biti kaznivega dejanja v skladu z dvojnim položajem naklepa po nemški kazenskopravni dogmatiki. Pri tem ni mogoče dovolj poudariti, da je več kot vprašljivo, zakaj bi zakonodajalec takšno omejitev naklepa pri tovrstnih deliktih kriminalitetnopolitično sploh lahko hotel – kot pravimo, zakaj bi »pri zdravi pameti« želel takšno zakonsko omejitev represivnosti glede vrst naklepa.

Sklep

Kazenskopravna ureditev premoženjskih deliktov je v naši zakonodaji daleč od idealne. Moti zakonska opustitev neupravičene rabe, predvsem takrat, ko je stvar večje ali velike vrednosti. Inkriminacija neupravičene rabe v okviru 209. člena KZ-1 je z vidika možnih storilcev in tudi situacijsko pretirano omejena, vztrajanje pri specifični inkriminaciji neupravičene rabe vozila po 210. členu KZ-1, ob očitni nekaznivosti neupravičene rabe drugih stvari, ki so lahko bistveno večje vrednosti in večjega pomena za lastnika, pa je dogmatično absurdno.

Posebne pomisleke vzbuja opustitev inkriminacije kraje storitve, pri čemer ni povsem jasno, ali zakonodajalec na te oblike izvršitev ni pomislil ali pa jih namerno ni inkriminiral. Vsaj za zdaj so videti kot očitne zakonske praznine.

Prav posebno nesistematičnost in logično nekonsistentnost pa v premoženjske delikte vnaša subjektivni zakonski znak »in je hotel«, ki ga moramo v skladu z načelom zakonitosti razlagati v smeri, da je ta kazniva dejanja možno izvršiti le v krivdni obliki z direktnim naklepom, četudi ni nikakršnega teoretično sprejemljivega ali primerjalnopravnega argumenta za to, da bi zakonodajalec pri tem vztrajal, pri čemer se kaže še izrazita sistemska neurejenost, saj ta zakonski znak vsebujejo le nekateri premoženjski delikti, ne pa vsi, četudi bi glede na podobnost posameznih deliktov pričakovali, da bo zakonodajna ureditev pri njih enaka.

Dogmatična in sistematična ureditev ter uskladitev premoženjskih deliktov v naši kazenski zakonodaji sta zato še kako potrebni.

dr. Maja Ovčak Kos
doktorica pravnih znanosti, docentka za civilno in gospodarsko pravo, odvetnica, Odvetniška pisarna Zakonjšek, d. o. o., in Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije

dr. Ana Božič Penko
doktorica pravnih znanosti, vrhovna sodnica, Vrhovno sodišče Republike Slovenije

Dileme v primerih odškodninskega prava v zvezi z odgovornostjo za medicinsko napako (3.)

Zdravljenje je umetnost, ne obrt;
poklicanost, ne posel;
poklicanost, v kateri je srce udeleženo v enaki meri kot razum.[1]
(sir William Osler)

V prvem[2] delu prispevka je bila osrednja raziskovalna pozornost namenjena vprašanju pravne opredelitve razmerja med zdravnikom in pacientom ter podlagi odškodninskopravne obveznosti zdravnika, s poudarkom na pomenu razlikovanja pravnih podlag odškodninske odgovornosti. V drugem[3] delu je sledila analiza posameznih predpostavk odškodninske odgovornosti zdravstvene institucije oziroma zdravnika. Tretji del prispevka pa se osredotoča na odškodninsko odgovornost zdravnika zaradi kršitve pojasnilne dolžnosti in navaja sklepne ugotovitve.

1. Odškodninska odgovornost zdravnika zaradi kršitve pojasnilne dolžnosti

1.1. O pomenu pojasnilne dolžnosti

Določilo tretjega odstavka 51. člena Ustave vzpostavlja načelo prostovoljnosti zdravljenja. V skladu s tem načelom nikogar ni mogoče prisiliti k zdravljenju, razen v izjemnih primerih, ki jih določa zakon. Načelna prepoved prisilnega zdravljenja izhaja stališča, da je posameznik subjekt, in ne le objekt zdravljenja. Posameznik ima zato pravico svobodno in samostojno odločati o svojem zdravju, o zdravljenju in o svojem sodelovanju v procesu zdravljenja.[4] Spoštovanje pacientove volje je zato temeljno vodilo pri zdravljenju.[5] Medicinski poseg, opravljen brez privolitve pacienta, je protipraven, saj nedovoljeno posega v njegovo telesno integriteto.

Predpostavka za pravno veljavnost privolitve v medicinski poseg je pacientova svobodna in prava volja, ki pa se lahko oblikuje le, če je predhodno pacient ustrezno obveščen o svojem zdravstvenem stanju in verjetnem razvoju ter posledicah bolezni ali poškodbe, o cilju, vrsti, načinu izvedbe, verjetnosti uspeha ter pričakovanih koristih in izidu predlaganega medicinskega posega oziroma predlaganega zdravljenja, o možnih tveganjih, stranskih učinkih, negativnih posledicah in drugih neprijetnostih predlaganega medicinskega posega oziroma predlaganega zdravljenja, vključno s posledicami njegove opustitve, o morebitnih drugih možnostih zdravljenja ter postopkih in načinih zdravljenja, ki v RS niso dosegljivi ali niso pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.[6] Veljavna privolitev v zdravljenje je torej lahko le informirana, ozaveščena privolitev, neločljivo povezana s pojasnilno dolžnostjo zdravnika, ki vključuje pojasnilo tveganja, terapevtsko pojasnilo in pojasnilo diagnoze.[7] Z drugimi besedami: šele na podlagi celovite in vsestranske informacije lahko pacient poda svoje soglasje k nameravanemu zdravljenju.[8] Izjave glede medicinskega posega pacientov, ki niso sposobni odločanja o sebi, ne smejo biti prezrte, temveč jih je treba upoštevati glede na zmožnosti, ki jih dopušča njihova sposobnost razumevanja.[9]

Na podlagi navedenega je tako mogoče skleniti, da sta pojasnilna dolžnost in z njo povezana doktrina ozaveščene privolitve[10] instrumenta, ki pacientu omogočata realizacijo njegove ustavne pravice do samoodločbe, le-to pa zagotavljata splošna določba o varstvu osebnih pravic iz 35. člena Ustave RS in spoštovanje prepovedi prisilnega zdravljenja iz tretjega odstavka 51. člena Ustave. Poudarjeno je že bilo, da (pravilna) izpolnitev pojasnilne dolžnosti ni pogoj za veljavno sklenitev pogodbe o zdravstvenih storitvah, temveč je pravilna izpolnitev pojasnilne dolžnosti pomembna zaradi

[1] The practice of medicine is an art, not a trade; a calling, not a business; a calling in which your heart will be exercised equally with your head (prevod M. O. K.). Sir William Osler (1849–1919) je bil uveljavljen kanadski zdravnik, ki se ga pogosto označuje za očeta moderne medicine. Glej https://en.wikipedia.org/wiki/William_Osler.
[2] **Ovčak Kos, M., in Božič Penko, A.**: Dileme v primerih odškodninskega prava v zvezi z odgovornostjo za medicinsko napako, Odvetnik, št. 1 (84) – pomlad 2018, str. 10–17.
[3] **Ovčak Kos, M., in Božič Penko, A.**: Dileme v primerih odškodninskega prava v zvezi z odgovornostjo za medicinsko napako, Odvetnik, št. 5 (83) – zima 2017, str. 11–14.
[4] Prim. 20. člen Zakona o pacientovih pravicah – ZPacP (Ur. l. RS, št. 15/08 in 55/17) in odločbo Ustavnega sodišča RS Up-2595/08 z dne 23. septembra 2010, tč. 7.
[5] Prim. odločbe Vrhovnega sodišča RS II Ips 83/2013, II Ips 94/2015 idr.
[6] Glej 20. člen ZPacP.
[7] Glej **Polajnar Pavčnik, A.**: Pravo in medicina, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1998, str. 110; **Krušič Mate, Z.**: Pravica do zasebnosti v medicini, Založba Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2010, str. 26 do 28, odločbe Vrhovnega sodišča RS II Ips 99/2006, II Ips 94/2015, II Ips 207/2015 idr.
[8] Glej odločbo Ustavnega sodišča RS Up-2595/08 z dne 23. septembra 2010, tč. 8.
[9] Prim. četrti odstavek 20. člena ZPacP.
[10] Konkretizirana z določbami 20. člena in nasl. členov ZPacP.

zaščite pravice do ozaveščene privolitve v posamezni medicinski poseg v okviru izpolnjevanja pogodbenih obveznosti zdravstvene ustanove.[11] Neizpolnitev oziroma nepravilna izpolnitev pojasnilne dolžnosti je odškodninskopravno pomembna takrat, ko se uresniči s posegom povezano tveganje, na katerega pacient ni bil opozorjen, pa bi moral biti, in če je iz tako realiziranega tveganja izšla pravno priznana škoda. Ker sodi (pravilna) izpolnitev pojasnilne dolžnosti med pogodbene obveznosti zdravstvenega izvajalca, je odgovornost za škodo zaradi kršitve pojasnilne dolžnosti pogodbena.[12] Zaradi kršitve pojasnilne dolžnosti zdravnik odgovarja, če je pacientu nastala pravno priznana škoda zato, ker se je uresničilo katero od tistih tveganj, na katera bi moral biti opozorjen, pa ni bil, in sicer tudi tedaj, če je bil medicinski poseg opravljen v skladu z medicinsko doktrino oziroma *lege artis*.[13] Zdravstvena organizacija oziroma zdravnik tako odgovarja za škodo, ki je posledica realiziranega tveganja, h kateremu zaradi kršitve pogodbenih obveznosti pacient ni dal soglasja.

Izpostaviti je treba, da pacient s tem, ko privoli v osnovni operativni poseg, ne privoli tudi v morebitne dodatne posege, ki se zaradi zapletov v postoperativni fazi izkažejo za potrebne.[14] Pacientova privolitev je potrebna tudi takrat, ko se med posegom pokaže potreba po razširitvi posega. Vrhovno sodišče je v več odločbah, na primer v II Ips 99/2006, II Ips 9/2000, II Ips 16/2003 in II Ips 716/2006, pojasnilo, da mora zdravnik, če med operacijo ugotovi, da je potreben dodaten poseg, operacijo prekiniti; dodatni poseg lahko izvede šele v primeru, če pacient z njim soglaša. Brez posebne privolitve lahko operacijo razširi le takrat, ko bi prekinitev posega pomenila resno nevarnost za pacientovo življenje in zdravje. Pri tem mora presoditi tudi, kakšno nevarnost bi ponovna operacija pomenila za pacientovo zdravje. V primeru, ko je razširitev posega predvidljiva, pa mora zdravnik pacienta nanjo opozoriti in dobiti vnaprejšnje soglasje.

1.2. Obseg in vsebina zdravnikovega pojasnila

Zdravnik, odgovoren za zdravljenje, mora dolžno pojasnilo pacientu podati v neposrednem stiku, obzirno, na pacientu razumljiv način oziroma skladno z individualnimi sposobnostmi sprejemanja informacij, v celoti in pravočasno.[15] V 22. členu ZPacP je določeno, da se pacientu sme le izjemoma zamolčati podatke o njegovem zdravstvenem stanju, če zdravnik glede na okoliščine oceni, da bi mu takšno obvestilo povzročilo resno zdravstveno škodo, razen kadar pacient, ki je sposoben odločanja v svojo najboljšo zdravstveno korist, izrecno zahteva, da je o svojem zdravstvenem stanju popolnoma obveščen. Razloge za zamolčanje podatkov se ločeno dokumentira v zdravstveni dokumentaciji.

Dolžno pojasnilo zdravnika mora biti prilagojeno konkretnim okoliščinam primera in konkretnemu pacientu (t. i. *tailor made* pojasnilna dolžnost). Ker je torej obseg pojasnilne dolžnosti odvisen od okoliščin vsakega posameznega primera, ga ni mogoče enoznačno opredeliti za nedoločeno število primerov.[16] Kljub navedenemu pa so se v sodni praksi že vzpostavili splošni kriteriji, ki omogočajo presojo pravilnosti izpolnitve pojasnilne dolžnosti v vsakem posamičnem primeru. Pri tem je odločilno izhodišče, da se pacienta pouči o bistvenih okoliščinah, ki mu omogočajo, da spozna pomen svoje privolitve ter da ima dovolj podlage za odločitev za ali proti zdravljenju, z namenom, da ga morebitne škodljive posledice ne bi presenetile, ker z njimi ni računal.[17] V poglavitnih obrisih in na ustrezen način mora zdravnik pacientu prikazati stanje ter podati prognozo in opozorilo na običajno, redno tveganje.[18]

Obseg pojasnilne dolžnosti po presoji Vrhovnega sodišča determinirajo tri temeljna načela. Načeloma velja, da:

1. morata biti obseg in podrobnost pojasnila v obratnem sorazmerju z nujnostjo posega,
2. se mora opozorilo nanašati na redna tveganja posameznega medicinskega posega, med katera spadajo tipična in statistično pogostejša tveganja,
3. mora opozorilo upoštevati tudi redka tveganja predvidenega posega, če ta lahko v primeru njihove realizacije tako ogrožajo pacientovo življenje in zdravje, da so primerljiva z naravnim potekom zdravljene bolezni ali ga celo presegajo in bi lahko vplivala na pacientovo privolitev.[19] (Nizka) pojavnost oziroma verjetnost realizacije redkih tveganj predvidenega medicinskega posega pri opredelitvi vsebine opozorila pacientu sama po sebi ni odločilna; bistvena je teža posledic realizacije takih tveganj v primerjavi s posledicami pacientovega zdravstvenega stanja z vidika razumnega pacienta.[20]

Če je poseg zelo nujen, morajo biti tveganja bolj pomirjevalno predstavljena, saj se domneva, da je razumen pacient v tem primeru pripravljen nase prevzeti večja tveganja in ima v takšnem primeru prednost obzirnost. Pojasnilo tveganj pa mora biti posebej poudarjeno, kadar se zdi odločitev pacienta za določen medicinski poseg nespametna. Tudi pri diagnostičnih posegih, ki niso neposredno povezani z zdravljenjem oziroma nimajo terapevtske vrednosti, mora biti pojasnilo tveganj obširnejše. Kadar je poseg primarno namenjen zdravljenju ali lajšanju bolečin, obenem pa služi diagnostičnim namenom, se zahteve po pojasnilu ravnajo po terapevtskih značilnostih posega.[21]

Pojasnilo glede splošnih tveganj (na primer, da se lahko rana okuži) načelno ni potrebno, razen kadar bi njihova uresničitev imela za pacienta posebej težke

[11] Prim. odločbe Vrhovnega sodišča RS II Ips 94/2015, II Ips 207/2015, VSL II Cp 1439/2016, drugače VSL II Cp 2666/2014.
[12] Drugače – da gre za deliktno podlago – II Ips 378/2004, II Ips 43/2013, VSL II Cp 2666/2014 idr.
[13] **Božič Penko, A.**: Nekatera pravna vprašanja v zvezi z odgovornostjo za zdravniško napako v sodni praksi, Pravni letopis Inštituta za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 2017, str. 69-88, ter odločba Vrhovnega sodišča RS II Ips 716/2006.
[14] Prim. odločbo Ustavnega sodišča RS Up 2595/2008.
[15] Glej drugi odstavek 20. člena ZPacP.
[16] **Božič Penko, A.**: Nekatera pravna vprašanja v zvezi z odgovornostjo za zdravniško napako v sodni praksi, Pravni letopis Inštituta za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 2017, str. 69–88.
[17] Prim. odločbe Vrhovnega sodišča RS II Ips 72/2009, II Ips 65/2012, II Ips 174/2012, II Ips 207/2015 idr.
[18] Prim. odločbo Vrhovnega sodišča RS II Ips 94/2015.
[19] Prim. odločbe Vrhovnega sodišča II Ips 207/2015, II Ips 94/2015, II Ips 342/2014, II Ips 99/2006, II Ips 72/2009, II Ips 174/2012 idr.
[20] Prim. *Montgomery proti Lanarshire Health Board*.
[21] Prim. odločbo Vrhovnega sodišča II Ips 94/2015, glej tudi II Ips 147/2012.

oziroma dolgotrajne posledice. Tako je pojavnost kolapsa pri odvzemu krvi tako pogosta in splošna znana, da o njej ni treba poučiti niti laičnega darovalca krvi.[22] Nasprotno pa mora zdravnik pacientu pojasniti splošna tveganja takrat, kadar ima pacient predviden poseg zmotno za povsem nenevarnega. Zadostuje splošno pojasnilo o vplivu posega oziroma tveganj, to je posredovanje splošne slike resnosti in usmerjenosti spektra tveganj, da pacient nima iluzij o tem, kaj ga lahko doleti v primeru neuspeha posega. Ko obstaja več tveganj, katerih posledice pacienta prizadenejo na enak način, načeloma zadošča že opozorilo na tisto tveganje, ki pacienta prizadene najhuje.[23]

Sodna praksa tipično tveganje opredeljuje kot tveganje, ki je lastno samemu posegu, ki je torej posebej značilno glede na naravo posameznega medicinskega posega.[24] Po sodni praksi posamezno tveganje ni tipično ali netipično že samo zato, ker je ali ker ni pogosto. Izjema so primeri, ko gre za statistično tako ekstremno nizko pojavnost, da se domneva, da pri razumnem pacientu obstoj takšnega tipičnega tveganja ne bi vplival na privolitev v poseg. Opozorilo na tveganje, ki je tipično, a redko, je sestavni del pojasnilne dolžnosti ravno zaradi načela obratne sorazmernosti med obsegom pojasnilne dolžnosti in nujnosti posega ter med načelom primerjave posledic uresničenega tveganja pri opravljenem medicinskem posegu s posledicami opustitve posega. Ker gre pri opozorilu na tipična tveganja za uporabo strokovnega znanja, lastnega zdravnikom, je dolžnost opozorila nanje toliko bolj logična. Če bi pojasnilno dolžnost zožili le na statistično upoštevna tveganja in bi pri redkih tipičnih tveganjih zanemarili druge kriterije, ki lahko vplivajo na privolitev, bi bila pravica do informirane privolitve tako izvotljena, da pacient, katerega volja je pri odločanju za zdravljenje bistvena, ne bi razpolagal s podatki, ki bi mu omogočali vsebinsko realizacijo te pravice.[25]

Postavlja se vprašanje, ali mora dolžno pojasnilo zdravnika vsebovati tudi seznanitev z obstranskimi strokovnimi mnenji in spornimi tveganji. Po najinem mnenju je odgovor negativen; dolžno opozorilo zdravnika mora zajemati le znanstveno utemeljena tveganja ali pomembna svarila, ne pa vsa mnenja oziroma tveganja, ki se pojavljajo v strokovni literaturi.

2. Procesnopravni izzivi oškodovanca v odškodninski pravdi

Kot je bilo že navedeno, ima pacient kot pogodbena stranka pogodbe o zdravstvenih storitvah v razmerju do nasprotne pogodbene stranke položaj laika. Položaj zdravnika kot profesionalne osebe in pacienta kot laika ni pomembno merilo le pri presoji materialnopravnih vprašanj glede pravic, obveznosti in odgovornosti po pogodbi o zdravstvenih storitvah, temveč se mora odraziti tudi pri presoji procesnopravnih položajev pacienta kot oškodovanca v odškodninski pravdi, ki izvira iz kršitve pogodbe o zdravstvenih storitvah. Pacient je namreč kot oškodovanec praviloma v težjem procesnem položaju, saj mora kot laik nasproti strokovnjaku z relevantnega medicinskega področja, ki ima na razpolago tudi vse podatke o poteku zdravljenja in podobno, zatrjevati in dokazati, da je njegovo zdravje okvarjeno oziroma poslabšano zaradi zdravnikovega škodnega ravnanja ali opustitve in da je vzrok njegove škode ravno zdravnikovo protipravno ravnanje ali protipravna opustitev.

Opisano neravnotežje položajev je v zadevnih odškodninskih pravdah prepoznalo tudi Vrhovno sodišče RS in jih poskušalo uravnotežiti z omilitvijo nekaterih do oškodovanca kot tožnika strogih procesnih postulatov. Ker pacient kot laik ne ve, kaj je bilo vzrok poslabšanja njegovega zdravja (zaplet ali strokovna napaka), je v takem primeru po presoji Vrhovnega sodišča dovoljen informativni dokaz z izvedencem medicinske stroke, po pridobitvi izvedenskega mnenja pa je dopustna dopolnitev dejanskih trditev (v zvezi z vzročno zvezo), saj pacient kot tožnik in laik sam te presoje pred tem ni bil nujno zmožen.[26]

Ali med strokovno napako pri zdravljenju in nastalo škodo pri oškodovancu obstaja vzorčna zveza, je zahtevno gnoseološko vprašanje, tako za sodišče kot za stranki, kar upravičuje uporabo drugačnega dokaznega (in trditvenega) standarda – takšnega, da tožniku ne bo že *a priori* naloženo nerešljivo breme, in sicer pretežne verjetnosti.[27] Izpostavljeno vprašanje je namreč še posebej zapleteno v primerih zdravnikovih opustitev dolžnega ravnanja (na primer pri vprašanju, ali bi zdravnik z drugačnim ravnanjem lahko preprečil naravno smrt bolnika), saj se nanaša na hipotetično dejstvo (dejstvo, ki ga v resnici ni). Ker nikoli ne moremo vedeti, ali bi bilo konkretno zdravljenje uspešno ali ne, je tovrstna ugotovitev vselej mogoča le za nazaj, na podlagi konkretne izkušnje (konkretna empirična ugotovitev). Zato mora za hipotetično ugotovitev zadoščati, če tožnik trdi (in dokaže), da je zdravnikovo opuščeno dolžno ravnanje po svoji naravi takšno, da lahko v pomembnem (nezanemarljivem) deležu pacienta ozdravi (prepreči smrt). Verjetnost, ali bi opuščeno zdravnikovo ravnanje preprečilo škodo (v tem primeru smrt), je tu strokovno medicinsko vprašanje. Odgovor nanj zato podajo strokovnjaki in je splošno empiričen (lahko tudi statističen). Na tej točki se vprašanje dokazovanja (in uporabe pravil o razporeditvi dokaznega bremena ter pravilni napolnitvi vsebine dokaznega standarda) konča.[28]

[22] Prim. odločbo Višjega sodišča v Mariboru (VSM) I Cp 1384/2015.
[23] Prim. odločbo Vrhovnega sodišča II Ips 140/2015.
[24] Prim. odločbo Vrhovnega sodišča II Ips 94/2015.
[25] Prav tam.
[26] Prim. odločbo Vrhovnega sodišča II Ips 302/2011. Nasprotno pa je strožji pristop pri presoji pravočasnosti trditev v zvezi s kršitvijo pojasnilne dolžnosti primernejši, saj stranki ne nalaga prevelikega trditvenega bremena o tem, ali in koliko ji je bilo pojasnjeno, posebno strokovno znanje se ne zahteva, dejstva lahko sama opazi, zazna.
[27] Prim. odločbe Vrhovnega sodišča II Ips 671/2008, II Ips 183/2015, II Ips 17/2015.
[28] Tako odločba Vrhovnega sodišča II Ips 183/2015.

Prožnejši pristop pri presoji in dokazovanju vzročnosti, ki mu sledi novejša sodna praksa Vrhovnega sodišča RS, je tudi primerjalnopravno utemeljen.[29] Sodišče Evropske unije je pri presoji vzročne zveze med uporabo cepiva in nastankom bolezni oškodovancu stopilo še bolj naproti, ko je sprejelo stališče, da tudi če medicinske raziskave niti ne dokazujejo niti ne izključujejo obstoja povezave med uporabo cepiva in nastankom bolezni, za katero je zbolel oškodovanec, se obstoj vzročne zveze med napako, ki se pripisuje cepivu, in škodo, nastalo oškodovancu, *vedno* šteje za dokazan, če so prisotni nekateri vnaprej določeni dejanski indici (v konkretnem primeru sovpadanje cepljenja in pojava bolezni ter neobstoj bolezenskih znakov v osebni anamnezi in anamnezi družinskih članov[30]) glede vzročnosti.[31]

3. Sklep

Razmerje med zdravnikom oziroma zdravstveno ustanovo in pacientom je praviloma pogodbene narave. Izpolnitev pojasnilne dolžnosti zdravnika ni pogoj za veljavno sklenitev pogodbe o zdravstvenih storitvah, pač pa spada v krog pogodbenih obveznosti zdravnika. Vrhovno sodišče, opirajoč se na starejšo pravno literaturo, pogodbi o zdravstvenih storitvah pripisuje pravno naravo podjemne pogodbe. Ker obligacija prizadevanja kot temeljna pogodbena zaveza zdravnika ni tipično izpolnitveno ravnanje podjemne pogodbe, se danes vse več avtorjev zavzema za stališče, da gre za pogodbo o naročilu.

Zdravnik svojo pogodbeno obveznost pravilno izpolni, če njegova (konkretna) ravnanja ustrezajo standardu profesionalne skrbnosti. Merilo napolnjevanja oziroma normativne konkretizacije pravnega standarda ustrezne skrbnosti zdravnika je abstraktno, in sicer tipično, običajno normalno ravnanje povprečnega zdravnika z določenega medicinskega področja. Medicinska napaka je odstopanje od profesionalnih standardov strokovnega ukrepanja, skrbnosti in pazljivosti, ki ima lahko za posledico kakršnokoli poslabšanje zdravja. Ko zdravnik ne ravna v skladu s profesionalno skrbnostjo, kar se odrazi v strokovni napaki, ali krši pojasnilno dolžnost in bolniku nastane škode, gre za kršitev pogodbenega razmerja, zato se odškodninska odgovornost zdravnika presoja po določilih pogodbene odškodninske odgovornosti.

Sodna praksa je pri presoji soodgovornosti pacienta zadržana, in ne prestroga, kar je ob upoštevanju, da je pacient laik in da se svobodno odloča tako za zdravljenje kot za njegove oblike, pravilno izhodišče. Novim pojavnim oblikam posledic posegov v telesno in duševno integriteto oškodovancev je mogoče utreti pot v obstoječ zaprt sistem pravno priznanih nepremoženjskih škod z njihovo široko razlago in s široko razlago zakonsko omejenih izvorov duševnih bolečin. Pri presoji duševnih bolečin bi moralo pravo dati večjo težo novim spoznanjem nevroznanosti in to ustrezno ovrednotiti tudi pri odmeri denarnih odškodnin, zlasti v razmerju z denarnimi odškodninami za telesne bolečine. Zavzemava se za široko razlago pojma posrednih oškodovancev.

Obseg pojasnilne dolžnosti determinirajo tri temeljna načela, in sicer morajo biti obseg in podrobnosti pojasnila v obratnem sorazmerju z nujnostjo posega, opozorilo se mora nanašati na redna tveganja posameznega medicinskega posega, med katera spadajo tipična in statistično pogostejša tveganja, opozorilo mora upoštevati tudi redka tveganja predvidenega posega, če ta lahko v primeru njihove realizacije tako ogrožajo pacientovo življenje in zdravje, da so primerljiva z naravnim potekom zdravljene bolezni ali ga celo presegajo in bi lahko vplivala na pacientovo privolitev.

Neravnotežje položajev zdravnika kot profesionalne osebe in pacienta kot laika se mora ustrezno ovrednotiti tudi pri presoji procesnopravnih položajev pacienta kot oškodovanca v odškodninski pravdi. Sodna praksa tako oškodovancu dopušča informativni dokaz z izvedencem medicinske stroke, po pridobitvi izvedenskega mnenja pa je dovoljena dopolnitev dejanskih trditev (v zvezi z vzročno zvezo). Kot ustrezen dokazni standard za dejstva, ki utemeljujejo vzročno zvezo med ravnanjem zdravnika in škodnim dogodkom, je namesto prepričanja sprejeta pretežna verjetnost.

Ugotoviti je mogoče, da pravo ne sledi hitremu napredku v medicini, zato obstoječi pristopi odškodninskega prava glede pojmovanja odškodninske odgovornosti zdravnika niso vedno zadostni oziroma ustrezni. To velja zlasti za pojmovanje medicinske napake, na kar bo morala v prihodnje, predvsem ob uveljavljanju medicinskih napak zaradi inovativnih pristopov k zdravljenju, odgovoriti sodna praksa. Zaradi kakovostnejše oskrbe pacientov bi bila dobrodošla tudi interdisciplinarna analiza škodnih primerov medicinskih napak, saj bi njene ugotovitve lahko pomembno pripomogle k zagotavljanju (večje) varnosti pacientov.

Glede na dejstvo, da so sodni odškodninski spori precej dolgotrajni in dragi, velja pozdraviti mehanizme za alternativno reševanje sporov, ki jih omogočajo nekateri zdravstveni izvajalci. Morda bi kazalo razmisliti o razširitvi njihove ponudbe tudi z možnostjo arbitraže.

---

[29] Za primerjalnopravne pristope k vzročnosti glej na primer že omenjeni primer iz angleške sodne prakse *Williams proti Bermuda Hospitals Board* ali odločitev hrvaškega Vrhovnega sodišča Rev 876/2006 idr.

[30] Oškodovanec v primeru C-621/15 je bil med decembrom 1998 in julijem 1999 trikrat cepljen proti hepatitisu B s cepivom proizvajalca Sanofi. Avgusta 1999 so se pri njem začele pojavljati različne motnje. Novembra 2000 so mu postavili diagnozo multiple skleroze. Njegovo zdravstveno stanje se je postopoma slabšalo. Bil je 90-odstotno funkcionalno nezmožen in je ob svoji smrti 30. oktobra 2011 potreboval štiriindvajseturno oskrbo.

[31] Sodba C-621/15 z dne 21. junija 2017.

DNEVI SLOVENSKIH PRAVNIKOV

POPUST za zgodnje prijave!

11. do 13. oktober 2018 • GH Bernardin, Portorož

ČETRTEK, 11. OKTOBER

PLENARNO ZASEDANJE: Privatizacija državnih bank
vodja: *dr. Miha Juhart*

Podelitev priznanj Zveze društev pravnikov Slovenije

1. SEKCIJA: Vpliv nove družinske zakonodaje na premoženjskopravna razmerja vodja: *dr. Suzana Kraljić*

Pogodba o ureditvi premoženjskih razmerij, *dr. Viktorija Žnidaršič Skubic* / Ljubezen na papirju – vloga notarja pri urejanju premoženjskih razmerij, *mag. Nataša Erjavec* / Skrbništvo in skrb za varovančevo premoženje, *dr. Suzana Kraljić* / Premoženjska razmerja med zakonci v mednarodnem zasebnem pravu, *dr. Claudia Rudolf*

2. SEKCIJA: Pravni izzivi sodelovalnega gospodarstva v digitalni dobi
vodja: *dr. Janja Hojnik*

Sodelovalno gospodarstvo in delitvena ekonomija: pojmi in potreba po evropskem pristopu, *dr. Janja Hojnik* / Obdavčitev modelov sodelovalnega in digitalnega gospodarstva in ekonomije, *dr. Nana Šumrada Slavnič* / Varstvo potrošnikov v poslovnih modelih sodelovalnega gospodarstva, *dr. Petra Weingerl* / Vpliv sodelovalnega gospodarstva na stanovanjsko pravo držav članic EU, *dr. Ana Vlahek, dr. Matija Damjan* / Varstvo osebnih podatkov pri poslovanju spletnih platform sodelovalnega gospodarstva *dr. Nataša Pirc Musar*

OKROGLA MIZA: Ključne novosti in odprta vprašanja nove prostorske in gradbene zakonodaje v praksi
vodji: *dr. Senko Pličanič* in *Franci Gerbec*

Sodelujoči: *dr. Senko Pličanič, Aleksandra Velkovrh, Luka Ivanič, mag. Sabina Jereb, mag. Tomaž Černe in Leon Kobetič*

PETEK, 12. OKTOBER

3. SEKCIJA: Aktualna vprašanja korporacijskega prava
vodja: *dr. Marijan Kocbek*

Odgovornost uprave obvladujoče družbe za zakonitost poslovanja odvisnih družb, *dr. Peter Podgorelec* / Novosti pri poslovanju družbe z omejeno odgovornostjo, *dr. Borut Bratina* / Položaji večinskega lastnika glede odločanja o vodenju poslov v delniški družbi – razlike v enotirnih in dvotirnih sistemih upravljanja, *dr. Marijan Kocbek* / Sodno preizkušanje menjalnega razmerja ali denarne odpravnine manjšinskim delničarjem, *dr. Saša Prelič* / Politika prejemkov organov vodenja in nadzora – *de lege lata* in uskladitev z direktivo o sodelovanju delničarjev, *dr. Anja Strojin Štampar*

4. SEKCIJA: Kazenskopravna sekcija
vodja: *dr. Damjan Korošec*

Pregled temeljnih teoretskih problemov posebnega dela KZ-1, *dr. Damjan Korošec* / Kazenskopravno varstvo otrok, *dr. Katja Filipčič* / Prilastitveni namen kot ozko grlo slovenskega premoženjskega kazenskega prava, *dr. Miha Šepec* / Prepovedana posledica ali objektivni pogoj kaznivosti pri izbranih inkriminacijah?, *mag. Boštjan Valenčič*

5. SEKCIJA: Pravni vidiki regulacije in liberalizacije gospodarskih sektorjev, vodja: *dr. Peter Grilc*

Trendi v ureditvi nekaterih reguliranih sektorjev, *dr. Peter Grilc* / O razmerju med regulacijo in ureditvijo konkurence v zadnjem desetletju, *dr. Klemen Podobnik* / Regulacija in liberalizacija trga poštnih storitev, *dr. Til Rozman* / Nove tehnologije in regulatorni trendi: pogled praktika, *mag. Matej Kavčič* / Meje dopustnosti državnih pomoči v reguliranih sektorjih, *dr. Aleš Ferčič*

6. SEKCIJA: Izzivi pravne ureditve plačila za delo v zasebnem sektorju vodja: *dr. Luka Tičar*

Zakonska ureditev plačila za delo in njen pomen za prakso, *dr. Luka Tičar* / Avtonomna ureditev plačila za delo danes in jutri – delodajalski vidik, *mag. Maja Skorupan* / Avtonomna ureditev plačila za delo danes in jutri – sindikalni vidik, *Andreja Toš Zajšek* / Izbrana novejša sodna praksa s področja plačila za delo, *mag. Biserka Kogej Dmitrovič*

7. SEKCIJA: Referendumski spor: stare dileme in nove rešitve
vodja: *dr. Igor Kaučič*

Je v referendumskem sporu ustavnopravno kaj novega, *dr. Jadranka Sovdat* / Referendumski spor pred Vrhovnim sodiščem, *dr. Erik Kerševan* / Presoja dopustnosti izključevanja referenduma o nekaterih zakonih, *dr. Bruna Žuber* / Spor glede vezanosti na referendumsko odločitev, *dr. Igor Kaučič*

8. SEKCIJA: GDPR – kaj zahteva in česa še nismo storili
vodja: *Mojca Prelesnik*

Najpogostejša vprašanja upravljavcev – praksa Informacijskega pooblaščenca, *Mojca Prelesnik* / Kako so se GDPR lotila slovenska podjetja, *Polona Čufer Klep* / Uvedba GDPR v mednarodni bančni skupini, *Janko Šavnik* / ZVOP-2 in slovenske posebnosti varstva osebnih podatkov, *Peter Pavlin*

JAVNA TRIBUNA: Pravni terminološki slovar

Sodelujoči: *dr. Alenka Šelih, dr. Janez Kranjc, dr. Mateja Jemec Tomazin, dr. Aleš Novak, dr. Matej Accetto in dr. Marijan Pavčnik* (vodja tribune)

SOBOTA, 13. OKTOBER

9. SEKCIJA: Prihajajoče spremembe nepravdnih in izvršilnega postopka, vodja: *dr. Vesna Rijavec*

Primerjalnopravni pregled nepravdnih postopkov v družinskih zadevah v razvojni perspektivi, *dr. Vesna Rijavec, dr. Tjaša Ivanc* / Pravica navajanja novih dejstev in dokazov ter reševanje predhodnih vprašanj v nepravdnih postopkih – primerjava med avstrijsko in slovensko ureditvijo, *dr. Marija Škof* / Nepravdni in izvršilni postopki v ustavnosodni praksi, *dr. Dunja Jadek Pensa* / Reforma nepravdnih postopkov – splošne določbe, *Miha Verčko*

10. SEKCIJA: Novosti in prihodnji pravni izzivi pokojninskega zavarovanja v Sloveniji, vodja: *Marijan Papež*

Vpliv demografskih trendov in digitalizacije na razvoj pokojninskega zavarovanja, *dr. Andraž Rangus* / Zagotavljanje ekonomske, pravne in socialne varnosti delavcem v novih oblikah dela ter v prekarnih zaposlitvah, *Peter Pogačar* / Razvoj socialne varnosti in varovanje človekovega dostojanstva v odločitvah Ustavnega sodišča Republike Slovenije, *dr. Etelka Korpič Horvat* / Novosti na področju pokojninskega zavarovanja in postopek za uveljavljanje in varstvo pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, *Marijan Papež*

Kotizacija za udeležbo na Dnevih slovenskih pravnikov 2018 znaša 420,00 EUR brez DDV (512,40 EUR z DDV). Kotizacija za dvodnevno udeležbo znaša 360,00 EUR brez DDV (439,20 EUR z DDV).

NE PREZRITE POPUSTA ZA ZGODNJE PRIJAVE!
Za zgodnje prijave do 15. avgusta 2018 vam priznamo 5-odstotni popust.

SPONZOR

Hoteli Bernardin
RESORTS & CONVENTION CENTER

MEDIJSKI SPONZORJI

IUS-INFO 30 let | GV ZALOŽBA 60 let | PRAVNA PRAKSA

ORGANIZATORJI Zveza društev pravnikov Slovenije | Zveza društev za gospodarsko pravo Slovenije | LEXPERA d. o. o., GV Založba

Pridružujemo si pravico do spremembe programa.

Informacije: **dnevipravnikov@gvzalozba.si** • **01 30 91 816** • **www.dnevi-pravnikov.si**

doc. dr. Boštjan Tratar
višji državni odvetnik, Državno odvetništvo RS

Odvetnik in udeležba državljanov pri izvajanju sodne oblasti

Razmislek o laičnem sodstvu kot o »folklornem instrumentu sodstva«

V kontinentalni Evropi obstaja precej pomislekov o smiselnosti ohranjanja laičnega sodstva kot »nepotrebnega« ostanka »folklore v sodstvu«. Avstrijski odvetnik in profesor kazenskega prava Peter Lewisch pa je v svoji študiji o laičnih sodnikih iz leta 2009 prišel do spoznanja, da laični sodniki niso bolj nesposobni v primerjavi s poklicnimi sodniki (empirično napačnega odločanja jim ni bilo mogoče dokazati) in da so protiutež strogim sodbam poklicnih sodnikov, vendar kljub temu predlaga reformo njihove ureditve.[1] Tudi dunajska odvetniška zbornica se je, kljub primeru *Kührer*, ki je v Avstriji sicer znova sprožil razpravo o smiselnosti obstoja laičnega sodstva (v tem primeru je porota 26. septembra 2013 obdolženca sprva obsodila na dosmrtni zapor, po pritožbi pa je višje deželno sodišče 28. aprila 2014 kazen znižalo na 20 let zapora),[2] izrekla v prid obstoju laičnih sodnikov, »*saj so nujno potreben instrument pravne države, ki ga je treba izboljšati, ne pa odpraviti*«.[3]

Vloga in obseg sodelovanja laične javnosti pri sodnem odločanju sta odraz vsakokratnih družbenopolitičnih razmer v posamezni državi ter položaja tretje veje oblasti v družbi oziroma v celotni državni ureditvi.[4] Za sodstvo v Sloveniji daje Ustava RS v 128. členu podlago za udeležbo državljanov – t. i. »laikov« – pri izvajanju sodne oblasti, s tem ko določa, da »*zakon ureja primere in oblike neposredne udeležbe državljanov pri izvajanju sodne oblasti*«. Čeprav ne obstajajo mednarodni dokumenti o človekovih pravicah, ki bi zahtevali laično sodstvo oziroma njegove elemente, so različni modeli sodelovanja laične javnosti znani široko po svetu, saj nedvomno prispevajo tudi k uresničevanju človekovih pravic.[5]

V načelu razlikujemo dva načina sodelovanja državljanov pri izvajanju sodne funkcije, čeprav je delitev teh načinov lahko tudi drugačna:[6]

- **porotno sodišče** (nem. *das Schwurgericht,* fr. *la cour d'assise)* sestavljata dve ločeni telesi, in sicer porota,[7] ki odloča o dejanskih vprašanjih, ter sodišče, ki uporabi pravo ter izreče kazen oziroma druge pravne posledice;[8]
- **prisedniško sodišče** (tudi: »mešano sodišče«, nem. *Schöffengericht,* fr. *échevinage*) je sestavljeno iz enega senata, v katerem skupaj zasedajo tako poklicni sodniki kot začasni sodniki – laiki, prisedniki, t. i. *Schöffen* (angl. *assessors)*, ki skupaj povsem enakopravno odločajo o dejanskih in pravnih vprašanjih; praviloma je v senatu več prisednikov kot pa poklicnih sodnikov.[9]

Kot tretji se navaja še model, v katerem ni laičnih sodnikov; tak je na primer nizozemski sistem profesionalnega sodstva, vanj pa spadajo tudi sistemi šeriatskega prava, kjer naj bi o sodnih sporih odločali zgolj poklicni sodniki.[10]

Pomisleki o laičnem sodstvu

V evropskem kontinentalnem kazenskem sodstvu so se laiki (porotniki) pojavili kot negacija sodstva absolutne monarhije – zahteva po uvedbi laičnega elementa v sodstvo se je pojavila v sklopu splošne zahteve po demokratizaciji vseh treh vej oblasti.[11] V francoski absolutni monarhiji so se namreč sodniška

[1] Glej **Peter Lewisch**: Abschaffung der Geschworenengerichte, Die Vorfragen einer Reform in theoretischer und empirischer Analyse, Manz Verlag, Wien 2009.
[2] <http://noe.orf.at/news/stories/2634927/> (20. 10. 2017).
[3] <https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20130926_OTS0221/laienrichter-unverzichtbar-im-rechtsstaat> (20. 10. 2017).
[4] Primerjaj tudi **Ulrike Benz**: Zur Rolle der Laienrichter im Strafprozess, Eine Untersuchung über das Schöffenamt auf verfahrenspsychologischer und gerichtsorganisatorischer Grundlage mit einem rechtsgeschichtlichen und rechtsvergleichenden Überblick, Max Schmidt – Römhild, Lübeck 1982, str. 15: »*Gerade die Rolle der Laienrichter sowie ihre Befugnisse der Gemeinschaft und auch dem Staat gegenüber spiegeln die von den politischen und geistigen Strukturen der jeweiligen Epochen abhängige Wechselbeziehung von rechtsprechender Gewalt und Gesellschaft wieder.*« Splošno glej še **Lucia Corso**: Giustizia senza toga. Giuria, democrazia e senso comune, v: Criminalia, 2008, str. 347–381; **Nikola Matovski**: Porota v kazenskem postopku, v: Pravnik, let. 41, št. 5–7/1986, str. 273–284.
[5] Primerjaj **John D. Jackson, Nikolay P. Kovalev**: Lay Adjudication and Human Rights, v: Columbia Journal of European Law, vol. 13/2006, str. 87: »*Although none of the international human rights instruments require lay adjudication to be incorporated within the judicial branch of government, there are anumber of arguments that can be advanced in favor of the view that lay adjudication can help promote civil and political rights ...*« Glej še **Antonio Beristain**: Geht die Gerechtigkeit vom Volke aus?, Kriminologisch-viktimologische Betrachtungen zur Laiengerichtsbarkeit, v: Festschrift für Horst Schüler-Springorum: zum 65. Geburtstag, 1993, str. 435–440.
[6] Glej **Vladimir Ljubanović**: Za ili protiv uvođenja sudjelovanja građana u krivičnom suđenju u obliku klasične porote, v: Pravni vjesnik, št. 1/1985, str. 60.
[7] »Poroto v angleških in ameriških zadevah imenujejo *'proceduralna Sfinga'* zato, ker lakonska odločitev 'kriv' ali 'ni kriv' razkriva zelo malo logike ali miselnega procesa, ki obstaja v temelju porotine razsodbe. V postopkih v kontinentalni Evropi pa je razpravljajoči sodnik dolžan v pisnem stališču izraziti, kateri dokazi podpirajo trditev in katere ugotovitve logičnega sklepanja vodijo od dokazov do specifičnih dejanskih odločitev.« Navedeno po **Stephen C. Thaman**: Suđenja pred novom ruskom kaznenom porotom i nulifikacija kaznenog zakona u njezinu pravorijeku: pouke za porotom inspiriranu reformu u Euroaziji i šire, v: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 15, št. 1/2008, str. 384.
[8] »V Evropi obstaja dolga zgodovina izmikanja porotnemu sojenju z namernim 'podobtoževanjem', tako da zadeva ne izpolni pogojev za porotno sojenje zaradi prekvalifikacije dejanja v blažje. To se v Angliji doseže s t. i. delikti *'either-way'*, za katere se lahko postopki vodijo ali pred poroto ali pred magistratskim sodiščem, ki ga sestavljajo trije laični sodniki, v Franciji pa z neuzakonjeno prakso, poimenovano kot *correctionnalisation*.« Glej **Stephen C. Thaman**, naved. delo, str. 369.
[9] Glej **Ljubanović**, **V.,** naved. delo, str. 60.
[10] Primerjaj **Jackson, J. D., Kovalev**, **N. P.,** naved. delo, str. 94: »*In certain countries, such as in Turkey and the Netherlands, lay adjudication was not a part of their legal tradition. Napoleon's attempt to implant the jury in the Netherlands was futile. The jury system existed only for a few years and was abolished in 1813.*«
[11] Glej **Marko Pavlović:** *Sudije porotnici i vladavina prava*, v: Crimen, št. 2/2015, str. 160.

mesta pridobivala z dedovanjem ali z nakupom, sodstvo pa je bilo znano po samovolji in zlorabah.[12] Ideja o sodelovanju državljanov pri izvajanju sodne oblasti se je zato pojavila kot zdravilo za takšno sodstvo »starega režima«, zgled pa naj bi bila angleška porota.[13]

Vprašanje laičnega sojenja se dotika načela delitve oblasti – najrepresivnejše režime v človeški zgodovini so podpirali poklicni karierni sodniki brez sodelovanja laikov in inkvizitorni sistem, v katerem je imela ideologija »iskanja resnice« prednost pred skrbjo za človekove pravice; demokratične države, ki negujejo enakopravnost državljanov, lahko obstajajo brez laičnega sodelovanja, medtem ko represivne diktature težko obstajajo z laičnim sodelovanjem, razen če se to popači v t. i. kvazisodišče (*kangaroo court*), ki samó potrjuje vse, kar se od njega zahteva.[14] Sodelovanje laičnih oseb pri sojenju se je tradicionalno zaznavalo kot »pravica-dolžnost« demokratičnega državljanstva, namenjeno naj bi bilo legitimizaciji izrekanja kazni, krepitvi zaupanja javnosti v sistem kazenskega sodstva in poučevanju posameznikov, da spoštujejo zakon.[15]

V ZDA kot državi klasične porote,[16] enako kot v Nemčiji, ki je država mešanega (prisedniškega) sodišča, položaj porotnika ni pravica, temveč državljanska dolžnost (v Nemčiji prisednike izbira posebna komisija izmed kandidatov s seznama, ki ga sestavljajo mestni sveti).[17] V Nemčiji naj bi porotniki – prisedniki predstavljali vse skupine prebivalstva, dejansko pa se izbirajo iz skupin, ki so po izobrazbi in družbenem položaju bližje poklicnim sodnikom, zaradi česar obstajajo favorizirane skupine, na primer učitelji, državni uslužbenci, družbeni delavci.[18] Posledično so učitelji in drugi pripadniki »belega ovratnika« relativno preveč zastopani, medtem ko so gospodinje in zaposleni »modri ovratniki« relativno redko zastopani (angl. *underrepresented*).[19]

V poznem 17. in zgodnjem 19. stoletju je pravica do sojenja pred poroto združila verske disidente in republikance v boju zoper represijo, kar je v ZDA privedlo do konstitucionalizacije pravice do sojenja pred poroto[20] in do tega, da je ta pravica hkrati postala borbeni krik francoske revolucije (1789) in kasnejših antimonarhističnih gibanj na evropskem kontinentu.[21]

Zamenjava evropskih monarhij s totalitarnimi režimi na začetku prve svetovne vojne je pripeljala do ukinitve porotnega sojenja in do njegove zamenjave z nemškim modelom prisedniškega sodišča: v Rusiji leta 1917 po boljševiški revoluciji in v Nemčiji leta 1924 po ukazu ministra za pravosodje *Ericha Emmingerja (»lex Emminger«)*. V Italiji so fašisti ukinili porotna sojenja leta 1931, diktator *Francisco Franco* (1892–1975) jim je sledil v Španiji leta 1939, enako je naredila kolaboracionistična vichyjska vlada v Franciji leta 1941; Italija in Francija sta obdržali mešana sodišča, medtem ko je Španija v tem času v celoti odpravila laično sodstvo.[22]

Kljub dejstvu, da se je v anglosaških državah odstotek kazenskih zadev, ki jih rešuje porotno sodišče, v zadnjih letih zmanjšal, predvsem zaradi alternativnih načinov njihovega reševanja in sporazumov o priznanju kaznivega dejanja, je presenetljivo veliko število držav, ki so v sojenje vključile določeno obliko sodelovanja državljanov ali vsaj resno razpravljajo o tem, na primer Španija,[23] Argentina, Venezuela, Japonska,[24] Južna Koreja,[25] Rusija, države Balkana, ki imajo po veljavnih zakonih bodisi čisti porotni sistem bodisi mešani sistem.[26] Uvajanje sodelovanja laikov v kazenski postopek v posameznih državah je sledilo uspešnim (v Franciji) ali neuspešnim (v Nemčiji) revolucijam.[27] Porota je, kot je bilo že omenjeno, v francoski zakonodaji nastala po zgledu angleške v času velikih sprememb,[28] vendar je šel razvoj francoske porote drugačno pot kot angleška verzija; v Franciji je nastalo mešano porotno sodišče, sestavljeno iz sodnikov porotnikov in poklicnih sodnikov, ta sistem pa proučujejo in implementirajo številne zakonodaje na evropskem kontinentu.[29]

Slabe izkušnje so ponekod povzročile razvoj v obratni smeri, denimo v Republiki Indiji, kjer je primer Nanavati[30] privedel do ukinitve porotnega sojenja (dokončno je bilo ukinjeno leta 1973 s sprejemom zakona

[12] Prav tam.
[13] Prav tam.
[14] Glej **Thaman, S. C.,** naved. delo, str. 362.
[15] Prav tam. Glej še **Diana Löhr**: Zur Mittwirkung der Laienrichter im Strafprozess, Eine Untersuchung über die rechtsgeschichtliche und gegenwärtige Bedeutung der Laienbeteilung im Strafverfahren, v: Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2008, 370 strani.
[16] V ozadju ideje o porotnem sojenju v ZDA naj bi bila **misel, da bi bilo za kavboja iz Wyominga nesprejemljivo, da bi na primer o tatvini goveda odločal poklicni sodnik, četudi bi bil visoko izobražen, ki v življenju še nikoli ni videl krave**. V ZDA se ljudje ne želijo podvreči neki abstraktni instanci odločanja, ki po razširjenem mnenju ne pozna regionalnih posebnosti določenega kraja; obstaja pa nasprotno veliko zaupanje v člane lastne skupnosti. Ker je tak član bližje življenjski situaciji obdolženega, se mu zaupa, da bo izdal za obdolženega pravično sodbo. V jedru tako porotno sojenje temelji na družbeni sprejemljivosti nasproti tistim, ki naj bi odločali o primeru. Okoliščina, da sodba ni v rokah ene same edine osebe, temveč da o krivdi ali nekrivdi odloča več ljudi hkrati, vzpostavlja dodatno zaupanje v to, da je sodba končno pravična. Navedeno po **Moritz Hiltl**: Das amerikanische jury trial, v: Freiburg Law Students Journal, Ausgabe VI, 11/2007, str. 2.
[17] Glej **Pavlović, M.,** naved. delo, str. 169.
[18] Prav tam.
[19] Prav tam, str. 169, 170. Po raziskovanjih iz leta 1969 naj bi bilo okoli 25 odstotkov porotnikov državnih uslužbencev, medtem ko naj bi bilo med porotniki zgolj okoli 12 odstotkov navadnih delavcev. Po raziskavi iz leta 2009 je bilo med porotniki 27 odstotkov državnih uslužbencev, relativno večje število gospodinj in starejših oseb, malo pa zaposlenih v zasebnem sektorju; izbiranje oziroma imenovanje ustreznih porotnikov je zahtevno tudi zato, ker je treba najti ljudi, ki so (sploh) zainteresirani za opravljanje funkcije porotnika in ki bodo lahko to funkcijo uskladili s svojim siceršnjim delom. Navedeno po **M. Pavlović**, naved. delo, str. 169, 170.
[20] Glej 3. člen Ustave ZDA ter 6.,7. in 14. amandma k Ustavi ZDA.
[21] Glej **Thaman, S. C.,** naved. delo, str. 363.
[22] Glej **Thaman, S. C.,** naved. delo, str. 364. Primerjaj **John D. Jackson, Nikolay P. Kovalev**: *Lay Adjudication and Human Rights*, v: Columbia Journal of European Law, vol. 13/2006, str. 89, 90.
[23] Glej med drugim **Bernardino Muñiz Calaf**: El Tribunal del Jurado, Definición, veredicto y sentencia, v: Derecho y Opinión, št. 3-4/1996, str. 65–78.
[24] Glej **Robert M. Bloom**: Jury Trials in Japan, v: Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review, vol. 28, št. 35/2006, str. 35–68.
[25] V letu 2008 je Južna Koreja po ameriškem zgledu prvič v svoji zgodovini uvedla porotno sojenje v kazenskih zadevah. Glej **Jae-Hyup Lee**: Getting Citizens Involved: Civil Participation in Judicial Decision-Making in Korea, v: East Asia Law Review, vol. 5, 2009, str. 177–207.
[26] Glej **Dragana Čvorović, Veljko Turanjanin:** Uloga porote u francuskom krivičnom postupku, v: Anali Pravnog fakulteta v Beogradu, št. 1/2015, str. 219.
[27] Prav tam.
[28] Prav tam.
[29] Prav tam, str. 220.
[30] Zadeva *K. M. Nanavati proti državi Maharashtra – Shivam Raj*; 1962 AIR 605 1962 SCR Supl. (1) 567.

o kazenskem postopku).[31] Kawas Manekshaw Nanavati (1916–2003), komandant indijske mornarice, je aprila 1959 ubil Prema Bhagwana Ahuja, ljubimca svoje žene Sylvie; porota bi morala odločiti o tem, ali je Nanavati kriv za naklepni uboj (za kar sta bila zagrožena smrtna kazen ali doživljenski zapor) ali za uboj iz malomarnosti (z zagroženo maksimalno kaznijo zapora 10 let);[32] odločila je, da »ni kriv« (z večino 8 : 1), in sicer po 302. členu indijskega Kazenskega zakonika, ki se je uporabljal za primere, ko se uboj iz malomarnosti ne šteje kot umor. Višje sodišče v Mumbaju (sestavljeno samo iz poklicnih sodnikov) je Nanavatija vendarle obsodilo na dosmrtni zapor, to sodbo pa je leta 1961 potrdilo tudi Vrhovno sodišče,[33] odločitev porote so označili kot »perverzno« ter izdano pod vplivom medijev, ki so bili na Nanavatijevi strani.[34] Primer Nanavati je bil zadnji primer porotnega sojenja v **Indiji**.[35] Sicer naj bi nasprotovanje porotnemu sojenju obstajalo že prej, britanski guverner naj bi že leta 1920 pisal, da je porotno sojenje v Indiji »eksotičen nasad, ki ne ustreza tej državi«.[36] Tudi Mahatma Gandi (1869–1948) je že leta 1931 izrazil dvom o stališču, da so »neuki« porotniki boljši od učenih sodnikov, in izpostavil željo, da bi bilo v neodvisni Indiji sodstvo neodvisno tudi glede vere in kastnih predsodkov (»predsodb«), pri tem pa je zanimivo, da Gandijevemu morilcu Nathuramu Vinayaku Godseju leta 1948 ni sodila porota, temveč specializirano državno sodišče brez porotnikov.[37]

V Republiki Singapur je bila porota ukinjena leta 1969, glavni zagovornik njene ukinitve je bil prvi singapurski predsednik vlade Lee Kuan Yew (1923–2015), ki je sicer pravniško izobrazbo pridobil na Cambridgu.[38] Ukinitev angloameriškega vzorca porote je pojasnil z besedami: »*Nisem imel zaupanja v sistem, ki dopušča, da vraževerje, neznanje, vodljivost in predsodki (predsodbe)sedmih porotnikov odločajo o tem, kdo je kriv in kdo nedolžen.*« V tej izjavi singapurskega premierja so naštete vse pomanjkljivosti udeležbe laikov pri sojenju.[39]

Španijo pa je osupnil in zamajal njen sistem porotnega sojenja (*tribunal del jurado*) **primer Mikela Mirena Otegija Unanuneja**, tedaj 23-letnega baskovskega nacionalista (pripadnika *Jarrai*, mladega krila baskovske militantne nacionalistične organizacije *Coordinadora Abertzale Socialista*), ki so mu sodili zaradi uboja dveh baskovskih policistov (*ertzainas*) 10. decembra 1995 v San Sebastianu.[40] Večina porotnikov (5 od 9) je menila, da je Otegi izvršil dejanje v stanju začasne neprištevnosti, povzročene z intoksikacijo (jutranje in večerno opijanje s cuba libre – t. i. *gaupasa*), in zaradi nekontrolirane jeze, izzvane s predhodnim policijskim vznemirjanjem, zato je obdolženca oprostila (7. marca 1997).[41] Obstajal je sum, da so porotniki tako odločili zaradi strahu pred tem maščevanjem, ki bi ga lahko izzvala razglasitev Otegija za krivega.[42] Ta oprostilna odločitev porote, ki je bila izdana kljub jasnim dokazom o naklepnem dvojnem umoru, je sprožila vprašanje ukinitve porotnega sojenja vsaj v Baskiji; poleg zastraševanja porotnikov se je v tem primeru pokazalo še to, da porotniki primera mogoče sploh ne razumejo: imeli so namreč veliko težav pri razumevanju 95 vprašanj, prek katerih je predsedujoči sodnik opredelil dejansko stanje primera.[43] Vendar je porotni sistem »preživel« primer Otegi; zaradi intervencije Vrhovnega sodišča (sprva v bistvu *Tribunal Superior de Justicia del País Vasco*, nato *Tribunal Supremo*), sestavljenega iz poklicnih sodnikov, se je sojenje ponovilo in končalo z obsodilno sodbo.[44] Porotna oprostitev Otegija je odprla tudi vprašanje samega koncepta porotnega sojenja, v katerega je vgrajen strog »antinulifikacijski« pristop, s ciljem preprečitve presenetljivih oprostitev.[45]

Razvoj sodne funkcije v stoletjih nas napelje k sklepu, da bodo v prihodnje sodišča sestavljena samo iz poklicnih sodnikov – na začetku civilizacije v starem Egiptu so se namreč kot prvi sodniki pojavili svečeniki, kasneje je sodna funkcija prešla v roke uglednih ljudi, ki so bili najboljši poznavalci običajnih pravil, v nadaljevanju pa se kot sodniki pojavljajo učeni ljudje in na koncu izobraženi pravniki.[46] Srednji vek je z barbarskimi državami ponovno prinesel sodišča z uglednimi ljudmi, ki so sodili na skupščinah, svetovni razvoj sodstva pa je nato ponovno pripeljal do sodnika – poklicnega pravnika.[47]

V vsakem primeru je bila za izvajanje sodne funkcije vseskozi potrebna posebna avtoriteta, ki je bila bodisi naravna bodisi umetna – v sodobnem času je sodniška avtoriteta umetna, saj se pridobi s pravnim izobraževanjem in se kaže predvsem v obrazložitvi sodb, glede na to, da je najpomembnejše procesno načelo, »da je treba vsako sodbo obrazložiti, čeprav gre za nepomembne interese strank«.[48] Danes se v državah z dolgo tradicijo porotnega odločanja s »kriv« – »ni kriv« pojavljajo zahteve po uvedbi obrazložitve odločitve porote, da bi se vrnilo (zdaj porušeno) zaupanje

[31] Glej **Pavlović, M.,** naved. delo, str. 168.
[32] Naved. po prav tam.
[33] Prav tam.
[34] Prav tam. Glej še **Jean-Louis Halpérin**: Lay Justice in India, Popular Justice, Beyond Judges v. Juries, 25th of March 2011, http://www.droit.ens.fr/IMG/pdf/Lay_Justice_in_India_1.pdf (1. 12. 2017).
[35] **Pavlović, M.,** naved. delo, 168.
[36] Prav tam.
[37] Prav tam.
[38] Prav tam.
[39] Prav tam.
[40] Prav tam. Glej tudi **Stephen C. Thaman**: Waiting for the Verdict on Spain's New Jury System, v: Voir Dire, Spring 1997, str. 3 in nasl.
[41] Glej **Pavlović, M.,** naved. delo, str. 168.
[42] Prav tam.
[43] Prav tam.
[44] Prav tam, str. 169.
[45] Prav tam. Glej še **Juan-Luis Gomez Colomer**: El Jurado Español: Ley y Practica, v: Revue internationale de droit pénal, vol. 72, št. 1/2001, str. 285–312.
[46] Glej **Pavlović, M.,** naved. delo, str. 172.
[47] Prav tam.
[48] Prav tam.

v delo te institucije.[49] Laiki so po naravi stvari neprimerni za opravljanje pravniških zadev, zlasti naj bi bili neprimerni za pisanje obrazložitev sodb, za kar je potrebna določena raven pravniškega znanja.[50] Ob predpostavki, da na sodišču sedijo poklicni pravniki, jim niti za izrek odločitve niti za njeno obrazložitev laiki niso potrebni.[51]

Za sodelovanje laikov v kazenskem sodstvu bi se lahko, tako Pavlović, v modificirani obliki uporabila misel francoskega političnega pisca Emmanuela-Josepha Sieyèsa (1748–1836), da »*tedaj, ko se ne strinjajo s poklicnimi sodniki, so porotniki škodljivi; ko pa se strinjajo, so odveč*«.[52]

Laiki v sodstvu so preživeli samo zaradi demokratične dogme o tem, da naj bi bili porotniki predstavniki naroda v sferi sodstva. Ta dogma naj bi bila z več vidikov nevzdržna, saj v nasprotju z idejo o »vladavini prava, ne pa ljudi«, porotniki v sodstvo vnašajo idejo o »vladavini ljudi«, tj. laikov z vsemi njihovimi predsodki (predsodbami), zmotami in nepoznavanjem prava.[53]

Laiki v sodstvu nimajo demokratične legitimnosti, saj prihajajo v sodstvo po naključnem izboru oziroma po državljanski dolžnosti, poleg tega je za izvajanje sodne funkcije potrebna predvsem strokovna legitimnost.[54] Načelo demokratizacije sodstva iz časa boja proti absolutni monarhiji že od nekdaj zahteva rešitev, ki ne bo posegala v pravniško legitimnost njenega izvrševanja.[55] Po *Pavlovićevem* mnenju se lahko demokratično načelo v sodni veji oblasti uresniči z načelom »odprte pravice«, ki v sebi vključuje tudi splošni in strokovni nadzor nad delom sodnika. V primeru »odprte pravice« je podana tudi učinkovita odgovornost sodnika, medtem ko naj bi laike kot demokratični izum v sodstvu že davno povozil čas specializacije.[56]

Splošni zgodovinski razvoj

Ljudska sodišča so bila prva oblika v zgodovinskem razvoju sodnih postopkov vseh narodov in so predstavljala najpopolnejšo in najbolj neposredno obliko sodelovanja državljanov pri sojenju; značilna so bila za obdobje od prvobitne skupnosti in vse do nastanka države.[57] Pri ljudskih sodiščih je ljudstvo v obliki določenih sodnih teles odločalo o konkretnih kaznivih dejanjih, tako o krivdi kot o kaznih ter o drugih pravnih sankcijah – državljani so torej sprva sami samostojno izvajali sodno funkcijo kot ljudska sodišča, kasneje pa skupaj s poklicnimi sodniki kot porota ali kot mešana sodišča.[58]

Poroto kot obliko udeležbe državljanov pri sojenju, ki je po svoji funkciji ostala najbolj zvesta načelu ljudskega sojenja, znanemu že v stari Grčiji,[59] kjer so vsi državljani (pri tem mislimo na svobodne ljudi) sodelovali pri izvajanju sodstva,[60] najdemo najprej v Angliji, nato v ZDA.[61] Gre za sistem, v katerem skupina državljanov, običajno jih je *ad hoc* zbranih dvanajst, sestavlja posebno sodno telo, ki mu je zaupana oblast pri izvrševanju sodne funkcije s tem, da v tajnosti sprejme končno odločitev (o krivdi), ki jo sporoči sodišču, ne da bi jo bilo treba obrazložiti; v tem sistemu je torej sodišče, ki odloča o konkretni zadevi, sestavljeno iz dveh delov: iz sodnikov porotnikov, ki zasedajo ločeno in so v večini, ter iz poklicnih sodnikov.[62]

Porotniki, ki ugotavljajo dejstva v konkretni kazenskopravni zadevi, odločajo o krivdi, o obstoju oteževalnih ali olajševalnih okoliščin.[63] Poseben senat, sestavljen iz poklicnih sodnikov (pri določenih dejanjih je samo sodnik posameznik), na temelju ugotovljenega dejanskega stanja in ustreznega predloga porote odloča o pravnih vprašanjih in izreka kazenskopravne sankcije.[64] Postopek se konča pred senatom porotnikov v primeru, če porotniki ugotovijo, da obdolženi ni kriv storitve kaznivega dejanja, ki ga bremeni obtožnica; v tem primeru odločitev porote zavezuje svet poklicnih sodnikov v tem smislu, da morajo izdati oprostilno sodbo.[65] Do postopka pred senatom poklicnih sodnikov, v katerem se obdolženemu tudi izreče ustrezna kazen, pa pride, ko svet porotnikov po premisleku o obstoju dejstev ugotovi, da je obdolženi kriv.[66] Ta vidik sodelovanja državljanov pri sojenju je bil sprva vzpostavljen v Angliji

[49] Prav tam.
[50] Prav tam. Glej še **Valerie P. Hans**: What Difference Does a Jury Make?, v: Yonsei Law Journal, vol. 3, št. 1/2012, str. 1–19; **Chistoph Rennig**: Die Entscheidungsfindung durch Schöffen und Berufsrichter in rechtlicher und psychologischer Sicht, N. G. Elwert, Marburg, 1993; **Stefan Machura**: Interaction between Lay Assessors and Professional Judges in German Mixed Courts, v: International Review of Penal Law, vol. 72, št. 1–2/2001, str. 451–479.
[51] Glej **Pavlović, M.,** naved. delo, str. 172.
[52] Prav tam.
[53] Prav tam. Glej še **Harald Lemke-Küch**: Der Laienrichter – überlebtes Symbol oder Garant der Wahrheitsfindung?, Eine rechtsgeschichtliche Untersuchung über das »moderne« Volksgericht in Deutschland seit Beginn des 19. Jahrhunderts, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2014.
[54] Glej **Pavlović, M.,** naved. delo, str. 172.
[55] Prav tam, str. 173.
[56] Prav tam.
[57] Glej **Drago Radulović:** Neka pitanja u vezi sa učešćem građana u suđenju, Zbornik Pravne fakultete v Mostarju, 1979, str. 322.
[58] Prav tam. Primerjaj tudi **John D. Jackson, Nikolay P. Kovalev**: Lay Adjudication and Human Rights, v: Columbia Journal of European Law, vol. 13/2006: »*The right of citizens to participate directly in adjudication can be traced back to ancient Greece where the principle that citizens should govern, judge, and legislate was established under Athenian democracy.*« Glej še **Lujo Margetić**: Neki aspekti razvoja organa suđenja u hrvatskim primorskim krajevima u XII. i XIII. stoljeću, v: Historijski zbornik, 1976, str. 87–100.
[59] **Heliaia** ali **Heliaea** (grško Ἡλιαία) je bilo vrhovno sodišče Aten. Sodniki so se imenovali *heliasti* (gr. Ἡλιασταί) ali *dikasti* (gr. δικασταί, ὁμωμοκότες = tisti, ki so zaprisegli, tj. porotniki), sojenje se je imenovalo Ἡλιάζεσθαι(δικάζειν. Glej podrobno **Toni Staničić**: Organizacija pravosuđa i krivični postupak u staroj Ateni, v: Zbornik radova PF u Splitu, vol. 26, 1989, str. 227–236; **Dmitriy Yu. Tumanov, Rinat R. Sakhapov, Damir I. Faizrahmanov, Robert R. Safin**: The Origin of a Jury in Ancient Greece and England, v: International Journal of Environmental&Science Education, vol. 11, št. 11/2016, str. 4154–4163; **Gordana Lazhetich-Buzharovska, Lazar Nanev**: The New Macedonian Concept of Lay Judges and their Role in the Criminal Procedure, v: Iustinianus Primus Law Review, vol. 3, št. 2/2012, str. 1–22; **Sadakat Kadri**: The trial: A history, from Socrates to O. J. Simpson, Random House Incorporated, 2005.
[60] Sodišče (*Heliaia*) se je včasih sestalo v polni sestavi, praviloma pa so bili sodniki razdeljeni v svete, na primer v svete, ki sta jih sestavljala 201 član v civilnih zadevah in 501 član v kazenskih zadevah. Svet v najširši sestavi (1501 član ali celo vseh 6000 članov) se je lahko oblikoval za velike in pomembne zadeve, ko je bil s kaznivim dejanjem kršen ali ogrožen javni interes. Kot drugostopenjski organ je *Heliaia* odločalo v polni sestavi. Navedeno po **Staničić, T.,** naved. delo, str. 228, 229.
[61] Glej **Radulović, D.,** naved. delo, str. 323.
[62] Glej **John D. Jackson, Nikolay P. Kovalev**, naved. delo, str. 88, 89.
[63] Glej **Radulović, D.,** naved. delo, str. 323.
[64] Prav tam.
[65] Prav tam.
[66] Prav tam.

v 13. stoletju, potem pa še v drugih anglosaških državah; konec 17. stoletja obstajajo v Angliji že vse tiste oblike porote, ki v Veliki Britaniji v praksi obstajajo še danes.[67]

Sistem porote je največji in najpopolnejši razcvet doživel v Angliji, kjer so obstajali tudi najustreznejši politični, ekonomski in drugi družbeni pogoji, predvsem pa je tam prišlo do zgodnjega pojava meščanskega razreda, ki se je uporno boril za delitev oblasti, in v poroti so videli institucijo za demokratizacijo družbe.[68] Konec 13. stoletja, po revoluciji, je bila angleška porota v svoji klasični obliki prenesena v francoski sodni sistem, kar je bila reakcija na dotedanji politični sistem, na skorumpirano sodstvo ter na uporabo inkvizicijskega sistema kazenskega postopka.[69] V tem času se je v Franciji uporabljala teorija o zakonski vrednosti dokaza, zato so v poroti videli primerno sredstvo, na podlagi katerega se bo v sodstvu izvedla delitev oblasti in s katerim se bo odpravilo slabe posledice teorije o zakonski vrednosti dokazov, kar je iz porote hkrati naredilo politično institucijo.[70] Francoski revolucionarji so videli v poroti najustreznejše jamstvo osebnih svoboščin državljanov proti morebitni tiraniji vlade, ker naj bi svobodni, od vlade popolnoma neodvisni sodniki – državljani znali ohraniti svobodo in dostojanstvo državljanov v kazenskem postopku.[71]

Na začetku so Francozi v celoti kopirali angleško poroto, zaradi drugačnih družbenoekonomskih odnosov ter političnih razmer v Franciji pa ta sistem porote ni opravičil zaupanja in pričakovanj, zato je bil v 19. in zlasti v 20. stoletju močno kritiziran, kar je pripeljalo do pogostih reform te institucije. Danes velja v Franciji reformirani sistem angleške porote, ki je zlasti leta 1941 in kasneje doživel tolikšne spremembe, da se po svojih posebnostih bolj približuje sistemu mešanih – prisedniških sodišč.[72] Nekateri ga imenujejo tudi francoski sistem porote, pomeni pa kombinacijo med dvema temeljnima sistemoma, klasično poroto oziroma porotnim sodiščem in mešanim sodiščem, tako pa se imenuje zato, ker se je v Franciji najbolj popolno razvil.[73]

V sredini 19. stoletja je bilo v Nemčiji v sodni sistem uvedeno mešano oziroma prisedniško sodišče, kjer poklicni sodniki in sodniki porotniki sestavljajo enotni senat, ki odloča tako o dejanskih kot o pravnih vprašanjih ter o kazni, in sicer z utemeljitvijo, da lahko demokratizacijo kazenskega sodstva dosežemo tudi s takšno sestavo sodnega senata; takšna oblika udeležbe državljanov je bila kasneje sprejeta v večini držav.[74]

Prednosti in slabosti laične udeležbe državljanov pri sojenju

Kot prednosti porotnega sojenja Bayer na primer navaja,[75] da je mogoče šele pri porotnem sojenju dosledno uresničiti načelo neposrednosti (ustnosti) sojenja po načelu kontradiktornosti, kar je posledica ločitve izvedbe glavne obravnave in sojenja; da porotni sistem teži k popolnemu, pravilnemu in vestnemu vodenju glavne obravnave, saj zaradi ločitve funkcij ne pride do položaja, da bi sodišče s svojo vnaprejšnjo sodbo vplivalo na potek glavne obravnave; poudarjeno je načelo kolegialnosti, ki omogoča, da o zadevi odločajo pripadniki različnih družbenih slojev, torej ljudje različnih pogledov na svet, na kaznivo dejanje, na kazen, na dokaze itd. Po Bayerjevem mnenju naj bi bilo telo, sestavljeno zgolj iz poklicnih pravnikov, zaradi enoličnosti njihovih pogledov velika pomanjkljivost.[76] Prednost porotnega sojenja, ki izhaja iz delitve funkcije odločanja o krivdi in funkcije odločanja o pravnih sankcijah, naj bi bila v tem, da se onemogoča kompenzacija med slabim izvajanjem funkcije sojenja o krivdi obdolženega in uporabo blažje kazni zaradi popravljanja te napake, kar naj bi bilo pogosto pri poklicnih sodnikih (na primer sodnik nekoga spozna za krivega storitve kaznivega dejanja brez zadostnih dokazov, to »napako« pa popravi z odmero blažje kazni).[77]

Sodelovanje laikov v kazenskem sojenju se utemeljuje predvsem z demokratičnim načelom – laični sodniki naj bi v kazenski postopek vnašali poglede oziroma vrednote običajnih ljudi, pri ugotavljanju dejanskega stanja naj bi laični sodnik prispeval enako kot poklicni sodnik, včasih pa tudi več, vendar obstaja pri tem težava, da pogosto ni mogoče ločevati dejanskih in pravnih vprašanj oziroma ugotavljanja dejanskega stanja od uporabe zakona.[78] Z vnašanjem ljudskega dojemanja v sodišče porotniki domnevno preprečujejo, da bi poklicni sodniki svoje delo opravljali rutinsko, prav tako naj bi poklicne sodnike odvračali od politične uslužnosti in od samovolje.[79]

Z udeležbo laikov so poklicni sodniki svoje odločitve prisiljeni izdajati ob preverjanju in soočanju z laičnim pojmovanjem pravičnosti; posledično morajo poklicni sodniki jasno oblikovati svoja stališča, tako da bodo razumljiva tudi navadnemu človeku.[80] Udeležba

[67] Prav tam.
[68] Prav tam, str. 323. Glej še **Norman Lieber**: Schöffengericht und Trial by Jury, Eine rechtsvergleichende Untersuchung zur Entstehung, gegenwärtigen Praxis und möglichen Zukunft zweier Modelle der Laienbeteiligung an Strafverfahren in Europa, Duncker&Humblot, Berlin, 2010.
[69] Glej **Radulović**, **D.,** naved. delo, str. 323.
[70] Prav tam.
[71] Prav tam, str. 324.
[72] Prav tam.
[73] Prav tam. Glej podrobno še **Boštjan Tratar**: *Francoski prisedniški model sodelovanja državljanov pri sojenju*, v: Pravosodni bilten, št. 2/2017, str. 171–189.
[74] Glej **Radulović**, **D.,** naved. delo, str. 324. Več o zgodovini glej še: **Dunja Pastović**: Porotno suđenje u Istri prema Zakonu o kaznenom postupku iz 1850, v: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 20, št. 1/2013, str. 2013–264; **Anamarija Pavičić.:** Sudjelovanje sudaca porotnika u kaznenim postupcima pred Županijskim sudom u Zagrebu, v: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 12, št. 1/2005, str. 63–88.
[75] Glej **Vladimir Bayer**: Problem sudjelovanja nepravnika u suvremenom kaznenom sudovanju, Zagreb, 1940, str. 139–143.
[76] Prav tam, str. 141.
[77] Prav tam.
[78] Glej **Pavlović**, **M.,** naved. delo, str. 167.
[79] Prav tam.
[80] Prav tam. Glej še **Shari Seidman Diamond**: Convergence and Complementarity between Professional Judges and Lay Adjudicators, v: **Peter van Koppen, Steven D. Penrod** (ur.): Adversial versus Inquisitorial Justice, Psychological Perspectives on Criminal Justice Systems, 2003, str. 321–332.

laičnih sodnikov v sodstvu se povezuje s pričakovanjem, da se z njimi poveča zaupanje ljudstva v sodstvo oziroma sprejemljivost sodnih odločitev pri ljudstvu, prav tako naj bi se z njihovo udeležbo izboljšalo poznavanje prava med ljudmi, z učinki generalne prevencije.[81] Nenazadnje pa del javnega mnenja verjame, da se s sodelovanjem med laičnimi in poklicnimi sodniki izdajajo sodbe, boljše od tistih, ki bi jih izdali poklicni sodniki sami.[82]

Prednosti porotnikov pa naj bi bile zelo pod vprašajem tedaj, ko jih soočimo s protiargumenti. Tako na primer v državah, kjer je, enako kot v Nemčiji, dovoljeno porotnikom postavljati vprašanja, le-ti molčijo ali pa postavljajo »nesmiselna ali odvečna« vprašanja.[83] Laiki naj bi ob izdaji sodbe po naravi stvari zlahka podlegli vplivu poklicnih sodnikov, morebiten prispevek porotnikov k sojenju pod vprašaj postavlja tudi stereotip, ki obstaja na Poljskem in po katerem porotniki ne delujejo v javnem interesu, temveč v svojem lastnem.[84]

Kot slabost porotnega sojenja Bayer navaja[85] predvsem posledico, ki nastaja zaradi ločevanja subjekta odločanja o dejstvih (porote) in subjekta odločanja o pravnih sankcijah, saj se je dogajalo, da je porota, če bi obsodbi sledila pretirana kazen, obdolženca kdaj tudi (neutemeljeno) oprostila – »*les acquittements scandaleux*«; porota je obdolženca večkrat oprostila, četudi bi bila obsodba na temelju dokazov in zakona utemeljena, in s tem dejansko posegla v pristojnost zakonodajalca, kar je pomenilo poseg v delitev oblasti v korist sodne veje oblasti in kršitev splošne varnosti družbe. Pomanjkljivost porotnega sojenja je tudi v tem, da niso mogoče pritožbe zoper odločitev o krivdi (kar je seveda odraz narave porote kot institucije, ki je suverena in ki odloča na podlagi »intimnega prepričanja«), prav tako odločitve niso obrazložene (razlogi, zakaj je porota odločila na neki način, ostajajo skriti). Prihaja tudi do neenakega izvajanja kazenskega odločanja, saj v enakih primerih porotniki pogosto izdajo različne odločitve o krivdi, prav tako naj bi bila porota slabo odporna proti vplivu dobrih govornikov, zagovornikov (v nasprotju s poklicnimi sodniki), zato naj bi na primer v Franciji obstajal poseben tip »porotniškega odvetnika«, ki obvlada veščine vplivanja na poroto (vsaka odločitev o krivdi naj bi bila hkrati ocena zagovornikovega talenta).[86]

Kot slabosti laičnih sodnikov se navajajo še okoliščine, da se porotniki težko znajdejo v bolj zapletenih primerih, da je prispevek porotnikov pri ugotavljanju dejanskega stanja minimalen ali da ga sploh ni, kar zadeva pravna vprašanja, pa naj jih porotniki sploh ne bi razumeli; poklicni sodniki (na primer v Španiji in Rusiji) so se prepričali, da porotniki ne poznajo niti razlike med naklepnim ubojem in ubojem iz malomarnosti.[87] Posebna pomanjkljivost porote oziroma porotnikov naj bi bila v tem, da so dovzetni za zunanje pritiske in vplive (na primer tiska, javnega mnenja); porotnikom se očita predvsem to, da so mnogo bolj nagnjeni k izrekanju oprostilnih sodb kot pa poklicni sodniki.[88]

Za osnovno pomanjkljivost porote pa se šteje dejstvo, da o pravnih zadevah odločajo nepravniki; na ta problem naj bi že leta 1905 opozoril italijanski pravnik in kriminolog, profesor Raffaele Garofalo (1851–1934), tudi predsednik Apelacijskega sodišča v Neaplju, po katerem je porota »*ena od najčudovitejših zmot našega časa*«.[89] Po njegovem mnenju je »*prva absurdna stran porote, ki vsakogar bode v oči, razglašanje, da je sodba, ki jo izrečejo neznani ljudje, le-ti pa niso niti kvalificirani niti strokovnjaki, boljša od sodbe, ki jo izdajo ljudje, vešči prava – porota je namreč nekaj, kar najbolj nasprotuje načelu specializacije dela, saj se med tem, ko se za vsako družbeno zadevo izberejo ljudje z ustreznimi kvalifikacijami za določen posel, porotniki ne izbirajo tako, temveč se po naključju pridobivajo iz vseh družbenih razredov, brez vsakršnega jamstva za kvalifikacijo in inteligenco; slaba stran porote pa naj bi bila tudi v tem, da ljudje izgubljajo zaupanje v pravičnost, zato porote ni treba reformirati, temveč jo je treba ukiniti*«.[90]

Sodobno načelo specializacije dela, s katerim je *Garofalo* zavračal obstoj porote, se nanaša tudi na sodelovanje laikov v kazenskem sodstvu na splošno, in v tem smislu naj bi bil poučen podatek, da 40 odstotkov nemških poklicnih sodnikov podpira odstranitev laikov iz sodstva; nemški poklicni sodniki se nad laičnimi sodniki namreč pritožujejo zaradi pomanjkanja pravnega znanja, izostanka prispevka k sojenju in pomanjkanja »čustvene objektivnosti«.[91]

Sklep

V svetu se danes, glede na prednosti in slabosti laične udeležbe pri sojenju, pojavljajo različne tendence, ki so včasih tudi povsem nasprotne, zato ni mogoče enoznačno odgovoriti na vprašanje o prihodnjem razvoju laične udeležbe v sodstvu.[92] Nekateri sistemi

[81] Glej **Pavlović**, **M.,** naved. delo, str. 167.
[82] Prav tam.
[83] Prav tam.
[84] Prav tam.
[85] Glej **Bayer**, **V.,** naved. delo, str. 144–149.
[86] Prav tam, str. 148. *Bayer* navaja, da naj bi bila znana **sentimentalnost porotnikov** pri posameznih narodih, na primer francoski porotniki naj bi bili zelo blagi pri presoji t. i. sentimentalnih afer v zvezi z ljubeznijo, kjer naj bi bilo veliko oprostilnih izrekov, medtem ko so ti porotniki zelo strogi proti kršiteljem zasebne lastnine. Angleški porotniki pa naj bi bili na evropskem kontinentu znani po svoji strogosti (naved. delo, str. 148).
[87] Glej **Pavlović**, **M.,** naved. delo, str. 167.
[88] Prav tam, str. 168. Glej še **John D. Jackson**: Paradoxes of Lay and Professional Decision Making in Common Law Criminal Systems, v: Revue internationale de droit pénal, vol. 72, št. 1/2001, str. 579–594.
[89] Glej **Pavlović**, **M.,** naved. delo, str. 171.
[90] Prav tam.
[91] Prav tam. Za sodnike prisednike naj bi v Nemčiji uporabili izraz »*sodniki prisedniki kot scenski rekviziti*« – nem. *Schöffenattrappe*. Navedeno po **Thaman**, **S. C.,** naved. delo, str. 436.
[92] Splošno za izraelski sistem glej **Steven J. Colby**: A Jury for Israel?: Determining When a Lay Jury System is Ideal in a Heterogeneous Country, v: Cornell International Law Journal, vol. 47, 121, 2014, str. 121–143. Pomisleki so se pojavili celo v ameriškem sistemu, glej **Robert Y. Hayne**: Shall the Jury System Be Abolished?, v: The North American Review, vol. 139, št. 335/1884, str. 348–355.

so na primer ponovno uvedli poroto, kot obliko udeležbe državljanov pri sojenju (denimo Rusija),[93] spet druge države razmišljajo o še nadaljnji slabitvi položaja in moči laičnih sodnikov (na primer Švica),[94] nekatere države pa ohranjajo laično sodstvo z nekaterimi spremembami (na primer Avstrija).[95] Ne glede na vse navedeno so empirične raziskave v Nemčiji, pa tudi drugod, prišle do spoznanja, »*da lahko laični sodniki dajejo pozitiven prispevek k sojenju le tam, kjer jih poklicni sodniki sprejemajo kot enakovredne partnerje*«.[96]

[93] Glej splošno **Stephen C. Thaman:** The Resurrection of Trial by Jury in Russia, v: Stanford Journal of International Law, 61/1995; **Veljko Turanjanin**: Uvođenje adversarnog sistema u Rusiji kroz prikaz dva najvažnija instituta – porotu i sporazum o priznanju krivice, v: Glasnik prava, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, let. II, št. 3/2011, str. 65–81; **Anna Gurinskaya**: Trial by Jury in Russia: From the Cornerstone of the Judicial Reform to the Constitutional History Artifact, v: Varstvoslovje, let. 17, št. 1/2015, str. 62–81; **Kim Young Ok**: Study on Russian Jury System, http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/pdf_seminar/20050516/KimYoungOk_revised.pdf (20. 11. 2017); **Stephen. C. Thaman**: Europe's New Jury Systems: The Cases of Spain and Russia, v: Law and Contemporary Problems, vol. 62, št. 2/1999, str. 233–259.

[94] **Gwladys Gilliéron, Yves Benda, Stanley L. Brodsky**: Abolition of Juries: The Switzerland Experience, v: The Jury Expert, vol. 27, št. 3/2015, str. 6–11.

[95] Glej **Adrian Vermeule**: Should We Have Lay Justices?, v: Stanford Law Review, vol. 59, 2007, str. 1569–1612; **Peter McClellan**: The Future of the Judge – Umpire, Manager, Mediator or Service Provider, University of New South Wales, 2011, http://www.austlii.edu.au/au/journals/NSWJSchol/2011/44.pdf (13. 11. 2017);

[96] Glej **Stefan Machura**: Geschworenen – und Schöffengericht, https://www.irks.at/assets/irks/Publikationen/Working%20Paper/IRKS_WP10_Machura.pdf (17. 11. 2017), str. 7; **Gerhard Casper, Hans Zeisel**: Lay Judges in the German Criminal Court, v: Journal of Legal Studies, 1/1972, str. 135–191; **Stanislaw Pomorski**: Lay Judges in the Polish Criminal Courts: A Legal and Empirical Description, v: Case Western Reserve Journal of International Law, 7/1975, str. 198–209; **Maria Borucka-Arctowa**: Citizen Participation in the Administration of Justice: Research and Policy in Poland, v: **Lawrence Friedman, Michael Rehbinder** (ur.): Zur Soziologie des Gerichtsverfahrens, Jahrbuch für Rechtssoziologie und Rechtstheorie, Band 4, Oplande, Westdeutscher Verlag, str. 286–299; **Christoph Rennig**: Die Zusammenarbeit von Schöffen und Berufsrichtern, Skript zum Vortrag in der Justizakademie Königs Wusterhausen, dne 25. 8. 2008; **Kálmán Kulcsár**: Sozialer Wandel und die Mitwirkung des Laienelements in der Rechtspflege, v: **Manfred Rehbinder, Helmut Schelsky** (ur.): Zur Effektivität des Rechts, v: Jahrbuch für Rechtssoziologie und Rechtstheorie, 1972, str. 491–508; **Stefan Machura**: Eine Kultur der Kooperation zwischen Schöffen und Berufsrichtern, v: Richter ohne Robe, 12. Jahrgang, 2000, str. 111–116.

David Sluga
odvetnik v Ljubljani

Pravica do popravka

Svojevrstni sodni mazohizem ali sodni udar proti zakonodajalcu?

Naše pisanje je spodbudila sodna praksa, ki zaradi ozke (v resnici pa preveč »svobodne«) razlage sorazmerno jasnih pravnih norm praktično onemogoča izvrševanje ustavne pravice do popravka.[1] Na kakšen način je prišlo do tega? Če je včasih veljalo, da je lažje (bolj »praktično«) zgolj zanikovati dejstvene navedbe v spornem obvestilu (torej izvajati pravico do popravka v »ožjem smislu«), danes temu ni več tako. Danes sodišča prizadete osebe silijo k prikazovanju nasprotnih dejstev, torej k izvrševanju pravice do popravka v širšem smislu, pri tem pa je na tej točki ostalo široko ekskulpacijsko polje odgovornih urednikov nespremenjeno – tako glede »kvalitete« (nepovezanosti z vsebino spornega obvestila) kot kvantitete (preobširnosti) besedila zahtevanega popravka.

1.

Uvodoma preberimo normativni zapis, ki predstavlja gornjo premiso sodnega silogizma – četrti odstavek 26. člena Zakona o medijih (ZMed):

> »*Z izrazom popravek ni mišljen samo popravek v ožjem smislu, to je zanikanje oziroma popravljanje zatrjevanih napačnih ali neresničnih navedb v objavljenem obvestilu, ampak tudi navajanje oziroma prikaz drugih ali nasprotnih dejstev in okoliščin, s katerimi prizadeti spodbija ali z namenom spodbijanja bistveno dopolnjuje navedbe v objavljenem besedilu.*«

Sama »tehnologija« postavitve normativnega zapisa sporoča naslednje: temeljna oblika je popravek v ožjem smislu, to je *zanikanje* (saj z izrazom popravek ni mišljeno samo to); iz te temeljne oblike pa je izvedeno širše izvrševanje te pravice, argumentiran prikaz nasprotnih dejstev.

Pri branju in razumevanju »sistema« tega normativnega zapisa pa je treba opozoriti še na 31. člen ZMed – ta določa t. i. »ekskulpacijske« razloge. Ko jih preberemo, takoj ugotovimo, da med njimi ni razloga, na katerega se redoma sklicuje »sodna praksa«

[1] Po spominu: Pisca tega članka je v letu 2007 slučajno naletel na statistični podatek v zvezi s tovrstnimi pravdami, iz katerega je izhajalo, da je bilo v preteklem letu od 20 vloženih tožb le v enem primeru ugodeno tožbenemu zahtevku – uspeh tožnikov je bil torej zgolj 5-odstoten. Po vednosti pisca se to razmerje do danes ni bistveno spremenilo. Taka situacija »na terenu« pomeni neposredno zanikanje Ustave, njen spregled; z malo pretiravanja bi lahko celo rekli, da gre za nekakšen »sodni udar« zoper Ustavo. Tu je vloga Ustavnega sodišča RS kot nekakšnega »skrbnika« Ustave izjemno pomembna.

(formalnost,[2] nevsebinskost,[3] ni sporočilnega pomena …). Če bi zakonodajalec hotel prepovedati (ali omejiti) izvrševanje pravice do popravka »zgolj« z zanikovanjem, potem bi po notranji logiki normativnega zapisa to zapisal v drugo alinejo prvega odstavka 31. člena ZMed (*»če zahtevani popravek v ničemer ne zanika navedb v obvestilu in se v njem tudi ne navaja oziroma prikazuje drugih ali nasprotnih dejstev in okoliščin, s katerimi bi prizadeti spodbijal ali z namenom spodbijanja bistveno dopolnjeval navedbe v objavljenem besedilu;«*) Kot že rečeno, pa je s to alinejo omejil izvrševanje preširoke pravice do prikaza nasprotnih dejstev, nikakor pa ni omejil zanikanje navedb v obvestilu.

Druga, količinska omejitev je še bolj indikativna (šesta alineja prvega odstavka 31. člena ZMed: *»če je zahtevani popravek nesorazmerno daljši od obvestila, v katerem so navedbe, zaradi katerih se daje, oziroma od dela obvestila, na katerega se neposredno nanaša;«*). Za zakonodajalca je torej problematična dolžina, ne pa kratkost; za zakonodajalca je torej problematična širina, ne pa ozkost.

In še nekaj je razvidno na prvi pogled: normativni zapis *»odgovorni urednik mora objaviti popravek, razen v naslednjih primerih«* povsem jasno kaže na to, da si je zakonodajalec objavo popravka zamislil kot pravilo. (Zdaj pa naj se sodnik zamisli: v kolikih primerih, ki so mu prišli »na mizo«, je bilo zahtevku za objavo popravka ugodeno? Sodna statistika na tem pravnem področju je več kot zgovorna.)

2.

Iz pravne norme torej povsem jasno in določno izhaja, da je mogoče ustavno pravico do popravka izvrševati z zanikovanjem spornega obvestila. Še več: tako izvrševanje pravice do popravka je njeno temeljno izvrševanje, vse ostalo je nekakšen »bonus« zakonodajalca. Nenazadnje se s takim izvrševanjem ustavne pravice do popravka v t. i. medijsko svobodo kar najmanj posega.

Paradoksen je zato ugovor, da je ravno zanikovanje neresničnih dejstev tisto, ki naj bi »nesorazmerno poseglo v svobodo novinarskega izražanja«. To enostavno ne drži: zakonodajalec je za primer preširokega (vsebinskega, količinskega) nasprotovanja določil posebne »ekskulpacijske« razloge. Pri »golem« zanikovanju pa tega ni storil. Iz pravno tehnično povsem jasnega normativnega zapisa nikjer ne izhaja, da bi moral popravek vsebovati prikaz nasprotnih dejstev.

Pravna situacija, ki jo »slikajo« sodišča, je absurdna: v nasprotju z voljo (beri: črko) zakonodajalca sili prizadeto osebo k izvrševanju ustavne pravice do popravka v širšem smislu – čeprav to iz pravne norme ne izhaja. (Kot že rečeno, tako izvrševanje po »naravi stvari« bolj poseže v t. i. medijsko svobodo, kot enostavno (prizadeta oseba namenoma ne uporabi besede »golo« – ki je nekako – in brez potrebe – slabšalna) – zanikanje).

Skratka (povedano preprosteje), v primeru, ko ustavodajalec – zakonodajalec v zakonsko normo kot dispozicijo umesti povsem jasen normativni zapis, ki predvideva uresničevanje ustavne pravice (do popravka) v ožjem smislu, sodišče nima nikakršnega zakonskega pooblastila, da bi to pravico razlogovalo v nasprotju z njenim jasnim pomenom. Drugačno stališče sodišč ne predstavlja zgolj izleta izven (primerno strogega) sodnega silogizma, pač pa tisto, kar v procesnem zakonu zakonodajalec imenuje zmotna uporaba materialnega prava.

Zaradi ekstenzivnosti sodnih razlag (ki, ko kot rečeno, v zakonu nima nikakršne opore) pa bi takšno stališče – z malo pretiravanja, ali pa tudi ne – poimenovali »sodni udar« proti zakonodajalcu. Analiza sodnega silogizma (pravna norma – dejanski stan – *conslusio*) pokaže, da sodišča napačno berejo in uporabljajo povsem jasno zakonsko določbo o izvrševanju pravice do popravka v ožjem smislu. Zaradi nekakšnega (figurativno rečeno) sodniškega »mazohizma« je vanj v nasprotju z **jasno** zakonsko določbo »infiltrirala« nekakšen napad na domnevno medijsko svobodo.

Čeprav le-ta ni del sodnega silogizma, pa vseeno poglejmo trenutno medijsko krajino: ustvarjanje senzacionalizma vsepovprek, vse zaradi prodaje oziroma kapitalskega donosa, poplava plačanih in celo lažnih novic (»fake news«). Generalna usmeritev (»tehtanje«) sodišč ne more biti usmerjena v branjenje – že tako prekomerne – svobode. Ta »svoboda« povzroča namreč nesvobodo posameznika (na več nivojih). Eden izmed njih je ravno nivo, ki ga ščiti ustavna pravica do popravka, ki je konkretizirana (konkretizacijo je

[2] Sicer pa: kaj pa je s to »formalnostjo« narobe? Mar ni ravno formalnost temeljna pravna značilnost, celo pravni »substrat«. Mar ni pravo celo več kot formalno – torej formalistično –, pa ga ravno to kot pravo/nekaj obvezujočega vzpostavlja, ohranja, hrani in celo opravičuje? Kakšen je torej ta argument sodišč o »formalnosti« popravka, če pa je to ravno njegova temeljna lastnost (in celo odlika): saj s tem v celoti sledi pravni normi. In na partikularni ravni: kakšno pa je lahko zanikanje (ki ga uzakonja četrti odstavek 26. člena ZMed), če ne formalno? Kritika sodnih razlag se zato utemeljeno glasi – premalo (oziroma prav nič ni)so formalne. Če bi bile formalne, bi bile zakonite. Če bi bile zakonite, bi bile v skladu z ustavo. Konkretizacijo ustavne dispozicije v zvezi s pravico do popravka je namreč predvidel že zakonodajalec: ko je predvidel dve možnosti izvrševanja te pravice – v ožjem (z zanikovanjem) ali širšem (z vsebinskim dopolnjevanjem) smislu. Ni torej na sodni – izvršitveni ravni, da za vsak posamezen primer ugotavlja, ali je normativno predvidena možnost izvrševanja pravice do popravka »primerna« – če je to kot primerno možnost uzakonil zakonodajalec. Kot bomo videli v nadaljevanju, tako »diskrecijsko« sodno postopanje posega v temeljna načela pravnega reda (v pravno varnost; je v nasprotju z ustavno pravico do enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave); ni pa problematično zgolj v pravno-tehničnem smislu – pač pa je tudi družbeno škodljivo.

[3] V resnici ni prazen »zgolj« zanikajoči popravek, ta je pač formalen, zakonit. Prazna, neformalna (in zato tudi nevsebinska) je obrazložitev sodb, ki ga zavračajo. (Zavrnitev zahtevka za objavo popravka, ki zanikuje sporno obvestilo.) Obrazložitev, ki jo kot nadomestek uporabi sodnega silogizma, v katerem ima najpomembnejše – gornje mesto jezikovno jasna pravna norma, poskuša ponuditi zmotno (prazno) stališče sodišč, je v resnici povsem diskrecijska (ker je neobrazložena; celo samovoljna) in arbitrarna (ker predstavlja neposredno nasprotje predvidljivosti pravnih situacij oziroma odločitev v zvezi z njihovim nastankom; omogoča povsem različna meritorna odločanja – sojenja v analognih primerih). Ne pozabimo: pravna razlaga po analogiji (in druge pravne razlage, ki sledijo t. i. naravnopravni šoli) pridejo v poštev šele ob nejasni zakonski normi. Kot smo že pokazali (in bomo to še storili), pa je ta v konkretnem primeru jezikovno povsem jasna, ontološko (»sistemsko«) pa celo temeljna – gre pač za zahtevo za objavo popravka *v* ožjem smislu; kot smo že enkrat dejali (pa bomo to spet storili), se šele iz izvrševanja zahteve za objavo popravka v ožjem smislu (»zgolj«) z zanikanjem razrašča pravica do objave popravka *v* širšem smislu (prikaz nasprotnih dejstev: zanikanje in bistveno dopolnjevanje). Povsem umišljeno je torej stališče sodišč, da naj bi zakonodajalec od prizadetih oseb terjal izvrševanje pravice do popravka v širšem smislu – kot prikaz nasprotnih dejstev. Narobe: kot smo videli (saj to izhaja iz pravne norme same), je to bonus zakonodajalca prizadeti osebi, s tem pa večja omejitev odgovornega urednika. Nikakor torej ne more držati, da je narobe: izvrševanje pravice do popravka v ožjem smislu prekomerna omejitev medijske svobode. Kot smo pokazali (in bomo to spet storili), tako stališče ni *le absurdno*, pač pa tudi nezakonito. (Če bi tako stališče kdaj utegnilo obveljati – pa še to zgolj pogojno, izjemno omejeno –, je to pri novinarski obliki komentarja, to je pri t. i. vrednostnih sodbah ...)

torej že opravil zakonodajalec, ni prepuščena sodišču, tako kot si to zmotno predstavlja) v ZMed. Tudi »sistemsko«, celo »življenjsko« ni nobenega razloga za sodno»praktične« odločitve, ki jo problematiziramo.

Opozarjamo pa še na drug fenomen – to je fenomen pravne varnosti. Nobenega dvoma ni, da je pravna varnost pred t. i. imaginarno pravičnostjo, ki ji nekako poskušajo »odpirati vrata« sodišča. Pravna varnost, sledenje »formalnopravnim« pravilom (kar ne more biti mišljeno slabšalno, kot to nasprotno postavljajo sodišča), v skladu s pravno filozofijo ni nič drugega kot procesualna pravičnost: enakost izhodiščnih položajev posameznikov, ki stopajo v življenjska razmerja in od pravnega reda ob nastanku predvidene dispozicije pričakujejo enake (oziroma enakovrstne) sankcije.[4]

Kot to (pre)široko postavljajo sodišča, se taka predvidljivost povsem razgubi: zdaj naj bi torej – ob povsem jasni zakonski normi (»volji« zakonodajalca) vsako posamezno sodišče (vsak posamezni sodnik) »tehtal«, kakšna vsebina popravka naj bi bila najbolj »primerna« – tako vsebinsko, kot količinsko; oziroma celo: ali je »primerno« izvrševanje le tega v ožjem, ali pa nujno in zgolj (na podlagi zakona?) v širšem smislu.

Ne, zakonodajalec take pravovarstvene situacije ni predvidel: predvidel je enostavno pravovarstveno situacijo, ko je mogoče preprosto zanikovanje neresničnih dejstev (če želite v smislu: ni res, da je ta in ta na primer homoseksualec) in (tu pa v resnici – zgolj – omejeno) prikazovanje nasprotnih dejstev (na primer ni res, da je homoseksualec, saj je poročen …).

Stališče sodišč je torej problematično na dveh nivojih: najprej na konkretnem – ko sodišče materialno pravo uporabi v nasprotju s črko zakona – torej nepravilno; potem sistemsko, ko ustvarja nepredvidene in nepredvidljive situacije – ko pravnega izhoda sploh ni mogoče napovedati. (Na tem mestu nižjesodne razlage ustavodajalčeve – zakonodajalčeve norme trči ob ustavno pravico do enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave.[5])[6]

Nobenega dvoma ni, da je tako (generalno) stališče sodišč v neposrednem nasprotju z ustavno pravico do popravka, konkretizirano in normativno jasno[7] zapisano v ZMed – na partikularni ravni pa v nasprotju s pravicami prizadetih oseb. Naš namen pa ni, da bi širili razlogovalno polje, kot to poskušajo (»na silo« in povsem neprepričljivo – mimo sodnega silogizma in uporabe v pravu predvidenih razlogovalnih poti) početi (nekatera) sodišča: opozarjamo na to, da je ta pot »kratkovidna«, da je celo »slepa«, oziroma bolje: da te poti sploh ni. (Mimogrede: ali ni tudi v tem, da prizadeta oseba izbere izvrševanje ustavne pravice do popravka v ožjem smislu, torej »zgolj« z zanikovanjem, neke vrste stališče? Ali sodišče odvzema prizadeti osebi pravico izraziti to stališče – čeprav je »na drugih, da si o tem ustvarijo svoje mnenje«.)

V gornjem besedilu nismo odveč uporabili pravni terminologiji tuje besede »mazohizem«: v splošno kulturnem (pravo pa je kultura) gre v resnici za to: resnična, ultimativna oblast, kar sodna oblast nedvomno je (oziroma bi morala biti), se »priklanja«, prav uklanja neformalni, a resnični dejanski medijski oblasti. Ne le, da za to ni nobenega normativnega[8] razloga – tako uklanjanje je (spet) kratkovidno in sistemsko zgrešeno. Zdaj smo vsi talci te »oblasti« – tudi sodišča in sodniki. V resnici pa gre za oblast nepooblaščenih, neizvoljenih – na koncu vedno oblast kapitala. (Še zdaleč torej ne gre za *demos–kratein*, vladavino ljudi,[9] pravno državo – pač pa ravno obratno.)

3.

Na koncu še enkrat poglejmo normativni zapis četrtega odstavka 26. člena ZMed:

> *»Z izrazom popravek ni mišljen samo popravek v ožjem smislu, to je zanikanje oziroma popravljanje zatrjevanih napačnih ali neresničnih navedb v objavljenem obvestilu … «*

---

[4] Gre za sankcijo v pravnotehničnem, ne v vsebinskem smislu.

[5] *»Vsakomur je zagotovljeno enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem in pred drugimi državnimi organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih.«*

[6] Poglejmo še nekaj sodne prakse v zvezi s podobnimi primeri, na primer: *»Glede pritožbenih navedb o pravici do objave popravka zgolj v ožjem smislu, brez substanciranja navedb, pa sodišče druge stopnje dodaja, da 4. odst. 26. člena ZMed res ločuje popravek v ožjem in širšem smislu, kot popravek v ožjem smislu pa izrecno navaja zanikanje oziroma popravljanje zatrjevanih napačnih ali neresničnih navedb v objavljenem obvestilu. Strinjati se je tako mogoče s pritožnikom, da lahko svojo pravico do popravka uveljavlja tudi zgolj s popravkom v ožjem smislu, kadar zanika zatrjevane napačne ali neresnične navedbe.«* (VSL sodba II Cp 4239/2010)
Predvsem pa: *»Takšno stališče izpodbijane sodbe, po katerem bi tožnik smel zahtevati le popravek v širšem smislu, po oceni pritožbenega sodišča nima podlage v zakonu in je v obravnavanem primeru tudi očitno prestrogo.«* (VSL sodba II Cp 4246/2010)
Opozarjamo na sodno prakso, ki odstopa od »generalnega« sodnega stališča. Gre za sodno prakso, ki natančno »bere« pravno normo. Kot že rečeno, ta ni zgolj sorazmerno jasna – pač pa je povsem jasna: »zgolj« zanikovanje spornega besedila ni zgolj mogoče, ni zgolj »izjema«, pač pa je temeljno pravilo izvrševanje pravice do popravka. Zato pa gre za njeno izvrševanje v ožjem smislu. V zvezi s tako raznovrstno sodno prakso – ko ena pravni normi sledi, druga pa jo »ponareja« – je najmanj, kar je mogoče reči, da v (vseh) teh primerih prihaja do posega v ustavno pravico do enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave. Kot tudi že rečeno, pravna varnost, procesualna enakost, edina prav(n)a pravičnost, to je predvidljivost, ni kar tako – to je temeljna »pravna substanca«. Pravni položaji, ki jih imaginarno (v tem in podobnih primerih) »slikajo« sodišča, so umišljeni in daleč od jezikovnega normativnega zapisa (ki smo ga že večkrat citirali/prebrali). Teleološka, sistemska in druge razlage pravne norme pridejo v poštev šele ob nejasnem, jezikovno problematičnem jezikovnem zapisu – kar nikakor ne velja za konkreten primer.

[7] Kot že rečeno, je potrebno jezikovno jasno pravno normo (za primer dvoma v to jezikovno jasnost) zgolj primerjati z drugo alinejo prvega odstavka 31. člena ZMed: ta »ekskulpira« odgovornega urednika, *»če zahtevani popravek v ničemer ne zanika navedb v obvestilu … «* Kadar pa gre za zanikovanje, je »namen« popravka s tem dosežen. Kot že rečeno, pri tako jasnem jezikovnem normativnem zapisu teleološka razlaga ni na mestu, je celo »diskrecijska«, zato smo jo imenovali kot »sodni udar« proti ustavodajalcu – zakonodajalcu. Da je temu res tako, izhaja tudi iz notranje primerjave (oziroma njegove strukturiranosti) četrtega ostavka 26. člena ZMed: bistveno dopolnjevanje (nekakšna »javna debata« – oziroma njeno sproženje) se nanaša zgolj na izvrševanje popravka v širšem smislu – to pa ne posega v ustavno pravico do izvrševanja popravka ožje.

[8] Skratka, nismo prav daleč od resnice, če zatrdimo, da je tovrstna sodna praksa ustavno pravico do popravka – ki naj bi bila po zakonu pravilo, ne izjema! – povsem omejila. Taka, realna omejitev pa predstavlja neposredno zanikovanje Ustave: *»Zagotovljena je pravica do popravka objavljenega obvestila, s katerim sta prizadeta pravica ali interes posameznika, organizacije ali organa, in prav tako je zagotovljena pravica do odgovora na objavljeno informacijo.«* (40. člen Ustave). Če bi torej obveljala taka sodna razlaga, potem ta citirana ustavna določba ostaja zgolj mrtva črka na papirju. (Da je temu res tako, izhaja iz sodne statistike, nenazadnje pa iz življenja samega: objavljeni popravki so izjemno redki – jih praktično ni.)

[9] Sodišča izdajajo sodbe *»v imenu ljudstva.«*

Katarina Vučko
univ. dipl. pravnica, svetovalka na Mirovnem inštitutu

dr. Neža Kogovšek Šalamon
direktorica Mirovnega inštituta

Timon Hren
odvetnik v Ljubljani

Pravica do odvetnika in pravne pomoči – stanje, potrebe in priporočila

Pravica do odvetnika in pravica do pravne pomoči sta temeljni ustavni pravici, ki obdolžencem zagotavljata učinkovito obrambo v kazenskem in predkazenskem postopku. Zavedajoč se pomena te pravice se je Mirovni inštitut – Inštitut za sodobne družbene in politične študije vključil v implementacijo projekta,[1] katerega namen je proučiti stanje na področju dostopa do odvetnika in pravne pomoči ter pripraviti priporočila za izboljšanje sistema. Evropska unija je za financiranje projektov s tega področja zainteresirana, saj so bili na ravni EU sprejeti nekateri predpisi s področja krepitve procesnih pravic osumljencev in obdolžencev.[2]

V raziskavi, ki je bila izvedena v okviru projekta, je bila pripravljena analiza predpisov in 150 kazenskih spisov, oblikovani sta bili fokusni skupini z odvetniki ter opravljeni dodatni intervjuji s sodniki, odvetniki in obsojenimi osebami. Ugotovitve so bile predstavljene na petih javnih dogodkih.[3] Dogodki – posveti so bili organizirani skupaj z Odvetniško zbornico Slovenije (OZS), Odvetniško akademijo OZS in drugimi partnerji v pravosodju (policija, tožilstvo, sodišča ter drugi strokovnjaki). V tem prispevku predstavljamo nekaj ključnih stališč, ki so jih odvetniki in odvetnice izrazili na posvetih v razpravah o izsledkih raziskave.

Vidik odvetništva

Na splošno so odvetniki izrazili stališče, da je pri nas dostop do odvetnika v kazenskem postopku korektno urejen, da policija in tožilstvo osumljencu ali obdolžencu dostopa do odvetnika praviloma ne omejujeta in da se posamezniki zavedajo, da imajo pravico zahtevati pravno pomoč. Rezultati raziskave torej odražajo dejansko stanje: na splošno je pravica do odvetnika zakonodajno zgledno urejena. Zakon o kazenskem postopku (ZKP)[4] ureja več primerov, ko je obramba z odvetnikom obvezna. Deležniki se zakona zvečine držijo in v zakonsko predvidenih primerih angažirajo odvetnika. Policija tudi dejansko nudi pouk o pravicah, katerega del je tudi pouk o pravici do odvetnika. Hvalevredna je tudi ureditev dostopa do brezplačne pravne pomoči (BPP), vsaj teoretično, po kateri ima posameznik, ki izpolnjuje premoženjski cenzus, možnost pridobiti odvetnika v sklopu omenjenega sistema. Razlog, ki so ga pri zavrnitvi prošenj za dodelitev BPP občasno navajala sodišča, in sicer da je to »v očitnem nasprotju z načeli pravičnosti in morale«, je sodna praksa sčasoma ovrgla.

Vendar pa imata slovenska zakonodajna ureditev in dejanska praksa v zvezi z dostopom do odvetnika več pomanjkljivosti; prvenstveno je bilo opozorjeno na »zbiranje obvestil« po drugem odstavku 148. člena ZKP. Odkar je Ustavno sodišče v odločbi U-I-92/96-27 z dne 21. marca 2002 odpravilo 35-letno prepoved policijskih »zaslišanj«, zakonodajalec pa je pridobivanje informacij s strani policije kodificiral v noveli ZKP-E, je poudarek policijskega delovanja na tem t. i. policijskem zaslišanju. A kot je na podlagi 150 analiziranih spisov potrdila obravnavana raziskava, je zgolj 5 odstotkov oseb, s katerimi je bilo opravljeno policijsko zaslišanje, imelo odvetnika. Poraja se vprašanje, zakaj je tako.

Razlogov je nedvomno več, med dejavnike pa je mogoče šteti dejstvo, da je oseba takrat najbolj pripravljena govoriti, da pogosto napačno oceni situacijo, v kateri je, namreč intelektualno premoč policije, posebno policijsko taktiko in metodiko itd. Situacijo še poslabša dejstvo, da v policijskem postopku pridobitev BPP ni mogoča. To pomeni, da oseba, ki jo je policija, po možnosti z grožnjo prisilne privedbe, povabila na razgovor, odvetnika na tem razgovoru ne more imeti, če si ga ne more privoščiti. Zamahniti z roko in reči, da ima policijsko zaslišanje omejeno dokazno moč, ker ni dokaz, temveč se o njem sestavi »zgolj« uradni zaznamek, je

[1] Polni naslov projekta je »**Krepitev procesnih pravic v kazenskih postopkih: učinkovito uresničevanje pravice do odvetnika/pravne pomoči na podlagi Stockholmskega programa« (2016–2018)**. Koordinira ga Bolgarski helsinški odbor, financira pa Evropska komisija. Stališča v tem prispevku ne odražajo nujno stališč Evropske komisije. Več o projektu je na voljo na <www.mirovni-institut.si/projekti/krepitev-procesnih-pravic-v-kazenskih-postopkih-ucinkovito-uresnicevanje-pravice-do-odvetnika-pravne-pomoci-na-podlagi-stockholmskega-programa/>.

[2] Evropski parlament in Svet sta oktobra 2013 sprejela Direktivo 2013/48/EU o pravici do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku in v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje ter o pravici do obvestitve tretje osebe ob odvzemu prostosti in do komunikacije s tretjimi osebami in konzularnimi organi med odvzemom prostosti.

[3] Dogodki so potekali 14. februarja v Kopru, 15. februarja v Ljubljani, 20. februarja v Mariboru, 21. februarja v Celju in 26. februarja v Kranju. Več o dogodkih je na voljo na <www.mirovni-institut.si/dogodki/uresnicevanje-pravice-do-odvetnika-in-pravne-pomoci/>.

[4] Glej 70. člen ZKP.

naivno. Ne samo, da ta uradni zaznamek ostane v spisu in ima ogromno prepričevalno moč, lahko je tudi podlaga prikritim preiskovalnim ukrepom, odredbi za hišno preiskavo in nadaljnji poizvedovalni dejavnosti policije. Čeprav je slovenski zakonodajalec dokaj benevolentno uredil dostop do pravne pomoči in zagotavlja pravico do odvetnika v mnogih primerih, je ni zagotovil v primeru razgovora posameznika s policijo, čeprav je glede varstva posameznikovih pravic in nadaljnjega postopka to verjetno eden najbolj pomembnih, če ne celo najpomembnejši trenutek v postopku.

Druge zaznane pomanjkljivosti

Priporni narok

V razpravi so sodelujoči razkrili še druge pomanjkljivosti obstoječega sistema. Mednje spada tudi zastopanje v nujnih pripornih zadevah, ko se opravi narok za odreditev pripora.[5] Zagovornik obdolženca največkrat takrat sreča prvič, prav tako mu še ni bil omogočen vpogled v dokumentacijo, da bi imel možnost seznaniti se z zadevo. Prvi posvet z obdolžencem, ki je nujen za pripravo obrambe, zaradi pomanjkanja ustrezne organizacije pogosto poteka kar na hodniku pred razpravno dvorano. Policija se diskretno umakne, a ne prav daleč, in če po hodniku še odmeva, je težko govoriti o tem, da je zaupnost pogovora med zagovornikom in stranko zagotovljena. Ponavadi je čas za ta pogovor zelo omejen, saj v razpravni dvorani čakata sodnik in tožilec, če pa je obdolženec tujec, je zaradi prevajanja časa za posvet še manj.

Omogočanje ustreznega in varnega prostora za zaupen posvet pred pripornim narokom ostaja eden ključnih izzivov.

Kaznovalni nalog

Eden od posebnih postopkov se je z vidika obveščanja obdolžencev o pravici do pravne pomoči izkazal za posebej problematičnega, in sicer postopek z izdajo kaznovalnega naloga. Ker se v takem postopku glavna obravnava ne opravi, obdolženec nikoli ni vabljen na sodišče, in ker tudi ni sodne preiskave, ga sodnik večinoma nikoli ne zasliši. V takšnih primerih obdolženec med celotnim postopkom pred sodiščem nikoli ni poučen o svoji pravici do odvetnika in pravne pomoči. Nekateri obdolženci se ne zavedajo, da je postopek s kaznovalnim nalogom prav tako kazenski postopek (in ne prekrškovni) ter da je pogojna obsodba kazenske narave in da se z njo obsojenec šteje za predkaznovanega. V večini primerov obdolženci zoper kaznovalni nalog ne vložijo ugovora in kaznovalni nalog obvelja. V primeru novega postopka s kaznovalnim nalogom se prejšnja pogojna obsodba lahko prekliče in zoper obdolženega je lahko izrečena zaporna kazen. Odvetniki so poudarili, da postopki s kaznovalnim nalogom lahko nesorazmerno prizadenejo socialno ranljive obdolžence, saj prav ti redko podajo ugovor zoper kaznovalni nalog. Položaj bi bil lahko po predlogu akterjev v pravosodju za silo rešljiv vsaj z vključitvijo informacije o pravici do odvetnika in pravne pomoči v sam kaznovalni nalog ali pa v spremni dopis, poslan obdolžencu skupaj s sodbo za izdajo kaznovalnega naloga.

Odvetniška tarifa in »polovička«

Kot enega ključnih problemov so tako raziskava kot akterji, ki so podali odziv na ugotovitve iz raziskave, izpostavili trenutno določeno vrednost odvetniške točke, ki se ni spremenila od leta 2003, in plačilo v višini polovične vrednosti, ki gre odvetniku po Odvetniški tarifi, kadar gre za zastopanje v okviru obvezne obrambe ali za zastopanje po Zakonu o brezplačni pravni pomoči.

Odvetniki so polovično izplačilo vrednosti storitve označili za žaljivo in krivično do svojega poklica.

Odvetnik mora namreč v vsaki zadevi pokazati maksimalno angažiranost, za kar je tudi odškodninsko, disciplinsko in moralno odgovoren. Eden od odvetnikov je na posvetu opozoril, da je do znižanja plačila za obvezno obrambo in za zastopanje po sistemu BPP prišlo zaradi gospodarske recesije, kar pa ob vnovični gospodarski rasti ni več upravičeno. Država je z navedenim ukrepom breme stroškov zagotavljanja obrambe, ki je obvezna po zakonu, preložila na odvetnike, ki naj zagotovijo celovito storitev po polovični ceni.

Priznavanje stroškov

Kot stalno ponavljajoč se problem so odvetniki izpostavili povračilo stroškov, ki nastanejo z zastopanjem. Tako nekatera sodišča obračunajo sodno takso za kopiranje spisa po Zakonu o sodnih taksah, stroške pa, če gre za postopek, ki se je začel v času veljave Zakona o odvetniški tarifi, vračajo v skladu z določili slednjega. Tako pride do absurdne situacije, ko odvetnik priglasi stroške sodne fotokopirnice in priloži dokazilo, sodišče pa mu povrne zgolj polovico zneska, ki ga je nesporno plačal za prav te kopije.

Nekateri zagovorniki so menili, da bi jim za resnično »enakost orožij«, h kateri stremi kazenski postopek, sodišče moralo zagotoviti kopijo spisa, po podobnem sistemu, kot to zagotavlja državnemu tožilstvu.

Sklep

Na splošno je več zagovornikov na posvetih omenilo, da imajo včasih vtis, kot da so v pravosodnem sistemu nezaželen člen, da se na njih gleda kot na nekoga, ki z vlaganjem pritožb zavlačuje postopek in preprečuje uresničevanje pravičnosti. Zato je še toliko bolj pomembno zavedanje, da so odvetniki ključen akter v vsakem sodnem postopku, še zlasti pa to velja za kazenski postopek. Osumljencu zagotavljajo obrambo pred državo, ki razpolaga z neprimerljivo večjimi sredstvi kot obtoženi posameznik ali posameznica, in zmanjšujejo možnosti za kršitve ustavnih ter z mednarodnim pravom zavarovanih pravic. Predvsem pa ni zakonski okvir tisti, ki ustvarja tak občutek, temveč vsakokratno ravnanje organov, policije, državnega tožilstva in ministrstva za pravosodje v konkretnih primerih.

[5] Glej 204.a člen ZKP.

Petruša Jager
odvetnica v Ljubljani

Vloga odvetnika v družinskih postopkih

Osnovno vodilo novega Družinskega zakonika (DZ)[1] je načelo otrokove koristi. Pri tem je treba poudariti, da to načelo ne velja zgolj in izključno le za roditelje oziroma za starše, temveč tudi za vse državne organe, izvajalce javnih služb, nosilce javnih pooblastil, organe lokalnih skupnosti ter fizične in druge pravne osebe, ki morajo v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbeti za korist otroka.
Enako vodilo, torej ne načelo uspeha v pravdi, pa bi moralo v družinskih postopkih veljati tudi vse odvetnike.

Razumeti je treba, da narava družinskih razmer pogosto narekuje, da odločba, sprejeta v družinskem postopku, učinkuje proti širšemu krogu oseb, v primerjavi z enostavnim vzorcem enega tožnika in enega toženca v klasični civilni pravdi. Tako imajo v družinskih razmerjih nekatera procesna upravičenja tudi tisti, ki niso stranke v formalnem smislu. Sodišče zato odloča o pravicah in interesih tudi teh oseb, nosilci takšnih pravic in obveznosti ter interesov pa morajo imeti možnost, da se izve tudi za njihovo stališče in da se branijo zoper nameravani ukrep sodišča. V nekaterih posebnih družinskih pravdah, v katerih se odloča predvsem o varstvu in vzgoji otrok ter o stikih, lahko otrok v tem postopku nastopa kot subjekt. Subjektiviteto otroku priznava tudi Konvencija o otrokovih pravicah. Čeprav otrok ni naveden kot stranka v teh postopkih, ga zajamemo v tožbenem zahtevku, ki je postavljen in ki je namenjen udejstvovanju neke njegove pravice. V takem primeru pravdo začne njegov roditelj, in sicer tudi v njegovem imenu.

Posebnost družinskih postopkov je hkrati še to, da tudi če zahtevek ni postavljen oziroma če roditelj takega zahtevka ne postavi, ga mora sodišče upoštevati po uradni dolžnosti in je otrok tako v izreku sodbe avtomatično naveden kot upravičenec, čigar pravno razmerje je s to sodbo konstitutivno vzpostavljeno. Tako je tudi na podlagi navedenega mogoče razumeti, da je varovanje otrokove največje koristi glavno vodilo družinskih postopkov.

Nenazadnje lahko tudi otrok sam prevzame aktivno vlogo in vloži zahtevek za varstvo in vzgojo, lahko zahteva stike in ima pravico, da se stikom upre, ter lahko te zahtevke vlaga samostojno, če je podan položaj, da je otrok že dopolnil 15 let in je sposoben razumeti pomen in pravne posledice svojih dejanj. V takem primeru mu mora sodišče omogočiti, da kot stranka v postopkih samostojno opravlja procesna dejanja.

Nekoliko drugačni so zahtevki za plačilo preživnine. V tem delu gre sicer formalno res za klasičen denarni zahtevek, vendar je tudi tukaj treba upoštevati največjo otrokovo korist. Tudi tu zahteva plačilo preživnine v imenu otroka eden od zakonitih zastopnikov otroka, vendar pa je v tem primeru otrok aktivna stranka, saj se preživnina zahteva v njegovem imenu in za njegov račun, čeprav je zahtevek ponavadi oblikovan tako, da je preživninski zavezanec, na primer oče ali mati, dolžan plačevati preživnino za otroka, in ne otroku, in sicer na račun drugega roditelja, ki je njegov zakoniti zastopnik. V teh postopkih se ne predvideva, da bi otrok neposredno izrazil svoje mnenje, vendar pa je potrebno, da se tudi v teh postopkih nujno upošteva največja otrokova korist.

Namen nekoliko daljšega uvoda je predvsem prikazati, da je načelo otrokove koristi glavno vodilo v vseh družinskih postopkih.

Načelo otrokove koristi, ki je v Družinskem zakoniku postavljeno na načelno raven in je zajeto v 7. členu, to dolžnost vsem akterjem v teh postopkih celo nalaga. Naj na tem mestu navedem, da je že Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR)[2] udejanjil načelo otrokove koristi, in sicer v 5.a členu, ki vsem, torej staršem, drugim osebam, državnim organom in nosilcem javnih pooblastil, nalaga, da v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbijo za otrokovo korist. Veljavni ZZZDR je celo pojasnil, da starši delujejo v otrokovo korist, če zadovoljujejo njegove materialne, čustvene in psihosocialne potrebe z ravnanjem, ki ga okolje sprejema in odobrava ter ki kaže na njihovo skrb in odgovornost do otroka, ob upoštevanju njegove osebnosti in želja.

Odvetniki tako ne smemo prezreti dejstva, da v teh postopkih ne sledimo osnovnemu načelu uspeha v pravdi, temveč da tudi mi sledimo načelu otrokove koristi.

V nadaljevanju se bom dotaknila vloge odvetnika v postopkih, v katerih so udeleženi otroci, pri čemer bo tokrat poudarek zgolj na »klasičnih« civilnih postopkih, torej na tistih, v katerih ni zaznati kakšnih deviacij – v smislu nasilja, alkohola, drog ipd.

Tu se začne naloga odvetnika, ki je nekoliko širša od naloge odvetnika v klasičnem civilnopravnem smislu.

Avtorica je s prispevkom sodelovala na 19. Odvetniški šoli v Portorožu 14. aprila 2018.
[1] Ur. l. RS, št. 15/17. Velja od 15. aprila 2017, uporabljati se začne 15. aprila 2019.
[2] Ur. l. RS, št. 69 – UPB1, 101/07 – odl. US, 90/11 – odl. US, 84/12 – odl. US, 82/15 – odl. US in 15/17 – DZ. ZZZDR se bo nehal uporabljati 15. aprila 2019.

Dejstvo je, da si morata ne glede na razpad neke skupnosti, v kateri so udeleženi otroci, obe stranki prizadevati, da še naprej ohranjata njun starševski odnos.

Vsi družinski postopki so postopki, ki so zelo čustvene narave, zato od odvetnika zahtevajo drugačno sodelovanje s strankami kot v klasičnih civilnih postopkih. Dolžnost odvetnika v družinskih postopkih je, da zaradi sledenja največji otrokovi koristi svoje stranke educira v tem duhu, in sicer predvsem v duhu vzpostavljanja primarne komunikacije med staršema v zvezi z otrokom. Odvetnik se mora v teh postopkih zavedati, da ne sledi načelu uspeha v pravdi, ampak načelu otrokove koristi.

V tem duhu mora odvetnik strankama na primeren način razložiti, da morata kljub razpadu partnerske zveze ohraniti starševski odnos.

V večini primerov imajo stranke veliko problemov ravno pri razmejitvi le-tega. Razumljivo je, da je ena od strank – ali pa sta to obe stranki – pri razpadu življenjske skupnosti čustveno zelo obremenjena, lahko je celo razočarana, užaljena, prizadeta. V večini primerov starša ne dojameta istočasno, da je njuna partnerska skupnost prenehala. Tako imamo odvetniki opraviti tudi s strankami, ki ne želijo razpada skupnosti in si želijo v tej skupnosti ostati, pa si druga stranka tega ne želi, ali s strankami, ki so zaradi dejanja druge stranke prizadete. Vse te primere navajam izključno zato, ker je v njih težje postaviti mejo med razpadom partnerske skupnosti in ohranitvijo starševskega odnosa oziroma starševske skupnosti. Tu se začne naloga odvetnika, ki mora svojo stranko usmerjati v zavedanje, da mora ne glede na vzrok, zaradi katerega je skupnost razpadla, z drugo stranko ohranjati kvaliteten starševski odnos. Nenazadnje to narekuje tudi največja otrokova korist.

Pri tem je treba stranke, kot je bilo že omenjeno, educirati, in sicer na več načinov, predvsem si je treba prizadevati, da stranki vzpostavita primarno komunikacijo v zvezi z otrokom, in to v najkrajšem možnem času.

Na začetku, ko je čustvena napetost zelo močna, tj. takoj ob razpadu skupnosti, je vsekakor možnost komunikacije enaka nič. Predvsem je pomembno strankam razložiti, da mora nekdo presekati stanje, kakršno je, in ponovno začeti vzpostavljati komunikacijo. Strankam je treba tudi pojasniti, da se komunikacija vzpostavlja v dobrobit otroka, zaradi varovanja načela otrokove koristi, in ne zaradi bivšega partnerja.

Na podlagi izkušenj v družinskih postopkih ugotavljam, da je v začetni fazi najprimernejša komunikacija preko elektronske pošte oziroma SMS-sporočil. Tudi pri tem je treba stranke poučiti, naj bodo ta sporočila objektivizirana in naj se nanašajo izključno na otroka. Nikakor elektronska pošta ali SMS-sporočila ne smejo postati medij, prek katerega si stranki izmenjujeta obtoževanja zaradi njunega partnerskega odnosa, sporočila torej ne smejo biti subjektivizirana, še manj napadalna ali obtožujoča.

Stranke sčasoma same osvojijo mehanizem dopisovanja, s katerim izmenjujejo različna sporočila glede otrok, vse z namenom, da si stranki nekega dne glede otrok ne bosta več primorani dopisovati, ampak si bosta morda sposobni prenesti sporočila glede otrok na primer ob predaji otroka ali po telefonu, morda celo na kavi.

Seveda za pare, ki ob razpadu niso sposobni normalne komunikacije, oblikujemo tudi stike na način, da se starši med seboj ne srečujejo. Ta način uporablja tudi sodna praksa in tudi sama sem prepričana, da je v otrokovo največjo korist, da ob predaji, torej ob prehodu od enega roditelja k drugemu, ni deležen njune negativne nastrojenosti, arogance ali celo ignorance. V takih primerih je prej opisana komunikacija še toliko pomembnejša.

Zanimivo je, da se zgodi, da se vsake toliko časa kateri od odvetnikov, ki jih srečujem na družinskem sodišču, ne strinja z menoj o tem, da je del odvetniškega poklica tudi edukacija staršev, z namenom, da bi bila starša sposobna ohranjati komunikacijo glede otroka na ravni, ki sledi njegovi največji koristi. Dejstvo je, da starši zaradi razpada partnerske skupnosti ne smejo nehati komunicirati glede otroka, saj je življenjsko nujno potrebno, da si informacije izmenjujejo.

Naj kot zanimivost navedem še to: na eni izmed obravnav na družinskem sodišču, ko sem tudi nasprotni stranki svetovala, naj začneta z mojo stranko glede otroka komunicirati, naj morda uporabita elektronsko komunikacijo (na obravnavi smo namreč ugotovili, da je pomanjkanje komunikacije med njima ključen problem), me je odvetnica nasprotne stranke celo okarala, da seveda ni naloga odvetnikov, da stranke učimo teh stvari, in da se ona s tem ne bo ukvarjala. Glede tega se s kolegico žal ne morem strinjati, saj pomanjkanje komunikacije med starši vsekakor ne more voditi v udejanjanje načela otrokove koristi.

Ravno zaradi sledenja otrokovi koristi se mora odvetnik primerno angažirati tudi v smislu sestave sodnih pisanj.

V družinskih postopkih si moramo odvetniki ves čas postopka prizadevati, da se zaščiti otroka, ter strankam pomagati, da so po zaključenem sodnem postopku sposobne kar najbolj udejanjati svoj starševski odnos. Ob tem se mora odvetnik zavedati, da sodna dvorana ni namenjena razčiščevanju partnerskega odnosa med strankama, kar mora odvetnik upoštevati tako pri pisanju vlog kot tudi pri sestankih s svojo stranko.

Tako je tudi dolžnost odvetnika v družinskih postopkih, da pri pisanju vlog ne uporablja žaljivih navedb, da ne neti ognja med strankama in da jeze z ene ali druge strani še dodatno ne razpihuje.

Nemalokrat se mi zgodi, da stranka zapiše svoje videnje zadeve oziroma sestavi seznam, kaj vse si želi, da bi neka vloga vsebovala, pri čemer, ko prebiram te zapise, ugotavljam, da so to stvari, ki jih partnerjema v njunem partnerskem odnosu drug drugemu ni uspelo povedati ali odpustiti. Dolžnost odvetnika je, da te zadeve razmeji in da stranki pojasni, zakaj ne sodijo

v vlogo, ki jo odvetnik piše, še manj je primerno, da se s tem obremenjujejo sodišča. Ko nasprotna stranka uporablja žaljive navedbe, na dolgo opisuje prizore iz njunega partnerskega odnosa in podobno, je svoji stranki težko pojasniti, zakaj naj sama tega ne stori. Včasih smo glede na pravila Zakona o pravdnem postopku (ZPP)[3] odvetniki celo dolžni na nekatere navedbe odgovoriti, vendar pa to lahko zaneti nove spore in nas oddaljuje od rešitve zadeve.

Vsekakor mora odvetnik razumno presoditi, katere stvari so tiste, ki naj se v vlogi navedejo, in pri tem strankam pojasniti, zakaj je tako.
Kljub včasih neizogibnemu prepletanju družinske in premoženjske problematike v sporih med bivšima partnerjema si mora odvetnik v teh postopkih prizadevati, da med tema dvema področjema vzpostavi ločnico.

Ne glede na obremenjenost s premoženjskimi zahtevki v sporih med partnerjema mora odvetnik v primarno delovanje vključiti vse, kar je potrebno za ureditev razmerij med partnerjema v povezavi z enim ali več otroki. Seveda mora tudi pri reševanju premoženjskih razmerij med partnerjema le-tema na primeren način pojasniti, da njuna nerazčiščena partnerska razmerja niso povezana z ureditvijo njunih premoženjskih razmerij, in jima tako na jasen način pokazati, kaj je bistvo ureditve premoženjskih razmerij.

Dolžnost odvetnika v družinskih postopkih je tudi to, da ve, o katerih otrocih se dogovarja med postopkom, predvsem da ve, koliko otrok imata stranki. Moje osebno stališče je, da bi moral odvetnik v teh postopkih poznati otroke tudi po imenih, saj nenazadnje govorimo o konkretnih otrocih, kot je bilo že uvodoma navedeno. Čeprav otrok ni naveden kot stranka, se z neko sodbo ali nekim pravnim aktom konstitutivno vzpostavlja njegovo pravno razmerje.

Vsekakor je naloga odvetnika, da ve, v katerem starostnem obdobju so otroci, za katere ureja zadeve. To je pomembno z več vidikov. Eden od vidikov je določitev preživninske obveznosti za otroka. Drug pomemben vidik je nasvet strankam, kako naj ravnajo, kadar imamo pred seboj otroka, ki je sposoben razumeti pomen družinskega postopka in posledice odločitve v tem postopku ter se tako o svoji pravici tudi izraziti. Takrat se je odvetnik dolžan tudi odločiti, na kakšen način bo to otrokovo korist udejanjil.

Sama sem mnenja, da naj se otrok po nepotrebnem ne vpleta v postopke, vendar pa se včasih žal temu ne moremo izogniti.

Tukaj bi se zgolj dotaknila problematike, povezane z dolžnostjo odvetnika, da stranko pripravi na posvetovalni razgovor na centru za socialno delo (CSD). Čeprav odvetniki na te razgovore nismo vabljeni, je zaradi nadaljevanja postopka zelo pomembno, da je stranka na razgovor na CSD pripravljena.

Tudi v zvezi s tem razgovorom mora odvetnik stranki razložiti, da posvetovalni razgovori niso namenjeni razčiščevanju partnerskih odnosov, ampak da je namen teh postopkov ta, da se poskuša preko CSD med strankama urediti posamezna odprta vprašanja. Tako mora odvetnik stranki razložiti, o katerih vprašanjih se bosta stranki pogovarjali (komu naj se otrok zaupa v vzgojo in varstvo; strankam tudi pomaga oblikovati kvaliteten predlog glede stikov drugega roditelja ali svoje stranke; s strankami poskuša oblikovati ustrezen zahtevek za določitev preživnine).

Nemalokrat imajo stranke, tudi ko pridejo na posvetovalni razgovor na CSD, nerealna pričakovanja bodisi glede preživnine bodisi glede stikov bodisi glede zaupanja otroka v vzgojo in varstvo.

Vloga odvetnika pri tem je pomembna, saj tako razgovor na CSD poteka kakovostnejše in ni obremenjen z nepomembnimi zadevami, ki stranki od skupnega cilja oblikovanja sporazuma vsekakor oddaljujejo.

Ob dobrem sodelovanju odvetnika in stranke pride stranka na CSD pripravljena, z oblikovanimi stališči in z realno predstavo o tem, kako naj bi po razpadu partnerske zveze potekalo nadaljevanje starševskega odnosa oziroma starševske zveze.

Rada bi omenila še to, da če imata obe stranki pooblaščenca, naj odvetnika med seboj vzpostavita kontakt in z veliko mero obzirnosti tudi do druge stranke poskušata oblikovati stališča glede ureditve zadeve, ki bi bila v največjo otrokovo korist. Pri tem naj oba pooblaščenca strankam nudita vso potrebno pomoč pri oblikovanju sporazuma.

Seveda mora odvetnik oceniti, ali sta stranki sposobni oblikovati sporazumno odločitev, ali pa to iz kateregakoli razloga ni mogoče. Ko odvetnik oceni, da sta stranki pripravljeni oziroma sposobni oblikovati dogovor, je vsekakor primerno, da odvetnik predlaga stranki tudi morebiten odstop zadeve v mediacijo.

Treba je poudariti, da je med delovanjem odvetnika v klasičnem civilnem duhu in njegovim delovanjem v družinskem duhu velika razlika. Poleg vsega že navedenega je razlika tudi v subtilnosti do druge stranke, ne samo glede spoštljivega odnosa, temveč tudi glede spoštovanja njegove ali njene vloge v starševskem odnosu. Zato je naloga odvetnika v teh postopkih strankam razložiti, da ima otrok oba starša in da ima oba starša rad, pri zapisu stikov pa naj odvetnik otroku omogoči, da ima redne stike z obema.

Dotaknila se bom še teme **skupnega starševstva**. Nemalokrat doživim, da po dolgem, na več straneh opisanem obdolževanju, pranju umazanega perila in podobnem na koncu stranka ali pooblaščenec zaključi, da predlaga skupno starševstvo. Mislim, da je naloga odvetnika tudi to, da ugotovi, ali sta starša v okviru

[3] Ur. l. RS, št. 73/07 – UPB3, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US, 6/17 – odl. US in 10/17.

skupnega starševstva sposobna odločati ali ne. Če se starša nista sposobna dogovoriti niti ene same stvari glede otrok(a), mora odvetnik stranki razložiti, zakaj v tistem trenutku skupnega starševstva med njima ni mogoče izvesti.

Sklep

Zapis bi sklenila z mislijo, da je čar družinskih postopkov tudi v tem, da se situacije v družinah nenehno spreminjajo. Zato je od vložitve tožbe ali nekega drugega predloga do končne odločitve sodišča, z veliko odvetnikove pomoči, mogoče marsikaj narediti, predvsem v duhu otrokove koristi. Tudi primeri, ko odvetnik oceni, da se starša nikoli več ne bosta sposobna pogovarjati, nemalokrat pripeljejo do čisto drugačnih zaključkov. Seveda je treba poudariti, da je to veliko lažje, ko je na drugi strani odvetnik, ki deluje v smeri in duhu otrokove največje koristi in ki svoji stranki tudi sam pomaga, da naredi ločnico med partnerskim in starševskim odnosom.

Morda naj za konec zapišem le še to: odvetniki moramo razumeti, da je razpad partnerske skupnosti zelo občutljiva zadeva in da pri tem naša vloga ni zgolj pravniška, temveč smo tudi osebe, ki jim stranke globoko zaupajo.

Verjamem, da si bomo v prihodnje vsi odvetniki prizadevali za to, da v družinskih postopkih sledimo načelu otrokove največje koristi. To naj bo naše osnovno vodilo, tudi z namenom stranke pripraviti na to, da bodo kljub razpadu zakonske oziroma partnerske skupnosti kvalitetno izvrševale svoj starševski odnos.

Marko Rajčević Lah
odvetnik v Ljubljani

Eni in drugi

Zahteva za odstranitev imena s spomenika na podlagi pravice do pietete

Novembra 1943 so partizanske enote Tomšičeve in Šercerjeve brigade napadle domobransko postojanko v Grahovem pri Cerknici. Spopad je trajal eno noč in eno dopoldne. Partizani so uporabili topove, ki so jim ostali kot plen po nedavni kapitulaciji Italije. Nekaj hiš v vasi je zgorelo, v njih tudi nekaj domobrancev, ki se niso hoteli predati. Pomoč napadeni postojanki so partizanske zaščitne enote odvrnile. Postojanka je bila v celoti uničena, domobrance, ki so se predali, so partizani postrelili. Bitko je preživelo le nekaj članov domobranske posadke, ki so se skrili in jih ogenj ni zajel. V žaru zelo intenzivnega spopada so partizani ustrelili tudi nekaj civilistov, med njimi M. P., domačina iz Grahovega.

Leta 2014 je društvo Nova Slovenska zaveza sredi Grahovega postavilo mogočen spomenik z imeni vseh padlih in ubitih v tem spopadu ter z imeni drugih žrtev vojne v tem kraju, predvsem tistih, ki naj bi jih med vojno tako ali drugače ubili partizani. Med njimi je bilo tudi ime omenjenega M. P., ki je bil kolateralna, civilna žrtev napada na postojanko leta 1943. M. P. torej ni bil ubit kot pripadnik domobranske posadke ali vojske; bil je vdovec, v času smrti že precej v letih, brez otrok. Tesno je bil povezan z družino svojega brata J., ki je živela v isti vasi. Nečaka pokojnega M. P., ki sta bila takrat še otroka, sta pozneje nastopala kot tožnika v pravdi za odstranitev imena njunega strica M. P. z omenjenega domobranskega spomenika.

Družina J. P., katere »pridruženi član« je bil tudi M. P., je bila tesno povezana s partizanskim gibanjem med drugo vojno. Vsi so tako ali drugače sodelovali v odporu, nekateri člani družine ali njihovi bližnji sorodniki so bili partizani, nekateri so kot partizani padli med vojno (enega so leta 1944 ubili domobranci ravno v Grahovem), eden je umrl v koncentracijskem taborišču …

Tožba za odstranitev imena M. P. s spomenika v Grahovem

S partizani je do svoje smrti po svojih močeh sodeloval tudi M. P. Prav zato je njegove še živeče sorodnike zelo zmotilo, da je njegovo ime zapisano na domobranskem spomeniku. S tožbo so na podlagi 134. člena Obligacijskega zakonika (zahteva za prenehanje s kršitvami osebnostnih pravic) zahtevali, da tožena stranka – Nova Slovenska zaveza (NSZ) kot lastnica zemljišča, kjer stoji sporni spomenik – izbriše ime njihovega svojca s spomenika. Za svojce

pokojnega M. P., ki je bil sodelavec partizanov, je bilo torej sporno, da je ime njihovega zapisano na »domobranskem« spomeniku. Bili so prizadeti, ker je stričevo ime na spomeniku skupaj z imeni domobrancev, proti katerim se je pokojni boril kot sodelavec partizanov.

Poznejša tožnika, sicer nečaka pokojnega M. P., sta že pred gradnjo spomenika od investitorice (poznejše toženke NSZ) zahtevala, naj imena njunega strica ne vpiše na spomenik, ker da on tja glede na svoje sodelovanje z odporniškim gibanjem ne spada. Investitorica njune želje ni upoštevala.

V tožbi sta tožnika kot glavni argument za izbris imena njunega strica s spomenika izpostavila njuno **pravico do pietete** (pieteta je spomin na umrlega), ki spada v pravico do osebnega dostojanstva, ta pa je del

Domobranski spomenik v Grahovem, v ozadju pa je partizanski spomenik.

pravice do zasebnosti.[1] S tožbo za izbris imena njunega pokojnega strica s spomenika sta tožnika hotela zavarovati časten spomin nanj kot na sodelavca partizanov.

V pravdi sta tožnika trdila in dokazovala, da poseg tožene stranke v zgoraj opisano osebnostno pravico tožnikov **ni bil sorazmeren z njeno ustavno pravico do svobodnega izražanja**, saj sporni spomenik v Grahovem ne navaja zgodovinskih dejstev v nevtralni obliki (na primer, da je v spopadu med partizani in domobranci padla ali bila pobita celotna posadka domobrancev, da so bili poleg njih med borbo ustreljeni še nekateri civilisti), pač pa so na spomeniku ideološko in politično obremenjeni zapisi, katerih namen je opravičevanje domobranstva in pojasnjevanje njegove vloge med drugo vojno, kot si jo je zamislila tožena stranka NSZ. Tožnika nista nasprotovala spomeniku kot takemu. Eden od njiju je na poznejši sodni obravnavi dejal, da si tudi domobranci zaslužijo spomenik, saj je bila tudi njihova usoda ter usoda drugih žrtev vojne v tem kraju tragična. Na spomeniku sta tožnika motila le uvodni napis, ki domobrance prikazuje enostransko zgolj kot nedolžne žrtve, partizane pa zgolj kot zločince, in seveda dejstvo, da je na tam spomeniku zapisano ime njunega strica.

Pravda je tekla pred Okrajnem sodiščem v Cerknici,[2] ki je najprej preverilo, ali tožnika glede na njuno zatrjevano povezanost s pokojnim stricem spadata v krog svojcev, ki so na podlagi pravice do pietete glede pokojnega strica upravičeni varovati njegovo ime in podobo. Ko je sodišče rešilo to predhodno vprašanje, je v celoti ugodilo tožbenemu zahtevku, pri čemer je ugotovilo, da je tožena stranka NSZ posegla v pravico tožnikov do pietete glede pokojnega strica in da ta poseg ni bil sorazmeren s toženkino ustavno pravico do izražanja.

V zvezi s tem je sodišče zaključilo, da (toženka) niti na svojem zasebnem zemljišču ne more oziroma ne sme uporabljati imena neke osebe ali njene fotografije, če ta oseba s tem ne soglaša. Če oseba ni več živa, pa je treba upoštevati želje njenih bližnjih sorodnikov.[3]

V pritožbi proti tej sodbi je toženka užaljeno zapisala, da je izpodbijana sodba »revolucionarni dosežek, vreden velikega Kardelja« in da je (sodba) »takšna, kot bi jo izdalo sodišče totalitarne države«. Kljub takim argumentom (ali pa ravno zaradi njih) je sodba prestala preizkus na drugi stopnji. Po njeni pravnomočnosti je toženka ime pokojnega M. P. diskretno odstranila s spomenika in s tem je bila zadeva zaključena.

Podoben zahtevek krajevnega odbora ZZB v Godešiču leta 1993

V začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja je potekal delno podoben sodni spor, tako da je sodna praksa o vprašanjih, ali so imena »enih in drugih« lahko navedena na istem spomeniku, pravzaprav že dolgo nazaj zavzela precej določna stališča.

Leta 1993 je krajevna skupnost Godešič v poskusu sprave postavila skupno spominsko ploščo, na kateri so bila imena domobrancev in partizanov iz tistega kraja, ki so padli ali bili ubiti med vojno ali takoj po njej. Tudi takrat je dejstvo, da so imena partizanov in domobrancev zapisana na isti spominski plošči, zmotilo sorodnike partizanov, ki so skupaj s krajevnim odborom ZZB v nepravdnem postopku zahtevali izbris imen padlih partizanov s spominske plošče. Predlagatelji so zahtevek uveljavljali na podlagi takratnega Zakona o varstvu osebnih podatkov in so v postopku v celoti uspeli. Ker se je v spor vmešalo tudi Vrhovno državno tožilstvo RS, ki je proti drugostopenjski odločbi vložilo zahtevo za varstvo zakonitosti, je o tem primeru razsodilo tudi Vrhovno sodišče s sklepom II Ips 428/96. Ob tej priložnosti se je Vrhovno sodišče opredelilo tudi o vprašanjih v zvezi s pravico svojcev pokojnih partizanov do pietete, kar pomeni, da tožnika v opisanem primeru spomenika v Grahovem v bistvu nista imela težkega dela.[4]

[1] **Končina Peternel, M.**: Pravica do pietete proti pravici do svobodnega izražanja, Pravna praksa, št. 18/1998, str. 31–33.
[2] Sodba Okrajnega sodišča v Cerknici, opr. št. P 18/2015, točka 10.
[3] Sodba Okrajnega sodišča v Cerknici, opr. št. P 18/2015, točka 14.
[4] **Končina Peternel, M.**, naved. delo, str. 31–33.

doc. dr. Jelena Arsić
Pravna fakulteta Univerze Union, Beograd, jelena.arsic@pravnifakultet.rs

Družinska konferenca – partnerstvo države in družine v primerih nasilja nad otroki

S problemom nasilja nad otroki se spopadajo vse sodobne družbe. Dvajseto stoletje zaznamuje sprejetje zavidljivega števila mednarodnih dokumentov in drugih predpisov, ki posebej varujejo in jamčijo za otrokove najboljše interese ter pravice. Hkrati številne države razvijajo ali oblikujejo nove modele za zaščito otroka. V osemdesetih letih 20. stoletja je Nova Zelandija začela uporabljati inovativen pristop pri reševanju težav v družini in v zvezi z njo. Zakon o otrocih, mladih in njihovih družinah[1] iz leta 1989 je prvič zajamčil pravico družine do sodelovanja v postopku družinske konference v primerih neustrezne skrbi za otroke, njegov cilj pa je iskanje rešitve, ki bi omogočila, da otrok ostane v družini, in hkrati zagotovila otrokovo varnost ter upoštevanje njegovih najboljših interesov.
Družinska konferenca se danes uporablja v številnih državah na vseh celinah, trend širjenja sprejemanja modelov družinske konference v svetu pa se nadaljuje. V zadnjih letih se ta institut skupaj s še nekaterimi drugimi mehanizmi za pravno zaščito otrok čedalje pogosteje uporablja v primerih zanemarjanja in zlorab otrok.

Družinska konferenca (angl. *family group conferencing; family group decision making*) je razmeroma nova oblika zaščite otrok v državnih sistemih pravnega in socialnega varstva. Gre za postopek, ki člane družine s podporo pristojnih institucij spodbuja, da prevzamejo odgovornost pri iskanju rešitev v primerih nasilja, njegov cilj pa je zagotavljanje pogojev, ki bi otroku omogočili, da ostane v krogu družine. Pri družinski konferenci gre za zbiranje članov širše družine in drugih oseb, ki imajo pomembno vlogo v otrokovem življenju, na pobudo in s podporo pristojnih državnih institucij. Cilj konference je sprejetje t. i. družinskega načrta, s katerim se določijo koraki, ki jih je treba storiti za zagotovitev nadaljnje skrbi za otroka znotraj družinskega kroga. Družinska konferenca sloni na razumevanju, da v okviru družine kot specifične družbene skupnosti delujejo vplivi in sile, ki so posebej pomembni za njeno normalno delovanje. Model družinske konference vsebuje najpomembnejše prvine prakse zagotavljanja spoštovanja najboljših interesov otroka, saj skrb za otroka postavi na osrednje mesto, upošteva in spodbuja notranje sile družine ter spoštuje družinsko okolje kot najpomembnejši razvojni dejavnik v otrokovem življenju.[2]

V zadnjih letih je opazen razvoj številnih pravnih okvirjev in praks v smeri spoštovanja standardov, ki se na področju družinskega prava vzpostavljajo na evropski in svetovni ravni. Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah v 5. členu poudarja primarno vlogo širše družine in njen pomen za pravilen otrokov razvoj, državam pogodbenicam pa nalaga obveznost spoštovanja odgovornosti, pravic in dolžnosti staršev oziroma članov širše družine, da otroku zagotovijo ustrezno usmerjanje in svetovanje pri uveljavljanju njegovih pravic, ki jih priznava ta konvencija. Ena od pravic, ki jih zagotavlja, je otrokova pravica do svobodnega izražanja svojega mnenja o vseh zadevah v zvezi z njim.[3] Hkrati 19. člen konvencije ureja zaščito otroka (med drugim) tudi pred vsemi oblikami zlorab in zanemarjanja ter določa potrebo po takih zaščitnih ukrepih, ki naj »vključujejo učinkovite postopke za sprejemanje socialnih programov, ki otroku in tistim, ki skrbijo zanj, zagotavljajo potrebno podporo«. Avtorji konvencije tako poudarjajo pomen preventivnega pristopa k problemu nasilja nad otroki in nudenja podpore družini pri prevzemanju odgovornosti za reševanje težav. Družinska konferenca zagotavlja spoštovanje teh standardov, saj mobilizira širšo družinsko mrežo za zaščito otroka pred zanemarjanjem in zlorabami, hkrati pa priznava avtonomijo pri sprejemanju odločitev, zagotavlja uresničevanje pravice otroka pri sodelovanju in ne izključuje državnih nadzornih mehanizmov, s katerimi se zagotavlja, da odločitve, sprejete znotraj družine, pri vsem tem jamčijo za otrokovo varnost in njegov najboljši interes.

Rojstvo družinske konference

Sodoben koncept družinske konference črpa navdih iz maorskega izročila. Zato je bil v sodobnem smislu prvič razvit prav na Novi Zelandiji, ko je Zakon o otrocih, mladih in njihovih družinah začel jamčiti družinsko konferenco kot pravico družine pri reševanju težav, ki zadevajo otroke. Ta korenit preobrat je bil odgovor na pogoste pripombe političnih predstavnikov Maorov, da sistem pravne in socialne zaščite Nove Zelandije ne pozna ukrepov, ki bi upoštevali maorske vrednote. Maori namreč najpomembnejšo vlogo pri reševanju družinskih sporov dajejo prav družinskim članom.[4]

[1] The Children, Young Persons and Their Families Act of 1989, Public Act 1989 No. 24, Nova Zelandija.
[2] **Marsh, P., in Crow, G.**: Family Group Conferences in Child Welfare. Blackwell Science, Oxford 1998, str. 34.
[3] Člen 12 Konvencije o otrokovih pravicah (*Convention on the Rights of the Child*), sprejete z resolucijo Generalne skupščine ZN št. 44/25 z dne 20. novembra 1989.
[4] Maori so narod polinezijskega porekla, ki je naselil današnje ozemlje Nove Zelandije približno med letoma 1000 in 400 pr. n. št. Maorska družba je organizirana po plemenih (*hapu*), ki jih povezujejo tako skupni predniki kot tudi skupni ekonomski in družbeni cilji. Družbeni sistem Maorov je utemeljen na treh prvinah: lastni identiteti (*whakapapa*), družini (*whanau, hapu, iwi*) in pravičnosti. Te tri prvine tvorijo bistvo kompleksnega sistema kulturnih vrednot, verovanj in specifičnega dojemanja družinskih vzorcev. Na začetku 19. stoletja so začeli Novo Zelandijo naseljevati Evropejci. Staroselce so poimenovali Maori, staroselci pa evropske priseljence Pakeha. Kolonizacija, ki je sledila, je ogrozila maorske vrednote in povzročila skrčenje njihove populacije. Številsko to pomeni, da je okoli polovice 19. stoletja na Novi Zelandiji

Kolonizacija Nove Zelandije in velik vpliv britanskega sistema na vsa področja družbenega življenja sta kulturne vrednote ter družbene obrazce staroselskih Maorov potisnila na rob.[5]

Pred uvedbo modela družinske konference je prevladovala praksa zaščite otrok, pri kateri so imela glavno pristojnost sodišča, zakonske določbe pa so predvidevale reševanje primerov zlorab in zanemarjanja otrok predvsem z uporabo institucionalnih kanalov, nekaj je bilo tudi alternativnih vidikov skrbi za otroka. V praksi zaščite otrok so imele poseben položaj konference primerov in drugi načini, v okviru katerih so najpomembnejše odločitve o otrokovem življenju sprejemali strokovni delavci (pravniki, socialni delavci, psihologi itd.). Podobno kot v številnih drugih državah so bili strokovni delavci zakonsko pooblaščeni, da posežejo v družinske odnose, če ocenijo, da otroku grozi nasilje. Posledice takih odločitev so bile najpogosteje odvzem otroka iz družinskega okolja in njegova namestitev v socialnovarstvene ustanove ali v rejništvo ali sprožitev postopka posvojitve. Kot najboljše okolje za otrokov razvoj so se štele izključno družine s stabilnimi družinskimi odnosi. Če pa je prišlo do družinskih težav, ki bi lahko ogrozile otrokov razvoj, zlasti v primerih nasilja, je bil glavni ukrep zamenjava družine.

Tako prakso se je opravičevalo kot tisto, v katere središču je skrb za otroka (angl. *child centered practice*). Cilj prevladujočih mehanizmov je bil torej zlasti hitro poskrbeti za otrokove interese, kar pa ni vključevalo premisleka o dolgoročnih učinkih takih odločitev. Poleg tega so bili otroci tudi dalj časa (pogosto celo do polnoletnosti) nameščeni v institucijah ali pri nadomestnih družinah, ob čemer so izgubili vsakršen stik s starši in drugimi člani svoje primarne družinske skupine. Otroke so tudi pogosto premeščali, saj se je število otrok v institucionalnem varstvu nenehno povečevalo. Pri takem ravnanju državnih služb so bile otrokove potrebe po varnosti, stabilnosti in ohranitvi družinske identitete na drugem mestu. Posebna težava je bilo tudi pomanjkanje denarja za financiranje tako postavljenega sistema zaščite.

Zaradi vsega tega so se v sistemu zaščite otrok pokazale resne pomanjkljivosti. Med bistvenimi problemi se navajata pomanjkanje sodelovanja strokovnih delavcev in drugih s širšo otrokovo družinsko mrežo ter zanemarjanje sposobnosti in pomena družine za zagotovitev varnosti in nadaljnjega pravilnega otrokovega razvoja. Strokovni delavci so zato začeli razvijati nove metode, ki v skrbi za otroka težijo k zagotavljanju stabilnosti, ob hkratnem zagotavljanju njegove varnosti in zaščite. Tako so v primerih nasilja nad otroki začeli neformalno prakso sodelovanja s širšo družinsko mrežo, v kateri so upoštevali sposobnost družine in skupnosti kot partnerjev državnih služb v postopkih zagotavljanja otrokove zaščite.

Eden prvih primerov novih pristopov pri zaščiti otrok, ki je nakazal na postopek družinske konference, kakršen se je pozneje razvil, je bil primer devetletne deklice Susan Simmons. Deklico je fizično zlorabljal očim, socialni službi pa ga je prijavila šola, ki jo je deklica obiskovala. Deklica, glede katere so zaposleni v šoli že prej sumili, da je izpostavljena nasilju v družini, je nekega dne prišla v šolo s poškodovano roko. Tokrat je bila poškodba huda. Zdravniki so namreč ugotovili, da gre za zlom. Susan je živela s svojo materjo (pripadnico maorskega prebivalstva), očimom (pripadnikom večinskega novozelandskega prebivalstva evropskega porekla) in brati. Po prvem zaslišanju in pogovoru z dekličino materjo, ki jo je prav tako skrbelo za dekličino varnost, je bila sprejeta odločitev o začasni namestitvi Susan pri njeni teti. Socialni delavec je nato navezal stik z drugimi člani družine. Deklica je imela po materini strani veliko sorodnikov. Gospa Simmons je imela tri sestre, ki so s svojimi družinami živele v bližini. Stik je bil navezan tudi z dekličinim očetom.

Socialni delavec je organiziral sestanek vseh članov širše družine za skupno obravnavo dekličine situacije. Ker je bil socialni delavec pripadnik večinskega prebivalstva, je na sestanek povabil kolega Maora, ki je bil celo iz istega mesta kot dekličina družina. Na sestanek so prišle vse tri tete in tudi dekličin oče. Socialni delavec je najprej pojasnil razloge, zaradi katerih so se zbrali, ter prisotne seznanil z informacijami o primeru. Nato jim je pojasnil, da jim lahko socialna služba pri reševanju problema ponudi pomoč, hkrati pa jim lahko da tudi čas, da se sami med seboj dogovorijo, kaj bi lahko storili, da bi deklici zagotovili ustrezno pomoč. Ena od tet je dejala: »Lahko greste. Ne želimo, da ste tukaj, medtem ko se posvetujemo.« Oba socialna delavca sta zapustila prostor. Ker to takrat ni bila običajna praksa, je socialni delavec Maor svojemu kolegu pojasnil, da gre za ustaljen način reševanja težav med Maori. Čez nekaj časa so družinski člani socialna delavca znova povabili, da se jim pridružita, ker so imeli še nekaj dodatnih vprašanj. Nato so pogovor spet nadaljevali v zasebnosti. Na koncu ju je družina obvestila o odločitvi, ki jo je sprejela. Družina je predlagala namestitev Susan pri eni od njenih tet in dodala, da bi bilo treba začeti postopek, s katerim bi dekličino teto in strica določili za njena skrbnika. Načrt, ki ga je sprejela družina, je vključeval tudi način za ohranjanje stikov deklice z materjo in brati ter tudi oblike čustvene in druge pomoči za gospo Simmons v času, v katerem bo njena hči v skrbi njene tete in strica.[6]

Ob upoštevanju potrebe po spremembah v dojemanju otrokovega položaja in vloge družine ter ob prepoznavanju težav, s katerimi se srečujejo socialni delavci, je Nova Zelandija prek nekaj poročil ministrstev določila smernice za reformo socialne zaščite. Posebej pomembno je poročilo *Puao-te-Ata-tu* (v prevodu: Svitanje), ki ga je julija 1986 pripravila posvetovalna komisija ministrstva za socialna vprašanja.[7] Avtorji poročila

živelo približno dvesto tisoč Maorov in približno dva tisoč Evropejcev. Zgolj pol stoletja pozneje se je populacija Maorov sesedla na petdeset tisoč ljudi, število Evropejcev pa se je povečalo na skoraj milijon. Navedeno po **Connolly, M., in McKenzie, M.**: Effective participatory practice: Family group conferencing in child protection. Aldine de Gruyter, New York 1999, str. 37.

[5] V osemdesetih letih 20. stoletja je bilo več kot 50 odstotkov otrok, nameščenih v socialne ustanove, maorskega porekla, Maori pa so takrat tvorili zgolj 15 odstotkov vsega prebivalstva Nove Zelandije. Glej C. Love: Cultural Origins, Sharing, and Appropriation – A Maori Reflection, v **Burford, G., in Hudson, J.**: Family Group Conferencing: New Directions in Community Centered Child and Family Practice. Transaction Publishers, New Yersey 2000, str. 16–21.

[6] Navedeno po **Connolly, M., in McKenzie, M.**, naved. delo, str. 19–20.

[7] Puao-Te-Ata-Tu (day break): The Report of the Ministerial Advisory Committee on a Maori Perspective for the Department of Social Welfare. Wellington, Nova Zelandija, september 1998.

so poudarili, da je sistem socialne in pravne zaščite zelo birokratiziran in centraliziran ter da se kot tak ne more odzivati na potrebe večine državljanov. Na podlagi priporočil iz poročila *Puao-te-Ata-tu* so vzniknile nove zamisli glede vloge strokovnih delavcev v sistemu zaščite. Hkrati pa so priporočila identificirala osnovna načela, ki morajo biti vodila pri novih zakonodajnih rešitvah, in sicer: vključevanje družine in skupnosti v postopek reševanja problemov, ki zadevajo otroke, ustrezna izobraženost in občutek pravosodnih delavcev, policije, socialnih služb in drugih organov, kar vključuje pravilno in popolno razumevanje položaja otroka v maorski družbi ter vloge in pomena družinske skupine v otrokovem življenju, kot tudi preventivno delovanje oziroma dojemanje sodišč kot zadnje instance v prizadevanjih za reševanje problemov. Zanimivo je spremljajoče pismo ministrici za socialna vprašanja, ki je bilo del tega poročila in v katerem je zapisano: »Bistveno je, da so izpolnjena pričakovanja občanov, ki jih je mogoče strniti v reklu *Tama tu, Tama ora, Tama moe, Tama mate* (Tisti, ki dela – živi; tisti, ki spi – umira). Občani so zdaj pripravljeni. To je tudi izhodišče našega poročila *Te Puao-te-Ata-tu* – John Rangihau, predsednik.«[8]

Eden najpomembnejših rezultatov reforme sistema zaščite otrok na Novi Zelandiji je leta 1989 sprejet Zakon o otrocih, mladih in njihovih družinah. Zagotovil je namreč pravno podlago za razvoj prakse zaščite otrok in mladine, ki ima poleg otroka v središču pozornosti tudi njegovo družino (angl. *family centered practice*). Pri prebiranju tega zakona dobimo zlasti vtis, da je v modelu pravne in socialne zaščite otrok na osrednjem mestu družinska konferenca, spremljajoči mehanizmi pa so intervencije, ki jih državni organi (zlasti centri za socialno delo, policija in sodišča) običajno uporabljajo. Tako je bil storjen pomemben preobrat pri tradicionalnem pristopu reševanja problema neustrezne skrbi za otroke.

Pod vplivom novozelandske prakse je na začetku devetdesetih let 20. stoletja model družinske konference sprejelo tudi več drugih držav[9] (Avstralija, Združene države Amerike, Nizozemska, Velika Britanija, Švedska in druge). Trend sprejemanja modela družinske konference v svetu se nadaljuje, zadnja leta pa se čedalje pogosteje uporablja v primerih nasilja v družini, vendar v kombinaciji z nekaterimi drugimi oblikami pravne zaščite otrok.

Standardi prakse družinske konference

Model družinske konference pozna nekatera načela in standarde, ki opredeljujejo okvirje tega postopka. Družinska konferenca pomeni zbiranje družinskih članov s ciljem iskanja rešitev in odločanja o ukrepih, ki jih je treba sprejeti za zagotovitev otrokove varnosti. Ta postopek daje torej družini bistveno vlogo pri oblikovanju načrtov za otroka. Pri tem se seveda postavi vprašanje, kdo sestavlja družino oziroma koga se šteje za člana družine v smislu družinske konference.

V kontekstu tega postopka se družini daje širši pomen od običajnega koncepta tako imenovane nuklearne družine, ki jo sestavljajo starši in otroci. Za člane družine se ne štejejo le osebe, ki so z otrokom krvno ali pravno povezane (sorodniki, posvojitelji, svaki), temveč tudi vsi tisti posamezniki, ki jih lahko zaradi njihove vloge v vsakdanjem življenju posamezne družine štejemo za del širše družinske in socialne mreže (kot so prijatelji, sosedje in druge zaupanja vredne osebe). Zakon o otrocih, mladih in njihovih družinah določa, da se kot družina šteje družinska skupina, ki jo sestavljata vsaj otrok in ena odrasla oseba, ki je z otrokom biološko ali pravno povezana ali s katero je otrok posebej povezan (torej ne glede na to, ali je otrok z njo biološko ali pravno povezan). V osnovi takega dojemanja družine je potreba, da so v postopek sprejemanja odločitev o otroku vključene vse osebe, ki lahko pomagajo pri iskanju rešitev za zavarovanje otrokovih najboljših interesov ter katerih navzočnost je otroku in njegovim staršem pomembna. Gre za načelo samoopredelitve družine, po katerem družina – zlasti starši in otrok kot osebe, ki jih konkreten primer najbolj zadeva – določi osebe, ki jih je treba povabiti na družinsko konferenco in ki zaradi svojega položaja ter vpliva v okviru družinske mreže lahko vplivajo na sprejemanje odločitev in pripravo načrta, s katerim se zagotovi najboljše interese otroka. Glede tega se domneva, da bodo v postopek družinske konference pritegnjene vse osebe, ki jih lahko po prej navedenem splošno sprejetem standardu štejemo za družinske člane.

Vendar pa je v posameznih primerih nujno, da nekaterih družinskih članov (na primer starša nasilneža) v družinsko konferenco ne vključimo, če se oceni, da njihova navzočnost ne bi bila v najboljšem interesu otroka. Po pogovoru z otrokom in drugimi člani družine to oceno poda koordinator, ki organizira in vodi postopek družinske konference. Obseg načela samoopredelitve družine je sicer širši od zgolj omogočanja, da se sama odloči o tem, navzočnost katerih oseb bi bila v postopku zaželena. Pravica družine je, da konferenca poteka ob spoštovanju kulturnih, etničnih in drugih posebnosti ter vrednot. Z drugimi besedami, družina se sama dogovori o času organiziranja družinske konference, kraju, kjer bo potekala (to so lahko družinski dom, lokalna cerkev ali katerikoli drug kraj, kjer se družina počuti udobno), in tudi o jeziku, v katerem bo potekala. Slednje je še zlasti pomembno takrat, ko so družinski člani pripadniki manjšinske skupine. Družinski člani se morajo tudi strinjati s sodelovanjem v postopku, katerega osnovni cilj je priprava načrta, kako zavarovati otroka.

Družinsko konferenco organizira in vodi koordinator. Gre za osebo, ki ni zaposlena v sistemu socialne ali pravne zaščite in je neodvisna, nepristranska in vredna zaupanja ter je opravila ustrezno izobraževanje za

[8] Prav tam, str. 6.
[9] Poleg primerov zlorab in zanemarjanja otrok se družinska konferenca uporablja tudi za nudenje podpore staršem samohranilcem, družinam, ki se spopadajo z alkoholizmom ali zlorabami psihoaktivnih snovi, in otrokom, ki imajo težave v šoli, pri reševanju težav mladine, ki so v navzkrižju z zakonom, pri starejših osebah, pri sporih v skupnosti itd.

vodenje družinske konference. Koordinatorjeva vloga je bistvena pri pripravi družinske konference, pri zagotavljanju vseh potrebnih informacij udeležencem v zvezi s procesom, pri dogovarjanju o njihovi navzočnosti in na koncu tudi pri pripravi ter vodenju družinske konference. Poleg koordinatorja v družinski konferenci sodelujejo tudi strokovni delavci, ki so običajno angažirani v sistemu zaščite otroka (socialni delavci, policija, tožilstvo in drugi). Njihova naloga je družinskim članom dati informacije s svojega področja dela in tako pomagati pri iskanju rešitev, ki so v otrokovem najboljšem interesu, pri čemer nimajo pooblastil za sprejemanje odločitev. Veljavne so zgolj tiste odločitve in ukrepi za zaščito otroka, za katere se dogovorijo člani družinske mreže in ki postanejo del družinskega načrta.

Pri družinski konferenci gre za zaseben in zaupen postopek. Vse informacije, do katerih je bilo mogoče priti med samim procesom, se štejejo za zaupne in jih ni mogoče uporabiti kot dokaz v sodnem ali upravnem postopku. Dolžnost zaupnosti ne vpliva na dolžnost koordinatorja, da o odločitvah in priporočilih za zaščito otroka ter o družinskem načrtu pripravi zapisnik.

Vrednote, iz katerih izhaja model družinske konference, pomagajo opolnomočiti družino, da se s svojimi notranjimi silami vključi v iskanje rešitev za zavarovanje in zaščito otroka. Tako se odgovornost za reševanje družinskih težav z državnih služb vrača v družino, kar pripomore k integraciji in h krepitvi funkcij družinske mreže ter k zagotavljanju pogojev za nadaljnjo ustrezno skrb za otroka v okviru biološke družine.

Faze družinske konference

Cilj družinske konference je zbrati osebe, ki so del neke družinske mreže, in jim zagotoviti informacije, ki jim bodo omogočile razumeti resnost nastalega položaja ter nujnost hitrega reševanja problema, zaradi katerega se je družina zbrala. Hkrati je cilj ponuditi informacije o državnih mehanizmih za reševanje problema, ki so prav tako na voljo. Glavni cilj pa je oblikovati družinski načrt, ki bo zagotovil optimalen psihofizični razvoj otroka in tako zadostil državnemu interesu za njegovo zaščito.

Kot je bilo že omenjeno, lahko primer zanemarjanja in zlorabe otroka na družinsko konferenco napoti katerikoli organ v sistemu socialno-pravne zaščite. V praksi so to najpogosteje strokovni delavci iz centrov za socialno delo, ki primer vodijo, po modelu, ki ga je razvila Nova Zelandija, pa sta to lahko tudi policija in sodišče. Organ, ki oceni, da je zaželena napotitev primera na družinsko konferenco, mora družinskim članom zagotoviti osnovne informacije o tem postopku in hkrati v pogovoru z družino presoditi o možnosti za organiziranje družinske konference, konkreten primer pa na koncu napotiti h koordinatorju. Tudi koordinator poda svoje mnenje o tem, ali je primer ustrezen za družinsko konferenco. Če ugotovi, da je, jo začne pripravljati.

Družinska konferenca je torej v svojem bistvu sestanek članov družine, strokovnih delavcev iz sistema socialno-pravne zaščite in neodvisne osebe – koordinatorja. Pred sestankom je treba narediti nekatere pripravljalne korake, za katere v sodelovanju s potencialnimi udeleženci poskrbi koordinator. Koordinatorjeva vloga je, da zagotovi obveščanje vseh oseb, katerih navzočnost bi bila zaželena, in jim priskrbi tudi vse potrebne informacije. Krog teh oseb koordinator ugotovi v pogovoru z otrokovimi starši oziroma skrbniki, upoštevajoč tudi otrokovo mnenje, v skladu z njegovo starostjo. Otrokova starost in zrelost se upoštevata tudi pri ocenjevanju možnosti in potrebe po otrokovem sodelovanju pri družinski konferenci. Če se je otrok želi udeležiti, mu koordinator pomaga določiti osebo, ki mu bo v tem procesu v podporo. To je lahko eden od družinskih članov, lahko pa je tudi otrokov prijatelj ali prijateljica, katerega oziroma katere navzočnost bi otroku veliko pomenila (v takih primerih gre zlasti za otroke, ki so srednješolci). Pred organizacijo konference si koordinator prizadeva družinskim članom zagotoviti vse informacije o procesu in se z njimi pogovori o morebitnih dvomih ter skrbeh.

Glede na okoliščine posameznega primera in po posvetovanjih s potencialnimi udeleženci lahko koordinator presodi, da navzočnost posameznega družinskega člana na konferenci ne bi bila v najboljšem interesu otroka oziroma da bi lahko ogrozila varnost otroka ali katerega drugega družinskega člana. V takem primeru je temu družinskemu članu za svojo odločitev dolžan podati ustrezno pojasnilo in na drugačen način zagotoviti seznanitev družine s stališči te osebe (v pisni obliki, prek zvokovnega ali slikovnega posnetka ipd.).

V dogovoru z družinskimi člani koordinator določi čas in kraj družinske konference ter o tem obvesti vse udeležence v postopku. Koordinator je zadolžen za logistična vprašanja, ki jih je treba rešiti, na primer za nudenje pomoči pri organizaciji prihoda posameznih članov, za iskanje ustreznega prostora, prevajalcev in tolmačev.

Čeprav so pripravljalna opravila pri organizaciji konference zelo pomembna, ima seveda osrednje mesto družinska konferenca, ki je običajno sestavljena iz naslednjih faz:

1. strokovni sodelavci družinskim članom zagotovijo vse potrebne informacije;
2. družina se v zasebnem krogu posvetuje (zasebni čas družine);
3. oblikovanje družinskega načrta.

Celoten postopek vodi koordinator. Uvodno besedo na začetku postopka ima koordinator, nato preda besedo strokovnim sodelavcem iz sistema socialno-pravne zaščite, ki so s konkretnim primerom neposredno povezani (psihologi, socialni delavci, pravniki in drugi strokovni delavci iz centra za socialno delo, predstavniki policije, zdravstva itd.). Ti družinske člane seznanijo z informacijami, ki jih imajo v zvezi s primerom, s težavami, ki jih je treba rešiti, in tudi s svojimi storitvami, ki so družini med reševanjem težave na voljo. Družinskim članom se nato omogoči, da pojasnijo posamezne vidike primera in

da postavijo vprašanja, ki jih morebiti tarejo. V tej fazi strokovni delavci ne predlagajo rešitev in tudi ne prevzemajo odgovornosti v imenu družine, temveč s prepoznavanjem in priznavanjem pomena družinske mreže za otrokovo življenje spodbujajo občutek odgovornosti družine za reševanje problema zanemarjanja in zlorabe. Tako se med družino in subjekti v sistemu socialno-pravne zaščite oblikuje svojevrsten partnerski odnos, v katerem družina sama sprejema odločitve in oblikuje družinski načrt, nadzor institucij sistema je prisoten le v fazi dokončanja in izvajanja družinskega načrta.

Zasebni čas družine je obvezen element družinske konference. Po pridobivanju informacij od strokovnih sodelavcev je družini dan na voljo čas (toliko časa, kolikor je treba), da se njeni člani odkrito, brez navzočnosti koordinatorja in strokovnih sodelavcev, pogovorijo o svojih težavah in o tem, kako jih rešiti. Potencialne rešitve, ki so v predlogu družinskega načrta, morajo med drugim zadevati težave in potrebe, na katere so v začetni fazi opozorili predstavniki sistema socialno-pravne zaščite. Družinski člani si morajo prizadevati najti soglasje o alternativnih rešitvah, ki bi bile uporabljene, če bi prišlo do okoliščin, ki bi onemogočile izvedbo družinskega načrta. V tej fazi postopka koordinator ali drugi strokovni sodelavec sodeluje le izjemoma in na izrecno zahtevo družinskih članov.

Družinski načrt je najpomembnejši rezultat družinske konference. V njem se kaže moč posamezne družinske mreže, da se sama spopade s svojimi težavami in da sprejme pomembne odločitve, ki so v korist otroka in družine kot celote. V tej fazi se koordinator in strokovni delavci vnovič vključijo v postopek, da se seznanijo z družinskim načrtom. Sodelujoči se nato pogovorijo o podpori in storitvah, ki so nujne za uspešno izvedbo družinskega načrta. Dotaknejo se tudi okoliščin, ki bi lahko ogrozile izvedbo načrta, in strategij, kako se ustrezno odzvati na take okoliščine. Obvezni sestavini načrta sta ime osebe, ki bo skrbela za otroka, in informacija o kraju, v katerem bo otrok prebival, načrt pa lahko vsebuje tudi druge relevantne podatke. Strokovni delavec, ki je primer napotil na družinsko konferenco, praviloma presodi, ali je načrt ustrezen. Svojega soglasja ne bo dal le v primeru, če bi predlagane rešitve resno ogrozile interese otroka in če ne bi jamčile njegove varnosti. V tem primeru mora strokovni sodelavec razloge za svojo odločitev družinskim članom takoj pojasniti. V praksi se to zgodi zelo redko, saj strokovni delavci večino načrtov ocenijo pozitivno.

Na koncu postopka je treba postaviti tudi roke in imenovati osebe, ki bodo odgovorne za izvedbo in spremljanje izvajanja družinskega načrta. Spoštovanje družinskega načrta nujno nadzirajo strokovni delavci iz centra za socialno delo. Najpogosteje se v tej fazi določi tudi datum za naslednje skupno srečanje, na katerem se družinski člani seznanijo s potekom izvajanja dogovorjenega družinskega načrta. Vsaka oseba, na katero se načrt nanaša, dobi svoj izvod načrta. O rezultatih konference koordinator obvesti pristojni center za socialno delo, sodišče ali drug organ, ki je primer napotil na družinsko konferenco.

Če se družinska konferenca ne konča s sprejetjem družinskega načrta ali takega načrta ne sprejme strokovni sodelavec, ki je primer napotil na družinsko konferenco, koordinator o tem obvesti center za socialno delo, policijo ali sodišče (v slednjem primeru le, če je bil primer napoten na družinsko konferenco po začetem sodnem postopku), da zadevo naprej obravnavajo z uporabo drugih zaščitnih mehanizmov.

Sklep

Upoštevajoč norme najpomembnejših mednarodnih dokumentov lahko ugotovimo, da se najnovejši trendi na področju družbene skrbi glede otrok gibljejo v smeri iskanja in uporabe novih metod v reševanju problemov nasilja nad otroki. Namen teh novejših pristopov je zagotoviti zaščito otroka in hkrati ohraniti možnost, da se otrok še naprej razvija v svojem naravnem družinskem okolju.

Družinska konferenca je model za opolnomočenje družine, katerega cilj je prevzemanje odgovornosti za sprejemanje odločitev v korist otroka s spodbujanjem notranjih sil posamezne družine, in ne njenih šibkosti. Glede na prednosti družinske konference bi lahko centri za socialno delo, policija, sodišča in drugi subjekti v sistemu socialne in pravne zaščite družinam omogočili, da prevzamejo odgovornost in se aktivno vključijo v reševanje problema zaščite otrok, z namenom, da bi se zagotovilo spoštovanje najboljših interesov vsakega otroka, ob tem pa se ne bi zmanjšali niti odgovornost države niti njena aktivna vloga na področju družbene skrbi za otroke.

dr. Marko Petek
odvetnik v Ljubljani

Ali (še) živimo v pravni državi?

Kritična presoja odločitev slovenskih sodišč v zadevi Koprivnikar proti Sloveniji

V zadevi *Koprivnikar proti Sloveniji* je Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) ugotovilo kršitev temeljnih načel kazenskega prava, in sicer načela, da samo zakon lahko predpiše kazen (*nullum crimen et nulla poena sine lege*), ter načela, da velja prepoved povratne veljave predpisov. Zakaj si je Slovenija dovolila »tako napako«?

Bistvo zadeve in pravni problem

V zadevi, ki je bila na ESČP obravnavana kot *Koprivnikar proti Sloveniji*,[1] je šlo za vprašanje določitve enotne kazni za osebo, obsojeno več kaznivih dejanj. Kazni za ta kazniva dejanja so bile z odločbo Okrožnega sodišča v Ljubljani[2] združene v enotno kazen. Prošnjo za združitev je dal obsojeni sam. Obsojenemu je bila med drugim za kaznivo dejanje umora dosojena tudi 30-letna zaporna kazen.

Problem, ki je nastal, je bil v tem, da je takrat veljavni KZ-1[3] v 2. točki drugega odstavka 53. člena določal, da mora biti enotna kazen izrečena na način, da ne presega seštevka vseh kazni in da ne preseže 20 let zapora. Poudarek je na 20, ne na 30 let. KZ-1 je torej predpisal 10 let nižjo enotno kazen, kot je bila določena maksimalna kazen za posamezno kaznivo dejanje.

Odločitev sodišč

Ne glede na omenjeno zakonsko določbo je Okrožno sodišče v Ljubljani odločilo, da se kazni združijo v enotno 30-letno zaporno kazen. Iz sodbe izhaja, da se je *»senat odločil za izrek kazni kljub določbi 2. točke drugega odstavka 53. člena KZ-1«*, ki opredeljuje maksimalno kazen 20 let zapora. To je sodišče utemeljilo z naslednjimi besedami:

Besedilo drugega odstavka, ki določa 20-letno zaporno kazen, je *»[…] dvoumno, nejasno in nepopolno. Po mnenju senata zakonodajalec ob sprejemu KZ-1 ni imel namena, da se storilcem kaznivih dejanj, ki se jim za eno od storjenih kaznivih dejanj določi kazen 30 let zapora, […] izreče enotna kazen, ki je za 10 let nižja od najvišje posamezne določene kazni.«* Sodišče nadaljuje, *»da gre pri določbi 2. točke drugega odstavka 53. člena za očitno napako oziroma pomanjkljivost zakonodajalca, ki jo odpravlja Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1B, Ur. l. RS, št. 91/11)«*.

Na odločitev okrožnega sodišča se je obsojeni pritožil in zatrjeval, da je jezikovna razlaga zakona jasna in nedvoumna, ko določa maksimum pri združitvi na 20 let zapora, vendar tej argumentaciji nista sledili ne višje ne Vrhovno sodišče. Obe sodišči sta se sklicevali na »namen« zakonodajalca in na to, da bi razlaga, kot jo navaja pritožnik, *»pripeljala do pravno neživljenjske in nelogične situacije, povsem v nasprotju z zakonitostjo«*.[4] Višje sodišče doda, *»da se jezikovna razlaga, na katero se sklicujejo pritožniki, izkaže kot pravno povsem nesprejemljiva in nelogična in je zato sodišče prve stopnje pravilno uporabilo namensko razlago […]«*.[5] Vrhovno sodišče sledi tej interpretaciji in navede, da je treba *»poleg namenske uporabe upoštevati tudi zgodovinsko razlago glede nastanka oziroma oblikovanja te pravne norme […]«*.[6] Ustavno sodišče zadeve ni sprejelo v obravnavo.

Arbitrarnost in nepristranskost

Po mojem prepričanju so slovenska sodišča naredila več napak, ki si zaslužijo ostro kritiko. Prva kritika se *prima facie* pojavi sama od sebe, in sicer so vsa sodišča v svojih kratkih obrazložitvah pokazala pristranski odnos do obsojenega. Naloga sodišča je v prvi vrsti spoštovanje zakonov in upoštevanje kazenske zakonodaje v korist obsojenega.[7] Tega pomembnega načela ni omenilo nobeno slovensko sodišče. Še več in huje, sodišča so se (druga kritika) postavila na stran tožilstva oziroma preganjalca kaznivih dejanj. Iz sodb je več kot očitno, da je namen sodnih odločb v določitvi enotne kazni 30 let, in noben pritožnikov argument ni bil niti resno vsebinsko presojan. Torej so sodišča, kar je tretja kritika, kršila načelo sorazmernosti. V nobeni od sodb slovenskih sodišč ni prepoznati kakršnekoli presoje ali tehtanja argumentov za in proti ter nenazadnje primerjave argumentov v korist obsojenega. Predzadnja in glede na nekatere navedbe v sodbah največja kritika pa je ta, da se je sodišče postavilo v vlogo zakonodajalca, ko je predpis interpretiralo kot napako in to napako zakonodajalca popravljalo z navedbo, da *»to ni bil namen zakonodajalca«*. Zadnja kritika zadeva načelo zakonitosti, ki predstavlja največjo oviro pri izreku enotne 30-letne zaporne kazni, saj nihče ne more biti obsojen za kaznivo dejanje, ki ga zakon ni določil kot kaznivega.[8] Končno velja izpostaviti,

[1] Št. 67503/13 (Hudoc database) z dne 24. januarja 2017.
[2] Sodba opr. št. II Ks 58203/2011 z dne 13. januarja 2012.
[3] Ur. l. RS, št. 55/08.
[4] Tako Višje sodišče v Ljubljani, opr. št. II Kp 58203/2011 z dne 29. maja 2012, 4. točka obrazložitve.
[5] Točka 5 iste sodbe.
[6] Tako sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. I Ips 58203/2011 z dne 6. decembra 2012, 7. točka obrazložitve.
[7] Načelo *lex mitior*.
[8] *Nullum crimen et nulla poena sine lege*.

da je zakonodajalec za popravo zakona potreboval tri leta in da je to naredil šele s tretjo spremembo zakona, zaradi česar je prišlo tudi do nezakonite povratne veljave/uporabe predpisa.[9]

Odločitev ESČP

ESČP je izpostavilo, da ima jamstvo iz 7. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic (EKČP), ki je bistveni del prava, pomembno vlogo v sistemu varovanja po konvenciji. Namen je učinkovito varovanje pred samovoljnim pregonom, obsodbo in kaznovanjem.[10] V 7. členu je določena ne samo prepoved povratne veljave predpisov, ampak tudi splošno načelo, da lahko kaznivo dejanje določi in opredeli kazen zanj le zakon (*nullum crimen et nulla poena sine lege*). Prav tako prepoveduje razširitev kaznivih dejanj na dejanja, ki prej niso bila kazniva, določa pa tudi načelo, da se kazenski zakon ne sme razlagati široko, v škodo obdolženega, na primer po analogiji. ESČP še izpostavi, da 7. člen posredno vključuje tudi načelo, da milejši zakon lahko učinkuje za nazaj oziroma da velja tisti, ki je za obtoženega najugodnejši.

ESČP nadalje ugotavlja, da se obravnavana zadeva nanaša na položaj, ko so se sodišča sklicevala na pomanjkljivo pravno podlago za določitev kazni, saj je uporaba besedila 2. točke drugega odstavka 53. člena KZ-1 prinesla protislovne ugotovitve, vendar pa na podlagi teh ugotovitev pritožniku ne bi smela biti izrečena enotna kazen zapora več kot 20 let. Ta pomanjkljivost kot posledica opustitve zakonodajalca je trajala tri leta in toliko je trajala tudi ta pravna praznina. ESČP je ugotovilo, da je bil položaj, ki so ga priznala slovenska sodišča (in vlada), v nasprotju z načelom zakonitosti, katerega bistveni del je zahteva po jasni opredelitvi kazni. Sodišča bi lahko to pomanjkljivo določbo razložila ozko, tj. v korist pritožnika, ali pa pri izreku kazni ne bi upoštevala najvišje zgornje meje pri izreku posamezne kazni in bi se omejila na 20 let. S tem bi se sodišča izognila zapolnjevanju pravne praznine. Na koncu ESČP poudari, da so sodišča sklenila določiti enotno kazen 30 let, ki je pritožniku v škodo, in s tem niso zagotovila spoštovanja načela zakonitosti iz 7. člena EKČP. Prav tako so sodišča enotno kazen izrekla v nasprotju z načelom, da le zakon lahko predpiše kazen, in v nasprotju z načelom prepovedi retroaktivne veljave predpisov. Sodišče je tako ugotovilo kršitev 7. člena EKČP.

Odklonilno ločeno mnenje sodnika Saja

Ključen argument sodnika Saja v odklonilnem ločenem mnenju je bil, da se v konkretnem primeru ne bi smelo uporabiti načela *lex mitior*,[11] ker ni šlo za določanje kazni zapora za neko kaznivo dejanje, ampak za združevanje kazni, ki so bile že določene. Prav tako je opozoril, da primeri, na katere se je sklicevalo ESČP, niso bili aplikativni za primer *Koprivnikar* (denimo primera *Sccoppola* in *Del Rio Prada*).

Odgovornost za napako zakonodajalca

To, kar najbolj zmoti pri vsej zadevi – in s tem tudi nasprotujem stališču sodnika Saja ter slovenskim sodiščem – je, da si je treba postaviti vprašanje, kdo bo nosil odgovornost za napako zakonodajalca. Slovenska sodišča in nenazadnje sodnik Sajo v odklonilnem ločenem mnenju želijo to napako »naprtiti« obsojenemu. Ne slovenska sodišča ne sodnik Sajo se niso ukvarjali z dejstvom, da bi napako lahko odpravili po skrajšanem postopku v nekaj dneh ali tednih. Ta »napaka« je trajala tri leta in »preživela« tri spremembe zakona. Mogoče se slovenskim sodiščem in sodniku Saju ni zdela pomembna okoliščina, kako je prišlo do te »napake«, kdo za to odgovarja. Država in slovenska sodišča so ravnala arbitrarno ter avtokratsko. Svojo napako so želela skriti in naprtiti obsojenemu. Dokler je to obsojeni morilec, nimamo slabe vesti, ko pa bi za podobno doktrino odgovarjal nekdo, ki bi povzročil prometno nesrečo iz malomarnosti (na primer zaradi prehitre vožnje), bi se argumenti hitro (lahko) zamenjali. Ne gre spregledati dejstva, da je šlo za obsodbo za kaznivo dejanje umora, kar je ustvarjalo psihološko oviro. To je očitno iz vseh obrazložitev sodišč. Ker pa je naša dolžnost, da se upremo skušnjavi po kaznovanju iz »pravičnosti«, slovenska sodišča tega ne bi smela storiti. Jutri bo nekomu sojeno za manjšo stvar in tako arbitrarno razlaganje zakonodaje bo pripeljalo do kršitve načela pravne države.

Sodišča ne smejo in ne morejo igrati vloge zakonodajalca ali popravljalca predpisov. V tem primeru so po mojem mnenju krepko posegla v zakonodajno oblast in kršila načelo delitve oblasti. Eden najbolj motečih argumentov slovenskih sodišč je bilo njihovo stališče, da je bila odločitev taka, kot je bila, zaradi spoštovanja načela zakonitosti.

Sklep

Glavni problem slovenskih sodišč je argumentacija njihove odločitve. Ta je tista, ki vodi v kršenje omenjenih načel in pravnih norm. Če bi bila argumentacija slovenskih sodišč takšna, kot je bila argumentacija sodnika Saja (v smislu, da ne gre za izrek kazni, ampak za izrek enotne kazni, ki ne predstavlja odločanja oziroma poseganja v isto materijo, ipd.), bi njihove argumente ESČP še vedno zavrnilo, vsekakor pa ne bi bili tako očitno arbitrarni in samovoljni. Torej: najbolj sporno se mi zdi to, da so slovenska sodišča na prvi pogled želela izreči enotno 30-letno zaporno kazen, ne glede na argumentacijo in okoliščine. To izhaja iz obrazložitev in argumentacij vseh sodišč.

Odgovora na uvodno vprašanje, zakaj si je Slovenija dovolila take napake pri interpretaciji jasne določbe zakona, ne poznam. Od slovenskih sodišč bi pričakoval več, zlasti zato, ker je bila zadeva obravnavana na treh stopnjah; nenazadnje zmoti tudi dejstvo, da Ustavno

[9] S tem je bilo kršeno načelo prepovedi retroaktivnosti.
[10] Tako *Del Rio Prada proti Španiji*, št. 42750/09, 77. odstavek, ESČP 2013, in *Vasiliauskas proti Litvi*, št. 3534/05, 153. odstavek, 20. oktober 2015.
[11] Uporaba milejšega predpisa.

sodišče zadeve ni vzelo v obravnavo. Kot da so se vsi želeli izogniti odločanju o tej zadevi. Tak pristop se mi zdi napačen. ESČP je med drugim korektno zapisalo, da odločitve slovenskih sodišč niso bile lahke, kar je vsekakor treba upoštevati. Bistveno bolje pa bi bilo, da bi slovenska sodišča pogledala resnici v oči in odprto razpravljala o pravicah posameznika, o katerem se odloča, in o napaki zakonodajalca, ki je bila očitna.

Ne gre samo za enega človeka, ki je bil obsojen na 30 let zapora, gre za vprašanje zaupanja v pravo in v slovensko sodstvo, ki v teh časih ne uživa velikega zaupanja. Pravo in sodstvo se ne smeta postavljati na stran enega ali drugega, ampak morata slediti svojemu (višjemu) namenu.

Enotnost v morebitni stavki je težko dosegljiva

mag. Roman Završek,
odvetnik v Ljubljani in predsednik Odvetniške zbornice Slovenije

Odvetnik iz Ljubljane Roman Završek je bil za predsednika Odvetniške zbornice Slovenije (OZS) prvič izvoljen 21. aprila 2012.[1] Nasledil je odvetnika Miho Kozinca, ki je OZS predsedoval kar tri mandate. Završek je bil 18. aprila 2015 vnovič izvoljen za predsednika OZS.[2]
Na volilni skupščini OZS 21. marca 2018, ki je potekala na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, pa je bil mag. Roman Završek že tretjič izvoljen za predsednika zbornice, s čimer se je uvrstil med predsednike zbornice z najdaljšim stažem. Ob tej priložnosti smo ga povabili na razgovor in mu zastavili nekaj vprašanj v zvezi z aktualnim problemi in izzivi, s katerimi se sooča OZS. Ključna izziva, ki sta pred vrati, sta odločitev v zvezi s poslovnimi prostori zbornice v Ljubljani in slavnostna prireditev ob 150-letnici OZS, ki bo potekala med 4. in 5. oktobrom 2018 v Ljubljani, na katero je povabljenih veliko pomembnih domačih in tujih gostov.

Čestitam k ponovni izvolitvi! Kaj šteješ za največji dosežek zbornice pod tvojim vodstvom v preteklem mandatnem obdobju (2015–2018)?
Hvala lepa za čestitke. Vsekakor pa gredo čestitke celotnemu upravnemu odboru zbornice, ki je bil v preteklem mandatnem obdobju eden izmed pomembnih deležnikov pri delu zbornice. Odvetniki se običajno težko – zbornica pa še težje – hvalimo s tem, kaj vse smo dosegli. Gre za vrsto stvari, ki običajno ostanejo neopažene, skrite pod površjem. Res pa je, da naši člani vendarle pričakujejo, da bo zbornica naredila »pošten« rez v našem pravnem sistemu, ki bo odvetnika končno dvignil na piedestal, in sicer tako glede položaja kot glede odvetniške tarife. Če pa ostanemo na realnih tleh: zavedati se moramo, da sta naloga in vloga zbornice na področju odvetništva ustvarjati pogoje za delo odvetnikov, in sicer s predpisi, ki jih odvetniki uporabljajo pri svojem delu. V preteklem mandatnem obdobju je zbornica podajala svoje pripombe v res mnogih zakonodajnih postopkih. Naše pripombe so bile velikokrat tudi upoštevane, kar odvetnikom nedvomno koristi. Če omenim zgolj en tak predpis, ki pa ne zadeva zgolj odvetništva, temveč tudi širšo javnost, naj bo to predlog novele Zakona o kazenskem postopku (ZKP-N). Zbornici je z argumenti uspelo prepričati poslance Državnega zbora in celo Državni svet, ki je na koncu – kar je seveda pri pravosodnem ministru in njegovih najožjih sodelavcih izzvalo veliko jeze – izrekel veto.

> »Če zbornica ne dobi pripomb, če se odvetniki ne odzivajo, tudi težko pričakujejo, da bo zbornica v zvezi z nekim predlogom zakona pripravila res tako dobre pripombe, da bodo ustrezale vsem.«

Na katerem področju bi bilo mogoče doseči več?
Težko vprašanje. Vsekakor pri vseh tistih zakonskih predlogih, h katerim je zbornica podajala zelo kakovostne pripombe, a ji zakonodajalca z njimi ni uspelo prepričati. Morda bi lahko dosegli več, če bi bila zbornica drugače organizirana, če bi imeli na voljo več

[1] Intervju z novim predsednikom OZS Romanom Završkom: Ali bo padel zadnji branik demokratičnosti družbe? (Košorok Humar, A., in Razdrih, A.), Odvetnik, št. 2 (56), julij 2012.
[2] Intervju s predsednikom OZS Romanom Završkom: Zakon o odvetništvu je treba prenoviti (Košorok Humar, A., in Razdrih, A.), Odvetnik, št. 3 (71), poletje 2015, str. 41.

strokovnih sodelavcev … Žal ob trenutni organizaciji zbornice več ni bilo mogoče doseči.

Česa vsega se boš lotil v novem mandatnem obdobju? Kaj bo najtrši oreh?

Že v preteklem mandatnem obdobju smo se lotili celovite prenove Zakona o odvetništvu, intenzivno smo se ukvarjali s spremembo organizacijske strukture zbornice, z načinom delovanja posameznih organov (na primer upravnega odbora, skupščine), s prenovo informacijske podpore zbornici in njenim članom, s stalnim izobraževanjem odvetnikov, ki bo kmalu postalo obvezno … Načrtov ni malo, zato bomo morali delati še bolj intenzivno, kot smo do zdaj.

Obnova starih in nefunkcionalnih prostorov na Pražakovi 7 v Ljubljani je naletela na resno oviro – višino stroškov obnove. O kakšnih rešitvah razmišlja zbornica?

Stari prostori v centru Ljubljane, ki so v starejši stavbi, so bili kupljeni pred mnogimi leti. Ob tej priložnosti bi se želel zahvaliti vsem tistim kolegom odvetnikom, ki so tudi s pomočjo lastnih sredstev zbrali denar za nakup teh prostorov. V času, ko so bile razmere na trgu ugodne, je zbornica kupila še druge prostore in tako postala lastnica celotnega drugega nadstropja. Že kar nekaj časa se tako ukvarjamo z načrti za celovito obnovo. Objekt ni primeren za gibalno omejene osebe, ker nima dvigala, vendar nam je v dogovoru z drugimi solastniki problem uspelo rešiti in začeli smo zbirati sredstva za izgradnjo dvigala. Toda stavba ima še nekatere druge slabosti, s katerimi smo se soočili, ko smo načrtovali obnovo celotnega drugega nadstropja, v katerem naj bi bilo dovolj prostora za Odvetniško akademijo OZS, Mediacijski center, konferenčno dvorano, namenjeno izobraževanju, sprejemu tujih delegacij … Ko smo pridobili tri ponudbe različnih izvajalcev, ki so vsebovale popis vseh del, se je izkazalo, da bi bil strošek obnove nesorazmerno visok, zato smo začeli razmišljati o tem, da bi stare prostore prodali ter za zbornico kupili nove, namenske prostore. Končna odločitev v zvezi s tem pa še ni bila sprejeta …

Člane zbornice najbolj zanima in teži problem absolutno podcenjene odvetniške točke. Kaj namerava zbornica storiti v zvezi s tem?

Odvetniška točka je nedvomno podcenjena, kar kažejo matematični izračuni, navedeni tudi v analizi »Odvetništvo in odvetniška tarifa v Sloveniji«, ki so jo pripravili dr. Boštjan Brezovnik, dr. Žan Jan Oplotnik in dr. Franjo Mlinarič s Pravne fakultete Univerze v Mariboru. Točka se namreč ni uskladila že vse od leta 2003. Zato je zbornica ministru za pravosodje podala predlog za uskladitev omenjene točke, vendar se minister ni odzval. Sprožili smo upravni spor. Upravno sodišče RS je ocenilo, da je to stvar politične diskrecije ministra, ki soglasje lahko da ali pa tudi ne. Zoper tako odločitev smo se pritožili na Vrhovno sodišče, ki pa o zadevi ni odločilo. Naj povem, da smo v osnutek novega zakona o odvetništvu vnesli določbo, ki bo omogočila, da se bo tarifa usklajevala zgolj na podlagi statističnih podatkov, ki bodo tako spremembo upravičevali.

Poudarjam, zbornica je kot institucija ukrenila prav vse, uporabila je tako neformalne možnosti – pogajanja, prepričevanja, izdelava analize … – kot tudi formalne možnosti – sprožila je upravni spor in postopek v zvezi s povišanjem odvetniške točke vodi pred sodiščem.

Kot si že omenil, je zbornica naročila izdelavo zelo tehtne in strokovne analize »Odvetništvo in odvetniška tarifa v Sloveniji«. Kako to, da pravosodno ministrstvo ni želelo upoštevati niti argumentov iz te analize?

Preden se je zbornica lotila spreminjanja odvetniške točke, je res naredila vse potrebne izračune. Ko smo načrtovali analizo, pa ni bil naš namen zgolj povišanje vrednosti odvetniške točke, temveč nas je zanimalo tudi to, kakšen je položaj odvetništva v Sloveniji na

splošno. Kolikor vem, je naša analiza pravzaprav edini tovrsten dokument v zadnjih petnajstih letih v osrednji Evropi. Da nam ne bi očitali morebitnega potvarjanja podatkov, so bili v analizi uporabljeni zgolj podatki uradnih upravljalcev zbirk podatkov, kot so Finančna uprava RS (FURS), AJPES, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Podatki, ki jih je zbral in analiziral zunanji izvajalec, so pokazali, da je položaj odvetništva slab. Za tako slab položaj pa vendarle ni kriva zgolj podcenjena odvetniška točka, temveč tudi odnos države do odvetništva, saj ga z različnimi zakonodajnimi ukrepi razgrajuje že vrsto let.

Analizo smo predstavili ključnim institucijam v državi, minister za pravosodje pa si ni vzel časa, da bi nam prisluhnil – na predstavitev je poslal dve državni sekretarki. Več kot očitno je, da analizi ne verjame, saj bi v nasprotnem primeru podal soglasje k povečanju vrednosti odvetniške točke. Morda pa je razlog v tem, da mu v tistem trenutku to politično ni ustrezalo. Naj povem, da je bil FURS pravzaprav edini organ, ki nam je res z zanimanjem prisluhnil, in na koncu so njegovi predstavniki povedali, da so imeli občutek, da so podatki vendarle drugačni …

Zaradi ignorance ministra za pravosodje so nekateri kolegi precej frustrirani, zavzemajo se za bolj oster in brezkompromisen nastop zbornice proti ministru oziroma kar celotni izvršilni veji oblasti. V zraku je tudi možnost odvetniške stavke, ki v Evropi zagotovo ne bi bila redkost.

Kot predsednik zbornice želim vsekakor najprej izčrpati vse mirne pravne in druge poti, kot so pogovori, dogovori … Stavka namreč zahteva udeležbo vseh odvetnikov. Naj poudarim, da vsi slovenski odvetniki zagotovo niso v enakem položaju, zato bi bil dogovor o stavki vse prej kot enostaven. Z odvetniško stavko bi najbrž tudi prilili vodo na mlin izvršilne veje oblasti, da bi lahko izvedla tiste ukrepe, ki jih do zdaj še ni ... Zbornica se zaveda, da je veliko odvetnikov v precej brezizhodnem položaju, toda stavka njihovih težav zagotovo ne bi rešila. Nasprotno, prepričan sem, da bi jih zgolj poglobila. Krepitev položaja odvetništva si moramo zagotoviti s pomočjo sprememb zakonodaje, ki bi odvetnikom dolgoročno zagotovile boljše možnosti delovanja.

> »Glede na izkušnje s tem, kaj se dogaja s predlogi zakonov, ko so enkrat vloženi v zakonodajni postopek, se sam nagibam k stališču, da bi novi zakon o odvetništvu v proceduro vlagali po delih.«

Enotnost v morebitni stavki je težko dosegljiva. Enotnega sodelovanja s strani odvetnikov ni že postopkih sprejemanja predpisov, ko zbornica prosi svoje člane za pripombe k določenem predpisu, kar bi nato lahko uporabili v zakonodajni proceduri, kot pripombe odvetništva. Odziv odvetnikov je slab, običajno dobimo zelo malo pripomb, včasih samo dve ali tri, po sprejemu predpisa pa se nato začne pritoževati na zbornico precej odvetnikov, ki pa se v fazi zbiranja pripomb niso odzvali. Morda to res kaže na neko apatijo odvetništva, vendar pa po drugi strani tudi pove, koliko je komu do tega, da se neki predpis spremeni v dobro odvetnikov. Če zbornica ne dobi pripomb, če se odvetniki ne odzivajo, tudi težko pričakujejo, da bo zbornica v zvezi z nekim predlogom zakona pripravila res tako dobre pripombe, da bodo ustrezale vsem. Namen komunikacije s člani je ravno to, da zbornica pridobi čim bolj utemeljene pripombe, s katerimi lahko potem prepriča poslance Državnega zbora.

Zbornica namreč sledi interesom odvetnikov, in če ti niso izkazani, potem očitno zastopamo parcialne interese nekaterih članov, in sicer interese, ki smo jih zaznali na zbornici, ter interese odvetnikov, ki so poslali svoje predloge. Ko se bo torej povečala odzivnost kolegov na tem področju, bomo lahko začeli razmišljati tudi o stavki. Dokler je odvetnikom, v fazi, ko bi lahko vplivali na določeno zakonodajno ureditev vseeno, težko pričakujemo, da bodo pripravljeni strniti vrste in iti v nek organiziran odpor.

Naj vzamem kolege odvetnike malo v bran. Vse, kar si dejal, je seveda res … Vendar kljub slabemu odzivu odvetnikov v zvezi s predlogi sprememb zakonodaje – ki pa so po mojem mnenju absolutno prepogoste – upravni odbor sestavi komisije, ki podajo zelo kakovostne pripombe, a zbornica je z njimi zelo redko uspešna. Morda pa je to vzrok za tako veliko pasivnost kolegov?

Po naravi sem optimist, zato pravim, da ne smemo obupati … V zbornici bomo z delom nadaljevali še bolj intenzivno. Veliko si obetamo od organizacijskih in kadrovskih sprememb, kar pa je nedvomno povezano s tudi s stroškovno obremenitvijo vseh odvetnikov. Pričakovanja nekaterih, da bodo kolegi odvetniki, ki sedijo v najrazličnejših komisijah in pripravljajo tehtne pripombe k predpisom, še naprej delali v svojem prostem času in v takem obsegu, so nepravična in nedostojna. Vsi ti kolegi so odvetniki, ki se vendarle preživljajo z opravljanjem svojega poklica. Še več prostega časa kot do zdaj – in res ga je bilo veliko – za zbornico ne morejo žrtvovati.

Kako kaže novemu zakonu o odvetništvu, ki ga zbornica pripravlja že skoraj leto dni?

Če govorimo o temeljnem zakonu, kar za področje odvetništva ta zakon zagotovo je, »skoraj« leto dni sploh ni tako dolga doba. To vendarle ni zakon, ki bi se ga lahko spreminjalo z danes na jutri. Naj povem, da smo v zaključni fazi in da bo predlog zakona lahko kmalu predložen v zakonodajni postopek. Glede na izkušnje s tem, kaj se dogaja s predlogi zakonov, ko so enkrat vloženi v zakonodajni postopek, se sam nagibam k stališču, da bi novi zakon o odvetništvu v proceduro vlagali po delih. Čeprav sta pri pripravi zakona sodelovali obe pravni fakulteti, se bojim, da je parlament taka institucija, ki lahko iz dobrega predloga zakona naredi nekaj, kar na koncu izpade slabo. Na vsak način pa bo treba počakati na konstituiranje nove vlade.

Kakšno je stališče zbornice glede predvidenih sprememb pravniškega državnega izpita (PDI)? Bo zagovarjala prehodnost poklicev, tj. da bo izpit

tak, da bo odvetnikom še vedno omogočal kandidirati za mesto sodnika, tožilca … ne zgolj obratno?

Odgovor je nedvoumen – da. Zbornica si že ves čas prizadeva, da je in da bo prehodnost zagotovljena. Seveda je mogoče, da se nekatere posebnosti poklicev znotraj pravosodja urejajo s področnimi izpiti, kot se na primer zdaj z odvetniškim izpitom.

Slovesen podpis listine o sodelovanju med Pravno fakulteto Univerze v Mariboru in OZS v okviru devetnajste Odvetniške šole 13. aprila 2018 v Portorožu: dekanja dr. Vesna Rijavec in mag. Roman Završek.

Kot vem, si zagovornik tega, da bi sedanji odvetniški izpit razširili. Poleg poznavanja zakona, ki ureja odvetništvo, in odvetniške tarife ter Kodeksa odvetniške poklicne etike se zavzemaš za to, da bi morali kandidati pokazati tudi znanje, ki ga bodo pri svojem delu najbolj potrebovali – pisanje tožb in pritožb.

Da, tako je. Sploh pa to ne bi bila neka novost. Odvetnik mora znati sestaviti tožbo, pritožbo in to naj na izpitu tudi pokaže. Ker pa sodelujemo tudi v disciplinskih postopkih, postopkih zaradi kršitve etike …, bi lahko izpit vključeval tudi omenjena področja. Seveda s tem ne bi nikomur onemogočili dostopa do odvetniškega poklica, kvečjemu bi preverjali, ali se je kandidat sposoben tudi pisno izražati. Zagotovo je to nekaj, kar bi prispevalo k dvigu kakovosti odvetniškega zastopanja.

Kako potekajo priprave na prireditev ob 150-letnici samostojnega in neodvisnega odvetništva na Slovenskem, ki bo organizirana jeseni?

Zbornica se je na dogodek začela intenzivno pripravljati že v preteklem letu. Ob tej priložnosti bo izšla knjiga, posneli pa smo tudi dokumentarni film, ki si ga bo mogoče ogledati na nacionalni televiziji. Dogodek ob 150-letnici bo potekal med 4. in 5. oktobrom 2018 pod pokroviteljstvom predsednika republike Boruta Pahorja, ki bo tudi častni govornik na prireditvi. V večjem delu je dogodek pripravljen, dokončujejo se še zadnje malenkosti, pripravljeni smo seveda tudi na presenečenja, ki se ob takih priložnostih vedno dogajajo. Pričakujemo velik obisk domačih in tujih odvetnikov. Dogodek bo potekal na več prizoriščih, prvi večer v ljubljanski operni hiši, kjer bomo po kratkem kulturnem programu podelili plakete najzaslužnejšim domačim in tujim odvetnikom, nato v Grand Hotelu Union in na Ljubljanskem gradu.

Zato ob tej priložnosti vabim vse slovenske odvetnike, da se dogodka udeležijo, in s svojo prisotnostjo dodajo še večjo težo tej častitljivi obletnici.

Andrej Razdrih

Iz odvetniškega imenika – 26. junij 2018

1757 odvetnikov, 173 kandidatov, 321 pripravnikov, 212 odvetniških družb in 9 civilnih odvetniških družb

Odvetnice/ki
– vpisanih 1757 – med njimi 947 odvetnikov in 810 odvetnic
– od 16. februarja do 26. junija 2018 se jih je vpisalo 37 – 16 odvetnikov in 21 odvetnic
– izbrisalo se jih je 16 – 8 odvetnikov in 8 odvetnic.

Odvetniške/i kandidatke/ti
– vpisanih 173 – med njimi 54 kandidatov in 119 kandidatk
– od 16. februarja do 26. junija 2018 se jih je vpisalo 35 – 13 kandidatov in 22 kandidatk
– izbrisalo se jih je 34 – 15 kandidatov in 19 kandidatk.

Odvetniške/i pripravnice/ki
– vpisanih 321 – med njimi 127 pripravnikov in 194 pripravnic
– od 16. februarja do 26. junija 2018 se jih je vpisalo 37 – 17 pripravniki in 20 pripravnic
– izbrisalo se jih je 48 – 16 pripravnikov in 32 pripravnic.

Odvetniške družbe
– aktivno posluje 212 odvetniških družb in 9 civilnih odvetniških družb.

Imenik tujih odvetnikov
– na podlagi 34. b členu Zakona o odvetništvu jih je bilo vpisanih 18 – 11 odvetnikov in 7 odvetnic.

Zapisnik s skupščine OZS

Skupščina Odvetniške zbornice Slovenije (OZS) je potekala 21. marca 2018 v Sivi dvorani Pravne fakultete Univerze v Ljubljani.

1.

Predsednik OZS **mag. Roman Završek** je ugotovil, da je bila skupščina po 13. členu Statuta OZS pravilno sklicana, ker je bilo vabilo poslano članom zbornice najmanj petnajst dni pred dnem, določenim za začetek dela skupščine. Sklicu je bilo priloženo obvestilo, kje lahko člani zbornice prevzamejo gradivo za delo skupščine. Začetek dela skupščine je bil odložen za pol ure, saj po preteku časa, določenega za začetek dela skupščine, ni bila navzoča ena tretjina odvetnikov. Glede na določilo drugega odstavka 14. člena Statuta OZS je po preteku tega časa skupščina veljala za sklepčno, ne glede na število navzočih odvetnikov, zato je predsednik ob 16.30 otvoril skupščino.

Dosedanji predsednik OZS mag. Roman Završek predstavlja svoj volilni program. V delovnem predsedstvu so bili Pavle Pensa kot predsednik ter Klavdija Kerin in Tina Šnajder Paunović kot članici predsedstva.

Predsednik zbornice je predlagal izvolitev delovnega predsedstva skupščine, zapisnikarja in overovateljev zapisnika. Izvolitev je potekala z javnim glasovanjem.

Sklep: Potrdi se predlagano delovno predsedstvo skupščine v naslednji sestavi: odvetnik **Pavle Pensa** iz Ljubljane kot predsednik delovnega predsedstva, odvetnica **Klavdija Kerin** iz Krškega in odvetnica **Tina Šnajder Paunović** iz Ljubljane kot članici predsedstva, odvetnik **Jože Golobič** iz Ljubljane kot zapisnikar ter odvetnici **Petja Plauštajner** in **Mirela Murtić** iz Ljubljane kot overovateljici zapisnika. (Sklep je bil sprejet s potrebno večino glasov.)

Predsednik delovnega predsedstva odvetnik **Pavle Pensa** se je zahvalil za zaupanje in predlagal sprejem predlaganega dnevnega reda skupščine.

Sklep: Potrdi se naslednji predlagani dnevni red skupščine OZS:

1. Začetek skupščine, ugotovitev sklepčnosti, volitve delovnega predsedstva, zapisnikarja in overovateljev zapisnika.
2. Volitve volilne komisije.
3. Poročilo kandidacijske komisije.
4. Volitve:
   - predsednika zbornice,
   - dveh podpredsednikov zbornice,
   - nadzornega odbora, ki ima 3 člane,
   - disciplinskega tožilca in 5 njegovih namestnikov,
   - disciplinske komisije prve stopnje, ki ima predsednika in 15 članov,
   - disciplinske komisije druge stopnje, ki ima predsednika in 15 članov,
   - liste mediatorjev za mediacijo pri zbornici (76.a in 76.b člen Statuta OZS).
5. Poročilo overovateljev zapisnika skupščine z dne 16. marca 2017 in skupščine z dne 18. oktobra 2017.
6. Poročila o delu zbornice in disciplinskih organov, o zborničnem zaključnem računu 2017, o pregledu finančnega poslovanja.
7. Obravnavanje in sklepanje o poročilih in predlogih ter sprejem poročila o delu zbornice in poročila o delu disciplinskih organov ter sprejem zaključnega računa.
8. Sprejem finančnega načrta za leto 2018.
9. Razno. (Sklep je bil sprejet s potrebno večino glasov.)

2.

Predsednik delovnega predsedstva odvetnik **Pavle Pensa** je predlagal izvolitev volilne komisije. Izvolitev je potekala z javnim glasovanjem.

Sklep: Imenuje se volilna komisija v naslednji sestavi: predsednik **Blaž Štumpfl**, odvetnik z Raven na Koroškem, ter člani **Aljaž Paulin**, odvetnik iz Ljubljane, **dr. Miha Šošić**, odvetnik iz Maribora, **Andreja Dajčman**, odvetnica iz Maribora, in **Špela Voršič**, odvetnica iz Kranja. (Sklep je bil sprejet s potrebno večino glasov.)

3.

Predsednik kandidacijske komisije odvetnik **Andrej Razdrih** je podal poročilo komisije ter predstavil kandidacijske liste, ki so bile 15 dni pred dnevom skupščine objavljene na zaprtih straneh OZS. Kandidate za predsednika in podpredsednika zbornice je pozval, da podajo predstavitev svoje kandidature, kar so tudi storili.

4.

Predsednik volilne komisije odvetnik **Blaž Štumpfl** je predstavil potek volitev in navzoče člane povabil h glasovanju z glasovnicami. Nato so se izvedle volitve predsednika zbornice, dveh podpredsednikov zbornice, nadzornega odbora, ki ima tri člane, disciplinskega tožilca in pet njegovih namestnikov, disciplinske

komisije prve stopnje, ki ima predsednika in 15 članov, disciplinske komisije druge stopnje, ki ima predsednika in 15 članov, ter liste mediatorjev za mediacijo pri zbornici (76.a in 76.b člen Statuta OZS). Po izvedenih volitvah so se člani volilne komisije umaknili k štetju glasov. Po izvedenem štetju glasov je predsednik volilne komisije razglasil rezultate glasovanja.

Za **predsednika OZS** je bil izvoljen:
odvetnik **mag. Roman Završek.**

Za **podpredsednika OZS** sta bila izvoljena:
– odvetnica **Alenka Košorok Humar,**
– odvetnik **Janez Starman**.

Predstavitev kandidata za podpredsednika OZS Janeza Starmana.

V **nadzorni odbor OZS** so bili izvoljeni:
– odvetnica **Katarina Lina Nagode Gogala,**
– odvetnica **Nataša Štelcer,**
– odvetnik **Gregor Gregorin**.

Za **disciplinskega tožilca OZS** je bil izvoljen:
odvetnik **mag. Mitja Jelenič Novak**.
Za **namestnike disciplinskega tožilca OZS** so bili izvoljeni:
– odvetnica **Tjaša Ažnik**,
– odvetnica **Varja Holec,**
– odvetnica **Lidija Šubic,**
– odvetnik **Timon Hren,**
– odvetnik **Borut Markošek**.

Za **predsednico disciplinske komisije I. stopnje OZS** je bila izvoljena odvetnica **Petra Primic Petrov**, za **člane** disciplinske komisije I. stopnje so bili izvoljeni:
– odvetnica **Manuela Bencak,**
– odvetnica **Sergeja Bogunič,**
– odvetnica **Maja Grebenšek,**
– odvetnica **Urša Klep Volk,**
– odvetnica **Metka Matjašič Šerdoner,**
– odvetnica **Tatjana Medic,**
– odvetnica **Karla Pajnik,**
– odvetnica **mag. Maja Prodan Jurič,**
– odvetnica **mag. Andreja Strnad,**
– odvetnica **Nina Škrlec,**
– odvetnica **Ladi Voršič,**
– odvetnik **Uroš Čop,**
– odvetnik **Uroš Dolinar,**
– odvetnik **Luka Divjak,**
– odvetnik **Rok Petrič**.

Za **predsednika disciplinske komisije II. stopnje OZS** je bil izvoljen odvetnik **Bojan Makovec**, za **člane** disciplinske komisije II. stopnje so bili izvoljeni:
– odvetnica **Vesna Bajec,**
– odvetnica **mag. Petra Jug Pavlin,**
– odvetnica **Renata Klančič,**
– odvetnica **mag. Nataša Mlakar Sukič,**
– odvetnica **Mojca Neudauer Meglič,**
– odvetnica **Jelka Sajovic,**
– odvetnica **Mojca Veljkovič,**
– odvetnica **Dragica Vuga,**
– odvetnik **Gorazd Balažic,**
– odvetnik **Mitja Bartenjev,**
– odvetnik **Damir Ivančić,**
– odvetnik **Boris Kmet,**
– odvetnik **Anton Nosan,**
– odvetnik **mag. Miha Šipec,**
– odvetnik **Rok Šonc**.

Izvoljena je bila naslednja **lista mediatorjev za mediacijo pri zbornici** (76.a in 76.b člen Statuta OZS):
– odvetnica **Tatjana Ahlin,**
– odvetnica **Katarina Benedik,**
– odvetnica **Vlasta Čulap,**
– odvetnica **Anka Kenda Oražem,**
– odvetnik **Matic Klemenčič,**
– odvetnica **Urša Klep Volk,**
– odvetnica **Anja Lamut,**
– odvetnica **Irina Mächtig,**
– odvetnica **Andreja Medved,**
– odvetnica **Katarina Nemec,**
– odvetnica **Tamara Pavlin,**
– odvetnica **Iris Pensa,**
– odvetnik **Andrej Perme,**
– odvetnica **mag. Helena Polič Kosi,**
– odvetnica **Maja Ramšak,**
– odvetnik **Andrej Rant,**
– odvetnica **Breda Razdevšek,**
– odvetnik **Andrej Razdrih,**
– odvetnica **dr. Tjaša Strobelj,**
– odvetnica **Judita Svetina,**
– odvetnik **Martin Šafar,**
– odvetnica **Vesna Šafar,**
– odvetnik **Marko Štamcar,**
– odvetnica **Irena Urbanc,**
– odvetnica **dr. Nana Weber,**
– odvetnica **Špela Zamljen,**
– odvetnica **Ljubica Zupančič Čoker**.

5.

Odvetnici **Mirela Murtić** in **Petja Plauštajner** sta predstavili poročilo overovateljev zapisnika skupščine OZS z dne 16. marca 2017 in skupščine OZS z dne 18. oktobra 2017.

Sklep: Sprejme se poročilo overovateljev zapisnika skupščine OZS z dne 16. marca 2017 in skupščine OZS z dne 18. oktobra 2017. (Sklep je bil sprejet s potrebno večino glasov.)

6.

Predsednik OZS **mag. Roman Završek** je predstavil poročilo o delu OZS, predsednik disciplinske komisije II. stopnje odvetnik **Bojan Makovec** je predstavil poročilo o delu disciplinske komisije I. in II. stopnje, disciplinski tožilec OZS odvetnik **mag. Mitja Jelenič Novak** je predstavil poročilo o delu disciplinskega

tožilca OZS, predsednica komisije za etiko odvetnica **Živa Drol Novak** je predstavila poročilo o delu komisije za etiko, član upravnega odbora zbornice odvetnik **Rok Koren** je predstavil poročilo o zborničnem zaključnem računu 2017, članica nadzornega odbora zbornice odvetnica **Nataša Štelcer** pa je predstavila poročilo o pregledu finančnega poslovanja zbornice.

7.

Po predstavitvi poročil iz 6. točke je bil sprejet naslednji sklep.

Sklep: Sprejmejo se poročila o delu zbornice in disciplinskih organov ter o zaključnem računu OZS za leto 2017. (Sklep je bil sprejet s potrebno večino glasov.)

8.

Odvetnik **Rok Koren** je predstavil finančni načrt OZS 2018 ter posamezne postavke na prihodkovni in odhodkovni strani.

Sklep: Sprejme se finančni načrt OZS za leto 2018. (Sklep je bil sprejet s potrebno večino glasov.)

9.

Odvetnik **Gregor Gregorin** je predstavil poročilo zbornice o postopku izbire zavarovalnice za sklenitev kolektivnega zavarovanja odvetniške poklicne odgovornosti.

Predsedujoči se je zahvalil za udeležbo in ob 19.17 zaključil izredno skupščino.

Alenka Košorok Humar
odvetnica v Ljubljani in direktorica Odvetniške akademije OZS

19. Odvetniška šola

Globalizacija, digitalizacija, nove tehnologije, kriptovesolje … Kaj vse nas še čaka? Komaj dojamemo, kaj se dogaja, že je spet vse drugače. Sprememba je edina konstanta naših osebnih in javnih (poslovnih) življenj. Na valovih prejšnjih znanj že segamo po novih – enkrat na leto v tako velikem številu v okviru Odvetniške šole ob mehkem pejsažu portoroškega morja. Naša šola vsako leto znova inspirira vse nas, poslušalce in snovalce, in vsi mi se inspiriramo med seboj, spodbujamo osebno in skupno rast, kreativnost … Z intuicijo in vedno novimi znanji. Letos smo vsa ta nova znanja vsrkavali kar dva dni – 13. in 14. aprila – na številnih sekcijah (bilo jih je kar devet), ki so obravnavale raznolika področja prava.

Nove tehnologije odpirajo nove možnosti, ne zgolj dilem. In teh dilem ne bo preveč oziroma ne bo preveč neprespanih odvetniških noči, če bomo kultivirali tudi svoj možganski vrt. Kaj in kako bomo sadili in sejali, to in tako bomo želi ... Letošnje izobraževanje na največjem pravniškem dogodku v državi, na 19. odvetniški šoli, smo začeli s pozdravnima nagovoroma predsednika Odvetniške zbornice Slovenije (OZS) **mag. Romana Završka** in direktorice Odvetniške akademije OZS **Alenke Košorok Humar** ter s slovesnim podpisom listine o sodelovanju med OZS ter Pravno fakulteto Univerze v Mariboru (lani smo prav tako listino podpisali s Pravno fakulteto Univerze v Ljubljani). Ob tej priložnosti nas je prisrčno nagovorila tudi dekanica mariborske PF, profesorica **dr. Vesna Rijavec.**

Profesorica dr. Verica Trstenjak in Alenka Košorok Humar.

V prvem izobraževalnem dnevu se je zvrstilo kar pet sekcij. V ustavnopravni in kazenski sekciji je s predavanjem začela profesorica **dr. Verica Trstenjak** (Temeljne pravice in njihov pomen za sodno prakso – posebej z vidika vpliva Sodišča EU), nadaljevali so ustavni sodnik **ddr. Klemen Jaklič** (Odvzem osebne svobode in vprašanje zadržanja pred Ustavnim sodiščem RS) ter profesorja **dr. Matjaž Ambrož** (Kaznivo dejanje zlorabe položaja ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti v teoriji in praksi) in **dr. Primož Gorkič** (Dokazovanje s pričami v kazenskem postopku: ključno za zagovornika). V civilni sekciji 1 je prva predavala okrožna

sodnica **Dida Vovk,** in sicer o spremembah Zakona o izvršbi in zavarovanju, nadaljevala pa sta odvetnika **dr. Roland Grilc** in **dr. Maria Škof** (Pomembne sodbe (za odvetnike) Sodišča EU v letu 2017).

V popoldanskem delu šole je bilo živahno, saj je sočasno potekalo več sekcij. Prvo predavanje v civilni sekciji 2 je imela vrhovna sodnica **mag. Nina Betteto** (Pogledi sodnika na odvetniško etiko). V nadaljevanju so se zvrstili predavatelji iz odvetniških in sodniških vrst: višji sodnik **dr. Marko Brus** (Podjemna pogodba), odvetnica **Mojca Furlan** (Problematika gradbenih sporov), predsednik Višjega sodišča v Ljubljani in višji sodnik **Anton Panjan** (Izločitev sodnika in pisanje konstruktivnih vlog), odvetnik **David Sluga** (Posegi v čast in dobro ime) ter odvetnik **mag. Aleš Velkaverh** (Jamčevanje za stvarne napake pri prodajni pogodbi). V prav tako popoldanski davčno-delovnopravni sekciji sta predavala odvetnik **Jure Mercina** (Problematika napotitev delavcev v Avstrijo in druge države EU iz Slovenije – I. del) in odvetnica **dr. Maria Škof** (Problematika napotitev delavcev v Avstrijo in druge države EU iz Slovenije – II. del). V kazenski sekciji 2 smo s profesorico **dr. Katjo Šugman Stubbs** in z višjim sodnikom **mag. Matejem Čujovićem** teoretično in praktično obdelali Argumentacijske in komunikacijske »vaje« pred kazenskim sodiščem (teorija in praksa).

Večerne ure so bile namenjene sprostitvi ob prijetnem druženju na sprejemu v preddverju Grand Hotela Bernardin, da smo si nabrali moči za naslednji izobraževalni dan, ki je spet do zadnjega napolnil tokrat kar štiri dvorane kongresnega centra.

V sobotnem dopoldanskem delu so potekale štiri vsebinsko zelo raznolike sekcije. Z vsebino novih tehnologij, povezanih s pravom, so se ukvarjali predavatelji odvetnik **mag. Roman Završek** (Izzivi za odvetnike – prihodnost odvetniškega poklica oziroma etična vprašanja novih tehnologij pri delu odvetnikov), okrožna sodnica **dr. Urška Kežmah** (Pametne pogodbe), odvetnik **Aljaž Jadek**, ki je sekcijo tudi vodil (Pravo in blockchain), ter **Domen Romih** (Davčni vidiki in blockchain).

V sekciji, ki se je poglobila v tematiko varstva osebnih podatkov, so sodelovali in predavali odvetnica **dr. Nataša Pirc Musar** (GDPR in poglavitne novosti), ki je sekcijo tudi vodila, odvetnica **mag. Rosana Lemut Strle** (Ali je GDPR ustrezno prelit v ZVOP-2?) ter certificirana presojevalca ISO 27001 **mag. Filip Božić** in **Primož Govekar** (Pasti informacijskih tehnologij in rešitve za odvetniške pisarne).

V družinski sekciji, ki je obravnavala novi Družinski zakonik, so sodelovale profesorica **dr. Barbara Novak** (Premoženjski režim med zakonci), odvetnica **dr. Nana Weber** (Novosti razmerij med starši in otroki), ki je sekcijo vodila, odvetnica **Petruša Jager** (Vloga odvetnika v družinskih sporih) in okrožna sodnica **mag. Nadja Marolt** (Ukrepi za varstvo otroka). Malo bolj »lahkotna«, a zelo zanimiva je bila sekcija »Za telo in dušo – možgani so naš vrt«, ki jo je vodila odvetnica **Alenka Košorok Humar**, kot predavateljici pa sta sodelovali tudi psihoterapevtka **Maja Vrhunc** in prehranska terapevtka **Katja Jerovšek**. To je bila hkrati tudi delavnica, na kateri smo spoznavali, kako izboljšamo kognitivne sposobnosti v teoriji in praksi, uravnovesimo delovanje obeh možganskih polovic, uskladimo delovanje uma in telesa, kako lahko s prehrano vplivamo na kognitivne sposobnosti, kako nas stres »poneumlja« in še mnogo koristnega – zlasti za odvetnike.

Poleg izvrstnih predavanj so bile zagotovo zanimive tudi izmenjave mnenj ob koncu sekcij, pa tudi skupna druženja v številnih odmorih med sekcijami ter seveda večerno druženje, ki se je zavleklo v pozne nočne ure.

V Odvetniški akademiji OZS se v mislih že pripravljamo na 20. Odvetniško šolo, ki bo spomladi 2019. Upam, da se srečamo v še večjem številu!

V nadaljevanju objavljamo nekaj utrinkov z 19. Odvetniške šole, ki jih je ujel fotografski objektiv.

Velika predavalnica Grand Hotela Bernardin je bila ves čas polna.

Dekanja Pravne fakultete Univerze v Mariboru dr. Vesna Rijavec in predsednik OZS mag. Roman Završek po slovesnem podpisu listine o sodelovanju med PF Univerze v Mariboru in OZS.

Odvetnica Mojca Furlan je predstavila problematiko gradbenih sporov.

Izjemno zanimivo predavanje profesorice na PF Univerze v Ljubljani dr. Katje Šugman Stubbs in višjega sodnika mag. Mateja Čujovića o argumentacijskih in komunikacijskih »vajah« pred kazenskim sodiščem.

O kaznivem dejanju zlorabe položaja ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti v teoriji in praksi je spregovoril profesor na PF Univerze v Ljubljani dr. Matjaž Ambrož.

Odvetnica in profesorica dr. Sara Ahlin Doljak ter odgovorni urednik revije Odvetnik Andrej Razdrih.

Odvetnik Aleksander Cmok iz Celja in upokojena odvetnica Ljubica Kočnik Jug iz Maribora.

Kljub ostri polemiki med predsednikom Okrožnega sodišča v Ljubljani Antonom Panjanom in odvetnikom Davidom Slugo ni bilo zamere.

O delu upravnega odbora OZS

Seja, 15. marec 2018

1. Kolektivno zavarovanje poklicne odgovornosti odvetnikov

Odvetniška zbornica Slovenije (OZS) je po izvedbi pogajanj in izbiri najboljšega ponudnika po sklepu upravnega odbora 12. januarja 2018 sklenila krovno pogodbo za kolektivno zavarovanje odvetniške poklicne odgovornosti z **zavarovalnico Wiener Städtische – podružnica v Ljubljani**. Omenjena zavarovalnica je 5. marca 2018 OZS posredovala zavarovalno polico.

Sklep: Zavarovalna polica za kolektivno zavarovanje odvetniške poklicne odgovornosti se objavi na zaprtih straneh OZS. Odvetnikom, ki so vključeni v kolektivno zavarovanje, se svetuje, da imajo kopijo police v odvetniški pisarni.

2. Opravljanje začasnega in občasnega dela upokojencev ter hkraten vpis v imenik odvetnikov

Odvetnik iz Celja je na OZS naslovil vprašanje, ali je lahko v odvetniški družbi »zaposlen« upokojenec, po pogojih za začasno in občasno delo upokojencev, in hkrati vpisan v imenik odvetnikov, tako da lahko opravlja naloge odvetnika. Strokovna služba OZS je v zvezi s tem pripravila pisno strokovno mnenje in ga posredovala upravnemu odboru OZS.

Zakon o odvetništvu (ZOdv) v 4. členu določa, da lahko odvetnik svoj poklic opravlja individualno ali v odvetniški družbi, pa tudi na podlagi delovnega razmerja pri odvetniku ali odvetniški družbi. Upravni odbor OZS je v preteklosti že obravnaval vprašanje dela s skrajšanim delovnim časom (na primer zaradi delne upokojitve) in tako opravljanje odvetniškega poklica dopustil, saj podlago predstavlja pogodba o zaposlitvi s skrajšanim delovnim časom. Ker pri opravljanju začasnega in občasnega dela upokojenih oseb po Zakonu o urejanju trga dela (ZUTD) ne gre za opravljanje poklica na podlagi delovnega razmerja (pač pa za civilno pogodbeno razmerje), je bila strokovna služba mnenja, da upokojenec, ki opravlja dela na podlagi 27.a člena ZUTD, ne more biti hkrati vpisan v imenik odvetnikov ter opravljati odvetniškega poklica.

Sklep: Ker pri opravljanju začasnega in občasnega dela upokojenih oseb po Zakonu o urejanju trga dela (ZUTD) ne gre za opravljanje poklica na podlagi delovnega razmerja, pač pa za civilno pogodbeno razmerje, upokojena oseba, ki opravlja dela na podlagi 27.a člena ZUTD, ne more biti hkrati vpisana v imenik odvetnikov ter opravljati odvetniškega poklica.

3. Razpis za mesto odgovornega urednika revije Odvetnik

V skladu s sklepom, sprejetim na seji upravnega odbora 12. januarja 2018, je bil na zaprtih straneh zbornice objavljen razpis za mesto odgovornega urednika revije Odvetnik. Zbornica je prejela eno prijavo, in sicer prijavo dosedanjega urednika odvetnika Andreja Razdriha.

Odvetnik Razdrih je navzočim članom ustno predstavil predlog vsebinske zasnove revije, ki ga je sicer priložil že svoji prijavi. V skladu z določbo tretjega odstavka 92.a člena Statuta OZS je zbornica na podlagi sklepa upravnega odbora obvestila člane uredniškega odbora revije Odvetnik o kandidaturi odvetnika Andreja Razdriha za odgovornega urednika revije in zahtevala mnenje uredništva. Vsi člani uredništva revije Odvetnik so h kandidaturi podali pozitivno mnenje in pohvalili dosedanje delo urednika revije.

Sklep: Za odgovornega urednika revije Odvetnik se za novo petletno obdobje, ki se začne 15. marca 2018, imenuje odvetnik **Andrej Razdrih**.

Seja, 21. marec 2018

1. Plaketa dr. Danila Majarona za leto 2018

OZS je 20. februarja 2018 območnim zborom odvetnikov posredovala predloge sedmih prejemnikov plakete dr. Danila Majarona v letu 2018 in jih pozvala, naj v skladu 3. členom Pravilnika o podelitvi plakete dr. Danila Majarona najpozneje do 28. februarja 2018 posredujejo svoje mnenje. V roku, ki ga določa pravilnik, se je o mnenju opredelil OZO Krško, ki se je s predlogom prejemnikov plakete v celoti strinjal, po izteku roka sta mnenje podala še OZO Celje, ki se je prav tako strinjal s predlogi prejemnikov, ter OZO Gorenjske, ki je podprl predlog, da plaketo prejmejo odvetnica **Alenka Košorok Humar**, odvetnik **dr. Karlo Primožič** in odvetnik **Andrej Razdrih**.

Predsednik zbornice je pred sejo predlagatelje posameznih prejemnikov plakete pozval, naj svoje predloge podrobno utemeljijo in obrazložijo. Dodatno je predlog, da plaketo prejmeta odvetnica Alenka Košorok Humar in odvetnik Andrej Razdrih, utemeljil odvetnik **dr. Rok Čeferin**. V razpravi, ki je sledila, so nekateri navzoči menili, da bi moralo biti prejemnikov plakete manj, nekateri člani upravnega odbora so pojasnili, da o predlogih na seji območnega zbora odvetnikov niso glasovali, ker je bilo predlogov preveč oziroma ker tujih kandidatov za prejemnike plakete niti niso poznali. Glede na določila Pravilnika o podelitvi plakete dr. Danila Majarona, da se lahko plaketa podeli odvetnikom za posebne zasluge pri razvoju odvetništva ter tudi upokojenim odvetnikom in odvetnikom iz tujine, ki so s svojim delom, vplivom in ugledom izjemno prispevali k uveljavitvi ciljev, določenih v 1. členu pravilnika, ter ob upoštevanju dejstva, da je leto 2018 za zbornico še posebej pomembno, saj obeležuje svojo 150-letnico delovanja, se je večina navzočih strinjala, da je prejemnikov plakete v tem jubilejnem letu več.

Sklep: Plaketo dr. Danila Majarona za leto 2018, v katerem bo OZS obeležila 150-letnico delovanja, prejmejo:
- **Leo Andreis**, odvetnik iz Hrvaške,
- **dr. Aldo Bulgarelli**, odvetnik iz Italije,
- **Marc Jobert**, odvetnik iz Francije,
- **Alenka Košorok Humar**, odvetnica iz Ljubljane,
- **dr. Karlo Primožič**, odvetnik iz Italije,
- **Andrej Razdrih**, odvetnik iz Ljubljane in
- **dr. Rupert Wolf**, odvetnik iz Avstrije.

2. Vprašanje odvetnika glede 5. člena Zakona o odvetništvu

Odvetnik iz Ljubljane je na zbornico naslovil vprašanje, ali lahko prevzame zastopanje stranke zoper investitorja gradnje, ki ga je do leta 2012 v postopku pridobitve gradbenega dovoljenja zastopala odvetnica, pri kateri je bil zaposlen kot pripravnik in odvetniški kandidat. Pri odvetnici se je zaposlil aprila 2014, ko odvetnica investitorja ni več zastopala. Strokovna služba OZS je v zvezi z vprašanjem odvetnika pripravila strokovno mnenje.

Zakon o odvetništvu (ZOdv) v 5. členu določa, da mora odvetnik odkloniti zastopanje, če je v isti zadevi kot zaposleni odvetnik, odvetniški kandidat ali odvetniški pripravnik delal pri odvetniku, ki je zastopal nasprotno stranko. Ugotovljeno je bilo, da je odvetnica nasprotno stranko zastopala v postopku za pridobitev gradbenega dovoljenja, odvetnik pa bi prevzel zastopanje v pravdnem postopku. Nadalje je v tretjem odstavku 43. člena Kodeksa odvetniške poklicne etike določeno, da naj zaradi varovanja načela zaupnosti odvetnik tudi po prenehanju pooblastilnega razmerja ne prevzame zastopanja zoper svojo bivšo stranko, če bi lahko s tem kršil načelo zaupnosti. Ker je med odvetnico in investitorjem pooblastilno razmerje prenehalo leta 2012, odvetnik pa se je pri njej zaposlil šele leta 2014, tj. dve leti pozneje, je malo verjetno, da bi lahko prišlo do zlorabe načela zaupnosti.

Sklep: Odvetniku se posreduje odgovor, da 5. člen ZOdv prepoveduje prevzem zastopanja v isti zadevi. Je pa zaradi zaupnega razmerja med odvetnikom in stranko treba zagotoviti, da tudi s prevzemom zastopanja v drugi zadevi ter po prenehanju pooblastilnega razmerja z nastopno stranko ne pride do kršitve načela zaupnosti oziroma do zlorabe zaupnih informacij.

Seja, 12. aprila 2018

1. Izobrazba, potrebna za vpis v imenik odvetniških pripravnikov

OZS je prejela prošnjo za pojasnilo glede izobrazbe, potrebne za vpis v imenik odvetniških pripravnikov. Prosilka je navedla, da je diplomirala iz ekonomije, zdaj pa je vpisana na magistrski študij prava na Evropski pravni fakulteti. Zanima jo, ali se s takšno izobrazbo lahko zaposli kot odvetniška pripravnica ter vpiše v imenik odvetniških pripravnikov?

V zvezi z navedenim vprašanjem je strokovna služba OZS pripravila strokovno mnenje, s katerim so se seznanili člani upravnega odbora. V mnenju je bilo ugotovljeno, da Zakon o odvetništvu (ZOdv) v prvem odstavku 45. člena določa, da ima lahko položaj odvetniškega pripravnika oseba, ki se pri odvetniku v skladu z določbami tega in posebnega zakona usposablja za pridobitev pravice opravljati pravniški državni izpit. Tretja alineja prvega odstavka 25. člena ZOdv pa določa, da mora imeti oseba, ki želi postati odvetnik (glede na 50. člen ZOdv enako velja za odvetniške kandidate), pridobljen naslednji strokovni naslov ali je končala enakovredno izobraževanje v tujini, priznano v skladu z zakonom, ki ureja priznavanje ali vrednotenje izobraževanja:
- strokovni naslov univerzitetni diplomirani pravnik,
- strokovna naslova diplomirani pravnik (UN) in magister prava,
- strokovni naslov magister prava na podlagi enovitega magistrskega študijskega programa (tega za zdaj pravne fakultete v Sloveniji še ne omogočajo).

Oseba, ki je pridobila le naslov magister prava (dodiplomski študij pa je opravila na drugem področju), torej ne izpolnjuje pogojev niti za vpis v imenik odvetnikov niti za vpis v imenik odvetniških kandidatov.

Sklep: Prosilki se posreduje odgovor, da se oseba, ki je na prvi stopnji pridobila nepravno izobrazbo, zgolj na drugi stopnji (v njenem primeru na podiplomskem študiju) pa pravno izobrazbo, ne more vpisati v imenik odvetniških pripravnikov pri OZS.

2. Program dela upravnega odbora OZS za obdobje 2018–2021

Predsednik OZS **mag. Roman Završek** je navzočim predstavil predlog programa dela upravnega odbora OZS za obdobje 2018–2021. Navzoči so se s predlogom strinjali, vendar pa bi bilo za izvedbo treba pripraviti letni načrt dela z ukrepi in roki za njihovo izvedbo.

Sklep: Sprejme se predlagani program dela upravnega odbora OZS za obdobje 2018–2021. Podpredsednica upravnega odbora OZS odvetnica **Alenka Košorok Humar** ter člana odvetnik **Pavle Pensa** in odvetnik **Rok Koren** pripravijo letni načrt dela s konkretnimi ukrepi, roki in zadolžitvami posameznih članov upravnega odbora OZS za izvedbo posameznega ukrepa.

3. Pošiljanje računov članom OZS po elektronski pošti

OZS članom večkrat letno pošilja račune za zavarovanje, članarino OZS, članarino OZO, vzajemno pomoč ter humanitarni sklad. Gre za množično pošto, ki bi jo bilo (z namenom optimizacije dela na zbornici in zaradi visokih stroškov navadnega pošiljanja) članom smiselno pošiljati po elektronski poti. Zbornica razpolaga z elektronskimi naslovi velike večine

odvetnikov (le za šest samostojnih podjetnikov tega podatka nima). Z navadno pošto bi zbornica račune pošiljala le takrat, kadar bi šlo za manjše število računov (na primer vpisnine, poračuni zaradi sprememb/vpisov/izbrisov) oziroma kadar vročitev po elektronski pošti ne bi bila uspešna (na primer odvetnik kljub dodatnemu pozivu računa ne bi plačal).

Sklep: Odvetnike se seznani s prihodnjim elektronskim pošiljanjem računov OZS in se jih zaprosi, naj preverijo elektronske naslove, ki so objavljeni na spletni strani OZS, ter sporočijo morebitne spremembe. Odvetnike, katerih elektronskih naslovov zbornica nima, pa se pozove k posredovanju službenega elektronskega naslova. OZS v prihodnje račune za zavarovanje, članarino OZS, članarino OZO, vzajemno pomoč ter humanitarni sklad članom zbornice pošilja po elektronski pošti.

4. Vprašanje priznavanja pripravniške dobe za opravljanje pravniškega državnega izpita

Predsednik odvetniških pripravnikov je upravnemu odboru posredoval vprašanje odvetniške pripravnice v zvezi s priznavanjem pripravniške dobe, ki je potrebna za opravljanje pravniškega državnega izpita. Zakon o pravniškem državnem izpitu določa, da se šteje zgolj doba, ko je (pri)pravnik zaposlen za polni delovni čas, pri čemer ne dopušča matematičnih kalkulacij v primeru zaposlitve s krajšim delovnim časom. Navedeno je iz več razlogov, ki jih je odvetniška pripravica izpostavila v svojem dopisu, na seji pa predstavil predsednik odvetniških pripravnikov, ustavno sporno oziroma vprašljivo. Navzoči so se strinjali, da je treba na to problematiko opozoriti pristojno ministrstvo.

Sklep: Predsednik odvetniških pripravnikov naj pripravi predlog argumentiranega dopisa, ki ga bo zbornica po potrditvi v upravnem odboru posredovala Ministrstvu za pravosodje.

5. Predlog novele Zakona o tajnih podatkih

OZS je 28. marca 2018 prejela v vednost dopis Ministrstva za pravosodje, ki ga je poslalo Uradu Vlade RS za varovanje tajnih podatkov v zvezi z dopisom OZS z dne 20. februarja 2018, v katerem je zbornica ministrstvo opozorila, da je Vlada RS sprejela predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o tajnih podatkih, ne da bi predhodno pridobila mnenje OZS. Omenjena novela namreč posega tudi v pravice odvetnikov na tem področju. Ministrstvo je v dopisu Uradu sicer zavzelo stališče, da odvetnikov ni bilo treba vključiti v usklajevanje predloga zakona, vendar je Uradu hkrati predlagalo, da v primeru nasprotnega mnenja izvede posvetovanje z OZS.

Sklep: Če Urad Vlade RS za varovanje tajnih podatkov z OZS ne bo opravil posvetovanja, bo strokovna služba OZS pregledala Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o tajnih podatkih ter – če bo to seveda potrebno – zahtevala njegovo ustavno presojo.

Seja, 15. maj 2018

1. Letno poročilo Varuha človekovih pravic 2018

Upravni odbor se je seznanil z Letnim poročilom Varuha človekovih pravic RS za leto 2017, ki v poglavju 2.4.6. Odvetništvo in notariat analizira tudi stanje na področju odvetništva.

Bistvenih kršitev na področju odvetništva urad varuha ni zaznal, priporoča pa, da se OZS še naprej učinkovito odziva na nepravilnosti v lastnih vrstah z učinkovitim delom svojih disciplinskih organov ter zagotovi hitro in objektivno odločanje o prijavah, vloženih zoper odvetnike. Varuh človekovih pravic je posebej pohvalil dan brezplačne pravne pomoči, ki je v letu 2017 trajal kar ves teden, opozoril pa je tudi na težave pri davčni ureditvi brezplačne pravne pomoči odvetnikov in se pridružil pozivom OZS, da se problematika davčne ureditve brezplačne pravne pomoči čim prej reši. Ministrstvu za pravosodje in Ministrstvu za finance je zato priporočil, da problematiko davčne ureditve brezplačne pravne pomoči, ki jo zagotavljajo odvetniki, rešita celostno, tako z dohodninskega vidika kot z vidika davka na dodano vrednost.

2. Tolmačenje drugega in tretjega odstavka 286.a člena ZPP

OZS je eden izmed odvetnikov obvestil, da sodišča neustrezno tolmačijo določila drugega in tretjega odstavka 286.a člena Zakona o pravdnem postopku (ZPP). V skladu z navedenima določbama lahko sodišče po prejemu odgovora na tožbo ali pripravljalne vloge ali po izvedbi naroka strankam določi rok, v katerem lahko predložijo naslednjo pripravljalno vlogo. Sodišče določi rok glede na zahtevnost dejanja, ki ga je treba opraviti, tako da stranki ostane dovolj časa, da se v postopku izjavi. Ta rok ne sme biti krajši od 15 dni, razen če posebne okoliščine primera utemeljujejo določitev krajšega roka, ki pa ne sme biti krajši od 8 dni. Odvetnik je v zvezi s tem opozoril, da sodišča navedenega 15-dnevnega roka ne obravnavajo kot najkrajšega možnega roka, temveč takšen rok določijo ne glede na zahtevnost dejanj, ki jih je treba opraviti. Tako je izpostavil primer, ko mu je sodišče določilo 15-dnevni rok za izjasnitev o dvajset strani dolgem odgovoru na tožbo, pri čemer je vrednost spornega predmeta znašala več sto tisoč evrov, stranka pa mu je morala v tem času priskrbeti tudi dodatno dokumentacijo.

OZS je na navedeno problematiko opozorila Ministrstvo za pravosodje in Vrhovno sodišče ter 26. aprila 2018 prejela odgovor Vrhovnega sodišča, ki meni, da gre pri časovnem omejevanju navajanja dejstev in predlaganja dokazov za dopusten poseg v pravico do izjavljanja, varovano v 22. členu Ustave RS, tehtanje in iskanje sorazmernosti pri vsaki konkretni določitvi roka pa je naloga sodnika in je lahko predmet preizkusa v postopku s pravnimi sredstvi.

3. Izhodiščne teze in idejni osnutek novega zakona o pravosodnem izpitu

Na Ministrstvu za pravosodje poteka niz strokovnih srečanj, na katerih predstavniki različnih vej

pravosodja, ki jih povabi ministrstvo, in zainteresirane javnosti razpravljajo o predlagani prenovi področja sedanjega pravniškega državnega izpita (PDI). Prvega srečanja, ki je potekalo 25. aprila. 2018, se ni udeležil noben predstavnik OZS, je pa zbornica prejela zapisnik sestanka.

Na prvem sestanku je tako potekala razprava o vprašanju, ali naj bi bil novi (pravosodni) izpit univerzalen za vse pravnike ali pa naj bi se diferenciral. Ministrstvo je predlagalo, da bi t. i. »vstopni izpit« nadomestil sedanji PDI za tiste pravnike, ki ne nameravajo postati sodniki, državni tožilci, državni odvetniki, notarji ali odvetniki, in da bi hkrati pomenil vstopnico za prihodnje usposabljanje za pravosodni izpit. Usposabljanje po vstopnem izpitu naj bi bilo diferencirano glede na cilj (poklic), s čimer pa bi se ustvarila tudi potreba po dodatnih notarskih ali odvetniških izpitih, zlasti pa bi se sodstvu dala možnost, da v času diferenciranega usposabljanja strokovne sodelavce pripravlja za prihodnje sodnike.

Drugega strokovnega srečanja, ki je potekalo 9. maja 2018, sta se v imenu OZS udeležila član upravnega odbora zbornice odvetnik **Uroš Miklič** in predsednik odvetniških pripravnikov **Luka Švab**. Upravnemu odboru sta podala pisno poročilo o strokovnem srečanju in problematiko predstavila tudi ustno na seji upravnega odbora. Ministrstvo za pravosodje je na strokovnem srečanju predstavilo dosedanje predloge sklepov in okviren prikaz poti diplomantov do posameznega pravosodnega poklica oziroma do pridobitve pravice do zastopanja na sodišču. Ministrstvo je med drugim poudarilo, da bi morale posamezne zbornice v primeru, če bi še naprej ostali pri enotnem izpitu (PDI), prispevati določen del sredstev za mentoriranje in izobraževanje kandidatov. Na posvetu so bila izpostavljena tudi vprašanja o možnostih prehajanja med poklici in o ureditvi prehodnega obdobja. Ministrstvo je dalo pobudo, da se deležniki, vključno z OZS, opredelijo glede ključnih vprašanj v zvezi s to problematiko, še zlasti da se OZS opredeli, ali podpira diferenciacijo pravosodnega izpita ali pa vztraja pri dosedanjem sistemu PDI. Po obširni razpravi, v kateri so člani upravnega odbora izrazili svoja – v nekaterih delih tudi nasprotujoča si – stališča, je bil sprejet naslednji sklep.

Sklep: Predstavniki OZS še naprej sodelujejo na strokovnih srečanjih Ministrstva za pravosodje v zvezi z izhodiščnimi tezami in idejnim osnutkom novega zakona o pravosodnem izpitu. OZS bo podala uradno stališče v zvezi s predlogi ministrstva, ko ji bo to posredovalo relevantne primerjalnopravne podatke, analizo stanja na tem področju ter ekonomsko analizo oziroma finančne učinke spremembe sistema PDI.

4. Splošna uredba EU o varstvu podatkov (GDPR)

Splošna uredba EU o varstvu podatkov (GDPR) je začela veljati 24. aprila 2016, neposredno pa se je začela uporabljati 25. maja 2018. Strokovna služba OZS je v sodelovanju z odvetnicama **dr. Natašo Pirc Musar** in **Rosano Lemut Strle** pripravila Smernice v zvezi z izvajanjem Splošne uredbe EU o varstvu podatkov ter jih predložila v potrditev upravnemu odboru zbornice. V razpravi je bil podan predlog, da se besedilo na 2. strani smernic zaradi jasnosti dopolni še z besedilom pod točko b) drugega odstavka 9. člena Splošne uredbe EU o varstvu podatkov.

Sklep: Sprejmejo se Smernice v zvezi z izvajanjem Splošne uredbe EU o varstvu podatkov, z upoštevano pripombo, da se besedilo na 2. strani smernic dopolni z dodatno izjemo pod točko b) drugega odstavka 9. člena Splošne uredbe EU o varstvu podatkov. Smernice se objavijo na spletni strani OZS, o čemer se obvesti vse člane zbornice.

5. Odvetnik ali odvetniška družba v funkciji osebe, pooblaščene za varstvo podatkov po Splošni uredbi o varstvu podatkov (GDPR)

Odvetnica je upravni odbor zaprosila za stališče glede vprašanja, ali lahko odvetnik nastopa v funkciji osebe, pooblaščene za varstvo osebnih podatkov po Splošni uredbi o varstvu podatkov (GDPR). Njihova odvetniška pisarna je namreč v zadnjem času od več strank prejela povpraševanje, ali bi za njih prevzeli funkcijo osebe, pooblaščene za varstvo podatkov.

Splošna uredba o varstvu podatkov v 37. členu določa, da morajo upravljalci in obdelovalci (»zavezanci«) v določenih primerih imenovati osebo, pooblaščeno za varstvo podatkov, oziroma lahko to storijo prostovoljno. GDPR dopušča, da zavezanci za osebo, pooblaščeno za varstvo podatkov, imenujejo osebo, ki ni zaposlena pri zavezancu, ali organizacijo, ki to funkcijo opravlja na podlagi pogodbe o opravljanju storitev. GDPR določa vrsto pogojev, ki jih mora izpolnjevati oseba, pooblaščena za varstvo podatkov, in nalog, ki jih mora le-ta opravljati (37. do 39. člen GDPR).

Za namen razprave in odločitve upravnega odbora je odvetnica opozorila na vprašanje nasprotja interesov. GDPR namreč med drugim določa, da oseba, pooblaščena za varstvo podatkov, lahko opravlja druge naloge in dolžnosti, vendar mora zavezanec zagotoviti, da zaradi katere od teh nalog in dolžnosti ne pride do nasprotja interesov. Delovna skupina za varstvo podatkov iz 29. člena GDPR (WP 29) je v zvezi s tem izdala Smernice o osebah, pooblaščenih za varstvo podatkov, v katerih je med drugim zapisala: *»Čeprav imajo lahko osebe, pooblaščene za varstvo podatkov, tudi druge funkcije, se jim lahko druge naloge in dolžnosti zaupajo le, če ne povzročajo nasprotij interesov,«* ter dodala: *»Nasprotje interesov lahko poleg tega nastopi denimo v primeru, če je zunanja oseba, pooblaščena za varstvo podatkov, zaprošena, da upravljalca ali obdelovalca v zadevah, povezanih z varstvom podatkov, zastopa pred sodišči.«*

Poleg tega četrti odstavek 38. člena GDPR določa, da lahko posamezniki, na katere se nanašajo osebni podatki, z osebo, pooblaščeno za varstvo podatkov, vzpostavijo stik glede vseh vprašanj, povezanih z obdelavo njihovih osebnih podatkov in z uresničevanjem njihovih pravic na podlagi te uredbe. V praksi bi lahko prišlo

do situacije, da bi posameznik, ki je stranka odvetnika ali odvetniške družbe, na zavezanca oziroma njegovo osebo, pooblaščeno za varstvo podatkov, ki je ta isti odvetnik ali odvetniška družba, naslovil vprašanje ali zahtevo glede obdelovanja njegovih osebnih podatkov. V takem primeru bi lahko nastal konflikt interesov, saj bi bil odvetnik oziroma odvetniška družba dejansko udeležen(a) tako na strani zavezanca kot na strani posameznika (sicer ne nujno v isti zadevi). Po razpravi o možnih situacijah, v katerih bi lahko prišlo do konflikta interesov, in o nalogah ter dolžnostih osebe, pooblaščene za varstvo podatkov, je bil sprejet naslednji sklep.

Sklep: Po mnenju upravnega odbora odvetnik ali odvetniška družba lahko nastopa v funkciji osebe, pooblaščene za varstvo osebnih podatkov po Splošni uredbi o varstvu podatkov, ob čemer mora ves čas paziti, da ne pride do konflikta interesov.

6. Odmera stroškov odvetnika pri zastopanju po uradni dolžnosti

Odvetniška pisarna je OZS opozorila na protizakonito prakso Okrožnega sodišča v Ljubljani pri odmeri stroškov za zastopanje v kazenskem postopku po uradni dolžnosti. Odvetniški pisarni je zadevni strošek nastal kot sodna taksa za kopiranje listin v spisu, fotokopij pa ni mogoče dobiti od nikogar drugega, temveč samo od sodišča, ki kopiranje ovrednoti kot sodno takso. Sodišče je odločilo, da se za 321 fotokopij sodnega spisa, za katere je fotokopirnica Okrožnega sodišča v Ljubljani zaračunala 64,21 evra, odvetniška pisarna pa je navedeni znesek v celoti poravnala, prizna zgolj 42,21 evra. S tem je bilo sodišče obogateno za 21,99 evra, ki jih je plačala odvetniška pisarna, čeprav 7. točka prvega odstavka 92. člena Zakona o kazenskem postopku (ZKP) določa, da zagovorniku pripada tudi povračilo za potrebne izdatke.

Sodišče svojo odločitev sicer utemeljuje s tarifno številko 6000 Zakona o odvetniški tarifi (ZOdvT), kar pa je napačno, saj navedeno pravno določilo ne ureja situacije, ko je odvetniku naloženo plačilo sodne takse. Zadevna tarifna številka je uporabljiva, ko se odvetnik po pooblastilu odloči, da bo nekatere dokumente (stranke ali pa za stranko) kopiral. Takrat odvetnik sam izbere ponudnika storitve, kar pa v prej opisanem primeru ni bilo mogoče.

Praksa Okrožnega sodišča v Ljubljani je nevzdržna in protizakonita ter ima hude posledice za osebe, ki jih odvetniki zastopajo na podlagi sklepa o postavitvi zagovornika po uradni dolžnosti. Odvetniška pisarna je zoper sklep sodišča podala pritožbo, vendar jo je pritožni organ kot neutemeljeno zavrnil, zato pisarna zbornico naproša, da v okviru svojih pristojnosti o zadevi obvesti vse deležnike, katerih skrb in dolžnost je prepovedati in preprečiti tako početje Okrožnega sodišča v Ljubljani.

V zvezi s problematiko stroškov fotokopij spisnih listin v zadevah brezplačne pravne pomoči in zastopanja *ex offo* je predsednik zbornice navzočim pojasnil, da z Ministrstvom za pravosodje ter predstavniki Vrhovnega in Okrožnega sodišča v Ljubljani že od jeseni 2017 potekajo pogovori o možnih rešitvah. Ministrstvo za pravosodje je tako 2. februarja 2018 zbornici, Vrhovnemu in Okrožnemu sodišču v Ljubljani posredovalo predlog konkretnih rešitev. OZS je 21. februarja 2018 podala svoje stališče v zvezi s predlaganimi rešitvami in dodatne predloge, sodišči pa se na predlog ministrstva še nista odzvali. Ministrstvo za pravosodje ju je zato 5. aprila 2018 ponovno pozvalo k posredovanju stališča.

Sklep: OZS bo z zadevo seznanila Vrhovno sodišče in Ministrstvo za pravosodje ter zahtevala pospešitev obravnavanja problematike stroškov fotokopij spisnih lastnin v zadevah *ex offo* in brezplačne pravne pomoči. Odvetniška pisarna naj v zvezi s konkretno zadevo uporabi razpoložljiva pravna sredstva.

Obvezna razlaga in pojasnilo Odvetniške tarife

1. Pojasnilo o uporabi 3. točke tarifne številke 34 in 1. točke tarifne številke 36 Odvetniške tarife

Upravni odbor OZS je na seji **15. marca 2018** sprejel pojasnilo k 3. točki tarifne številke 34 in k 1. točki tarifne številke 36 Odvetniške tarife (Ur. l. RS, št. 2/15):

»Akt o oblikovanju etažne lastnine se obračuna po 3. točki tar. št. 34 Odvetniške tarife, upoštevajoč vrednost predmeta, ne glede na to, koliko posameznih enot je določenih v takšnem aktu. Vpis etažne lastnine v zemljiško knjigo se obračuna po 1. točki tar. št. 36 Odvetniške tarife, ne glede na to, koliko enot se vpisuje.«

Pripravila: **Jana Huč Uršič,** strokovna sodelavka OZS

ODVETNIŠKA ŠALA

V *Daily Telegraph* je prispelo pismo, v katerem pisec sporoča:
»Zame je skoraj tragično, če mi začne skozi podplat puščati star, vendar udoben čevelj.
A prijatelj mi je zaupal, da je lahko še mesece nosil take ponošene čevlje, če jih je znotraj podložil z odvetnikovimi pismi. Odkril je namreč, da odvetnikova pisma povsem zadoščajo namenu, saj si samo odvetniki lahko privoščijo papir najboljše kakovosti.
V teh nepapirnih časih navaden kopirni papir pač ne pride v poštev.
Pa še nekaj je. Precej zadovoljstva lahko občutiš, ko pri vsakem vlažnem koraku stopiš odvetniku na vrat.«

Pripravil: **Stanislav Fortuna**

Dne 13. marca 2018 so pred predsednikom Odvetniške zbornice Slovenije prisegli:

Jana Kržišnik
odobren vpis: 13. marec 2018
sedež: Spodnji trg 4,
4220 Škofja Loka
(zaposlena pri odvetniku
Danielu Veharju)

Nastja Merlak
odobren vpis: 13. marec 2018
sedež: Tavčarjeva 6,
1000 Ljubljana
(zaposlen v Odvetniški pisarni
Jadek & Pensa d.n.o.-o.p.)

Tatjana Svažič
odobren vpis: 13. marec 2018
sedež: Dunajska cesta 159,
1000 Ljubljana
(zaposlena v Odvetniški pisarni
Blaž Pate d.o.o.)

Nadja Tavčar
odobren vpis: 13. marec 2018
sedež: Nazorjeva ulica 3,
4000 Kranj
(zaposlena v Odvetniški pisarni
Jereb d.o.o.)

Žiga Cimerman
odobren vpis: 13. marec 2018
sedež: Kersnikova ulica 7,
1000 Ljubljana
(zaposlen pri odvetnici mag.
Pavli Sladič-Zemljak)

Gregor Golob
odobren vpis: 13. marec 2018
sedež: Tavčarjeva 6,
1000 Ljubljana
(zaposlen v Odvetniški pisarni
Jadek & Pensa d.n.o.-o.p.)

Klemen Kunaver
odobren vpis: 13. marec 2018
sedež: Kersnikova ulica 7,
1000 Ljubljana
(zaposlen pri odvetniku dr.
Jorgu Sladiču)

Dne 24. aprila 2018 so pred predsednikom Odvetniške zbornice Slovenije prisegli:

Uršula Habe
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Tivolska cesta 38,
1000 Ljubljana
(zaposlena pri odvetnici Mirjani
Kranjčević)

Tina Heferle
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Gorenjska cesta 24,
4240 Radovljica
(zaposlena v Odvetniški družbi
Novak, d.o.o., o.p.)

dr. Urška Kežmah
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Titova cesta 2a,
2000 Maribor

Dragica Kotnik
odobren vpis: 3. maj 2018
sedež: Šmarška cesta 5,
6000 Koper

Metka Lavrenčič Lozej
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Mirce 20,
5270 Ajdovščina
(zaposlena pri odvetnici
Martini Cupin)

Ika Leban
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Ulica Tolminskih
puntarjev 4,
5000 Nova Gorica
(zaposlena v Odvetniški pisarni
Čehovin & Cvijanović, d.o.o.)

Nina Anin Naglav
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Smrekarjeva ulica 3,
6310 Izola
(zaposlena pri odvetnici
Brankici Savić)

dr. Anja Strojin Štampar
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Tavčarjeva 6,
1000 Ljubljana
(zaposlen v Odvetniški pisarni
Jadek & Pensa d.o.o.)

Eva Štimec
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Poljanski nasip 6,
1000 Ljubljana
(zaposlena v Odvetniški družbi
Pantelič in partnerji o.p.,
d.o.o.)

Simon Bokan
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Tyrševa ulica 4,
2000 Maribor

Pavel Djurković
odobren vpis: 1. maj 2018
sedež: Kolodvorska 1,
6000 Koper

Andrej Knehtl
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Ulica škofa Maksimilijana Držečnika 11,
2000 Maribor
(zaposlen pri odvetnici Vesni Gorjup Zupančič)

Aleš Majcenovič
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Glavni trg 19 c,
2000 Maribor

Miha Šlamberger
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Partizanska cesta 3,
2000 Maribor

Alen Vidonja
odobren vpis: 24. april 2018
sedež: Kolodvorska ulica 8,
2310 Slovenska Bistrica

Dne 1. junija 2018 so pred predsednikom Odvetniške zbornice Slovenije prisegli:

Metka Jelinčič Maraž
odobren vpis: 1. junij 2018
sedež: Mednarodni prehod 1,
Vrtojba, 5290 Šempeter pri Gorici

Dušan Mitrović
odobren vpis: 1. junij 2018
sedež: Tivolska cesta 48,
1000 Ljubljana
(zaposlen v Odvetniški družbi Rojs, Peljhan, Prelesnik in partnerji o.p., d.o.o.)

Dne 26. junija 2018 so pred predsednikom Odvetniške zbornice Slovenije prisegli:

Emanuela Borse
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Nazorjeva ulica 3,
4000 Kranj
(zaposlena v Odvetniški pisarni Jereb d.o.o.)

Alenka Erzar Žepič
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Komenskega ulica 12,
1000 Ljubljana
(zaposlena pri odvetniku Jožetu Oberstarju)

Polona Fink Ružič
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Tivolska cesta 48,
1000 Ljubljana
(zaposlen v Odvetniški družbi Rojs, Peljhan, Prelesnik in partnerji o.p., d.o.o.)

Urša Horvat
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Tavčarjeva 6,
1000 Ljubljana
(zaposlena v Odvetniški pisarni Jadek & Pensa d.o.o.)

Dajana Janjatović Savić
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Trg republike 3,
1000 Ljubljana
(zaposlena pri odvetniku Marku Roglu)

Tatjana Petrović
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Tavčarjeva 21,
4000 Kranj
(zaposlena v Odvetniški pisarni Šlibar Mulej d.o.o.)

Tatjana Ritoša Oblak
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Kolodvorska cesta 1, 6000 Koper
(zaposlena pri odvetniku Janezu Starmanu)

Vid Cepič
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Tržaška cesta 216a, 1000 Ljubljana
(zaposlen v Odvetniški družbi Krapenc in odvetniki, o.p., d.o.o.)

Marko Kuliš
odobren vpis: 22. junij 2018
sedež: Dunajska 116, 1000 Ljubljana

Aljoša Markovič
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Dunajska cesta 129, 1000 Ljubljana
(zaposlen v Odvetniški pisarni Filipović, o.p., d.o.o.)

Anže Ozimek
odobren vpis: 3. september 2018
sedež: Hacquetova 8, 1000 Ljubljana

Tomaž Pulko
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Komenskega ulica 4, 1000 Ljubljana
(zaposlen v Odvetniški družbi Mramor, Sorta & Holec, o.p., d.o.o.)

Nejc Ukmar
odobren vpis: 21. junij 2018
sedež: Partizanska cesta 64, 6210 Sežana

Jure Zalaznik
odobren vpis: 1. september 2018
sedež: Pleteršnikova 32, 1000 Ljubljana

Napotniki avtorjem Odvetnika

1. Prispevki naj bodo jedrnati. Obseg naj ne bo večji od 25.000 znakov s presledki in opombami. Za daljše prispevke se je treba dogovoriti z odgovornim urednikom. Če želi avtor v prispevku objaviti fotografijo, mora biti prispevek primerno krajši, in sicer za 1.000 znakov s presledki za vsako fotografijo.
2. Fotografija avtorja ob prispevku ni nujna, vendar pa je zaželena. Avtor lahko – če fotografije v uredništvu še nimamo – pošlje svojo fotografijo v digitalni obliki odgovornemu uredniku po elektronski pošti ali v fizični obliki na naslov revije Odvetnik (v tem primeru jo skeniramo in vrnemo).
3. Popolni bibliografski podatki obsegajo:
   - **pri knjigah**: priimek in prva črka imena pisca, naslov knjige, morebitnega prevajalca in praviloma založbo ter kraj in leto izdaje.
     Primer: Novak, J.: Pravna sredstva v ZP-1. Druga izdaja, prevod Mitje Anglista, Pravna založba, Ljubljana 2008.
   - **pri zbirkah člankov in poglavjih v knjigah**: poleg pisca članka in naslova ter strani obsega citiranega članka oziroma poglavja tudi naslov zbirke oziroma knjige ter imena in priimki avtorjev oziroma morebitnih redaktorjev, z označbo, če gre za redaktorje oziroma urednike (ur.).
     Primer: Novak, J.: Pravna sredstva v ZP-1, v: Kovač, D., Kocmut, L., in Golob, M.: Inflacija prekrškov. Pravna založba, Ljubljana 2008, str. 40–80.
   - **pri člankih iz revij**: priimek in prva črka imena pisca, naslov članka in naslov revije z navedbo letnika, leta izdaje in številke ter strani navedenega članka.
     Primer: Novak, J.: Pravna sredstva v ZP-1, v: Pravnik, 125 (2008) 5-8, str. 202–233; številke pomenijo: letnik 125 (leto izdaje 2008), številka revije 5–8.

OZS
Odvetniška zbornica Slovenije
1868 150 2018

Odvetniška zbornica Slovenije, Pražakova 8, 1000 Ljubljana
e-pošta odgovornega urednika: andrej.razdrih@siol.net

Petja Plauštajner
odvetnica v Ljubljani

Seji odbora PECO in odbora za deontologijo

Prva plenarna seja Sveta evropskih odvetniških zbornice (CCBE) v letošnjem letu, ki so jo dan prej spremljale seje številnih odborov, je sredi maja potekala v slikoviti in zgodovinsko bogati češki prestolnici, v Pragi. S kolegico Klavdijo Kerin sva se dan pred plenarno sejo udeležili sej dveh odborov CCBE – odbora PECO in odbora za deontologijo.

Slovenija je članica odbora PECO že od leta 1995. Odbor je bil ustanovljen z namenom promoviranja pravne države (angl. *rule of law*) v državah srednje in vzhodne Evrope. Promocija se izvaja z organiziranjem različnih seminarjev, odbor pa pri uveljavljanju načel pravne države svojim članicam pomaga s svetovanjem in pisanjem ustreznih podpornih dopisov za državne organe, s katerimi opozori na pomen ureditve posameznega instituta v pravnem redu države. Članice odbora PECO so polnopravne članice CCBE, pridružene članice CCBE (Črna gora, Srbija, Turčija), članice opazovalke ter Belorusija in Azerbajdžan. Po tem, ko je odbor PECO nazadnje zasedal novembra 2017, je bila seja v Pragi letošnja prva seja tega odbora, na dnevnem redu pa je bilo šest vsebinsko obsežnih točk.

Uvodni del seje je bil namenjen diskusiji o prihodnjem delovanju odbora PECO, zlasti glede vprašanja, ali naj se delo odbora geografsko širi ter kje naj bodo geografske meje delovanja odbora. Slovenska delegacija glede tega vprašanja zagovarja stališče, da se meje delovanja odbora PECO ne bi smele širiti zunaj meja evropskega kontinenta, torej v srednje azijske države.

Seja se je nato nadaljevala s poročili o stanju v posameznih državah – v Moldaviji, Armeniji, Azerbajdžanu in Ukrajini. Moldavija naj bi izvajala številne reforme na različnih področjih, tudi v pravosodju. Reforme so nujne, vprašanje pa je, ali bodo lahko vplivale na zmanjšanje politično motiviranih procesov proti številnim odvetnikom, ki so se v bližnji in daljni preteklosti zgodili v Moldaviji.

V septembru 2017 je bila v Armeniji izvedena misija, v katero so bili vključeni pravniki, nevladni aktivisti, novinarji in tudi predstavniki domače odvetniške zbornice (Chamber of Advocates). Misijo sta organizirala International Partnership for Human Rights (IPHR) in Civic Solidarity Platform (CSP) z namenom raziskati dejstva v procesu *Sasna Tsrer*. Ugotovitve niso prav nič presenetljive in so pogoste v primerljivih državah. V omenjenem sodnem postopku so bila kršena temeljna načela poštenega sojenja (angl. *fair trial*), odvetnikom ni bilo omogočeno, da bi lahko svoje delo opravili v skladu s stroko, kar pomeni, da so jim je bili onemogočeni stiki s strankami v predkazenskem postopku, postopek je bil voden izrazito diskriminatorno, odvetniki niso mogli dajati ustnih pripomb med vodenjem postopka. Nekateri od odvetnikov so poročali o grožnjah in izsiljevanju. O situaciji v Armeniji se zaradi odsotnosti predstavnika Armenije ni posebej razpravljalo.

Tako za azerbajdžanske kot tudi za vse preostale odvetnike je pomembna sodba Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) v zadevi *Hajibeyli in Aliyev proti Azerbajdžanu*. Aliyev je znan azerbajdžanski odvetnik, borec in zastopnik človekovih pravic, ki je bil tudi dlje časa v zaporu, kar pa ni bilo vprašanje postopka pred ESČP, temveč je bila to zavrnitev njegovega vpisa v odvetniško zbornico po tem, ko je le-ta prevzela od ministrstva vpise odvetnikov v imenik. ESČP je ugotovilo, da je bil v postopkih kršen 10. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP) in da Azerbajdžan ni izpolnil svojih obveznosti po 34. členu EKPČ.

Kolegi iz Ukrajine so se CCBE in odboru PECO zahvalili za podporo ter prosili, da bi aktivnosti odbora PECO nekaj časa mirovale, saj bo zbornica prek poslancev skušala lobirati za podporo zborničnemu zakonu o odvetništvu.

Na kratko smo se seznanili z aktivnostmi Evropske komisije v zvezi z novim »paketom« za nadaljnjo širitev Evropske unije. Zbornicam iz držav, ki so vključene v pogajanja, je bilo svetovano, naj se udeležujejo sej komisije, saj imajo tako možnost, da izrazijo svoje želje. To sicer lahko stori tudi predstavnik CCBE, vendar le, če je z željami in problemi odvetnikov v posamezni državi tudi seznanjen.

Podpredsednica odbora **Marija Slazak** se je januarja 2018 udeležila konference, ki jo je organiziral Svet Evrope. Na konferenci so bili prisotni tudi kolegi iz srednjeazijskih in vzhodnoevropskih držav, ki so opozarjali na položaj odvetništva oziroma na probleme, s katerimi se soočajo, ob tem pa so prosili, da se o tem ne piše zapisnik, saj se bojijo morebitnih političnih pritiskov.

Seja odbora za deontologijo

V popoldanskem času sva se s kolegico Klavdijo Kerin udeležili še seje odbora za deontologijo, v katerega slovenska delegacija sicer ni včlanjena, a kljub temu lahko spremlja njegove seje. Odbor je obravnaval vprašanje, kako ravnati s prošnjami za razlago deontoloških pravil oziroma načel, ki jih CCBE prejema. Posamezniki, odvetniki in tudi odvetniške zbornice ter pravniška združenja na CCBE naslavljajo različna deontološka vprašanja. Nekatera med njimi se nanašajo tudi na interpretacijo Kodeksa poklicne etike in Modelnega kodeksa CCBE. Odbor za deontologijo je predlagal, da CCBE odgovarja le na tista

vprašanja, ki se nanašajo na interpretacijo omenjenih predpisov, in da se ta predlog na plenarni seji odobri. Prošnjo za interpretacijo bo najprej obravnaval odbor, o nadaljnjem postopku z razlago, ki jo bo sprejel odbor, pa bo odločalo predsedstvo oziroma sekretariat, ki lahko posamezno razlago naslovi za odobritev na Stalni odbor ali na plenarno sejo, odvisno od pomena razlage. Sprejete razlage bodo objavljene na spletnih straneh CCBE, in sicer na spletnih straneh posameznih odborov.

V okviru vprašanj, povezanih s kodeksom oziroma etiko, se je odbor ukvarjal tudi z vplivom sodobnih tehnologij in umetne inteligence na odvetnikovo delo ter na deontološke dileme. Zavzel je stališče, da se mora odvetnik zavedati ne le prednosti sodobnih tehnologij, ampak tudi tveganj, ki jih sodobne tehnologije ter umetna inteligenca prinašajo.

Odbor je obravnaval še problematiko varovanja t. i. »žvižgačev« (angl. *whistleblowers*). Gre za osebe, ki se pri svojem delu, bodisi v zasebnem bodisi v javnem sektorju, seznanijo z informacijami o kršitvah pravnega reda EU in na ugotovljene kršitve pravnega reda ali človekovih pravic opozarjajo. Nedavne afere, kot so LuxLeaks, Panama Papers, Dieselgate in Cambridge Analytica, so pokazale, da tudi osebe, ki kršitve razkrijejo, potrebujejo ustrezno dodatno pomoč, saj z razkritjem informacij oziroma napak bistveno ogrozijo svojo kariero, lahko tudi preživetje. To problematiko bo uredila direktiva, njeno besedilo pa je še v povojih in bo obravnavano na prihodnjih sejah.

Klavdija Kerin
odvetnica v Krškem

Plenarna seja CCBE v Pragi

Prva letošnja plenarna seja Svet evropskih odvetniških zbornic (CCBE), ki sem se je udeležila s kolegoma mag. Romanom Završkom in Petjo Plaušajner, je potekala 18. maja 2018 v čudoviti Pragi. Uvodne govore, s katerimi se je seja začela, so predstavili poslanec Evropskega parlamenta, predsednik odbora za pravne zadeve Pavel Svoboda, predsednik mednarodne odvetniške zbornice (IBA) Martin Šolc, generalni pravobranilec na Sodišču EU Michal Bobek in predsednik mednarodne organizacije mladih pravnikov (AIJA) Wiebe De Vries.

Wiebe De Vries je med drugim spregovoril o sedanji strukturi odvetniškega poklica (piramidni sistem), o organizaciji odvetniških pisarn ter tudi o možnosti povezovanja odvetniških pisarn in svetovalnih družb. Zelo zanimiv je bil tudi nagovor Martina Šolca, ki se je dotaknil poklica odvetnika v prihodnosti in vprašanj, kako informacijska tehnologija vpliva na naše delo. Tehnologija namreč spreminja percepcijo načela zaupnosti, in sicer predvsem v smislu t. i. »kraje podatkov« prek telefonov, e-pošte ipd., zato se pojavlja vprašanje, ali bomo dovolili, da aparature »uporabljajo« pravo, ter kako bomo zagotavljali spoštovanje etičnih pravil. Šolc je prepričan, da bi se zbornice morale bolj vključevati v politiko, predvsem v smislu vplivanja na sprejemanje zakonov oziroma vplivanja na njihovo vsebino.

Vzorčni kodeks

Odbor za vodenje t. i. Vzorčnega kodeksa je pred kratkim končal svoje delo (člen o pristojbinah). Na sestanku v Vilni 22. marca so se člani odbora odločili, da preložijo glasovanje o tem osnutku, dokler podskupina *Online Platforms* ne konča dela s priporočili v zvezi s spletnimi platformami oziroma dokler se ne zagotovi medsebojna usklajenost vseh besedil CCBE. Delegacije bi morale upoštevati, da osnutek člena o pristojbinah vključuje deveti odstavek o *pactum de quota litis*. Odbor se zaveda sporne narave tega vprašanja, zato je kompromis – že omenjeni deveti odstavek osnutka člena o pristojbinah – rezultat dolgotrajnih razprav. Ta prinaša pomembno spremembo z uvedbo izjeme, ki bi omogočila *pactum de quota litis*, če stranka ne bo mogla dobiti pravne pomoči. Odvetnik mora odločiti o položaju stranke, tj. ali stranka ne more dobiti pravne pomoči brez sporazuma o pristojbini za uspeh. Po mnenju odbora odločitev, ki ne bi urejala vprašanja *pactum de quota litis*, dolgoročno ne bi bila ustrezna. V zvezi s tem je treba upoštevati nezavezujočo naravo vzorca kodeksa ravnanja, kar pomeni, da zbornic in pravnih združenj ne zavezuje k spremembi njihovih nacionalnih kodeksov, vendar se ga v prihodnosti lahko uporabi kot vir ali priporočilo.
Odbor je že začel z delom pri naslednjem modelu o odnosih s strankami, vendar vsebina še ni bila sprejeta.

Evropska konvencija o odvetniškem poklicu

Parlamentarna skupščina Sveta Evrope (PACE) je 24. januarja 2018 sprejela priporočilo, ki Odbor ministrov Sveta Evrope poziva, naj pripravi in sprejme evropsko

konvencijo o odvetniškem poklicu. Proces oblikovanja konvencije se bo začel šele po glasovanju Odbora ministrov, ki naj bi bilo v prvem četrtletju 2019. CCBE je članom PACE, ki so glasovali za to konvencijo, poslal dopis, se jim zahvalil in jih prosil, naj zagotovijo, da se vprašanje obravnava kot prednostna naloga na vsakem sestanku med PACE in Odborom ministrov Sveta Evrope. Poleg tega se je CCBE obrnil tudi na druge pomembne akterje na ravni Sveta Evrope, na generalnega sekretarja, novega komisarja za človekove pravice in predsednika konference mednarodnih nevladnih organizacij. Ključnega pomena je, da nacionalne odvetniške zbornice in pravna združenja svojim ministrstvom za pravosodje in ministrom za zunanje zadeve predstavijo pomembnost te konvencije ter jih hkrati prepričajo, da je omenjeno konvencijo treba pripraviti.

Mag. Roman Završek, Klavdija Kerin in Petja Plaušajner.

Projekt Lesvos

Poročilo o migracijah kaže, da je velik delež migrantov otrok, mladoletnikov, pri čemer so številni med njimi brez nadzora odraslih oseb. S to problematiko se je ukvarjalo približno 121 odvetnikov, ki so v okviru projekta Lesvos opravili 124.600 ur prostovoljnega dela.

Nova pravila o pravu družb

Evropska komisija je 25. aprila 2018 v okviru svojega paketa za podjetja predlagala nova pravila o pravu družb, posodobila je zakonodajni okvir za evropska podjetja in spodbudila potencial za rast evropskih podjetij z digitalizacijo procesa ustanavljanja in vodenja podjetja. Namen predloga je tudi ta, da se podjetjem olajša združitev, delitev ali t. i. premikanje znotraj enotnega trga. Nova pravila bodo prav tako zagotovila, da bodo pravice delavcev dobro zavarovane in da se prepreči socialni damping ter izogibanje davkom in druge oblike zlorab.

Zdaj je na mizi predlog, ki spreminja Direktivo 2017/1132 o nekaterih vidikih prava družb, in sicer glede uporabe digitalnih orodij in procesov v pravu družb ter glede čezmejne pretvorbe, združitve in delitve.

Negativni rezultat

S finančnega vidika je CCBE leto 2017 zaključil z negativnim rezultatom v višini 102.329,07 evra, leto 2016 pa pozitivno, in sicer s 133.609,27 evra. Negativni rezultat je predvsem posledica odločitve, sprejete na plenarni seji v novembru 2017, da se posojilo fundaciji ELF v višini 150.000 evrov spremeni v darilo.

Novi dogovori za potrošnike

Evropska komisija je 11. aprila 2018 uvedla sveženj Novi dogovor za potrošnike, ki je sestavljen iz dveh predlogov direktiv in poročila o krepitvi varstva potrošnikov. CCBE pozdravlja prizadevanja Komisije za to, da bi lahko evropski potrošniki s pomočjo države v celoti izkoristili svoje pravice, v smislu boljše uveljavitve že veljavnih pravic ter s posodobitvijo sistemov odškodnin. S tem dokumentom želi CCBE podati svoje prvotne pripombe k predlogu Komisije o direktivi o reprezentativnih ukrepih za zaščito skupnih interesov potrošnikov in o razveljavitvi Direktive 2009/22/ES. Glavno vprašanje, ki ga želi CCBE na tej stopnji rešiti, je povezano z možnostjo, ki jo sedanji predlog ohranja in po kateri reprezentativne ukrepe, namenjene zaščiti skupinskih interesov potrošnikov, izvajajo samo kvalificirani subjekti.

Mediacija za odvetnike

Seznanjeni smo bili tudi z napredkom pri sprejemanju smernic v zvezi z mediacijo za odvetnike. Odvetniki imajo v procesih posredovanja v konfliktnih situacijah zagotovo pomembno vlogo in lahko zelo vplivajo na to, kako se konfliktne situacije dejansko obravnavajo. Zato je izredno pomembno, da lahko odvetniki dokažejo globoko zavedanje konfliktov in obvladovanje ustreznih tehnik, ki so potrebne za učinkovito podporo strankam pri vseh vrstah postopkov reševanja sporov, torej tako pri sodnih kot pri prijateljskih sporih ter tudi v postopkih mediacije.

Sporazumi o prosti trgovini

Trije predstavniki Evropske komisije so se 3. maja letos udeležili sestanka odbora CCBE *International Legal Services* (ILS), ki je bil namenjen predvsem poročanju Komisije o sporazumih o prosti trgovini. Projektna skupina, imenovana Evropski storitveni forum (ESF) Brexit, je lobistična skupina predstavnikov iz Evrope (storitveni sektor), ki spodbuja liberalizacijo mednarodne trgovine s storitvami. CCBE je član ESF že vrsto let. Na nedavnem zasedanju Odbora za politiko na področju ESF je potekala razprava o ukrepih ESF v EU; naloga ESF bo določiti stopnjo odprtosti, dodeljeno Združenemu kraljestvu kot članu enotnega trga EU.

Odbor ILS je o tem vprašanju že razpravljal na sestanku 3. maja in mnenja glede vpletenosti CCBE so različna. Nekateri člani štejejo prisotnost predstavnikov CCBE v projektni skupini ESF za dragoceno, medtem ko je po mnenju drugih članov ILS najbolje, da ne sodelujejo.

Maja Vrhunc
univ. diplomirana pravnica, psihoterapevtka in refleksoterapevtka

Možgani so vrt

»Možgani so podobni začaranim statvam, na katerih milijoni švigajočih tkalskih čolničkov tkejo razkrajajoče se vzorce, vselej smiselne, vendar nikoli trajne, nekakšno spreminjasto harmonijo vzorcev. Podoba je taka, kakor da bi rimska cesta zaplesala neki kozmičen ples.«
Sherrington

Ko človek bolje spoznava in ga začne zanimati delovanje lastnih možganov, ga lahko navda občutek prave grške tragedije – nekje iz ozadja vedno preži element samoprecenjevanja vpletenih. Kakšen pogum imamo ljudje, da raziskujemo nekaj tako kompleksnega in tako – no – nerazumljivega. Kakšno samozavest mora imeti človek, da prepričljivo govori o tistih stvareh, ki jih poznamo, zavedajoč se vse naše nevednosti.
Pa vseeno – pogum velja …

Kako delujejo možgani?

Čeprav na to vprašanje povsem zadovoljivo ne odgovorijo niti tisoči knjig, ki jih pišejo nevroznanstveniki z desetletji raziskovalnega dela, lahko poskusimo z najpreprostejšim možnim odgovorom zajeti bistvo: možgani so najbolj zapleten del živčnega sistema, ki sprejema informacije o dražljajih iz zunanjega okolja in iz notranjosti telesa ter narekuje in usmerja naše odzive nanje. Na podlagi stalno prihajajočih informacij možgani pomnijo, se učijo in oblikujejo našo predstavo o sebi, o zunanjem svetu in o odnosu med nami in okoljem. Na podlagi istih informacij vodijo in usmerjajo naše odzive na dražljaje, od takojšnjih reakcij na nevarne ali neprijetne dražljaje do sprememb vedenja skladno z dolgoročnim načrtom, denimo ko vse leto varčujemo, da si lahko privoščimo počitnice.
Možgani so – tako kot preostali organi v telesu – sestavljeni iz celic, med katerimi so najpomembnejši nevroni, čeprav jih po številu prekašajo druge, pomožne celice v živčnem tkivu, t. i. celice glije. Po obliki in funkciji so tako nevroni kot celice glije raznoliki, ključna skupna značilnost vseh nevronov pa je, da se povezujejo v zapletena mrežja, po katerih se informacije prenašajo delno v obliki električnih impulzov (vzdolž posameznih nevronov) in delno prek kemijskih signalov, t. i. živčnih prenašalcev (v stikih med posameznimi nevroni, ki jih imenujemo sinapse).
Če ostanemo pri tezi, da so možgani vrt, se moramo dotakniti nekaterih izhodišč v zvezi s tem, kako lahko s svojim načinom prebivanja in premišljevanja vplivamo na naše možgane.

Možganski ritmi

Velikokrat nas ne zanima, kako se obnašajo posamezni nevroni, ampak kaj lahko razberemo iz delovanja velikega števila nevronov različnih delov možganske skorje. Skupno delovanje velikega števila nevronov lahko primerjamo s proučevanjem gozda ali dela gozda v nasprotju s proučevanjem posameznih dreves.
Hitri električni ritmi nevronov v možganski skorji so povezani z vrsto zanimivih stanj in vedenj. Povezujemo jih z različnimi deli spanca, s stopnjo aktivnosti, s pozornostjo. Merimo jih z EEG-jem (elektroencefalogramom), s katerim merimo skupno aktivnost velikega števila nevronov možganske skorje. So kot dirigent, ki narekuje, kako naj igra ves orkester. To delovanje je podobno ploskanju. Na začetku vsak ploska sam zase, a čez čas vsi v koncertni dvorani ploskajo v istem ritmu, brez kakršnegakoli »koncertnega mojstra«, ki bi narekoval ritem. Skupno ploskanje nastane zato, ker ljudje gledajo in poslušajo drug drugega, skratka med seboj komunicirajo. Tudi nevroni v svojem delovanju med seboj komunicirajo in se zato lahko povezujejo v sinhrone enote. Brez te lastnosti bi človeško telo delovalo zelo kaotično.

Možgani potrebujejo energijo

Možgani odrasle osebe sestavljajo dva odstotka telesne teže in porabijo 20 odstotkov telesne energije. Nevroni potrebujejo energijo v stanju pripravljenosti ali pri delovanju, kot je pošiljanje sporočil prek sistema kemičnih (živčni prinašalci) in električnih impulzov, ki potujejo po celičnem vlaknu in zato potrebujejo električno napetost.

Energija za možgansko elektriko izhaja iz:
– hrane, ki jo pojemo,
– iz kisika, ki ga vdihnemo,
– iz pijače, ki jo popijemo.

Od vseh hranil, ki jih naše telo potrebuje, možgani porabijo 20 odstotkov glukoze, 35 odstotkov vitaminov in mineralov, 40 odstotkov vode in kar 50 odstotkov maščobe. Hrana za možgane mora biti zato bogata z zdravimi maščobami, vsebovati mora dovolj vitaminov in mineralov ter nekaj ogljikovih hidratov. Žal ne obstaja prav veliko živil, ki bi ustrezala vsem kriterijem, zato moramo več živil kombinirati med sabo.

Možgani potrebujejo pravo vrsto hrane. Poleg prave vrste hrane pa so zelo pomembne okoliščine, v katerih hrano »uživamo«.

Nekaj idej:

- Jejmo bolj izbrane jedi.
- Na novo opredelimo druženje ob hrani.

Prispevek je narejen po predavanju, s katerim je avtorica sodelovala na 19. Odvetniški šoli v Portorožu 14. aprila 2018.

- Jejmo hrano, ki povečuje našo energijo.
- Od mize vstanimo s samo 80 odstotkov polnim želodcem.
- Jejmo čim bolj naravno, brez nasilnih omejitev, vendar s pravo mero.
- Uživajmo beljakovine, da se bomo najedli. Star japonski pregovor pravi, da *»če jemo ribo, nismo nikoli lačni«*.
- Izoblikujmo si dietetiko duha.
- Nikoli ne smemo razdruževati hrane in etike.

Stres in možgani

»Stres« je reakcija organizma na dražljaje iz okolja; vključuje znake obrambe in prilagajanja.
Stres je dogajanje, ki ga pri človeku sproži vsaka sprememba, ki zmoti njegovo notranje ravnovesje. Stres aktivira njegove prilagoditvene moči in spodbudi njegove duševne ter telesne sile in sam po sebi nikakor nima negativnega predznaka. Nanj se vsakdo odziva v vsej svoji duševni, telesni in socialni celosti. Stres bomo torej opredelili kot neskladje med dojemanjem zahtev na eni strani in oceno sposobnosti za obvladovanje zahtev na drugi strani. Razmerje med dojemanjem zahtev in oceno sposobnosti za kljubovanje pritiskom odločilno vpliva na doživljanje stresa – škodljivega ali prijaznega.
Najbolj poenostavljen model za razumevanje je lahko tehtnica, kjer si na eni strani predstavljamo zahteve (Z) in na drugi strani spretnosti (S).
V posodi na eni strani so zahteve, ki jih zaznavamo v okolju, v posodi na drugi strani tehtnice pa so naše sposobnosti, ki jih čutimo v spopadanju z zahtevami. Posodi sta uravnoteženi, kadar verjamemo, da se bomo s svojimi sposobnostmi učinkovito postavili po robu zahtevam.
Žal pa v življenju ne gre vedno vse kot po maslu. Neka nepredvidena situacija lahko nenadoma povzroči neravnovesje med S in Z in jeziček na tehtnici se v trenutku občutneje nagne na eno ali drugo stran. Dokler odkloni niso preveliki, ne občutimo nobene oblike stresa, vendar imamo občutek, da smo prijetno vznemirjeni. Kadar pa jeziček zapusti območje, ki smo ga poimenovali normalno območje, začne prevladovati škodljivi stres.

Njegova stopnja je odvisna od velikosti neravnotežja med zahtevami in sposobnostmi ter ima dva vzroka:
– drugačno dojemanje zahtev,
– drugačno dojemanje sposobnosti za spopadanje s težavami.

Občutje prijaznega stresa prevlada takrat, kadar so sposobnosti za obvladovanje večje od zahtev. Takšno neravnovesje, ki je pravzaprav razširitev normalnega območja stresa, je prijetno in se bistveno razlikuje od neravnovesja, ki ga povzroči občutje pomanjkanja sposobnosti. Prijazni stres nas navda s samozavestjo in prevzame nas umirjenost, uravnovešenost, samozavest, ustvarjalnost, učinkovitost, uspešnost, občutek, da držimo v rokah vse niti, s katerimi bomo zlahka obvladali naloge, izzive in zahteve.
Kadar se zahteve začnejo kopičiti in povzročati bojazen, da jim ne bomo kos, moramo previdno oceniti svoje sposobnosti. Če presodimo, da zahteve presegajo naše sposobnosti za obvladovanje, bo naša tehtnica opazneje zanihala in jeziček se bo ustavil v območju škodljivega stresa. Naštejmo nekaj značilnih preobremenitev, ki lahko porušijo krhko ravnovesje stresa: opravljanje zahtevnih nalog v hudi časovni stiski, prevzemanje zahtevnih zadolžitev in spoprijemanje z nalogami, ki jim nismo kos, napredovanje na delovnem mestu, ki presega naše sposobnosti, nesorazmerje med prejemki in izdatki, zaskrbljenost zaradi morebitne brezposelnosti, sovpadanje težav v zasebnem življenju in na delovnem mestu … Seznam bi lahko dopolnjevali v neskončnost, če pa se lotimo stresa z razumom, lahko hitro prepoznamo okoliščine, ki nas pahnejo v območje nemoči in škodljivega stresa.
Dandanes negativni stres verjetno predstavlja poligon za večino bolezni sodobnega časa. Med zelo moteče spadajo tudi spominske luknje.

Kako si zapomniti več – navodila za uporabo

O spominu bi lahko zapisali veliko pomembnih besed. Je izjemno bogastvo, saj nam omogoča povezovati preteklost s sedanjostjo in prihodnostjo, ter hkrati podlaga naše osebnosti ter občutka sebe. Je vir frustracij, ko se nikakor ne moremo spomniti pomembne informacije, je neusmiljeno prekletstvo, ko bi radi izbrisali ali spremenili napake, ki smo jih zagrešili v preteklosti.
Spomin je gotovo med najbolj proučevanimi duševnimi sposobnostmi. O njem zelo veliko vemo, hkrati pa to znanje uporabljamo mnogo redkeje, kot bi lahko. Že majhni triki nam omogočajo, da si lahko zapomnimo več in za dlje časa, če smo le pripravljeni vložiti malce miselnega napora in dodati svojemu načinu življenja gibanje – že hoja je zelo učinkovita.

Gibanje kot užitek

»Živimo v času, ko je človek zagospodaril naravi, preden se je naučil gospodariti samemu sebi.«

Gibanje je bogato z vsebinami in je veliko več kot mehanična dejavnost ali kakršenkoli dinamizem. Združeno je z globalno razumnostjo telesa in našo osebnostjo, zato lahko rečemo, da je gibanje motiv za zadovoljstvo in užitek. Krepi naš fizični tonus, pa tudi duha in osebnost, in ne more biti drugače, kot da nam prinaša zadovoljstvo in radost, zavedanje in samozavedanje.
Na tem mestu bi morda lahko postal bolj jasen pomen pojma »razumen«, ki ga dodajamo gibanju.
Gibanje je izraz, ki ga pripisujemo lokomotornemu aparatu in zelo empiričnemu razumevanju človeka – potrebi po obstoju.
Gibanje je torej življenjski in bivalen izraz razumnosti in občutka počutiti se dobro in biti živ.
To nam pomaga razumeti, čemu gibanje: za rast, za ohranitev, za odkrivanje, za nabiranje lastnih izkušenj in znanja, za boljše poznavanje samega sebe, drugih, zunanjega sveta. Pa tudi za odhod iz bolezni, za ponovno odkritje prijetnega, za učinkovito telo in budnega duha, ki delujeta celostno in skladno.

In nenazadnje: gibanje je način, kako ohranjamo svoje možgane zdrave, in tudi način, kako jih zdravimo!

Življenje v mestu škodi našim možganom

Sprehod po zelo obljudeni mestni ulici s spremljajočim prometom in reklamnimi napisi negativno vpliva na naše najbolj osnovne kognitivne sposobnosti. Naš um potrebuje naravo.

Mesta so že od nekdaj središča intelektualnega življenja. Nenazadnje so se tudi naši veliki možje, kot so Vega, Prešeren, Cankar in Plečnik, izoblikovali na dunajskih šolah, v mestnem okolju, vendar moramo priznati, da so sodobna mesta zelo nenaravna življenjska okolja. Tako že krajše zadrževanje v gneči zmanjša našo sposobnost samoobvladovanja in pomnjenja, blagodejen pa je lahko že samo pogled na drevored. V današnjem času, ko v razvitem svetu večina prebivalstva (več kot 70 odstotkov) živi v mestih, zanemarjamo moč narave.

Mesto ponuja celo paleto dejavnikov, ki nam neprestano kradejo pozornost. Izogniti se je treba mimoidočim, paziti, kako bomo prečkali cesto, osredotočeni moramo biti na to, kam smo namenjeni in kako bomo tja prišli. Pri tem nam mora naš um neprestano odvračati pozornost od nepomembnih stvari, kot so na primer svetlikajoči se napisi. Prisiljeni smo nadzorovati zaznavanje okolja. Neprestano presojanje tega, kaj je vredno naše pozornosti in kaj ne, utruja naše možgane in je energijsko potratno. Sprehod v parku pa od nas ne zahteva nadzorovanega zaznavanja in tako privarčujemo pri energiji za presojanje.

Mesta očitno razkrivajo šibkosti nekaterih naših najpomembnejših umskih funkcij. Ste se kdaj znašli za volanom svojega avtomobila v prometni konici? Ste že izgubili potrpljenje? Kar nekaj študij namreč gnečo, nenaden hrup in nekatere druge dejavnike urbanega okolja povezuje s povečano agresivnostjo pri ljudeh. Raziskovalec Univerze v Illinoisu **Frances Kuo** je s proučevanjem policijskih poročil o nasilju ugotovil, da je več družinskega nasilja v soseskah, kjer je manj zelenja. Zaradi burnega življenja v mestu težje nadzorujemo svoja čustva.

Verjeli ali ne, urbano okolje pa spodbuja inovativnost. To presenetljivo dejstvo so ugotovili ameriški in nemški znanstveniki v skupni študiji. Z uporabo nekaterih algoritmov so dokazali, da nekateri urbani dejavniki, ki sicer negativno vplivajo na naše umske sposobnosti, kot je na primer gneča, ugodno vplivajo na našo inovativnost. Gonilo te urbane kreativnosti je t. i. »koncentracija socialnih interakcij«.

Sami moramo poiskati način, kako ublažiti psihološko škodo življenja v mestih in hkrati ohraniti vse ugodje bivanja, ki ga nudijo. Nemški pregovor pravi: *»Veselje in zmernost sta najboljša zdravnika.«*

Možgane lahko preoblikujemo

Hipokrat *je že v 5. stoletju pred našim štetjem zapisal: »Ljudje bi se morali zavedati, da iz možganov in samo iz možganov izvirajo užitki, smeh in šale, pa tudi bridkosti, bolečine, bolesti in strahovi. Skozi njih razmišljamo, vidimo, slišimo in razločujemo grdo od lepega, slabo od dobrega in prijetno od neprijetnega.«*

Fiziološka posebnost, ki nam omogoča ohranjanje in razvoj kulture, so svojevrstno razviti človeški možgani. Možgani so kompleksen organ v človeški glavi in edini organ, ki ga ni mogoče zamenjati. Obsegajo približno 100 milijard živčnih celic, ki sestavljajo 3,2 milijona kilometrov »žic« in ustvarjajo »milijon milijard« povezav. Vse skupaj je zapakirano v liter in pol prostornine ter porabi približno toliko energije kot nočna lučka.

Ni dovolj, da smo zadovoljni, mirni ali srečni; svoja občutja moramo tudi opaziti in se jih zavedati. Idejo, ki jo lahko imenujemo »strategija dobrega počutja«, je oblikoval italijanski psihiater **Giovanni Fave** pri delu z depresivnimi pacienti.

Preizkus vrednotenja lastnih občutij je izvedel na svojih študentih. Ponavljal ga je na vsakem od svojih predavanj, kjer so morali študentje svoja doživetja razdeliti na pozitivna in negativna, potem pa jih razčleniti ter natančno opisati. Zanimivo je, koliko zahrbtnosti včasih sproducirajo naši možgani in nam s tem kvarijo trenutke ugodja. Zavedati se moramo, da vsako neugodje za naše telo pomeni stres.

Če svoja negativna občutja ozavestimo, se jih lažje znebimo. S tem preoblikujemo svojo telesno kemijo v ugodno ali vsaj manj neugodno ter seveda posledično blažimo svojo stresno reakcijo.

Zadovoljstvo je kot mozaik sestavljeno iz nešteto drobnih doživetij, ki pa jih je treba tudi doživeti. Zato ne potrebujemo nikakršne ogromne spremembe, vendar mora vsak človek sam ugotoviti, kaj ga osrečuje.

»Ljudi ne vznemirjajo stvari, marveč mnenja, ki si jih o njih ustvarijo.«

Epiktet

Viri:

- **Atkinson, W.**: Znanost diha. DP, založništvo, Mengeš 2009
- **Chopra, D.**: Pomladite se, živite dlje. Učila, založba, Tržič 2003
- **Fengler, J.**: Nudenje pomoči utruja. Temza, Ljubljana 2001
- **Gladwell, M.**: Prebojniki. Mladinska knjiga, Ljubljana 2009
- **Gregs, O.**: Obvladajmo stres. Cankarjeva založba, Ljubljana 1993
- **Kožar, A.**: Premagajmo stres in druge bolezni. Lunik, Ljubljana 1995
- **Loreau, D.**: Umetnost preprostosti. Vale-Novak, Ljubljana 2009
- **Luban-Plozza, B.**: V sožitju s stresom. DZS, Ljubljana 1994
- **Praper, P.**: Razvojna analitična psihoterapija. Inštitut za klinično psihologijo, Ljubljana 1996
- **Schreiber, H.**: Kriza srednjih let. DZS, Ljubljana 1997
- **Kuo, F. E., Sullivan, W. C.**: 2001. Environment and crime in the inner city. Does vegetation reduce crime?, Environment and Behavior, 2001, str. 343–367
- **Bettencourt, L. M. A., Lobo, J., Helbing, D., Kühneret, C., West, G. B.**: Growth, innovation, scaling, and the pace of life in cities. PNAS, 2007, str. 7301–7306
- **Berman, M. G., Jonides, J., Kaplan, S.**: The cognitive benefits of interacting with nature. Psychological Science, 2008, str. 1207–1212

GALA PRAVNIŠKI PLES

21. september 2018

Hotel Kempinski, Portorož

www.GalaPravniskiPles.si

informacije: alenka.zalar@gvzalozba.si • 01 30 91 814

IUS-INFO 30 let

GV ZALOŽBA 60 let

dr. Tjaša Strobelj
odvetnica v Ljubljani

Dostojanstvo med sojenjem

Med 25. decembrom 2016 in 15. februarjem 2018 je v Ljubljani v okviru projekta Krepitev procesnih pravic v kazenskih postopkih: učinkovito uresničevanje pravice do odvetnika/pravne pomoči na podlagi Stockholmskega programa potekalo več različnih posvetovanj o zaščiti ranljivih oseb – obdolžencev v predkazenskem in kazenskem postopku.[1] Zaključni posvet je bil 13. junija 2018 na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani in njegov namen je bil pridobiti mnenja navzočih o priročniku Dostojanstvo med sojenjem, ki je izšel kot rezultat omenjenega projekta. Projekt je sofinancirala Evropska unija, v Sloveniji ga je izvajal Mirovni inštitut.

V raziskavi so sodelovali Inštitut Ludvika Bolcmana za človekove pravice (BIM), Bolgarski Helsinški odbor (BHC), Liga za človekove pravice (ULIGA) na Češkem, Organizacija za duševno zdravje (MHP) v Litvi in že omenjeni Mirovni inštitut v Sloveniji. Projekt je imel dva splošna cilja, in sicer:

1. oceniti izvajanje priporočil Evropske skupnosti v vseh petih državah, opredeliti dobre prakse, vrzeli in pomanjkljivosti vsakega od nacionalnih kazenskih pravosodnih sistemov;
2. izboljšati procesne pravice ranljivih osumljencev prek krepitve zmogljivosti zainteresiranih strokovnih udeležencev v kazenskih postopkih, med katere spadajo zlasti policija, sodniki, tožilci, odvetniki ter zavodsko in zdravstveno osebje.

Raziskava je bila osredotočena na ranljive odrasle osebe s težavami v duševnem zdravju ali v duševnem razvoju, ki zaradi svoje oviranosti kazenskega postopka ne morejo v celoti razumeti in v njem učinkovito sodelovati. Pomembno je omeniti, da imajo osebe, obravnavane v projektu, poleg težav v duševnem zdravju ali v duševnem razvoju še problem z razumevanjem delikta.

Zakon in sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) ne zajemata le pravice do navzočnosti, temveč tudi pravico do poslušanja in pravico spremljanja postopka obravnavanih oseb. Zgolj na podlagi dejstva, da je osumljencu zagotovljeno zastopanje, ni mogoče domnevati, da to izravna omejitve pri učinkoviti udeležbi, ki jo je treba razumeti kot javno udeležbo. Obdolženi (ranljiva skupina) mora dobro razumeti vsak pravni vidik in podrobnosti dokazov. Mora biti sposoben razumeti odvetnika, socialnega delavca, sorodnike in slediti njihovim tolmačenjem. Prav zaradi pomanjkanja sposobnosti teh oseb, da bi kazenski postopek razumele in v njem sodelovale, da ne bi bile prikrajšane za temeljne pravice in ne bi bile žrtve diskriminacije ter slabega ravnanja, je bila opravljena predmetna raziskava. Tudi sam hendikep je bil obravnavan z vidika človekovih pravic. Ljudem z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami je namreč treba zagotoviti popolno ali vsaj učinkovito sodelovanje v družbi. Raziskava je prav tako ugotovila, da se omenjena načela uporabljajo tudi pri osebah z intelektualnimi ovirami. Poudariti je namreč treba, da ni nujno, da okvare nastanejo na vseh intelektualnih področjih človekovega življenja.

Priročnik Dostojanstvo med sojenjem pa ne združuje le strokovnega znanja raziskovalcev, temveč tudi znanje članov nacionalnih svetovalnih skupin, oseb z ovirami, ki so se znašle v kazenskem postopku, in udeležencev nacionalnih strokovnih razprav ter evropskih strokovnih delavnic. Posebna vrednost priročnika je v tem, da temelji na širokem naboru udeležencev iz petih držav, zaradi česar so lahko raziskovalci upoštevali vse vidike, ugotovili sistemske težave ter vključili osebne izkušnje in priporočila oseb s težavami v duševnem zdravju ali razvoju.

Vsi sodelujoči upamo, da bo priročnik dobro izhodišče s praktično vrednostjo in da bo okrepil ozaveščenost o izzivih, s katerimi se srečujejo osebe s težavami v duševnem zdravju ali razvoju, ki so v kazenskem postopku.

Sklepna ugotovitev tako anketirancev kot tudi udeležencev, ki so sodelovali pri izdelavi priročnika, je, da je nujno treba organizirati posvet, na katerem bi ugotovili, katere osebe lahko sledijo kazenskemu postopku in katere ne ter jim je zato treba zagotoviti pomoč zagovornika.

[1] **Strobelj, T.**: Direktiva o pravicah žrtev in projekt IMPAIR, Odvetnik, št. 5 (83) – zima 2017, str. 63.

Šestjezični pravni slovar (14.)

SLOVENSKO	SRBSKO//HRVAŠKO	ANGLEŠKO//~ (ZDA)	NEMŠKO	FRANCOSKO	ITALIJANSKO
izvršba / eksekucija	izvršenje // ovrha	execution	Vollstreckung, f (-, en)	execution, f	esecuzione, f
izvrševanje kazenskih sankcij	izvršavanje krivičnih sankcija	execution of sentence	Strafvollzug, m (s, »e)	régime pénitentiaire, m	esecuzione delle sanzioni penali, f
izvršilni naslov	izvršni naslov // ovršna isprava	writ of execution	Vollstreckungstitel, m (s, -)	titre exécutoire, m / titre paré, m / formule exécutoire, f	titolo esecutivo, m
izvršilni postopek	izvršni postupak // ovršni ~	execution procedure	Vollstreckungsverfahren, n (s, -)	procédure d'exécution, f	processo di esecuzione, m / ~ esecutivo, m
izvršitev kazni	izvršenje kazne	execution of the sentence	Strafvollzug, m (s, »e)	régime pénitentiaire, m	esecuzione della pena, f
izvršitev tuje sodne odločbe / eksekvatura	egzekvatura strane sudske odluke	proceedings to enforce a foreign judgment	Exequatur, n (s, -)	exequatur aux jugement étranger, m	exequatur, m
izvršiti	izvršiti	execute	vollstrecken	exécuter / mettre à l'exécution	eseguire / rendere esecutivo
izvršljiva sodba	izvršna presuda // ovršna ~	enforceable judgment	vollstreckbares Urteil, n (s, e)	jugement exécutoire, m	sentenza esecutiva, f
izvršljivost	izvršivost	enforceability by execution	Vollstreckbarkeit, f (-)	force exécutoire, f	forza esecutiva, f / esecutorietà, f
jamčevalna pogodba / garancijska ~	ugovor o garanciji // ~ o jemstvu	contract of guarantee / ~ of suretyship	Garantievertrag, m (e/s, “e)	contrat de cautionnement, m / ~ de garantie, f	contratto di garanzia, m
jamčiti / porokovati	jemčiti	give security / guarantee	haften / bürgen	se porter garan t/ se rendre garant	rispondere di qcs
jamstvo poroka in plačnika	jemstvo jemca i platiše	deficiency guarantee / secondary ~ / fide-jussor's ~	Ausfallbürgschaft, f (-, en) / Zahlbürgschaft, f (...) / Haftung als Bürge und Zähler, f (-, en)	*fidéjussion, f*	fideiussione, f
jamstvo za napake / garancija ~	jemstvo za mane / garancija	guaranty / warranty	Gewährleistung, f (-, en)	garantie, f	garanzia, f
javna dražba / ~ licitacija	javna licitacija // ~ nadmetanje	open tender / public tender / public auction	öffentliche Auktion, f (-, en) / Bieten auf Grund einer Ausschreibung, n (s, -)	vente aux enchere, f / adjudication publique, f	asta, f / partecipazione all'asta pubblica, f / bando di gara, m
javna listina	javna isprava	deed / official documen t/ certified instrument	öffentliche Urkunde, f (-, en)	titre authentique, m / instrument ~, m / document officiel, m	atto pubblico, m
javna služba	javna služba	civil service // public service	öffentlicher Dienst, m (e/s, e) / Dienstleistungen, fpl	service public, m / fonction publique, f	pubblico servizio, m
javna uprava	javna uprava	public administration // state ~	öffentliche Verwaltung, f (-, en)	administration publique, f	pubblica amministrazione, f
javni razpis	javno nadmetanje	public tender / invitation to tender	öffentliche Ausschreibung, f (-, en) / Verdingung, f (-, en	appel d'offres, m	bando pubblico, m / concorso pubblico, m
javno podjetje	javno preduzeće //~ poduzeće	public utility company / public services enterprise	öffentlicher Dienstleistungsbetrieb, m (s, e) / öffentliches Unternehmen, n (s, -)	entreprise d'utilité publique, m	azienda di servizi, f / impressa pubblica, f
jemanje podkupnine	uzimanje mita	taking of bribes	passive Bestechung, f (-) / Nehmen von Bestechungsgeld, n (s, -)	corruption passive, f	corruzione passiva, f
jemanje talcev	uzimanje taoca	taking of hostages	Geiselnahme, f (-) / erpresserische Entführung, f (-, en)	capture d'otages, f	cattura di ostaggi, f
kakovost	kvalitet // kakvoća	quality	Qualität, f (-, en)	qualité, f	qualità, f
kapitalska družba	kapitalsko društvo	joint-stock company / corporation	Kapitalgesellschaft, f (-, en)	société à capitaux, f	società di capitali, f
kartelna pogodba	kartelni ugovor	cartel agreement (s)	Kartellvertrag, m (e/s, “e)	accord restrictif de concurrence, m	contratto di cartello, m
kataster	katastar	cadastral survey	Grundstücksverzeichniss, n (es, e) / Kataster, m (s, -)	cadastre, m / cadastre parcellaire, m	catasto fondiario, m
katastrska občina	katastarska opština	cadastral zone	Katastralgemeinde, f (-, n)	commune cadastrale, f	comune catastale, m
kazen	kazna	penalty	Strafe, f (-, n)	peine,f/punition, f	pena,f/punizione, f
kazen zapora	kazna zatvora	prison sentence	Gefängnisstrafe, f (-, n)	peine d'emprisonnement, f	pena detentiva, f
kazenska odgovornost	krivična odgovornost	criminal responsibility / penal liability	strafrechtliche Verantwortlichkeit, f (-)	responsabilité penale, f	responsabilità penale, f
kazenska ovadba	krivična prijava	report of a crime / denunciation / complaint of an offence // ... offense	Strafanzeige, f (-, n)	plainte penale, f / *denonciation ~, f*	denuncia, f
kazenska sankcija	krivična sankcija	penal sanction / penalty	Strafsanktion, f (-, en)	sanction pénale, f	sanzione penale, f
kazenska zadeva	krivični predmet // kaznena stvar	criminal case / criminal matter	Strafsache, f (-, n)	affaire penale, f	causa penale, f
kazenski postopek	krivični postupak	criminal proceedings	Strafprozeß, m (sses, sse) / Strafverfahren, n (s, -)	procédure penale, f / ~criminelle, f	procedimento penale, m
kazenski pregon	krivično gonjenje	prosecution / prosecution for criminal offence	Strafverfolgung, f (-, en) / strafrechtliche Verfolgung, f (-, en)	poursuite pénale, f	azione penale, f
Kazenski zakonik	Krivični zakon	criminal code	Strafgesetzbuch, n (s)	Code penal, m / ~ criminel, m	codice penale, m
kazensko procesno pravo	krivično procesno pravo	Code of Criminal Proceedings	Strafprozeßordnung, f (-, en)	procédure criminelle, f / ~ pénale, f	procedura penale, f

Stanislav Fortuna, upokojeni odvetnik iz Ljubljane.
Avtorske pravice pridržane.

Grega Peljhan
odvetnik, managing partner v Odvetniški družbi Rojs, Peljhan, Prelesnik & partnerji, o. p., d. o. o.

Zastavna pravica

V zbirki Sodobno stvarno pravo je pred kratkim izšla knjiga Zastavna pravica, pri kateri so kot avtorji sodelovali dr. Nina Plavšak, prof. dr. Renato Vrenčur, prof. dr. Miha Juhart, doc. dr. Gregor Dugar, dr. Blaž Hrastnik, mag. Damjan Orož, dr. Miha Šlamberger in Miha Verčko. Prepričan sem, da je knjiga obvezno branje za vse, ki se kakorkoli ukvarjajo (tudi) z zavarovanji, torej za odvetnike, sodnike, notarje in pravnike v finančnem sektorju. Knjigo bi priporočil tudi vsakemu študentu prava.

Avtorji: **dr. Nina Plavšak, dr. Renato Vrenčur** (urednika), **dr. Miha Juhart, dr. Gregor Dugar, dr. Blaž Hrastnik, mag. Damjan Orož, dr. Miha Šlamberger** in **Miha Verčko**
Založba: Planet GV, Ljubljana 2018

Kot odvetnik se namreč že več kot 20 let v praksi ukvarjam z različnimi vrstami zavarovanj, njihovimi učinki in načini njihove uveljavitve. Pri tem se vedno znova odpirajo teoretična in praktična vprašanja, ki jih je treba rešiti, in obravnavano delo bo pri tem v pomoč.

Knjiga vsebuje poglobljeno teoretično analizo pravic, stvarnih pravic in zastavnih pravic ter tudi zelo uporabne praktične primere in sodno prakso. Na enem mestu imamo predstavljene vse možne zastavne pravice v našem pravnem sistemu, in to na vseh možnih pravnih temeljih. Marsikdo se bo začudil, koliko različnih možnosti imamo na voljo, ko izbiramo različne vrste zavarovanj, in kako različni so glede na izbrano zavarovanje in tudi vrsto subjekta načini uresničitve zastavne pravice.

Knjiga obravnava splošne značilnosti pravic in stvarnih pravic, splošne značilnosti zastavne pravice, hipoteko, maksimalno hipoteko, zastavo terjatev, fiduciarni prenos terjatve in globalno cesijo, finančna zavarovanja po Zakonu o finančnih zavarovanjih (ZFZ), neposestno zastavno pravico, komisorno klavzulo, uveljavitev zastavne pravice na vrednostnih papirjih, zastavno pravico na poslovnem deležu in uveljavitev pogodbene zastavne pravice v izvršbi.

Bistvena kakovost knjige je, da zastavne pravice niso obdelane le teoretično; takih del je dejansko že na pretek. V obravnavani knjigi so najprej izjemno sistematično obdelane različne vrste pravic in izvedenih pravic. Podane so celo zelo uporabne tabele, ki za vsako pravico in izvedeno pravico shematično opredeljujejo različna upravičenja, ki jih ima upravičenec, vključno z razpolagalnim upravičenjem. Priznati moram, da sem se v praksi velikokrat srečal z vprašanjem prenosljivosti posamičnih pravic (na primer pri odkupih terjatev). Zdaj imamo na enem mestu v praktičnih tabelah podane vse odgovore. V nadaljevanju pa so posamične zastavne pravice najprej teoretično obrazložene, nakar sledijo praktični in z argumenti podkrepljeni napotki za ustanovitev različnih zastavnih pravic, opis njihovih učinkov, načinov razpolaganja, prenosljivosti in različnih načinov uresničitve zastavnih pravic. Pri tem ne gre za suhoparno navajanje zakonskih določb. Knjiga res izhaja iz prakse, zato so pri konkretnih zadevah navedeni tudi zelo uporabni konkretni primeri, ki upoštevajo različne pravne in osebne situacije ter tudi sodno prakso.

Avtorji se tudi ne izogibajo spornim temam, temveč »zagrizejo vanje«. Tako pokažejo na zakonske nedoslednosti in praznine ter tudi sporno ali pa neenotno sodno prakso. Pri tem jasno izrazijo svoja stališča in možne rešitve, kar je nadvse uporabno.

Knjiga je lahko v neprecenljivo pomoč vsem, ki pripravljajo zavarovanja, strukturirajo bolj ali manj zapletene finančne konstrukcije, in tistim, ki se v končni fazi ukvarjajo z izterjavo. Za vsako zastavno pravico so jasno navedeni in opisani možni primeri izterjave (sodne ali zunajsodne), pri čemer je navedeno tudi to, na kaj mora npr. paziti upnik pri zunajsodnem unovčevanju zastavnih pravic in kakšne so lahko omejitve. Verjetno se malokdo zaveda, da je treba ob unovčevanju zastavnih pravic na delnicah ali poslovnem deležu upoštevati na primer tudi Zakon o prevzemih (ZPre-1) in pravila konkurence. Temu je treba posledično prilagoditi prodajni postopek in knjiga podaja rešitve tudi za ta vprašanja. Prav tako so podrobno opisane posledice različnih postopkov po Zakonu o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP) za posamezne vrste zastavnih pravic in upravičenja upnikov.

Še zlasti je pohvalno, da knjiga obravnava tudi zastavne pravice po ZFZ in njihovo specialno ureditev, kar vključuje tudi različne posledice finančnih zavarovanj po ZFPPIPP. V svoji praksi sem velikokrat naletel na to, da se pri različnih vrstah postopkov po ZFPPIPP zanemarja ali pa ne upošteva posebne obravnave finančnih zavarovanj. Tako bo knjiga lahko v pomoč tudi upnikom, dolžnikom in sodnikom v postopkih po ZFPPIPP.

Knjiga daje pojasnila in rešitve tudi glede zastave poslovnih deležev v družbi z omejeno odgovornostjo (d. o. o.) in predvsem prepričljivo rešuje sporna vprašanja, povezana z unovčevanjem zastavljenega poslovnega

deleža (predkupne pravice družbenikov in soglasje večine ali vseh družbenikov).

Na koncu nam avtorji ponudijo tudi vzorce zemljiško-knjižnih dovolil v povezavi s hipoteko, kar bo v praksi zelo uporabno.

Vsekakor se avtorjem lahko le zahvalim za pomembno in kakovostno delo, ki so ga opravili, in prepričan sem, da jim bodo vsi, ki ga bodo uporabljali pri svojem delu, prav tako hvaležni. Knjiga bo po mojem mnenju zaradi trdnih argumentov avtorjev pripomogla tudi k predvidljivosti pravnega in poslovnega okolja.

Sklep

Začel sem s tem, da je knjiga Zastavna pravica po mojem mnenju obvezno branje. No, vsaj v naši odvetniški družbi je postala obvezna literatura za vse odvetnike, kandidate in pripravnike ter tudi za vsakogar, ki se nam bo pridružil.

Po svoje mlajšim kolegom zavidam. Pripadniki starejših generacij smo se morali prek študija, raziskovanja tujih sistemov in tujih sodnih praks, prepričevanja sodišč, z iskanjem in ustvarjanjem sodne prakse, ki je povzeta tudi v knjigi, sami dokopati do mnogih spoznanj in rešitev. Mlajši generaciji je to prihranjeno, saj ima v knjigi Zastavna pravica celovito zajeto predmetno tematiko.

Hinko Jenull
vrhovni državni tožilec na Vrhovnem državnem tožilstvu RS, nekdanji odvetnik

Markuzzijev madež

Vloga odvetništva pri rojevanju človekovih pravic po prvi svetovni vojni

Zgodovinarka dr. Mateja Ratej je lani pri založbi Modrijan objavila prvovrstno literarno, pravnozgodovinsko in kriminološko analitično delo, ki temelji na resničnem sodno obravnavanem umoru neidentificiranega mlajšega moškega, katerega truplo je bilo septembra 1920 najdeno iznakaženo ob gozdnem potoku pri Benediktu v Slovenskih goricah. Na podlagi podatkov arhivskih, časopisnih in tiskanih virov iz tistega obdobja, predvsem s povzemanjem iz kazenskih spisov Okrožnega sodišča v Mariboru, ki jih hrani Pokrajinski arhiv Maribor, avtorica suvereno pripoveduje tragično družinsko usodo. Razloge in posledice sodne pomote nadgrajuje s prikazom družbenih, gospodarskih in pravnopolitičnih razmer, v katerih je potekala policijska in pravosodna obravnava osumljenih, obsojenih in na koncu oproščenih članov družine Markuzzi iz Drvanje v Slovenskih goricah. Prek zgodbe lokalnega pomena dr. Ratejeva odpira globalne teme in išče odgovor na vprašanje, kako se lahko zgodi kaj takega.

Gospodi sodniki! Kratek je potek našega tukajšnjega zemeljskega bivanja. Operite zopet ta grozen zločin iz naših nedolžnih teles. Bodimo natančni in pravični sodniki, da bodemo enkrat sami pred sodnikom vseh sodnikov pravično sojeni.«
(Priziv Ivana Markuzzija in Mihaela Zemljiča, 21. december 1932)

Čeprav se objavljeno delo opira na objektivne podatke, pridobljene v okviru raziskovalnega programa o biografijah pozabljenih anonimnih posameznikov, katerih usode zrcalijo njihovo dobo, ima v prvi vrsti literarno vrednost. Vsebuje vse značilnosti psihološkega romana, saj se avtorica odlično vživlja v osebne, družinske in sosedske odnose, analizira vzgibe, ki vodijo delovanje vpletenih, pa tudi policije, tožilstva, obrambe in sodišča. Iz gradiva kazenskih procesov, ki so s presledki tekli 15 let po umoru, oblikuje zgodbo, ki se bere kot sodna kriminalka. Temeljni okvir, potek in izid dogajanja bodo odvetnikom in drugim pravno dobro poučenim bralcem jasni že po branju prvih strani knjige. Pa vendar nas ravno dejstvo, da poznamo današnje delovanje kazenskopravnega sistema, vodi naprej z željo, da stran za stranjo odkrivamo, na kakšen način so naši kolegi zadevo lahko pripeljali do smrtne obsodbe in nato v popolnem obratu do oprostitve v obnovljenem postopku. Na podlagi pregledanega dokumentarnega gradiva avtorica iz zapisanih poročil, zagovorov, pričevanj in objektivnih podatkov prepričljivo razkriva vzgibe in načine delovanja vseh udeležencev, ki usmerjajo potek postopka in vplivajo na njegov izid.

Že v tej točki se zgodovinski prikaz tesno stika s sodobnim dogajanjem. Čeprav so se okviri delovanja pravne države temeljito spremenili že v obdobju, ko se je proces obnavljal, s celotnim kasnejšim razvojem kazenskopravne stroke, kriminalističnih in preiskovalnih tehnik pa standardi varstva človekovih pravic le še dvigali – ostajajo pasti sodnega reševanja »odmevnih zadev« in dokazne vrednosti izpovedb prič v številnih pogledih enake še danes. Dodana vrednost dela dr. Mateje Ratej je ravno v številnih asociacijah in referencah na današnji čas. Ni se mogoče upreti primerjavi tragične usode »privandrancev« Markuzzijevih kot tistih, ki so drugačni – z današnjo usodo migrantov v najširšem smislu,

ne le z Bližnjega vzhoda ali Afrike, ampak vseh, ki iščejo srečo v novem okolju. Sociološka študija vzrokov in posledic odnosa lokalnega prebivalstva do tujerodnih je aktualna tudi v današnjih razmerah.

S takrat prevladujočo strogostjo kazenske represije se spogleduje tudi danes znova aktualno pozivanje k reševanju gospodarskih, socialnih in drugih težav v kazenskopravnih okvirih, zgolj pri posledicah namesto pri njihovih pravih družbenih vzrokih.

»Kazen mora vplivati vzgajajoče na storilca, pa tudi na druge, ki so na tem, da podležejo skominam pohlepa po tujem blagu. Vzgojevalni pomen pa ni dosežen, če se odpravljajo tatvine s par dnevi, tedni … Raz kriminalistično stališče priporočam neizprosen, energičen boj zoper tatove in enake zločince, kličem nujno, naj se jim da občutiti vsa strogost obstoječih zakonov, za katere se oni kar nič ne brigajo.«
(Metod Dolenec, Boj zoper tatove in enake zločince, Slovenski narod, 25. marec 1929, 2; 27. marec 1920, 1)

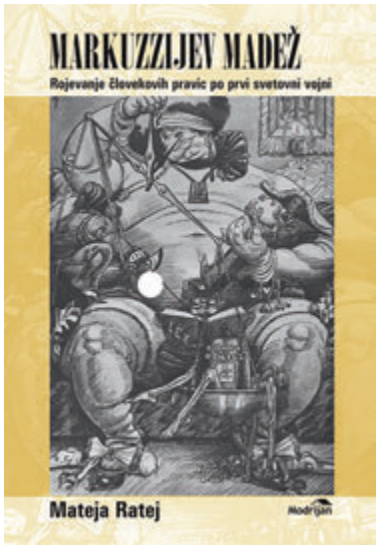

avtorica: **dr. Mateja Ratej**
založba: Modrijan, Ljubljana
2017, 157 strani

Vzporednica z obdobjem, oddaljenim skoraj sto let, se odpira tudi med takratnim, politično in medijsko preganjanim »tihotapstvom in verižništvom« ter današnjimi ekonomskimi antagonizmi. Greh Markuzzijevih ni bilo le njihovo italijansko poreklo, ampak v enaki meri tudi to, da so bili – kot bi danes rekli – »tajkuni«, kar je pri ljudeh vzbujalo nestrpnost, tako zaradi zavračanja njihove grabežljivosti kot zaradi prikrite zavisti ob neizpolnitvi lastnega hrepenenja po bogastvu. Ko se je oboje seštelo, je bila – ob ustrezni orkestraciji lokalnega in širšega javnega mnenja ter z željo po učinkovitosti državne represije – obsodba, čeprav je temeljila zgolj na »ljudskem glasu«, skoraj neizogibna.

»Markuzzi si je v dobi par let pridobil lepo premoženje, in to največ z umazanimi kupčijami, koje je sklepal s sumljivimi elementi. Bližnji njegovi znanci so namigovali, da se je Markuzzi udeležil več tatvin, vendar pa pozitivnega noče nobeden izpovedati.«
(Poročilo orožniške postaje Apače, 15. julij 1926)

Avtorica hkrati širše analizira zakonske in praktične vidike sprememb na področju kazenskega prava, ki so vodili do obnove, oprostitve in poprave krivic. Pri tem posebno pozornost namenja zagovornikoma obsojenih, **odvetnikoma Francu Lašiču** in zlasti **Danilu Komavliju**, ki je zadevo pripeljal do srečnega konca, če lahko tako opredelimo izpustitev po devetih letih neutemeljenega (s kraljevo pomilostitvijo namesto smrtne kazni izrečenega dosmrtnega) zapora, po takratnem zakonu »v temnici na trdem ležišču ob postni prehrani«.

To se ni zgodilo samo po sebi ampak po dolgoletnem vztrajanju, potrpežljivem zbiranju dokazov, vključno z raziskovanjem na kraju samem, in vlaganju pravnih sredstev.

Dr. Ratejeva je s svojim delom postavila pisani spomenik odvetniškemu delu, predvsem pogumu, doslednosti in vztrajnosti, ki so imeli širše učinke. Pokazala je, da je napredek v pojmovanjih in vrednotah tudi v pravu vedno mogoč le s tem, da se v posamezni zadevi premaknejo meje obstoječega, z vidika konkretnega primera predvsem pri varstvu pravic obdolženca v kazenskem postopku. Simbolnega pomena je tudi ugotovitev, da je v dolgoletnem pravnem boju zmago zagotovil odvetnik, ki je bil sam primorski begunec v Mariboru. In morda prav zato človek z izrazitim čutom za socialne krivice, hkrati pa odločen nasprotnik smrtne kazni.

»Gre za slučaj, kakoršnih pozna kriminalistika vrlo malo, namreč za obsodbo štirih osumljencev radi zavratnega roparskega umora na škodo osebe, katere identiteta se sploh ni dognala, samo na podlagi indicijev, ki so se šest let po izvršenem zločinu skušali reproducirati pri razpravi.«
(Ničnostna pritožba zagovornikov Jožefa Markuzzija in Mihaela Zemljiča, 9. oktobra 1926).

V kriminalistično razgibanem pripovednem pristopu ne manjka stranskih udeležencev in pojavov s pomembnim deležem pri končnem izidu, od meteorologov in hipnotizerjev do kaznilniškega kurata in starejši generaciji dobro znanih kazenskopravnih teoretikov Dolenca in Maklecova. Za poznavalce ali iskalce zgodb z območja Slovenskih goric ali o takrat znanih in pomembnih osebnostih družbenega in pravosodnega življenja v Mariboru pa delo postreže s konkretnimi imeni, podatki in mnogimi že pozabljenimi zanimivimi podrobnostmi.

Posebne pohvale si zasluži jezikovni pristop avtorice. Povezovalno besedilo v standardnem jeziku se prepleta z dobesedno povzeto pristno lokalno govorico in hkrati s starejšim pravniškim izrazjem, katerega nasledke še danes srečujemo, tudi pred sodišči. Avtentičnost obojega je utrjena s faksimili listin in uradnih aktov, s fotografijami okolja, prizorišča in udeležencev ter znamenito Smrekarjevo risbo Pravice iz leta 1933 na naslovni strani.

In nazadnje še tisto, kar je na začetku knjige. Predgovor Alija Žerdina z naslovom Se počutite ogoljufane? je ena najboljših kratkih analiz uveljavljanja koncepta človekovih pravic, ne le z vidika njihove obrambe v podobi odvetnika – primorskega begunca, ki je pred stoletjem na Štajerskem branil prišleka, ne le danes in tukaj, ampak v globalni razsežnosti. O tem, kaj se je v zadnjih štirih desetletjih zgodilo s človekovimi pravicami in kaj je mogoče na tem področju narediti.

Uvodne besede so zapisane na pravem mestu – v knjigi, ki je v ponos slovenskemu odvetništvu in v opomin današnjemu času. Ob zgodbi, ki nas vztrajno vleče od strani do strani, se bomo najprej umaknili iz vsakdanjih skrbi, da se na koncu tja vrnemo, z vprašanjem, ali smo sami storili dovolj, da se ne bi ponovilo.

mag. Igor Karlovšek
odvetnik v Celju in pisatelj

Kosmati krimič

Že začeti je težko, ko bi rad povedal vse na hitro in povprek, v eni sapi. Kosmati krimič je večinoma strip, vendar vsebuje tudi prozne sestavke. Še preden je izšel v slovenščini, sta ga avtorja Nejc Juren in Izar Lunaček izdala v angleščini pod naslovom *Animal Noir*. Ta vsebuje dve temeljni napotili bralcu: najprej gre za izmišljijo, v kateri ni ljudi, je pa, čeprav avtorja večkrat namigneta, da gre vendarle za živali in živalsko filozofijo, pravzaprav zgodba tipično človeška, globoko družbeno angažirana, hkrati pa je zgodba črna, torej tipična zgodba *noir*.
Poučene s klasičnimi stripi za odrasle nas Kosmati krimič kaj hitro vrže na hrbet.

avtorja: **Nejc Juren** in **dr. Izar Lunaček** (strip)
založba: Cankarjeva založba (v izvirni izdaji je delo izšlo v kalifornijski založbi IDW Publishing), Ljubljana 2017, 104 strani

Vse, ampak zares vse je povsem drugačno in nepričakovano. Glavni junak je žirafec Manny, njegov najboljši človeški približek bi bil Sam Spade, zasebni detektiv iz Malteškega sokola, ali pa, če želite vizualizacijo, Humphrey Bogart. Vsi trije vlečejo cigarete, se ne ozirajo na očitne nevarnosti, imajo dobre zveze in poznanstva pri najbolj nevarnih osebkih na pozitivni in negativni vrednostni lestvici, torej na policiji in v podzemlju. Odrasla žirafa naj bi bila varna tudi pred največjimi plenilci in tako se Manny ne boji ne levov ne povodnih konjev.

Fascinira uporaba novih besed in pomenov. Na primer, za zadetje se ne kadi trava ali marihuana, ampak akacija. Filmi s plenilsko vsebino, torej filmi, ki naj bi prikazovali lov, so plenografski filmi. Še bolj pomembna pa je zgodba sama. Domišljija nima meja, na noben način ni omejena. Na primer, zaplet prve zgodbe z naslovom Požri me: izgine pošiljka filmov, bolje plenografskih filmov. V starih časi so namreč mesojede živali, v glavnem levi, plenili med čredami zeber, kar se v besednjaku Kosmatega krimiča imenuje krvolov. No, neke barabe so krvolov posnele, nekaj bogataških mladičev pa je hotelo film zavrteti v izbrani družbi. Manny začne svojo raziskovalno pot, da bi prišel na sled izginulim filmom. Obišče najpomembnejše akterje družbenega dogajanja, to pa so povodni konji. Po obisku najpomembnejšega izmed povodnih konjev, bogatega Saše, dobi od njegovega sina Oskarja namig, kje naj išče filme. Povodni konj Sašo si na svoji zemlji pred svojo graščino postavi spomenik in naj napiše celo pesmico, ki jo lahko bralec prebere na prvi strani stripa, če ima dobro oko (ali pa če si vzame kakšna boljša očala): *»Vseh zveri vladar je strah, največje vpreže v jarem, a jaz pred njim ne klanjam se, ko varjem dom in harem.«*

Prvi del stripa nenadoma prekine prozni sestavek z naslovom Kako preprečiti boljši svet? Bralec je nenadoma pred dilemo. Ali mi je kaj ušlo? Ali gre za nadaljevanje neke že prej objavljene zgodbe, o katerem zdaj berem? Vsebine preprosto ne morem in ne smem obnoviti, ker bi bralca oropal za tisto najboljše. Vsak si mora sam prebrati zgodbo, v kateri je polno namigov na sedanji politični položaj, politične dileme o vseh najbolj žgočih vprašanjih vsakdana. Meni je šlo zelo na smeh, ko sem si po svoje predstavljal ustrezne slovenske politične veljake, ki govorijo stvari, o katerih piše Lena Sivolas. Kdo je Lena Sivolas? Morate prebrati. Mogoče za ilustracijo kratek odlomek:

«Obnova je bila za nekatere velik posel ... Najhujši nizkotneži so kovali največje dobičke. Še danes me žalosti, kako draga so bila tista javna naročila ... Isti ljudje, ki so si po Rojenju (kaj je Rojenje, si lahko predstavljate sami, ali pa vtaknete namesto tega pojma v besedilo mogoče »lastninjenje«) polnili žepe, danes trdijo, da gre za naravni pojav, ki ga ni mogoče preprečiti.«

Drugi del stripa nosi naslov Akcija in se začne s požigom kinematografa Furija. Izvemo, kaj se je tam dogajalo, in seveda imajo prste vmes Saševi otroci, bogataški povodni konji, ki so jim levji mladiči dali celo premoženje, da bi lahko videli plenofilm Krvolov.

Sledi zgodba o Furiji, kjer je vsaka misel izmišljija svoje vrste in katere avtor je Samuel Hajnšnicler. Za pokušino: 9 nevest Redkolasa je bil naslov prve predstave, ki so jo uprizorili v Furiji, ko se je leta 848 odprla. V klasični komediji so si levi in zebre prosto menjavali proge, lasulje in družbene vloge, ob duhovitih besednih igrah spodaj podpisani pisun rad zavzdihne po časih, ko samooklicani varuhi javne morale še niso besno popadli vsakega namiga na naskok.

Sledi tretji del stripa Lahko noč, kjer izvemo, da imajo pri izginotju filmov prste vmes sloni, ki so znani restavratorji starih filmov. Kot slikovito pravi Manny, ko odkriva razloge za godljo, v kateri se je znašel: *»Vse se je začelo brez veze in se nato samo skotalilo po klancu.«*

Tretji prozni del, Zgodbe za lahko noč, predstavlja nekatere junake in namigovanja so sama zase prava poslastica. Na primer Maja: *«Mislil je, da se vse vrti okrog časti, okrog umivanja rok. Nihče nima čistih rok ... Pomembno je le, koliko imaš energije. Lahko jo porabiš za umivanje rok ali pa zavihaš rokave in postoriš, kar je treba.«*

Četrti del stripa najprej razjasni ves zaplet, predvsem v družini povodnih konjev, ki so očitno najpomembnejša ali pa vsaj najbogatejša družina v Banana republiki, kjer se vse dogaja, nato pa nam postreže s presenetljivim in povsem nepričakovanim koncem.

Sledi prozno besedilo Rojstvo civilizacije, ki nam na koncu razloži bistvo težave Banana republike: kako namreč uskladiti potrebo po mesu mesojedcev in potrebo po preživetju rastlinojedcev, da bi lahko skupaj živeli srečno in veselo življenje.

Sestavek vsebuje zanimivo idejo o samožrtvovanju rastlinojedcev za skupni blagor, ki se jo da preslikati na skoraj vsa vprašanja našega sedanjega političnega življenja. Mislim, da ideja žal ni uresničljiva, a to je mogoče le posledica mojega že rahlo ukalupljenega mišljenja.

Pri branju tega stripa človek ne sme začeti ogleda in branja s predsodki ali s predzgodovino že prebranih stripov iz preteklosti. Nič ni trdno na svojem mestu, ideje so preprosto rešene vseh spon in imajo svojo posebno inercijo, ki povzroči, da ob Kosmatem krimiču predvsem razmišljamo. To je tisto, kar je po mojem mnenju najboljše pri tem stripovsko-proznem tekstu.

Glede na povedano se bojim, da Kosmati krimič ne bo za široke ljudske množice, ampak bolj za izbrance, pripravljene tudi tvegati, in se ne samo zabavati, predvsem pa pripravljene tudi razmisliti. O sebi, o Banana republiki, o družbeni pogodbi tistih, ki žrejo, in tistih, ki so na koncu požrti. Pa dober tek.

dr. Tjaša Strobelj
odvetnica v Ljubljani

Civilno medicinsko pravo

Pred kratkim je izšla knjiga Civilno medicinsko pravo, ki jo je napisala profesorica na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani dr. Viktorija Žnidaršič Skubic. Gre za prvo slovensko monografijo, ki obravnava problematiko hitro razvijajočega se in vse aktualnejšega področja medicinskega prava. Knjiga je razdeljena na dva velika sklopa – sedem poglavij se nanaša na splošna medicinskopravna vprašanja, zadnje osmo poglavje pa je posvečeno izbranim temam (Pravica do svobodnega odločanja o rojstvih otrok in Postopki transplantacije organov in tkiv). Naj poudarim, da še v nobeni strokovni knjigi nisem brala takega uvoda, kot ga je pripravila avtorica v tej monografiji; v njem razglablja o pravu in medicinski etiki, o filozofskih pogledih na medicinsko etiko, podaja pa tudi pregled zgodovinskega razvoja medicinske etike.

V knjigi najdemo pojasnila, ki so temeljna za razumevanje poglavij o pacientovih pravicah iz Zakona o pacientovih pravicah in o odškodninski odgovornost v zdravstvu, poleg tega avtorica analizira še ključne pojme slovenske pravne ureditve. Predstavi tudi primerjalnopravni prikaz nekaterih tujih ureditev ter prikaže sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice in nekaterih tujih sodišč, katerih vpliv je opazen tudi v Sloveniji.

Kar veliko prostora avtorica nameni pravici do svobodnega odločanja o rojstvu otrok in o postopkih transplantacije organov in tkiv (celotno osmo poglavje). S tema dvema izredno občutljivima področjema človeškega življenja, kjer se pravo zelo izrazito prepleta z medicino in etiko, saj sodobna medicina odpira nove razsežnosti človeškega zdravja in življenja, se v knjigi srečamo še na drugih mestih.

Kot sta zapisali recenzentki **dr. Suzana Kraljič** in **dr. Vesna Rijavec** – tako pa menim tudi sama – je knjiga zanimivo tako za znanstvenike in strokovnjake kot za pravne laike. Po besedah dr. Kraljičeve je prav posebna vrednost knjige v tem, da podaja tolmačene izjave volje pacienta. Opisuje tudi uveljavljanje pacientovih pravic v primeru kršitev, pritožbene postopke, sodne postopke za uveljavljenje odškodninske odgovornosti. Vsebina celotne knjige pravzaprav prikaže, kako pomembne so povezave med medicino in pravom kot dvema znanstvenima panogama. Tako občutljive teme, kot so zdravje, življenje, smrt, reprodukcija, spolnost in drugo, so teme, ki jih redko najdemo v strokovni literaturi. Neverjetno je, kakšen vpliv ima na motnje v človekovem življenju religija. Pravo je v današnjem času nujno potrebno za reševanje medsebojnih konfliktov.

[1] Ur. l. RS, št. 55/17.

Posebno poglavje v knjigi je namenjeno filozofskim pogledom na medicinsko etiko in v njem avtorica poleg religiozne teorije opiše še sodobne tokove, del otroške teorije, liberalni individualizem in moderno medicinsko etiko. Poglavje o zgodovinskem razvoju medicinske etike pa bo zagotovo marsikomu pomagalo na poti lastnega izpopolnjevanja.

Avtorica definira medicinsko pravo kot posebno vejo prava, ki ureja medicinsko dejavnost. Gre za skupek pravnih aktov, ki:
- urejajo medicinsko dejavnost,
- določajo status oseb, ki to dejavnost izvajajo, in
- določajo razmerja med temi osebami za uporabnike njihovih storitev.

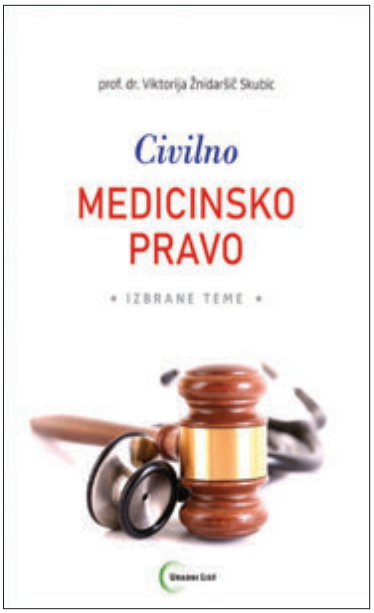

avtor: **dr. Viktorija Žnidaršič Skubic**
založba: Založba Uradni list RS, Ljubljana 2018, 184 strani

Ti akti natančno opredeljujejo človekove pravice do zdravja, do zdravstvenega varstva in do zdravstvenega zavarovanja ter odgovornosti in pravice zdravnikov ter drugih zdravstvenih delavcev in zdravstvenih ustanov.

Posebno poglavje je namenjeno virom medicinskega prava, med katere so zajeti mednarodni pravni viri, Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Konvencija o otrokovih pravicah, Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic in Splošna deklaracija OZN o človekovih pravicah.

V nadaljevanju avtorica predstavlja mednarodni pravni vidik medicinskega prava, in sicer Konvencijo o varstvu človekovih pravic in dostojanstva človeškega bitja v zvezi z uporabo biologije in medicine, ki vsebuje tri protokole (protokol o prepovedi kloniranja človeških bitij, protokol o presaditvi človeških organov in tkiv ter protokol glede biomedicinskih raziskav). Slovenija je ratificirala tudi četrti dodatni protokol, ki zadeva Konvencijo o genetskem testiranju v zdravstvene namene; ta protokol bo začel veljati šele decembra 2018. Na podlagi navedenih mednarodnih aktov je tudi Slovenija pristopila k ureditvi te problematike v svojih nacionalnih aktih.

Celotno šesto poglavje je namenjeno Zakonu o pacientovih pravicah in noveli ZPacP-A,[1] ki je bila sprejeta konec septembra 2017. Našteva pravice, ki jih ima pacient kot uporabnik zdravstvenih storitev pri vseh izvajalcih zdravstvenih storitev, ter postopke uveljavljanja pravic, kadar so te kršene, navedene pa so tudi s pravicami povezane dolžnosti. Namen zakona je omogočiti enakopravno, primerno, kakovostno in varno zdravstveno oskrbo, ki temelji na zaupanju in spoštovanju med pacientom ter zdravnikom ali drugim zdravstvenim delavcem.

V nadaljevanju je naštetih 14 pravic, ki izhajajo iz omenjenega zakona, nato pa je obravnavana vsaka posebej. V podpoglavju o pritožbenih postopkih v zdravstvu so kot izvajalci navedeni zastopnik pacientovih pravic, varuh človekovih pravic in sodišča.

V posebnem, osmem delu knjige avtorica najprej piše o pravici do svobodnega odločanja, in sicer o pravici matere do umetne prekinitve nosečnosti, o položaju očeta, o slovenski ureditvi glede na primerjalno pravo, o indikacijah ter kontraindikacijah. Posebej obravnava in našteva elemente veljavnega soglasja nosečnice k umetni prekinitvi nosečnosti ter elemente soglasja mladoletne nosečnice in nosečnice z omejenimi mentalnimi ali fizičnimi sposobnostmi. Poglavje zaključuje z opisom pravice do zdravljenja neplodnosti in do postopkov oploditve z biomedicinsko pomočjo.

V zvezi s postopki transplantacije organov in tkiv se avtorica najprej posveti zgodovinskemu razvoju, obravnava nekatere dileme o nastopu smrti, o privolitvi o odvzemu organov, o živih darovalcih itd., še zlasti pa poudari prepoved trgovine z deli človeškega telesa. Knjigo sklene z naštevanjem in opisom uporabe postopkov transplantacije organov in tkiv.

Prepričana sem, da je knjiga Civilno medicinsko pravo dr. Viktorije Žnidaršič Skubic pomemben prispevek k slovenskemu znanstvenemu delu. Vsi skupaj pa lahko le upamo, da bodo vsi predpisi, ki urejajo omenjeno področje, in izsledki zaživeli tudi v praksi.

dr. Atila Čokolić[1]
odvetnik v Osijeku (Hrvaška)

Kako je nastalo odvetništvo in kdo so bili največji odvetniki antičnega sveta (1. del)

Pred več kot 50 leti je dr. Dinko Roki v reviji *Jugoslavenska advokatura* objavil izvrsten članek o začetkih odvetništva in o prvih znanih odvetnikih nasploh, ki je bil v novejši literaturi večkrat citiran. V pol stoletja po objavi njegovega dela je izšlo več drugih prispevkov, ki posredno ali neposredno obravnavajo to temo. V tem prispevku si bom prizadeval podati uvod v zgodovino odvetništva in v krajših potezah pojasniti, kako je odvetništvo nastalo in kdo so bili največji odvetniki tistega časa.

Za odvetništvo je to zelo pomemben zgodovinski čas, ker je takrat in na tistem mestu nastal ter se začel razvijati naš poklic, morda ne le poklic, temveč poseben način mišljenja in življenjskega sloga. Čas nastanka odvetništva in začetek delovanja prvih odvetnikov ter tudi tistih poznejših iz časa antične Grčije je zgodovinska dediščina svetovnega odvetništva. In Hrvaška spada v skupino tistih redkih držav, na tleh katerih je odvetništvo obstajalo že skoraj od njegovega nastanka. Hrvaško odvetništvo je del začetkov svetovnega odvetništva, ker so bile vzhodne obale Jadranskega morja zajete z grško kolonizacijo, ki je prinesla grške polise – mestne države.

Odvetništvo je nastalo v **antični Grčiji** in se sčasoma odcepilo kot sodna veja retorike. V antičnem času v Grčiji in njenih kolonijah v Sredozemlju na evropski in maloazijski celini lahko v okviru tistega, kar danes štejemo kot odvetništvo, najdemo začetek razvoja in nepretrgano delovanje odvetništva skozi več stoletij.

Zagotovo lahko rečemo, da je tudi odvetništvo v pravem smislu svoje opredelitve »nastalo« v antični Grčiji. Tam se je rodila profesionalna pravna pomoč, saj so posamezniki, spretni prava in z znanjem govorništva, zastopali svoje stranke ter v njihovem imenu nastopali pred sodišči ali skupščino, večinoma pa so svojim strankam sestavljali in pisali sodne govore, in sicer v svobodnih polisih, ki so imeli razvito organizacijo oblasti ter ustavni in politični sistem.

Odvetništvo oziroma tisto, kar danes razumemo pod tem pojmom, je bilo v zgodovini prvič zabeleženo v helenski koloniji **na Siciliji v mestu Sirakuze** (*Magna Graecia*). To je bilo nekje okoli leta 466 pr. n. št. Enkrat v tem času je bila strmoglavljena Trasibulova tiranija in se je začela demokratizacija družbe.[2] V teh letih so se v Sirakuzah oblikovali ugodni pogoji za nastanek odvetništva, in sicer preprosto zato, ker so bila takrat uvedena (organizirana) ljudska sodišča, na katera so se meščani množično obračali in iskali pravico, za katero so bili prikrajšani v času tiranije, in si prizadevali povrniti pridobljene pravice, ki so jih izgubili med tiranijo. Pri uveljavljanju pravic se je pojavila potreba po strokovni pravni pomoči posameznikov, ki so se spoznali na pravo oziroma so bili vešči materialnega in procesnega prava. Zgodovina iz tega časa kot vešča pravnika beleži **Koraksa in Tisija, ki sta prva znana odvetnika v zgodovini nasploh**.[3] Hkrati sta tudi začetnika sirakuške govorniške šole in sodne retorike.[4]

Vendar pa je največji vzpon, razvoj in obseg delovanja v helenskih državah odvetništvo doživelo **v Atenah**. Jasno je, da so morali v Atenah najprej nastati pogoji za razvoj prava in tako tudi odvetništva. To so omogočile šele Solonove reforme. Atenski državnik Solon je bil leta 594 pr. n. št. izbran za arhonta z izrednimi pooblastili. Najpomembnejše reforme so bile splošna amnestija, odprava rodovnih privilegijev in razdelitev prebivalstva na štiri razrede. Enako pomembna pa je bila ustanovitev novega najvišjega sodišča *hēliaía*, katerega sodnike so izbirali z žrebom.[5] Ljudska skupščina (eklezija) je v času Solonove vladavine dobila večji pomen, njeni člani pa so lahko bili polnopravni moški državljani Aten z dopolnjenim 20. letom starosti. Prav tako je ustanovil štiristočlanski svet bule, ki je imel upravno funkcijo. V *hēliaío* in bule so lahko bili izvoljeni Atenci z dopolnjenim 30. letom starosti.[6]

Atenska družba, ki je bila s Solonovimi reformami temeljito prenovljena, je nadaljevala razvoj in demokratizacijo političnega življenja tudi v času Pizistratove tiranije, še zlasti pa v času Klistenovih reform.[7] Njena ustavna ureditev je ustvarila pogoje za razvoj odvetništva, ki se je počasi začelo osamosvajati kot strokovna pomoč strankam, ki so se pravdale pred *hēliaío*. Na zasedanjih, na katerih je moralo biti prisotnih najmanj 200 sodnikov, so morali predstaviti predmet postopka, pri čemer so morali udeleženci dobro poznati zakone in veščino govorništva. Z govorniškim znanjem so v korist tožnikov tožili tožene stranke ali v imenu tožencev odgovarjali na tožnikove obtožbe. Takrat tudi profesionalni pooblaščenci strank pred *hēliaío* niso smeli nastopiti sami, temveč so lahko to storile zgolj njihove stranke, ki pa so znane retorike prosile za pripravo govorov, ki so jih imele pred sodiščem. Ti retoriki so se začeli postopoma ločevati kot poseben poklic, znan kot logograf.

---

[1] Iz hrvaškega izvirnika prevedel Dean Zagorac.
[2] **Roki, D.**: Počeci advokature i prvi advokati (Pravno – istorijska studija), v: Jugoslavenska advokatura, leto VIII (1961), št. 1, str. 32, 46 in 49.
[3] Prav tam, str. 49. **Zamarovský, V.**: Grčko čudo. Zagreb 1978, str. 326.
[4] Prav tam, str. 49.
[5] **Zamarovský, V.**: Grčko ..., nav. delo, str. 163.
[6] **Bastaić, K., in Krizman, B.**: Opća historija države i prava. Zagreb 1981, str. 49–50.
[7] **Bastaić, K., in Krizman, B.**: Opća historija ..., nav. delo, str. 50.

V začetni fazi svojega obstoja sodno govorništvo ni bilo daleč od umetnosti, tj. od antične dramatike, ki je bila v antični Grčiji še posebej cenjena.

Grki so cenili vsak vidik govorništva, ustno izgovorjena beseda oziroma govorni nastop pa sta imela največjo moč. Razlikovali so naravno in spontano govorništvo, ki ni bilo predmet nobenih pravil, temveč je odražalo trenuten navdih, tako da za tako govorništvo ni bilo potrebno, da bi bil govornik učen. To govorništvo ima pri Grkih zelo dolgo tradicijo. Šele v poznejšem času, v 5. stoletju pr. n. št., se je pri Grkih začelo razvijati učeno in umetniško govorništvo. To govorništvo je bilo zapisano v zakonih, ki jih je moral govornik strogo spoštovati. Umetniško govorništvo je nastalo tudi zunaj Aten – v Joniji in na Siciliji. Že omenjena prva znana odvetnika Koraks in Tisij sta že leta 460 pr. n. št. napisala prvi učbenik pravil za pripravo sodnih govorov z naslovom *Téhne retoriké* (Govorniška spretnost).[8] Kdo je zares napisal ta učbenik, danes ni mogoče ugotoviti, čeprav se ga v literaturi pripisuje skupaj Koraksu in Tisiju. Nekateri viri ga pripisujejo Koraksu, drugi pa njegovemu učencu Tisiju, zato ni jasno, ali je to delo napisal Koraks sam, njegov učenec Tisij pa ga je le predelal, ali pa je Koraks svoje znanje prenesel ustno, zapisal pa ga je Tisij.[9]

Prvi, ki je pred atenskim sodiščem nastopil v skladu z govorniškimi pravili, je bil **atenski logograf – odvetnik** in ustanovitelj atenske umetniške logografije **Antifon** okoli leta 420 pr. n. št. Antifon je tudi prvi sestavil »obrazce« sodnih govorov in jih izdal kot dvanajst sodnih govorov v obliki treh *Tetralogij*. Njegov učitelj je bil Gorgij iz Leontine.

Umetniško (književno) govorništvo je moralo potekati po strogih pravilih. Po *Téhne retoriké* Koraksa in Tisija je moral vsak tak govor vsebovati tri temeljne prvine:
1. govorništvo je veščina prepričevanja;
2. glavni cilj govora je pobijanje resnice z razlogi verjetnosti;
3. govor pred sodiščem mora imeti trdno dispozicijo, ki se jo predstavi prek štirih bistvenih delov govora:
   a. uvod (*prooímion*),
   b. podajanje predmeta (*katástasis* ali *diégesis*),
   c. dokazna sredstva (*agones*) in
   č. rekapitulacija (*epílogos*).[10]

Tako zgradbo tehnike govora sta pozneje sprejela tudi velika učitelja govorništva Gorgij in Izokrat. K Izokratu se bomo vrnili nekoliko pozneje.

Pojem **logograf** je v grškem jeziku večpomenski. Izhaja iz besed *lógos* (govor ali zgodba) in *gráphein* (pisati).

Z izrazom logograf niso bili vedno označeni pravniki – odvetniki, pisci sodnih govorov za stranke. V starejšem obdobju 6. in 5. stoletja pr. n. št. je v antični Grčiji zajemal najstarejše prozne avtorje v Joniji v obdobju prehoda med mitskim in racionalnim dojemanjem sveta.[11] Taki kroniki so pisali v epskem književnem slogu o temah, kot so legende, vzpon posameznih mest, vojne, potovanja v dežele onkraj grškega sveta ipd. Ti pisci (logografi) se danes v znanstvenem smislu štejejo za predhodnike zgodovinopisja in v ničemer niso povezani z odvetništvom. Že razmeroma kmalu po poskusih racionalnega zapisa preteklih dogodkov se že sredi 5. stoletja pr. n. št. s Herodom kot začetnikom v Grčiji začne oblikovati zgodovinopisje kot racionalna znanstvena disciplina. Oblikovanje znanstvene discipline zgodovine napoveduje tudi izginotje starih logografov, katerih obstoj ni bil več smiseln.[12]

Začenši z Antifonom[13] v času 5. stoletja pr. n. št. več drugih virov potrjuje pojav logografije kot novega poklica. Odslej je logograf oseba, ki piše govor za tistega, ki se mora pojaviti pred sodiščem in spregovoriti kot stranka. Zato Eshin logografa opredeljuje kot strokovnjaka za govor, vendar govor za druge.[14] Na kratko lahko povemo, da je logograf pripravljal govor za zaslišanje svoje stranke, ker sam ni nastopal pred sodiščem. Zato je potreboval čim več podatkov o predmetu spora in nasprotni stranki, da bi lahko v govoru, ki ga je pripravljal za svojo stranko, predvidel morebitne odgovore na nasprotnikov komentar njegovega govora. Poleg tega je moral logograf upoštevati osebnostne lastnosti svoje stranke in govor, da bi bil uspešen, ustrezno prilagoditi. Logograf je moral predvidevati tudi morebitne dokaze nasprotne stranke. Vsak logograf je moral v pisanje govora vložiti veliko znanja in sposobnosti, ker je morala njegova stranka pred sodiščem nastopiti sama in se tudi sama znajti v nepredvidenih položajih.[15] Iz ohranjenih virov – govorov logografov – je očitno, da so morali biti spretni tako glede poznavanja prava svoje mestne države kot tudi v retoriki, saj je bilo zelo pomembno, kako je bil posamezni govor intoniran in postavljen, ker je bila od tega navsezadnje odvisna uspešnost njegove stranke v sodnem sporu.

Logograf je torej moral biti ne samo izvrsten poznavalec prava, temveč tudi zelo vešč retorik, če je hotel pripravljati sodne govore tudi za druge. Še zlasti pomembno pa je bilo, da je govor moral znati prilagoditi osebnosti svoje stranke. Sodno govorništvo je poleg drugih veščin zahtevalo stik dvakratne sposobnosti in izobrazbe – pravne in govorniške. To je v svoji Retoriki najbolje povzel Aristotel z uporabo večpomenske besedne zveze *akribēs hōsper logográphos*, kar bi pomenilo »previden, temeljit, ostroumen, vesten, delaven, skromen in najbolj točen – kot logograf«.[16]

Logografi so znanje, ki jim je omogočilo opravljanje njihovega poklica, pridobili s šolanjem. To izobraževanje je zajemalo predvsem učenje govorništva. Učitelji so jih vpeljali v vse tri vrste govorništva – forenzično,

[8] **Roki, D.**: Počeci advokature ..., nav. delo, str. 32.
[9] Leksikon antičkih autora – *Lexicon scriptorum antiquorum*, Zagreb 1996, str. 354.
[10] **Zamarovský, V.**: Grčko ..., nav. delo, str. 50.
[11] **Avramović, S.**: Isejevo sudsko ..., nav. delo, str. 59, sklicujoč se na M. Gros: Historijska znanost – razvoj, oblik, smjerovi, Zagreb 1976, str. 34.
[12] **Avramović, S.**: Isejevo sudsko ..., nav. delo, str. 59.
[13] Antifon je prvi znan atenski odvetnik – logograf, živel pa je med letoma 480 in 400 pr. n. št. Kot odličen odvetnik logograf in učitelj retorike se je v javnosti pojavil leta 422 pr. n. št.
[14] **Avramović, S.**: Isejevo sudsko ..., nav. delo, str. 60.
[15] Prav tam, str. 60.
[16] Prav tam, str. 61.

deliberativno in epideiktično.[17] Domneva se, da je imel med šolanjem oziroma v poučevanju prednost sodni govor, pogosto pa je bila v nadaljevanju šolanja v poznejših letih za vajo prihodnjih govorcev organizirana simulirana sodna zadeva, ki je omogočala izostritev te znanstvene spretnosti.[18] Izokrat je v svoji šoli zastopal stališče o pomnjenju splošnih mest v govoru, ki jih je mogoče uporabiti v različnih situacijah. Vendar pa ta »izum« ni izvirno Izokratov, saj sta to metodo uvedla že sicilijanska odvetnika – logografa Koraks in Tisij. Ta metoda od govorca zahteva učenje splošnih vzorcev govora in standardnih argumentov, ki so ustrezni za katerikoli proces. To metodo so izpopolnili šele sofisti, vendar se kljub temu ni mogla izogniti kritiki, in to prav Aristotelovi, ki je opozarjal, da je govor tako postal šablonski in neznanstven ter je bil brez lepote in literarne vrednosti. Aristotel priznava, da je tak način poučevanja zelo hiter, ni pa znanstven.[19]

Vendar pa je imel kljub kritiki šablonskega pristopa v poučevanju govorništva skoraj vsak antični (grški) učitelj govorništva (retorike) sestavljene priložnostne uvode in epiloge govorov ter nekatere druge dele, ki jih je bilo mogoče uporabiti v pravnih situacijah. Opravičilo za to je bilo opozarjanje, da je učiteljev glavni cilj tako usposabljanje učencev, da v sodnem sporu zmagajo. Vzorci govorov so bili v antiki na splošno sprejeti, tako da so celo retoriki in sofisti sestavljali vzorce *pro et contra* istega stališče, načel ali položaja, do katerih lahko pride v sporu. Ta praksa ni bila značilna zgolj za sodno govorništvo, temveč tudi za politično. Tudi veliki Demosten je v svojih političnih govorih uporabljal tipizirane splošne opazke, kar precej pozneje tudi Ciceru ni bilo neznano ali nečastno, temveč je bilo nekaj povsem običajnega.[20] Prav tako je treba poudariti, da so bili učbeniki (*téchnē*), od katerih so se do danes ohranili predvsem njihovi naslovi in avtorji,[21] čeprav so bili v takratni Grčiji razmeroma pogosti, večinoma usmerjeni v sodno govorništvo. Iz tega lahko sklepamo, da je bila to tudi najpomembnejša veja govorništva. Učbeniki so poleg primerov govorov razkrivali tudi načela in teorijo govorništva.[22]

Vse to kaže na tesno povezanost govorništva s pravom, kar se je poznalo tudi v šolanju logografov in govorcev. Pravzaprav lahko zatrdimo, da sta bila pravo (odvetništvo) in govorništvo nedeljivo povezana, saj je lahko bil dober logograf le tisti, ki je obvladal načela retorike, to pa mu ne bi uspelo, če bi poznal samo pravo. Posameznik je lahko postal logograf le, če sta oba dejavnika v istem človeku bivala v sožitju.

V družbah grških mestnih držav je bila logografija razvita institucija pisanja sodnih govorov, saj je bilo to nujno, če je posameznik pred sodiščem želel zaščititi svoje pravice ali pa se ubraniti pred neutemeljenimi tožbami. Storitev logografov se je plačevala, kar je bilo dovoljeno, višina honorarja pa je bila odvisna od – kot lahko rekonstruiramo iz ohranjenih virov – vrednosti predmeta spora ali nekaterih drugih dejavnikov, na primer neposrednega dogovora med logografom in njegovo stranko.

Morda je prav v takem starogrškem pojmovanju družbe odgovor na vprašanje, zakaj odvetniki logografi niso bili med najbolj cenjenimi pripadniki svoje skupnosti, čeprav so se ukvarjali z zelo cenjeno dejavnostjo. V starogrški družbi se je štela vsaka gospodarska dejavnost, povezana s poučevanjem in zaračunavanjem znanja, nedostojna svobodnega človeka. Glede tega so se filozofi razlikovali od sofistov, ki so svoje znanje prenašali za denarno nadomestilo. Ker so sofisti svoje znanje prenašali za denar, so jih šteli za manj vredne kot filozofe.[23] Grška družba je v to skupino »intelektualcev« verjetno uvrščala tudi logografe.

Ne glede na ta antagonizem med filozofi na eni strani in sofisti ter logografi na drugi je veliki Aristotel premogel toliko »kolegialne« in znanstvene moči, da je v svoji Retoriki pohvalil ljudi, ki so poklicno pravno pomagali drugim posameznikom, torej odvetnike, logografe.

Grško (atensko) pravo je poleg institucije logografov poznalo tudi **institucijo sinegorov** (*synēgoros*, *sýndikos*). Na kratko lahko pojasnimo, da je bil sinegor oseba, ki je smela biti aktivna udeleženka v sodnem postopku. Sinegor je lahko pred sodiščem nastopil osebno in tako pomagal svoji stranki, v imenu katere je govoril. Zaradi njegovega aktivnega sodelovanja v sodni razpravi je že bolj podoben rimskemu *ad-vocatosu*. Ni bilo nujno, da je bil sinegor profesionalec, pravni strokovnjak in izobražen retorik, temveč je lahko bil prijatelj ali sorodnik stranke, ki je v njenem imenu spregovoril pred sodiščem. Za svoje storitve ni smel prejemati denarnega nadomestila. To je tudi temeljna razlika med logografom in sinegorom. Angažiranost slednjega v korist stranke je bila bolj podobna pričanju v korist tistega, ki ga je angažiral, oziroma pohvalnemu govoru za stranko. Iz tega je očitno, da sinegori niso govorili o pravno relevantnih dejstvih, temveč je bil njihov namen (po)hvaliti stranko v pravdi.

Leta 509 pr. n. št. je Klisten v Ateni strmoglavil Pizistratovo tiranijo. To je bil začetek drugega demokratičnega obdobja, ki je svoj vrhunec doživelo pod vladavino znamenitega Perikleja. V nasprotju z atensko se sirakuška demokracija ni dolgo obdržala. Trajala je le 60 let, saj jo je že leta 406 pr. n. št. zrušil Dionizij Starejši, ki je postal novi tiran. Vendar pa je prav Dionizij Starejši posebej pomemben za primorsko območje

[17] Grki so kot nasprotji razlikovali govorniško prakso (govorništvo) in teorijo (retoriko). Sčasoma se je govorništvo diferenciralo na tri vrste, in sicer še pred nastankom sofizma. Šlo je za forenzični (sodni) govor (*génos dikanikón*), deliberativni (politični) govor v ožjem smislu (skupščinski ali govor v drugih političnih organih in ob drugih priložnostih – *génos symbouleutikón*) in epideiktični (svečani) govor (pohvalni govor na proslavah in drugih svečanih dogodkih ter pogrebih – *génos panegyrikón*). Glej **Avramović, S.**: Isejevo sudsko ..., nav. delo, str. 14.

[18] Prav tam, str. 61.

[19] Prav tam, str. 61–62.

[20] **Avramović, S.**: Isejevo sudsko ..., nav. delo, str. 63. Ohranjenih je nekaj celotnih govorov, ki so bili pisani kot vzorčni govori. Najbolj znana je Antofanova Tetralogija. Obstajajo pa tudi drugi primeri vzorčnih govorov, na primer Platona, Lizije itd.

[21] Starejši učbeniki govorništva antične Grčije niso ohranjeni, razen nekaj odlomkov Koraksovega in Tisijevega učbenika, ki so se ohranili v Platonovi Fedri, ter nekateri fragmenti Izokratovega učbenika in celotna Aristotelova Retorika iz 4. stoletja pr. n. št.

[22] Prav tam, str. 63.

[23] **Critchley, S.**: Knjiga mrtvih filozofa. Zagreb 2010, str. 18–19.

današnje Hrvaške, saj je z njegovim imenom povezana kolonizacija Jadrana.

Zaradi vzpostavitve oblasti nove tiranije je bilo obdobje govorništvo in z njim logografije v Sirakuzah, zibelki te stroke, kratkotrajno. Najugodnejši pogoji za razvoj logografije in govorništva so tako bili v Atenah, še zlasti zato, ker sta visoko razvita atenska kultura in demokracija privlačili učitelje govorništva in logografe iz vsega grškega sveta, tudi iz Sirakuz. Tako so logografi govorniki, ki jih viri beležijo kot največje, večinoma Atenci ali pa je njihovo delovanje kako drugače povezano z Atenami.

Grški gramatik in retorik Cecilij (*Caecilius*) iz Kalakte na Siciliji, ki je živel v 1. stoletju, je napisal delo »O pomenu deseterice govornikov« (*Perì toú charaktēros tôn déka rētórōn*),[24] v katerem je od številnih atenskih govornikov logografov izbral samo deseterico najboljših, s čimer je postavil kanon, ki velja še danes.

Kdo so bili in zakaj so si prislužili izbor v deseterico najboljših, pa si bomo pogledali v naslednji številki Odvetnika.

[24] To delo Cecilija iz Kalakte je izgubljeno, vendar se je ohranilo s sklicevanjem nanj v delu Dioniza Halikarnaškega, ki je prav tako pisal o antičnih oratorjih. Ohranilo se je delo *Vitae decem oratorum* neznanega avtorja. Vendar pa lahko s primerjalno analizo ugotovimo, da je delo Življenje deseterice govornikov nastalo izpod peresa Cecilija iz Kalakte, omenjeno grško besedilo pa je bilo samo podlaga zanj. Glej **S. Avramović**: Isejevo sudsko ..., nav. delo, str. 79–80. Sicer je Cecilij iz Kalakte znan po ohranjeni razpravi O vzvišenem. Živel je v Rimu v času Avgustovega principata. Pomembno je omeniti, da je bil tudi prijatelj Dionizija Halikarnaškega. Glej **Plutarh**: Usporedni životopisi, knjiga III. Zagreb 1988, str. 293, pod opombo št. 13 za Demostenov življenjepis. Leksikon antičkih ..., nav. delo, str. 105–106.

doc. dr. Jelka Melik
univ. diplomirana pravnica in arhivistka

Odvetništvo v Sloveniji 1918–1941

Arhivi hranijo številne dokumente o odvetnikih. Tovrstno arhivsko gradivo najdemo v zelo raznovrstnih fondih, od pravosodnih do zasebnih. Za arhiviste torej ne bo odveč nekaj podatkov o odvetnikih, njihovi dejavnosti, organizaciji in vplivu na družbo.

Po koncu prve svetovne vojne in razpadu Avstro-Ogrske so večina Kranjske, Spodnja Štajerska, majhen del Koroške in Prekmurje (slovensko ozemlje na Ogrskem) postali del nove države – Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (Kraljevine SHS), pozneje, od leta 1929 naprej, Kraljevine Jugoslavije. Slovenci so dobili svoje Višje deželno sodišče v Ljubljani, vrhovno in kasacijsko sodišče pa je bil poseben oddelek Stola sedmorice v Zagrebu na Hrvaškem vse do konca leta 1939. V jugoslovanski Sloveniji je na področju odvetništva še naprej veljala avstrijska zakonodaja, v drugih predelih Jugoslavije pa so veljale ogrska, srbska, hrvaška in druge zakonodaje. Razlike med pravnimi ureditvami odvetništva niso bile majhne. Potreba po enotni zakonodaji se je pokazala že kmalu po nastanku nove države, saj odvetniki iz Slovenije niso mogli zastopati svojih strank niti v Srbiji niti na Hrvaškem in obratno. Prav tako se je pokazalo, da bo pot do skupnega zakona zapletena in dolga zaradi velikih neenakosti tudi v gospodarskih in drugih družbenih razmerjih. Število odvetnikov po posameznih delih države je bilo zelo nesorazmerno, obstajale so tudi razlike v načelnih stališčih glede poklica odvetnika. Nekateri so trdili, da naše odvetništvo ne ustreza tistemu, ki ga poznajo nekatere zahodne države, v katerih se profesionalno pravno zastopništvo deli v dve kategoriji. Trdili so, da je pri nas odvetnik »*sluga svojega klijenta, ne samo njegov pravni zastopnik, nego vedno bolj njegov agent za vse. Posledica je, da se v odvetniškem stanu zbirajo tudi elementi, ki se jako oddaljujejo od vzvišenih ciljev prave advokature in s svojim poslovanjem ponižujejo ugled stanu ... Temu stališču se je ugovarjalo, da po zgodovinskem razvoju v naši državi take delitve nikjer ne poznamo; da bi taka delitev pri nas, kjer je narod navajen videti v advokatu svetovalca in zastopnika v vseh pravnih vprašanjih katerekoli vrste, ne bi bila niti možna, niti praktična ...* « Prevladalo je drugo stališče.

Čeprav se je delo pri novem zakonu začelo že na začetku dvajsetih let, je bil zakon sprejet šele leta **1929. Zakon o odvetnikih za Kraljevino SHS** je odvetništvo v celoti uredil. Določal je, da je odvetništvo poklic javnega reda, ki se pridobi z vpisom v imenik odvetnikov. Pogoji za vpis so bili praktično isti kot v prejšnjem avstrijskem zakonu: državljanstvo Kraljevine SHS, poslovna sposobnost (opravilna), končana pravna fakulteta, praksa, odvetniški ali sodniški izpit. Brez prakse in odvetniškega izpita so za vpis v imenik odvetnikov lahko zaprosili državni pravobranilci, predsedniki okrožnih in trgovinskih sodišč, predsedniki in sodniki višjih sodišč, vrhovni državni tožilec in višji državni tožilec ter njihovi namestniki, pa tudi izredni in redni profesorji prava na univerzi. Vpis

v imenik odvetnikov je bil dovoljen tudi sodnikom, državnim tožilcem in tajnikom višjih sodišč s sodniškim izpitom, ki so te funkcije opravljali vsaj pet let, vendar le-ti advokature niso smeli pet let opravljati v kraju, kjer so delovali kot sodniki, tožilci ali tajniki. Prosilec, ki mu je odbor advokatske zbornice odklonil vpis v imenik advokatov, je imel pravico do pritožbe na kasacijsko sodišče.

Tudi po tem zakonu je bila najpomembnejša naloga advokatov pomagati posameznikom s pravnimi nasveti in zastopati stranke pred vsemi sodišči in drugimi državnimi in samoupravnimi organi ter javnopravnimi telesi. Odvetnik je smel odkloniti zastopstvo brez navedbe razlogov in odpovedati že sprejeto zastopanje, vendar je bil dolžan stranko zastopati še trideset dni od dne, ko ji je vročil odpoved. Dolžnosti odvetnikov so bile predvsem naslednje: vplivati na pomiritev strank, med katerimi je nastal spor v pravnih razmerjih ali interesih, prevzeti zastopanje stranke, ki se ji mora po zakonu dati »zastopnik ubogih«, in zastopanje stranke, ki sta ji že dva odvetnika odklonila zastopanje. Vsak odvetnik, ki je zastopal nasprotno stranko ali ki je v isti zadevi posloval že kot sodnik, državni tožilec ali javni notar, je moral odkloniti zastopanje in pravno svetovanje. Odvetniki tudi niso smeli opravljati plačane državne ali druge javne oziroma zasebne službe, z izjemo službe honorarnega profesorja na univerzah ali honorarnega učitelja na strokovnih šolah, in prav tako ne posla, ki ni bil v skladu s položajem, ugledom, častjo in neodvisnostjo odvetniškega poklica.

Celotna izobrazba odvetnika do vstopa v prakso je bila: štiri leta osnovne oziroma ljudske šole in osem let gimnazije ter končana juridična fakulteta. Slovenci so svojo univerzo dobili leta 1919. Študij na pravni fakulteti je bil urejen z vladno naredbo z dne 1. aprila 1920.[1] Trajal je najmanj osem semestrov. Zakon je za odvetnike zahteval petletno prakso. Prakso je bilo treba obvezno opravljati eno leto pri rednem sodišču, tri leta pri odvetniku, eno leto pa lahko tudi pri državnem tožilstvu ali javnem notarju ali v administrativni službi. Odbor advokatske zbornice je vodil imenik odvetniških pripravnikov. Advokatski izpit so pripravniki opravljali pri Višjem deželnem sodišču v Ljubljani pred izpraševalnim odborom, sestavljenim iz predsednika in štirih članov. Dva člana sta bila odvetnika, izbrana izmed osmih kandidatov, ki jih je predlagala odvetniška zbornica, dva člana sta bila postavljena izmed sodnikov apelacijskega sodišča. Predsednik izpraševalnega odbora je bil predsednik pristojnega apelacijskega sodišča ali njegov namestnik. Advokatski izpit je veljal tudi kot sodniški izpit. Sestavljen je bil iz dveh delov. Najprej je bilo treba opraviti pisni in nato še ustni del. Kandidat je moral pokazati, da teoretično in praktično obvlada zakonske predpise materialne in formalne narave s področja zasebnega in kazenskega prava ter da pozna administrativno pravo.

Po razpadu Avstro-Ogrske je bila najprej 6. novembra 1918[2] izdana naredba, po kateri se je okoliš odvetniške zbornice Kranjske začasno razširil na vse ozemlje nove jugoslovanske Slovenije, nato pa je bila 19. decembra 1918[3] izdana še naredba, s katero so bili vsi odvetniki in odvetniški kandidati, ki so prebivali in delovali zunaj območja nekdanje Kranjske, zdaj pa na slovenskem ozemlju Kraljevine SHS, pozvani do 23. januarja 1919 izposlovati vpis pri odvetniški zbornici v Ljubljani in zaprositi za izbris v Gradcu oziroma Celovcu. Kranjska odvetniška zbornica se je odslej imenovala **Odvetniška zbornica v Ljubljani**. Sestavljena je bila iz celotnega števila advokatov, vpisanih v njen imenik. Advokatska zbornica je morala varovati ugled, čast in pravice odvetniškega stanu ter paziti, da so odvetniki opravljali svojo dolžnost. Delo je opravljala neposredno na skupščini ali posredno po odboru. Po sprejetju novega zakona o advokatih leta 1929 je bila z uredbo ustanovljena **Advokatska komora v Ljubljani** za ozemlje Višjega deželnega sodišča v Ljubljani. Zahtevana ustanovitev je bila izvedena bolj na papirju, saj je nova komora ohranila popolno kontinuiteto s prejšnjo zbornico.

Zbornica je na koncu leta 1918 štela 57 odvetnikov in 59 odvetniških kandidatov, decembra 1919 pa 153 odvetnikov in 64 odvetniških kandidatov. Število je iz leta v leto naraščalo. Ko je zakon leta 1929 pripravljalno dobo s sedem let znižal na pet let, se je število še povečalo. Ljubljanska zbornica je sprejela tudi večji del slovenskih odvetnikov iz nekdanje Primorske, ki so po italijanski zasedbi zapustili svoje ozemlje.[4] Julija leta 1931 je advokatska komora štela že 250 članov in 61 advokatskih pripravnikov,[5] oktobra leta 1940, tik pred napadom Nemčije in Italije, pa je imela že 300 članov in 124 pripravnikov.[6]

Leta **1930** je bila ustanovljena **Zveza odvetniških zbornic Kraljevine Jugoslavije**, z nalogo, *»da koordinira in po potrebi koncentrira napore vseh zbornic v namenu zaščite pravic in interesov odvetniškega stanu, posebno njegove svobode in imunitete v izvrševanju poklica ter avtonomije njegove organizacije. Po tej zvezi je Odvetniška zbornica tudi članica mednarodne zveze odvetnikov.«*[7]

Zakon o advokatih (1929) je določal, da je odvetniški poklic neodvisen. Odvetnike je v prvi vrsti nadziral odbor advokatske zbornice, vrhovno nadzorstveno pravico pa je imel pravosodni minister. Izjemo, da so sodišča imela pravico vzdrževati red na obravnavah in izrekati globe v civilnem in kazenskem postopku, je vključeval tudi ta zakon.

Ljubljanska odvetniška zbornica je imela tri disciplinske senate. Disciplinske kazni so bile: pisni ukor, denarna kazen, ustavitev izvrševanja advokature do enega leta (pri pripravnikih: podaljšanje prakse in izguba pravice zastopanja, oboje največ za eno leto) in

[1] Naredba celokupne državne vlade za Slovenijo o pravoslovnih in državoslovnih študijah in teoretičnih državnih izpitih na univerzi Kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani. Uradni list deželne vlade za Slovenijo, št. 48/172/1920.
[2] Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani, št. 38/4/1918.
[3] Naredba poverjeništva za pravosodje. Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani, št. 212/XXVII/1918.
[4] Spominski zbornik Slovenije (1939), str. 156–158.
[5] Slovenski pravnik XLV/1931, str. 352.
[6] Slovenski pravnik, LV/1941, str. 46.
[7] Spominski zbornik Slovenije (1939), str. 156–158.

izbris iz imenika advokatov. O pozivu zoper odločitev disciplinskega sveta je odločalo kasacijsko sodišče. *»Delo disciplinskega sveta se je v tej novi dobi silno pomnožilo. To je pripisovati razširjenju poslovnega prometa in odvetniškega dela, izredni pomnožitvi števila odvetnikov, naraščanju zastopstev revnih, naraščanju pravd z negotovim izidom in pač tudi temu, da stranke pod raznimi vplivi za svoje neuspehe rade delajo odgovorne odvetnike. Upoštevati se pa morajo tudi današnje neugodne življenjske razmere, ki se dotikajo odvetnikov.«*[8] Tako je bilo na primer v letu 1940 60 disciplinskih primerov.[9]

Kljub veliki podobnosti med staro avstrijsko in jugoslovansko odvetniško zakonodajo je prav gotovo zanimiva določba novega zakona: *»Ženske smejo pridobiti pravico do advokature in to izvrševati.«*

»Študija prava so se žene v Sloveniji lotile sorazmerno pozno. Ko smo že imeli številne zdravnice, profesorice, pa tudi inženirke in druge akademsko izobražene žene, so prve žene šele vstopale na pravno fakulteto.«[10] To je razumljivo ob dejstvu, da ženskam niso bile dostopne nobene službe, za katere se je zahtevala pravna fakulteta. Ženske so torej lahko delovale kot odvetnice od leta 1929 naprej in že istega leta je bila v advokatsko komoro vpisana prva ženska.[11]

Pozneje, do začetka vojne, sta bili v advokatsko komoro vpisani še dve odvetnici. V tem času je bilo v splošnem težko dobiti mesto pripravnika pri odvetniku, zato so ženske opravljale prakso večinoma pri svojih očetih – odvetnikih.[12]

Odvetniki razen svoje stanovske organizacije, odvetniške zbornice, niso imeli svojega društva. Še naprej so delovali in zavzemali vodilna mesta v skupnem društvu vseh pravnikov, imenovanem »PRAVNIK«. To društvo je v novih razmerah predvsem izdajalo strokovni časopis in gojilo pravno znanost ter skrbelo za izdajo zakonov.

Ker se je po razpadu Avstro-Ogrske območje ljubljanske odvetniške zbornice razširilo na vso jugoslovansko Slovenijo in tudi po tej razširitvi zajelo skoraj samo slovenske odvetnike, je odpadla potreba po boju za uveljavljanje slovenščine pred sodišči. Tako je Zveza slovenskih odvetnikov izgubila svoj osrednji namen in se je oktobra 1920 razpustila.

Tudi v Jugoslaviji so lahko odvetniki nastopali pred vsemi sodišči. Tudi tu je civilni pravdni postopnik[13] določal, da so morali stranke pred zbornimi sodišči vseh stopenj, z izjemo nekaj taksativno naštetih primerov, zastopati advokati. V kazenskih pravdah je bil zagovornik obvezen pri najhujših kaznivih dejanjih (pri katerih je bila zagrožena zaporna kazen nad pet let), obvezen pa je bil tudi za mladoletne, gluhe, neme in bolne obdolžence ter kadar je bilo iz okoliščin razvidno, da je formalna obramba posebno potrebna. Tudi tu je obstajal »zastopnik ubogih«. Tako je na primer advokatska zbornica v letu 1940 kar 873-krat imenovala zastopnike siromašnih za civilnopravne spore.

O gmotnem položaju odvetnikov nimamo veliko podatkov. Zanimivo je poročilo, ki je bilo podano na redni glavni skupščini Advokatske komore v Ljubljani leta 1940. *»Tudi v preteklem letu je odvetniški stan mnogo trpel zaradi velike nezaposlenosti. To stanje traja že celo vrsto let. Nezaposlenost je nastopila zlasti v zadnjih dveh letih, skupščina svari mlade pravnike pred prevelikim optimizmom, ko se odločajo za odvetniški poklic, da ne bodo zamudili ugodnejših zaposlitvenih prilik drugod.«* Glede nagrad odvetnikom je tudi tu veljalo, da je pravosodni minister z odredbo izdal tarifo za odvetniške storitve, ki so bile ocenljive. Vendar se s tarifo ni omejevala pravica svobodnega dogovora med odvetnikom in stranko.

Tudi v tem obdobju so slovenski odvetniki poleg poklica opravljali še številne kulturne in politične dejavnosti. Tako najdemo med njimi štiri pisatelje, dva univerzitetna profesorja in kar sedemnajst politikov, in sicer pet ministrov, dva bana, deset predsednikov, šest predsednikov statutarnih mestnih občin, tri poslance in dva senatorja.

Vir:

– Arhivi, 1998, št. 1-2, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije, Ljubljana (trajna povezava: <http://hdl.handle.net/11686/852>)

[8] Spominski zbornik Slovenije (1939), str. 158.
[9] Slovenski pravnik, LV/1941, str. 46.
[10] Grosman (1968), str. 185.
[11] Ženski svet, IV/1929.
[12] Grosman (1968), str. 186, 187.
[13] Zakonik o sodnem postopanju v civilnih pravdah, Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca št. 179/LXXV/1929.

Stanislav Fortuna
upokojeni odvetnik v Ljubljani

Dr. Marko Natlačen

Dr. Marko Natlačen je v našem zgodovinskem spominu neoseba, *non-person*.
Rodil se je leta 1886 v Mančah pri Vipavi. Na napačnem kraju in ob napačnem času glede na to, kar se mu je pozneje dogajalo in kar se je dogajalo Primorski. Na napačnem kraju zato, ker ga je odtrganje tolikšnega dela rojakov od matičnega naroda najbrž zaznamovalo za vse življenje. Ob napačnem času pa zato, ker je živel v obdobju, ko sta se za prevlado spopadla dva -izma.

Čeprav je že Freud dokazal, da nikoli ne izhajamo iz nič, je oba prevladujoča -izma napajala skušnjava, da bi »začela iz nič« – enega zaradi prepričanja v biološko večvrednost izbrane rase, ki naj bi zanj ustvarila tisočletni rajh, drugega iz prepričanja v posebno poklicanost komunistične ideje, ki naj bi ga odvezovala etičnih zavor. A kadarkoli doslej so idejo, da je treba začeti iz nič, prenesli v prakso, je to prineslo neskončno gorje.

Po študiju in praksi na Dunaju je dr. Marko Natlačen leta 1919 postal odvetnik v Ljubljani. Kmalu se je začel pečati s politiko ter postal eden od prvakov Slovenske ljudske stranke. Idejno mu je bila blizu krščanskosocialna usmeritev Janeza Evangelista Kreka. In čeprav je bil skoraj dve leti interniran v Bileći in drugod, je leta 1935 kot eden od prvakov pragmatično podpisal izjavo za pristop svoje stranke k Jugoslovanski radikalni zajednici ter kmalu za tem postal ban Dravske banovine. Morda tudi za nagrado. A vseeno je v času, ko jo je vodil, Dravska banovina precej napredovala.

Odvetnik in zadnji ban Dravske banovine dr. Marko Natlačen.

Usode odvetnika dr. Marka Natlačena ni mogoče razumeti brez oktobrske revolucije, Feliksa Dzeržinskega,[1] politične policije ČEKA, Zdenke Kidrič, pohoda nacifašizma, druge svetovne vojne in razkosanja Slovenije in Jugoslavije, nevarnosti fizičnega uničenja posameznikov in celotnega naroda, podreditve osvobodilnega gibanja Komunistični partiji, ustanovitve varnostnoobveščevalne službe (VOS) in še česa. Pa še potem je težko in nehvaležno za nazaj racionalno predstavljati dogodke in ljudi, ki so se znašli v vrtincu iracionalnega časa. Časa, v katerem jih je večina zgolj poskušala preživeti, nekateri pa so v njem zaslutili priložnost za ugoden obrat Fortuninega kolesa.

Družbeni prevrati so stari toliko kot človeška družba. Zdaj jim pravimo revolucije. A tako pri enih kot pri drugih gre za zamenjavo oblasti mimo uzakonjenih ali ustaljenih družbenih pravil. Skoraj zmeraj jim botruje nezadovoljstvo ene ali več družbenih skupin z obstoječim stanjem stvari.

Praviloma so revolucije nasilne že same po sebi, še več nasilja pa proizvedejo. Zato me, preden se sploh resneje lotim človeškega in odvetniškega lika dr. Natlačena, predvsem zanima odgovor na vprašanje, kdaj je zaradi nasilja, ki ga revolucija sproži, družbeno upravičena. Čeprav si ne lastim pravice do končnega odgovora, mislim, da je revolucija upravičena samo takrat, kadar je nasilje, ki ga sproži in povzroča, manjše ali kvečjemu sorazmerno trpljenju zatiranih družbenih skupin. Po tej logiki bi utegnila biti v 20. stoletju upravičena kvečjemu ruska februarska revolucija, saj je samo ona proizvedla manj nasilja, kot ga je izvajal strmoglavljen carski režim. Za oktobrsko revolucijo si tega ne bi več upal trditi. Prav gotovo pa ne za njeno krvavo nadaljevanje.

Tisti, ki revolucije sprožajo in vodijo, so običajno interesno povezane skupine žrtev starega režima, idealistov, pustolovcev, stremuhov, iztirjencev in še katerih. Če je revolucija uspešna, pustolovci kmalu pospravijo kovčke ter se napotijo novim vznemirjenjem naproti, idealiste kot moteč dejavnik tako ali drugače kolateralno pospravijo (kot na primer avtorja marseljeze Rougeta de Lisla), iztirjencem prepuste umazane posle revolucije, stremuhi se zavihte na vodilne in vodstvene položaje – včasih tudi z neomejenim rokom trajanja, žrtve pa praviloma ostanejo brez pravega zadoščenja za prestano gorje.

In zdaj nekoliko poenostavljeno temeljno vprašanje: ali sta bili na dan 6. aprila 1941 Slovenija (stisnjena v format Dravske banovine) in Kraljevina Jugoslavija v tako neznosnem družbenem in socialnem položaju, da je to upravičevalo odmik od ohranjanja narodne substance v pogojih nacifašistične okupacije in sočasno izvedbo boljševiškega prevrata? Osebno mislim, da predvojna Jugoslavija ni dosegala stopnje neznosnosti, ki bi upravičevala revolucijo, predvsem pa da po načelu manjše škode ali vsaj sorazmernosti domača revolucija ne bi smela terjati več žrtev kot nacifašistična okupacija, nikakor pa ne nekajkrat več.

Ta dolg in – glede na stanje duha pri nas – tudi kontroverzni uvod sem napravil zato, ker se je s stvarnimi

[1] Feliks Edmundovič Dzeržinski (1877–1926), poljski plemič, ruski boljševik, ustanovitelj politične policije ČEKA (predhodnice NKVD, KGB ...), ustanovitelj policijske akademije, ki so jo imenovali po njem.

dilemami o slabih možnostih tistega časa soočal dr. Marko Natlačen, odvetnik in zadnji ban Dravske banovine. Človek, ki je bil doma na Primorskem. Človek, ki je simpatiziral s krščanskosocialno vizijo dr. Janeza Evangelista Kreka in dr. Andreja Gosarja. Človek, ki mu je glede na značaj in izkušnje zgodovina naložila preveliko breme. Človek, ki so mu še preostalo domovino začeli trgati tujci in katerega osnovna reakcija je bila, da naj – če so jo že okupirali – pride vsaj pod enega okupatorja. Ali njegov razmislek, da se je treba zaradi vsakodnevnih potreb pogovarjati tudi z okupatorjem – s stisnjenimi zobmi, a vendar. Ali pa celo iti v Rim in se – če malo karikiram – vreči zmagovalcu pred noge.

Najbrž pa ga vosovska krogla oktobra 1942 ni pokosila niti zaradi prvega niti zaradi drugega niti zaradi tretjega dejstva, ampak zaradi slepega zaupanja v Stalinove besede v začetku leta 1942, ko mu je uspelo zaustaviti Nemce pred Moskvo. Takrat je vzneseno izjavil, da je z njimi konec, naši boljševiki[2] pa so kot pravi verniki njegove besede vzeli dobesedno in začeli z drugo fazo revolucionarnega boja. Pri ustvarjanju novega sveta pa jim je bil pragmatični dr. Natlačen napoti – tako zelo, da danes niti groba nima več. Še zlasti po tem, ko mu je maja 1942 zaradi naraščanja revolucionarnega terorja na podeželju prišla na misel ustanovitev vaških straž[3] in je jeseni istega leta izstopil iz mrtvorojene konzulte[4] ter se začel ukvarjati z mislijo, kako povezati deloma demoralizirani deloma pa preračunljivi meščanski tabor.

Natlačenu pa bi bilo, potem ko je odstopil, dosti težje kot dotlej pripisovati paktiranje z okupatorjem in ga imeti za grešnega kozla, zato je bilo s stališča partije dosti bolj oportuno, da izgine. Skratka, da se mu kot neformalnemu voditelju protirevolucionarnega tabora zgodi preventivni politični umor. Za pravnika zelo zanimiv, a s temeljnimi postulati vede popolnoma skregan motiv. Po Kocbekovih precej zmedenih besedah – ki so se mu pojavljale zmeraj takrat, kadar krščanskega etosa ni znal uskladiti z revolucionarno doktrino in prakso – Natlačen ni bil napoti zato, ker je nekaj že storil, marveč zato, ker bi nekaj lahko storil v prihodnosti.

A zgodovina se je tako iz dr. Marka Natlačena kot iz njegovih velikih političnih temecev še enkrat ponorčevala: kljub neštetim nepotrebnim žrtvam med lastnim narodom in velikim političnim meandrom se je prav njegovim revolucionarnim sovražnikom posrečilo, da so osvobodili večji del njegove Primorske in ustvarili podlago za pravo državnost Slovenije, njih same pa je potem neusmiljeno vrgla na smetišče. Kot pomoto.

Viri:

- Enciklopedija Slovenije 7, 11, 14 (Mladinska knjiga, Ljubljana 1993, 1997, 2000)
- Andrej Inkret: In stoletje bo zardelo – Kocbek, življenje in delo (Založba Modrijan, Ljubljana 2011)
- Albert Svetina: Od osvobodilnega boja do banditizma (Nova obzorja, Ljubljana 2004)
- Wikipedija.

[2] Besedo »boljševik« tu uporabljam le za čas in ljudi, ki se še niso izvili iz Stalinovega programskega in političnega primeža. Uporabljam jo torej v razlikovalnem pomenu v razmerju do časa, ki se je začel po prelomu s sovjetsko ideologijo in prakso.
[3] Vaške straže so sicer nastajale deloma spontano deloma pa v organizaciji Slovenske legije (ilegalnega protifašističnega gibanja meščanskih strank), dokler njihove ustanovitve niso tudi formalno odobrile okupacijske oblasti.
[4] Konzulta je bil sosvet, ki so ga na območju t. i. Ljubljanske pokrajine ustanovile fašistične oblasti iz dotedanjih slovenskih veljakov, vendar pa niti pri okupatorju ni imel nobene veljave.

Tradicionalno srečanje na Otočcu

Na tradicionalnem srečanju vodstev hrvaške Odvjetničke komore (HOK) in Odvetniške zbornice Slovenije (OZS) 3. julija 2018 na Otočcu je pogovor tekel o aktualnih temah, ki zanimajo obe zbornici in so pogosto povezane tudi z odnosi, ki jih imata zbornici vsaka s svojimi organi oblasti.

Hrvaški kolegi so na primer dosegli, da v Zakonu o pravdnem postopku niso odpravili revizije v klasični obliki (tako kot pri nas), saj je naloga vrhovnega sodišča, da obravnava izredna pravna sredstva, saj s tem zagotavlja poenotenje sodne prakse in pravno varnost.

Hrvaški odvetniki so (tako kot notarji) dobili neposreden dostop do baze podatkov Centralnega registra prebivalstva (CRP), s čimer bodo odpadle zamudne poizvedbe in prošnje z negotovim izidom.
Po priporočilih Evropske komisije so liberalizirali reklamiranje odvetnikov v skladu s prakso Nemčije, Avstrije in Švice. O tem bomo morali v bližnji prihodnosti zagotovo razmišljati tudi slovenski odvetniki.

Predvsem pa je treba poudariti, da je tarifa hrvaških odvetnikov bistveno višja, kot jo imamo slovenski odvetniki, čeprav je bruto domači proizvod na prebivalca Slovenije skoraj 40 odstotkov višji od hrvaškega. Stališče slovenskega pravosodnega ministra v zvezi z odvetniško tarifo je milo rečeno neobjektivno in izrazito politično arbitrarno.

Andrej Razdrih

dr. Miha Šepec

Nekatere dileme premoženjskih deliktov naše kazenske zakonodaje

V prispevku se ukvarjam z dilemami, ki se kažejo pri analizi premoženjskih deliktov v našem Kazenskem zakoniku (KZ-1). Ugotavljam, da je kazenskopravno varstvo v našem KZ-1 zastavljeno zelo tradicionalno, posledica tega pa je, da številnih nepravnih posegov v premoženje, ki nepravnostno kličejo po kaznivosti, ni mogoče subsumirati pod nobeno kaznivo dejanje v naši kazenski zakonodaji. Eden takih posegov je tatvina rabe – odvzetje tuje stvari z namenom rabe, ne pa prilastitve, ki v KZ-1 ni inkriminirano (z izjemo omejeno uporabnega 209. člena KZ-1). Drugi poseg je tatvina storitve, torej ne ravno premične stvari. Kot poslednja dilema se kaže sporna zakonska dikcija »in je hotel«, ki jo zakonodajalec uporablja v številnih premoženjskih deliktih, s čimer po nepotrebnem vzpostavlja potrebo po dokazovanju direktnega naklepa, za kar ni nikakršnega teoretično sprejemljivega ali primerjalnopravnega argumenta. Dogmatična in sistematična ureditev ter uskladitev premoženjskih deliktov v naši kazenski zakonodaji sta zato še kako potrebni.

dr. Miha Šepec

Dilemmas of Property Offences in Slovenian Criminal Law

I am dealing with the dilemmas that are evident in the analysis of property offences in our Penal Code (KZ-1). I find that criminal protection in our KZ-1 is very traditional, and the consequence is that a number of interventions in property that should be illegal cannot be subsumed under any criminal offence in our criminal law. One of such interventions is the theft of use - the taking of foreign objects for the purpose of use, and not the appropriation which is not incriminated in the KZ-1 (with the exception of the limited use of Article 209 of the KZ-1). The second is the theft of service. The last dilemma is the controversial legal diction »and he wanted« that is used in the KZ-1 in many property offences, which unnecessarily establishes the need to prove direct intent, for which there is no theoretically acceptable or comparative legal argument. Dogmatic and systematic regulation redefinition of property offenses in our criminal law is therefore necessary.

Katarina Vučko, dr. Neža Kogovšek Šalamon, Timon Hren

Pravica do odvetnika in pravne pomoči – stanje, potrebe in priporočila

Pravica do odvetnika in pravica do pravne pomoči sta temeljni ustavni pravici, ki obdolžencem zagotavljata učinkovito obrambo v kazenskem in predkazenskem postopku. Da bi ugotovili, na kakšen način se ta pravica izvaja v Sloveniji, je bila o tem izvedena raziskava, h komentiranju izsledkov pa so bili vabljeni tudi odvetniki. Prispevek predstavlja nekaj ključnih stališč, ki so jih odvetniki in odvetnice podali v razpravah o izsledkih raziskave. Kot posebej problematična se v smislu uresničevanja pravice do odvetnika in do pravne pomoči kažejo področja predkazenskega postopka, pripornega naroka, pogajanja o kazni, kaznovalnega naloga, odvetniške tarife ter priznavanja stroškov.

Katarina Vučko, dr. Neža Kogovšek Šalamon, Timon Hren

Right to an Attorney and Legal Assistance – The Situation, Needs, and Recommendations

The right to a lawyer and the right to legal aid are fundamental constitutional rights that provide defendants with effective defense in criminal and pre-trial proceedings. In order to find out how this right is exercised in Slovenia, a survey was carried out and lawyers were invited to comment on the findings. The article presents some of the key points raised by lawyers in the discussions on the findings of the survey. Particularly problematic in terms of exercising the right to a lawyer and legal aid are the areas of pre-trial procedure, pre-trial detention hearing, plea-bargaining, punitive orders, attorneys' fees and recognition of costs.

Izdaja: **Odvetniška zbornica Slovenije** • Predsednik: **mag. Roman Završek**

Odgovorni urednik: **Andrej Razdrih,** e-pošta: **andrej.razdrih@siol.net**

Uredniški odbor: **dr. Rok Čeferin, Jože Ilc, Hinko Jenull, Alenka Košorok Humar, dr. Karlo Primožič, Tanja Sedušak**

Izvršna urednica: **Irena Vovk** • Zasnova oblikovanja revije: **Ranko Novak** • Računalniški prelom: **Vinko Kimovec** • Tisk: **NONPAREL d. o. o.**

Oglasno trženje: **Jelka Arko**, tel.: 01/30 91 816, e-pošta: **jelka.arko@gvzalozba.si.**

Naslov uredništva: **Odvetniška zbornica Slovenije, Pražakova 8, Ljubljana,**

tel.: **01/300 34 20,** faks: **01/300 34 32,** e-pošta: **info@odv-zb.si**

Naročnina za leto 2018: 33,38 EUR (posamezna številka: 8,34 EUR; za študente: 2,08 EUR).

Revija izhaja petkrat na leto. Naklada: 4350 izvodov

Copyright (c) 2018 Odvetniška zbornica Slovenije. Vse pravice pridržane.

Izdajatelj Odvetniška zbornica Slovenije, založnik LEXPERA d.o.o.

Stališča in mnenja, izražena v člankih, niso nujno tudi stališča in menja uredniškega odbora revije Odvetnik oziroma Odvetniške zbornice Slovenije.

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS, pod zaporedno številko 860.

Ob 150 letnici neodvisnosti in samostojnosti

Odvetniška zbornica Slovenije izdaja zbornik

Slavni slovenski pravdarji

Slovenski odvetniki v umetnosti, znanosti in politiki

Knjiga sodi na knjižno polico vsakega odvetnika!

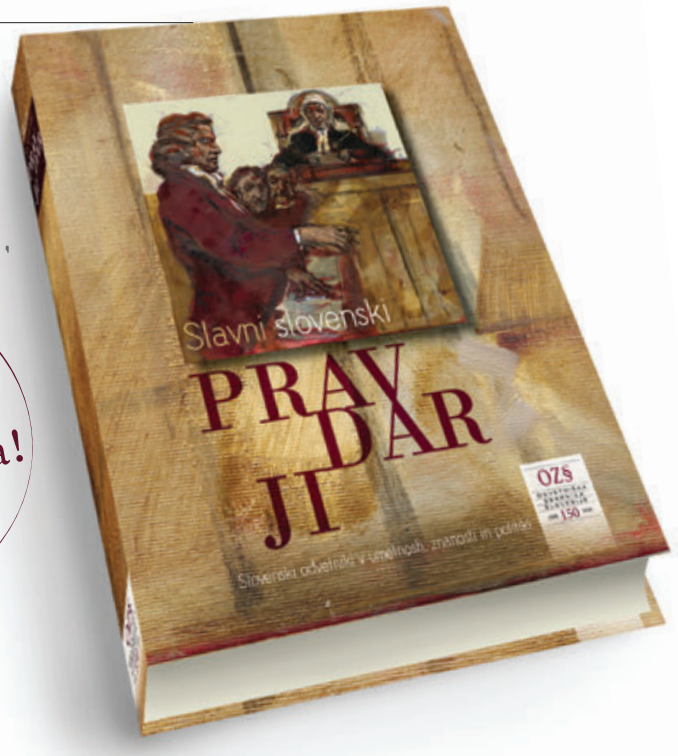

V knjigi je predstavljenih **108 slovenskih odvetnikov**, ki so zaznamovali slovensko zgodovino:

France Prešeren, največji slovenski pesnik

Ivan Tavčar, eden največjih slovenskih pripovednikov, avtor znamenite povesti Cvetje v jeseni

Karol Grossman, pionir slovenskega filma

Franjo Rosina, ki je oborožil, oblekel in nahranil Maistrovo vojsko, da je lahko obvarovala Spodnjo Štajersko

Henrik Tuma, pionir alpinizma in gorniške literature ter neizprosen borec za uporabo slovenskega jezika v sodstvu na Primorskem

Fran Milčinski, ustanovitelj posebne sodne obravnave mladinske kriminalitete na Slovenskem in največji slovenski humorist

Ljuba Prenner, neustrašna odvetnica in avtorica prvega detektivskega romana na Slovenskem

Danilo Majaron, oče slovenske univerze, predsednik zbornice (30 let) z najdaljšim stažem

Martin Pegius, prvi slaven odvetnik slovenskega rodu, čigar kip stoji pred Pravno fakulteto Univerze v Ljubljani, pisec izjemnih pravnih in astroloških del, ki je kariero končal v zaporu

Janez Jurij Hočevar, odvetnik in krvni sodnik, najhujši lovec na čarovnice na Slovenskem …

Knjiga vsebuje tudi seznam
VSEH ODVETNIC IN ODVETNIKOV
od leta 1918 do današnjih dni.

~

Napisali so jo štirje odvetniki ter devet vrhunskih zgodovinarjev in arhivistov.

~

Izide septembra 2018 pri založbi **Umetniški kabinet Primož Premzl.**

OZS
Odvetniška zbornica Slovenije
1868 150 2018

V prednaročilu do 5. oktobra 2018 je cena 25 evrov.
Knjigo lahko naročite po elektronski pošti: knjiga150@odv-zb.si.